

Jordi FIGUEROLA i GARRETA

**EL BISBE MORGADES I LA FORMACIÓ DE
L'ESGLÉSIA CATALANA CONTEMPORÀNIA**

VOLUM PRIMER

Tesi doctoral dirigida pel Dr. Josep Fontana i Làzaro,
catedràtic d'Història i Institucions Econòmiques de la
Universitat Pompeu Fabra.

Ponent: Dr. Francesc Bonamusa, catedràtic d'Història
Contemporània del Departament d'Història Moderna i
Contemporània de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Departament d'Història Moderna i Contemporània.

Facultat de Lletres.

Universitat Autònoma de Barcelona.

Any 1992.

INDEX

EL BISBE MORGADES I LA FORMACIÓ DE
L'ESGLÉSIA CATALANA CONTEMPORÀNIA

VOLUM PRIMER

	<u>PàGINA</u>
I. PRÒLEG.	- 7.
II. INTRODUCCIÓ.	- 14.
III. JOSEP MORGADES, ABANS DE SER BISBE.	- 43.
1 APUNTS BIOGRÀFICS SOBRE MORGADES.	- 44.
2 CANDIDAT A BISBE I, FINALMENT, NOMENAT PER A LA DIÒCESI DE VIC.	- 73.

IV. JOSEP MORGADES, BISBE DE VIC.

1	ANÀLISI DEL PENSAMENT DE MORGADES A TRAVÉS DELS SEUS ESCRITS.	- 103.
	1. Síntesi cronològica dels escrits del bisbe.	- 109.
	2. Morgades i la qüestió obrera.	- 225.
	3. Conclusions sobre el pensament de Morgades i raons per la seva acció pastoral.	- 261.
2	EL BISBE I LES LLUITES RELIGIOSO-POLÍTIQUES DE L'ÈPOCA.	
	1. L'origen de les polèmiques dels anys vuitanta.	- 273.
	2. L'encíclica "Cum Multa" de Lleó XIII, finals de 1882.	- 294.
	3. Les polèmiques a partir de 1885.	- 357.
	4. Morgades i l'afer Sardà Salvany - Pazos.	- 387.
	5. El canvi del panorama polític-religiós durant la dècada dels noranta.	- 426.

VOLUM SEGON

3	EL MUSEU ARQUEOLÒGIC I ARTÍSTIC EPISCOPAL DE VIC.	- 469.
4	RESTABLIMENT DE LA SEU EPISCOPAL DE SOLSONA.	- 516.
5	LA RESTAURACIÓ DEL MONESTIR DE RIPOLL.	- 571.
6	LA RENÚNCIA A L'ARQUEBISBAT DE BURGOS I LA PROMOCIÓ ECLESIASTICA DE MORGADES.	- 642.
7	MORGADES I EL BISBAT DE VIC.	- 672.

V.	JOSEP MORGADES, BISBE DE BARCELONA.	
1	L'ELECCIÓ COM A BISBE DE BARCELONA.	- 695.
2	EL BISBE I EL CONTEXT POLÍTIC DE LA CATALUNYA DEL TOMBANT DE SEGLE.	- 723.
3	LA PASTORAL SOBRE LA PREDICACIÓ EN CATALÀ.	
	1. Contingut de les pastorals.	- 741.
	2. Debats en el Congrés de Diputats i Senat espanyols i impacte en la premsa.	- 751.
	3. Morgades i el catalanisme atacats des de l'estat i incompresos pel Vaticà.	- 795.
4	MOMENTS DIFÍCILS AL FRONT DEL BISBAT DE BARCELONA.	- 875.
5	LA MORT DEL BISBE.	- 902.
VI.	CONCLUSIONS.	- 911.
VII.	FONTS I BIBLIOGRAFIA.	- 923.

PRINCIPALS ABREVIATURES.

Archivo Segreto Vaticano. Nunziatura Madrid. caja 599, título V, rúbrica II, sección III, número 3, folio 56.

ASV NM 599, t V, r II, s III, nº 3, fol. 56.

Archivo Segreto Vaticano. Segreteria di Stato, rúbrica 249, año 1882, fascicolo I, folio 43.

ASV SS 249 (1882) I, fol 43.

Boletín Oficial Eclesiástico del Obispado de Vich. nº 994, 31 de gener de 1890. pàgina 21.

BOE BV nº 994, 31 de gener de 1890, pàg. 21.

Boletín Oficial Eclesiástico del Obispado de Barcelona.

BOE BB nº..., (data).

Arxivo Ministerio de Gracia y Justicia, Madrid. (AMJ)

Ministerio de Estado. Arxivo Ministerio de Asuntos Exteriores, Madrid. (AMAE)

Seminari d'Història Eclesiàstica de Catalunya. Biblioteca Episcopal de Barcelona. (SHEC.BB)

Museu Episcopal de Vic. (MEV)

Arxiu Episcopal de Vic. (AEV)

I . PRÒLEG

I. PRÒLEG

La intenció d'aquest pròleg és poder exposar el perquè de la tesi, plantejar les hipòtesis en les quals ens hem basat, delimitar els temes investigats, enumerar els problemes que puguin quedar pendents i oferir el marc general de la nostra recerca.

Ja en la introducció de la nostra tesi de llicenciatura, *Església i societat a principis del segle XIX: La societat osonenca i el bisbe Strauch durant la crisi de l'antic règim*, plantejàvem la curiositat per esbrinar els mecanismes d'influència de l'Església damunt la societat catalana contemporània.

Això ens situa ja en el tema inicial de la tesi: la valoració del "poder episcopal" i la reflexió sobre la influència social de l'Església¹. Ens interessava analitzar el seu poder en ple període de la Restauració per tal de poder comprovar tres coses: primera, l'adequació o no de la jerarquia

¹. La lectura del llibre de Leonardo Boff *Església, carisma i poder*, Editorial Claret. Barcelona, 1982, ens ha sorprès per les consideracions sociològiques sobre l'Església actual en proposar aquestes comunitats del base tan identificadores de la "teologia de l'alliberament". Sense que n'hagim llegit gaire més, pensem que una lectura sistemàtica d'aquests teòlegs ens podria donar moltes eines conceptuals i models teòrics per avançar en la comprensió del fenomen del poder de l'església i la seva relació amb la societat.

eclesiàstica i del conjunt del món religiós als nous temps; segona, veure els nous camins, les noves estratègies d'influència de l'església damunt la població, un cop perdut el domini directe i total dels temps de l'antic règim i, tercera, analitzar com es va formant "l'Església catalana contemporània", terme del qual parlarem seguidament.

Ens restava elegir el centre d'investigació des del qual poder anar estudiant tot el que ens havíem proposat. Vàrem reflexionar molt sobre quin havia de ser el nostre objecte de recerca. Torras i Bages podria resultar, en un primer pensament espontani, un possible candidat. Però quedava clar que, malgrat la importància d'aquest prelat, potser n'hi havia un altre que tenia en el seu haver un número de realitzacions que ens podia servir millor per a la nostra anàlisi. Sens dubte, Morgades era el millor candidat.

Sota quin punt de vista volíem treballar el personatge? En què ens fixaríem d'ell? Quins aspectes serien objecte de la nostra recerca i quins altres no considerariem? La resposta a aquestes preguntes, ens la dóna el títol de la tesi, *El bisbe Morgades i la formació de l'Església catalana contemporània*. Ambiciós com molts títols, potser, i ambigu com la majoria, ens servirà, però, per analitzar el que hem fet i el que no hem fet en el nostre treball. El treball, per tant, es podria dividir en dos grans temes: per un cantó, el bisbe Morgades i, per l'altre, la formació de l'Església catalana contemporània.

El primer significava fer una biografia exhaustiva sobre el personatge, nascut el 1826 i mort el 1901. Aquesta feina l'hem fet parcialment, car hem treballat el període de Morgades com a bisbe, que era el que ens interessava més i el que podia lligar amb la segona temàtica del treball. Intentar fer un estudi detallat de tota la vida de Morgades, des del naixement fins a la mort, és una tasca extraordinàriament difícil. Cal tenir en compte que abarca tot el segle XIX i la contextualització històrica de tot el segle és un treball molt complex. Ara, també cal advertir que, per veure millor el procés de formació d'una èlite de poder, cal fer un estudi minuciós dels seus anys de formació i, per tant, de tota la seva biografia. Ja hem dit que, això, depassava en molt les possibilitats de la nostra tesi, però pensem que cal fer un esforç i completar els buits que han quedat del nostre estudi. Si no perfillem bé el Morgades anterior a ser bisbe, difícilment podrem explicar-nos algunes coses del seu treball pastoral. És un tema sobre el qual volem seguir treballant.

Sempre ens hem plantejat la investigació com un sistema de cíclics

concèntrics. Pel que fa el primer tema del treball, la biografia de Morgades, n'hi hauria un, de primer, que seria el de refer la pròpia biografia; un, de segon, que correspondria a l'anàlisi del seu entorn immediat i, un, de tercer, que significaria tota la contextualització amb la història del país, paral·lela a la del biografiat.

Pel segon gran tema de la tesi, la formació de l'Església catalana contemporània, hem actuat al revés. Hem partit d'una constatació històrica molt general i, a partir d'ella, hem anat focalitzant la nostra atenció cap a un aspecte que ens pogués resoldre el problema. La constatació històrica és el comprovar que, en l'actualitat, hi ha suficients elements perquè poguem parlar de l'existència d'una Església catalana, que té un determinat tarannà, que està preocupada per la pastoral en català, que vol prelats d'aquest país i que es comporta amb una idiosincràsia pròpia, malgrat que algunes de les seves jerarquies es poden sentir incòmodes davant aquesta realitat. És evident que aquest fenomen ha estat fruit de l'evolució històrica de molts anys, en la qual la guerra civil, el franquisme, i el sorgiment de l'església post-conciliar hi té molt a veure. Per tant, el terme "Església catalana contemporània" és un concepte històriogràfic, tal i com el formulem. Morgades i d'altres, com és lògic, no eren conscients que la seva opció pogués tenir més o menys èxit. Ha estat només el devenir històric el que explica la realitat actual i és en funció d'aquest present que nosaltres investiguem el passat. La realitat de l'Església catalana actual s'assembla més a la que varen començar a formular gent com Morgades o d'altres, un sector que, en aquells moments, no era majoritari. Per exemple, l'integrisme, corrent majoritari dins el clergat de finals de segle, no va triomfar totalment, la qual cosa no vol dir que certes propostes seves, evolucionades, no puguin triomfar actualment, si tenim en compte la direcció del Papa actual. Si hi ha un retorn a certs postulats retrògads i pre-conciliars, potser tindrà sentit mirar-nos els intransigents de fa cent anys i contraposar-los amb la realitat actual. Reivindiquem, amb això, l'anàlisi històrica feta a partir de les preocupacions del present. No ens agradaria fer exercicis positivistes reveladors d'una capacitat de recerca, però que no poguessin interessar o no expliquessin res. La història, ens sembla, ha de ser útil socialment i, per tant, no es pot perdre en disquisicions sobre el sexe dels àngels.

La nostra hipòtesi era que a finals del segle passat, paral·lelament a la formació i consolidació del moviment catalanista de signe conservador, una part minoritària de l'Església es decantà cap a aquesta opció i contribuí,

ahora, a caracteritzar-la d'alguna manera. No per ser minoritària era menys important, car la transcendència que a la llarga va tenir sobrepassa en escriure el número inicial d'addictes. Molts d'aquests eclesiàstics, com Torras i Bages, partien d'una bona preparació intel·lectual i havien reflexionat sobre el tema. D'altres havien servit a la causa regionalista com a propagandistes notables, és el cas del canonge Collell. Calia preguntar-nos quina havia estat la participació de Morgades. El nostre mètode havia d'estar encaminat a constatar l'existència d'aquesta Església catalana, preguntar-nos quan es va formar i plantejar-nos la participació de Morgades. En aquest punt els dos grans temes d'estudi d'aquesta tesi es trobaven. A través de la biografia de Morgades veuríem o no la seva participació en la formació d'aquesta Església catalana contemporània; a través de l'estudi d'aquesta, perfilariem els temes sobre els quals treballariem la biografia de Morgades. Era un bon plantejament i els dos nivells d'estudi ens han estat molt útils perquè hem pogut fer, sense gaire dificultats, la tria de temes que volíem investigar. Per exemple, és evident que la restauració del monestir de Ripoll ha estat molt més important -i havia de ser un tema d'estudi pel que fa els nostres interessos- que no pas la restauració d'altres esglésies parroquials, tal i com va fer el bisbe també. Aquest segon element hagués estat de vital importància tractar-lo si ens haguéssim plantejat l'estudi exclusiu de la comunitat parroquial.

A partir del creixement econòmic del segle XVIII, tan magistralment explicat per Pierre Vilar, i de les transformacions socio-econòmiques del segle XIX, Catalunya va quedar partida en dos: la marina i la muntanya. Ja sabem que és una divisió massa grollera i susceptible a moltes rectificacions. Però pel cas de l'Església ens serveix. Volem dir que hi haurà dues Catalunyaes: una Catalunya que avançarà sota les noves formes de producció capitalista i industrial i una altra Catalunya on, malgrat patir les conseqüències de la introducció del capitalisme, hi romandrà prioritàriament la societat rural. L'Església anirà perdent la primera Catalunya, mentre que la segona serà on es farà forta i on emprendreà, a partir de l'últim terç del segle passat, la missió restauradora del seu poder, un poder que, amb la revolució liberal, havia anat perdent, bàsicament per haver demostrat una absoluta incapacitat d'adaptar-se ni que fos malament a la nova situació. L'adequació als nous temps i la reconquesta del terreny perdut seran dos dels eixos fonamentals de la política de Morgades. Un Morgades que va tenir una plataforma excepcional en el bisbat de Vic, la major part del qual formava

part de la "muntanya catalana", lloc on es mantenia aquella Catalunya rural amb totes les seves transformacions però, alhora, amb totes les seves tradicions. Morgades intentarà des d'aquesta plataforma adoptar una acció pastoral que s'adeqüés als nous temps i que servís per revitalitzar la influència social de l'Església sobre la societat. I voldrà superar el marc estricte del bisbat vigatà per incidir a tot Catalunya. En aquest sentit, Morgades desitjava tenir una transcendència que superés el marc estricte dels límits del seu bisbat. Un cop a Barcelona intentarà tornar a ser el "prelat català" per excel·lència i adoptarà un vessant catalanista que li portarà moltíssims problemes. No era un catalanista convençut, sinó que va tenir l'habilitat per adoptar aquesta via de regeneració de la vida política catalana per tal de fer-se-la seva, per tal que l'Església no perdés definitivament el curs dels esdeveniments.

Em resta agrair l'ajut que, per portar a terme aquest treball, he rebut de persones i institucions. En primer lloc, i molt especialment, a la Fundació Bofill i al seu director Jordi Porta -amb qui he trobat sempre un gran suport-, que em concediren unes beques per a realització de tesis doctorals.

Vaig rebre ajuts de la C.I.R.I.T., que em van permetre fer estades a Roma per investigar en els arxius vaticans, i del Programa d'Estudis Catalans "Joan Maragall", que em va possibilitar la recerca en els arxius de Madrid.

Miquel Gros, Ignàsia Font, mossèn Conill, mossèn Esmerats i Enric Vives em facilitaren el treball en els arxius eclesiàstics vigatans.

Vaig comptar sempre amb la simpatia i la col·laboració de la Isabel i la Gemma en la Biblioteca del Seminari conciliar de Barcelona.

Francesc Bonamusa em facilità la comprensió d'aspectes de la història d'Armènia, relacionats amb el tema, que per mi eren difícils d'entendre. Josep Junyent, per la seva banda, m'ha cedit, generosament, tot els seus treballs perquè me n'aprofités.

Mn. Joan Bonet i Baltà ha estat un persona que m'ha engrescat, des de sempre, a realitzar aquest treball. He compartit amb ell llargues estones de conversa que m'han ensenyat molt sobre la història de l'església catalana contemporània. Li agraeixo, però, per sobre de tot, els papers que m'ha facilitat i la seva confiança en les meves possibilitats de tocar un tema tant estimat per ell.

De Casimir Martí he après moltes coses sobre la història eclesiàstica d'aquest període. D'ell he rebut, no només estímuls, sinó un veritable mestratge.

Aquest treball no seria com és sinó hagués estat per l'ajut pacient que he rebut de la meva germana Fina. Li dec més del que ella pot suposar. També Jordi i Montserrat, els meus pares, m'han ajudat més del que jo els pugui agrair.

A Josep Fontana, el director de la tesi, li regracio les seves atencions. Ja va dirigir la meva tesina i, per tant, són molts els anys que porto rebent lliçons d'història d'aquest mestre per a molts de nosaltres.

Finalment, només la Mariàngela sap el que l'he fet patir per fer aquest treball i espero que la seva paciència serveixi per alguna cosa. L'Enric, el nostre fill, ha estat el motor que ha fet que continués amb aquesta tesi en moments difícils. Espero que algun dia ho pugui entendre.

II.

INTRODUCCIÓ

II. INTRODUCCIÓ.

Un monument simbòlic.

Pel mes de maig de 1896 sortia publicada al Butlletí Oficial Eclesiàstic del Bisbat de Vic una circular, en català, adreçada "Als Centres de l'Apostolat de la Oració i demés devots del Sagrat Cor, de Catalunya". La circular servia per dues coses: per una banda, convidar tothom a una romeria o peregrinació a Montserrat per tal d'inaugurar un misteri del rosari monumental erigit en el camí de la cova i, per l'altra, explicar una mica la història i el sentit d'aquesta obra.

Poques coses resumirien tan bé els elements que integren aquesta tesi i les coses que vol explicar. La idea de fer aquest rosari monumental havia sorgit del canonge Collell, tres anys abans, durant les festes del jubileu episcopal de Lleó XIII. L'obra s'havia de pagar mitjançant una subscripció popular, com tantes d'altres coses que anirem veient durant la lectura del treball; s'havia d'inaugurar mitjançant una romeria, element central de mobilització religiosa encoratjada per Morgades i pel mateix Lleó XIII durant

aquella època; l'obra representava un homenatge al Sagrat Cor de Jesús, devoció reina dins de totes les pràctiques devocionals engrescades i recolçades durant aquell període; el monument formava part d'una representació monumental del Sant Rosari, res que el Papa va intentar de totes totes, amb multitud d'encícliques i d'altres crides, que fos l'element central de la pregària familiar i individual del seu pontificat; finalment, tot plegat es feia a Montserrat, símbol d'aquesta Església nacional catalana que, de mica en mica, anaven bastint els protagonistes que surten al llarg d'aquest treball.

Rosari, Sagrat Cor, Montserrat, canonge Collell, Morgades, Lleó XIII, peregrinació, res, pràctica devocional, recristianització, regeneració religiosa, Catalunya... tot plegat els pilars que sostenen l'edifici religiós i social de l'època i del nostre treball.

"¿Qui deixarà d'acudir?" a aquesta concentració a Montserrat, es pregunta la circular? "Tot lo del Papa, á Catalunya, mou lo cor dels catòlics; mes, si de Montserrat se parla, se remou fonament lo cor y aletejan las alas de l'ánima: Montserrat es nostra Casa, es lo Temple de nostra Patria, es la Sion de Catalunya!"¹.

I continua dient: "Se tracta del Papa; se tracta d'una demostració del Apostolat català; se tracta del Sant Rosari, la devoció característica del nostre poble (...) ¿qui deixarà d'acudir?"². I acaba la crida amb uns visques que gairebé podrien ser programàtics de la posició político-religiosa dels homes que seguidament tractarem abastament en aquest treball:

" ;Tot á honor del Sagrat Cor! Gloria á María! Visca Lleó XIII!
Visca Espanya! Visca Catalunya!"³

El Sagrat Cor com la guia fonamental i emblemàtica del regnat social de Crist sobre la terra i la societat a què calia arribar; Maria, la Mare de Déu, com la mare protectora, afectuosa, que es contraposa al Crist i al Déu governant, impacable, justicier, una mare que és la nostra patrona i, sens dubte, és la verge bruna de Montserrat, identificació del mite amb el país i amb el seu poble; visca Lleó XIII, punt de referència inqüestionable que marca el camí a seguir, exemplifica, amb el seu presidi al Vaticà, la lluita contra els errors moderns i es capaç de mobilitzar la població per la seva

¹. Circular de l'Apostolat de l'Oració. BOE BV nº 1163, 30 de maig de 1896. p. 215.

². Ibid, pàg 215-16.

³. Ibid, pàg 218.

causa; visca Catalunya, visca la regeneració del país a través de la religió, visca la formació d'una consciència patriòtica que encoratgi la formació d'una consciència cristiana diferent d'altres indrets, catalanisme com a regeneració social per anar caminant cap al model de societat on els valors de la pàtria i els de Déu siguin els mateixos; però, ahora, Visca Espanya!, una Espanya nova, una Espanya diferent, en la qual Catalunya pugui trobar el seu camí de regeneració i s'allunyi del pes feixuc de la seva tutela. Com ens recorda aquest final amb el manifest programàtic que el mateix Collell va fer amb el seu famós "Sagramental", que llegí, amb passió, les seves estrofes en els Jocs Florals de 1888:

"Catalans, ja ha arribat l'hora
de cridar agermanats:
Via fora, via fora,
per les pàtries llibertats.
Parlant la llengua dels avis
nos hem entès desseguit,
si mel ha sigut pels llavis,
foc ha estat per l'esperit."

que té a la penúltima estrofa, aquells coneguts versos de:

"No captem el dret de viure,
dret que no es compra ni es ven;
poble que mereix ser lliure,
si no li donen, s'ho pren."

i que acaba, naturalment, amb el "visca" següent:

"Visca lliure Catalunya
dintre el reialme espanyol!".

Poema i programa que, d'alguna manera, fou variat per l'esperit pràctic de Morgades quan, el 1893, llegí el discurs com a president dels Jocs Florals d'aquell any i que, entre d'altres coses, digué:

"Algu ha dit que quan un poble es digne d'una cosa, si no li donan se la pren. Mes jo dich: que quan un poble es digne d'una cosa, en realitat la obté. Pot tardar més o menys, però l'obté: Sí."⁴

El monument de l'Apostolat de l'Oració a Montserrat era el cinquè misteri de dolor, la imatge de Jesús crucificat⁵, "col.locada sobre apropiat

⁴. Discurs de Morgades als Jocs Florals de 1893 com a "mentenedor-president". BOE BV nº 1083, 15 de maig de 1893, pàg 200.

⁵. Un monument que es pagà mitjançant una subscripció popular, però que devia costar molt arribar a la xifra que va valer. En el BOE BV nº 1172, 30 de setembre de 1896, pàg 406-07, es diu que costarà 3.000 duros. Si resseguiu els butlletins eclesiàstics de Vic es pot veure els noms i la quantitat de diners donats per diferents persones i institucions del bisbat. Així, per exemple, Morgades donà la quantitat de cent pessetes i la suma total de les ofrenes del bisbat de Vic pujaren a 1.765'29 ptes. Com podem veure mancaven molts diners per arribar a la quantitat de cost del monument, que es dugueren recollir d'altres punts de Catalunya. A vegades dona la impressió que fou una idea llançada per Collell sense tenir en compte el seu cost real,

pedestal", diu una altra crida, "en lo indret més visible del camí de la Cova pera que de lluny y de prop recordi ab sa imponent figura als passetjans la divina tragedia del Calvari y l'excés sobreabundant de caritat de aquell Cor que ha estimat tant als homens; essent al propi temps aquell Sant Cristo axecat en la nostra santa montanya un perenne testimoni de la vitalitat y dels afectes del Apostolat de la Oració, que té per divisa y per fi primari lo estendre'l regnat de Jesucrist sobre la terra"⁶. Impressiona veure tants noms històrics de Catalunya col.laborant amb l'Apostolat⁷: Puig i Cadafalch elaborà el projecte del monument; Amadeu Vives composà la música per a *L'Himne de l'Apostolat de l'Oració* que s'estrenà el dia de la inauguració; l'escultor Josep Llimona modelà la imatge del Crucificat; l'Orfeó Català intervingué en tots els actes i volgué que la seva senyera fos beneïda mentre es cantés el nou *Himne a la senyera* amb lletra de Joan Maragall i música de Lluís Millet; intervingueren els eclesiàstics més significatius d'aquell moment com Collell, Sardà i Salvany, pare Matas, Cararach i el pare Julio Alarcón, aleshores directot de l'Apostolado de la Oración a Espanya. I Morgades fou l'ànima i el veritable protagonista de la festa. La romaria es celebrà els dies 10, 11 i 12 d'octubre de 1896. L'havia de presidir l'arquebisbe de Tarragona però, com que estava malat, fou Morgades l'amfitrió. Fou ell qui donà la benvinguda als pelegrins, qui beneí la senyera de l'Orfeó Català i el monument erigit a la santa muntanya, després d'una processó que els portà al peu del monument, on se sentiren visques al Sagrat Cor i a la Moreneta. Tots els grans personatges esmentats pronunciaren discursos o sermons en les diferents celebracions litúrgiques que hi varen haver. Fou una concentració important de persones que, ben bé, es podia comparar amb les celebracions del Mil.lenari o en l'erecció de la Mare de Déu de Montserrat com a patrona de Catalunya⁸.

Passades aquestes festes Morgades rebé una carta de Rampolla, secretari

cosa que feia sovint el canonge i que d'altres, com Morgades, després havien de culminar-ho i portar-ho a la pràctica. Es poden seguir les subscripcions del bisbat de Vic a BOE BV n° 1170, 31 d'agost de 1896, pàg 372; n° 1172, 30 de setembre de 1896, pàg 405-06; n° 1175, 31 d'octubre de 1896, pàg 480-81.

⁶. BOE BV n° 1166, 15 de juliol de 1896.

⁷. Impressió que té el mateix Joan Bonet i Baltà a "El Bisbe Morgades fundador a Espanya de l'Apostolat de l'Oració" dins de *L'Església catalana, de la il.lustració a la renaixença*". Barcelona, 1984, pàg 657-58.

⁸. Això es pot comprovar en la crònica que fa el BOE BV n° 1175, 31 d'octubre de 1896, pàgina, 477-481, o el de la "Revista Popular", 15 d'octubre de 1896, any 26, n 1.349, Pàgs 239-254.

d'estat del Vaticà, on li deia el següent:

" Muy Señor mio y venerado Hermano: he tenido sumo gusto en entregar á Su Santidad la carta que V. le dirigió desde las alturas de Montserrat, después de erigido el Rosario monumental, que con muy buen acuerdo el Apostolado de la Oración de Cataluña ha querido poner en tan célebre Montaña. Su Santidad se ha complacido mucho en las noticias de la numerosa y selecta concurrencia que asistió á la solemne inauguración, celebrando sobre todo los propósitos de devoción á la Virgen y de perfecta concordia entre sí, en los que se han confirmado los asistentes. El éxito de la fiesta ha sido nuevo timbre de gloria para V., á quien se debe la institución del Apostolado de la Oración en España; mas, como para asegurar el fruto que se ha propuesto el Apostolado de la Oración de Cataluña con la erección del Rosario monumental en Montserrat, se necesitan las bendiciones de lo alto, Su Santidad se ha dignado invocarlas muy abundantes sobre todos y cada uno de los que han tomado parte en la inauguración del nuevo monumento. Es para mi cosa muy grata comunicárselo á V., mientras aprovecho la ocasión de repetirme Suyo afmo. hermº S.S. Q.B.S.M. Cardenal Rampolla. Roma, 28 de octubre de 1896."⁹

Com podem veure el reconeixement de Morgades per part de Roma era total, en afirmar que havia estat l'introductor i propagador de l'Apostolat de l'Oració, en expressar-li que l'èxit de la festa era "un nuevo timbre de gloria para V." i en rebre tota mena de benediccions i felicitacions de part de Lleó XIII. L'obra de regeneració religiosa del prelat vigatà estava endegada, un procés que intentarà demostrar el nostre treball.

Església catalana i restauració.

Encara que la biografia de Morgades va de 1826 a 1901, com que el treball se centra, sobretot, en el període episcopal i en situar-se, aquest, en plena restauració, iniciarem amb algunes reflexions. Reprendrem les idees generals que varem exposar, conjuntament amb Casimir Martí, en la comunicació "L'Església a Catalunya durant la Restauració: estat de la qüestió",

⁹. Rampolla - Morgades, 29 d'octubre de 1896. BOE BV nº 1176, 14 de novembre de 1896, pàg 500.

presentada a Manresa amb motiu d'un congrés sobre la restauració¹⁰.

Hi ha dos aspectes que caldria veure, encara que fos superficialment: en primer lloc, quina ha estat la producció historiogràfica catalana i espanyola sobre l'Església durant la restauració i, en segon lloc, veure quin paper s'ha otorgat a aquesta institució en les històries generals que sobre Catalunya s'han fet en els darrers anys.

Hi ha poques històries generals sobre l'Església catalana durant la restauració. Del període concret que tractem no n'hi ha cap. Ens hem de remetre a les citadíssimes síntesis de Massot i Muntaner *Aproximació a la història religiosa de la Catalunya contemporània* (Barcelona 1973) i *L'Església catalana al segle XX* (Barcelona 1975).

El 1989, Antoni Pladevall publicava una *Història de l'Església a Catalunya* que és una panoràmica general de l'evolució històrica de l'Església catalana i, com a tal, dedica poques pàgines a la restauració. Exactament, unes tretze pàgines. Es tracta d'una història que agrupa un seguit d'articles apareguts al Full dominical de les diòcesis de Vic-Tarragona-Solsona, d'aquí la seva visió sintètica.

Tenim el llibre de Joan Bonet i Baltà, *L'Església catalana de la il·lustració a la renaixença* (Barcelona, 1984), que és un recull de temes d'història eclesiàstica molt centrats en aquest període històric. De fet és el fruit de les moltes investigacions que durant tota la seva vida ha fet mossèn Bonet. La base de la investigació és el seu propi fons documental, probablement un dels més complets que tenim sobre l'Església catalana contemporània, avui dipositat a la Biblioteca del Seminari de Barcelona. El buidatge d'aquest arxiu pot donar pas a múltiples investigacions. Per veure una mica els treballs fets per mossèn Bonet cal consultar el llibre *Contribució a la història de l'Església catalana. Homenatge a mossèn Joan Bonet i Baltà*, a cura d'Albert Manent, Josep Massot i Muntaner i Amadeu-J Soberanas i Lleó (Publicacions Abadía de Montserrat 1983). De la pàgina XIII a la XXXIX hi ha la "Bibliografia de Mn. Joan Bonet i Baltà", feta per A-J.S.Ll. Tot el demés ja són estudis parcials sobre temes concrets i publicats en llibres o revistes.

Pel que fa a la història de l'Església espanyola i la restauració, el número de llibres creix més, sense que poguem dir, però, que ens trobem

10. FIGUEROLA, Jordi i MARTÍ, Casimir. "L'Església a Catalunya durant la Restauració: estat de la qüestió" dins de les Actes "Congrés internacional d'història Catalunya i la Restauració 1875-1923". Centre d'Estudis del Bages. Manresa, 1992.

davant d'un allau. Ultra el volum V, "La Iglesia en la España contemporánea", de la *Historia de la Iglesia en España*, dirigida per Ricardo García Villoslada (Madrid 1974), n'hi ha molt pocs que intentin cobrir el període 1875-1931. La part dedicada a la restauració és feta per Manuel Cuenca Toribio, "El catolicismo español en la Restauración (1875-1931)", pp- 277-329. La seva visió general espanyola fa que parli molt poc o gens de Catalunya, i ho faci en aquells temes on el cas català és il·lustratiu d'algun fenomen concret: per exemple, la Setmana Tràgica. Al fet regionalista hi dedica una pàgina. Hi ha altres referències a Catalunya en d'altres apartats d'aquest llibre i fets per altres autors.

Darrerament s'ha traduït el llibre de Frances Lannon *Privilegio, persecución y profecía. La Iglesia católica en España 1875-1975* (Madrid 1990), llibre que s'endinsa en temàtiques que d'altres havien considerat molt poc, com és el cas dels primers capítols. Tot i això hi ha alguna afirmació d'aquest llibre que caldria explicar millor.

El 1991, sortia publicada una obra de Francisco Martí Gilabert, *Política religiosa de la restauración (1875-1931)* (Madrid 1991), que deu ser l'únic cas d'un llibre que abarca tot el període de la restauració d'una manera específica, però que no aporta gaire coses. De fet sorprèn, fins i tot, que no esmenti la bibliografia última apareguda a Espanya sobre l'Església durant aquest període.

Els llibres més citats segueixen essent els de José Andrés Gallego, *La Política Religiosa en España 1889-1913* (Madrid 1975), i el de Maria F. Nuñez Muñoz, *La Iglesia y la restauración 1875-1881* (Santa Cruz de Tenerife 1976). Cal fer menció especial del llibre de Cristobal Robles, *Insurrección o legalidad* (Madrid 1988), sobre els primers anys de la restauració.

El que sí hi ha és un nombre important d'articles en revistes estrictament de caire religiós¹¹, circumstància que cal remarcar i que prova la nostra apreciació sobre l'existència de la separació entre els àmbits divulgatius religiosos i civils¹². També hi ha un seguit de llibres apareguts

11. Citar-los tots seria una tasca molt àrdua; bona part es poden veure en la bibliografia final. Ens referim a revistes com "Ius canonicum", "Hispania Sacra", "Escritos del Vedat", "Analecta Sacra Tarraconensis", "Estudios de Dausto", "Burguense", "Anthologica annua", "Seminarios" i d'altres. Com autors d'aquests articles hi trobem a Càrcel Ortí, un dels més prolífics, José Andrés Gallego, Bernardo Ares, Cuenca Toribio, García de Cortázar, Feliciano Montero, Cristobal Robles, Sanz de Diego i d'altres.

12. El divorci, durant molts anys i també actualment, entre el món dels estudis eclesiàstics i el món dels estudis universitaris civils, ha portat que hi hagués un desconeixement de les respectives investigacions. No sabem si d'una manera voluntària o no, però hem de tenir en compte que se solen desconèixer des del món universitari les investigacions de

darrerament que tracten temes relatius a la restauració i a l'Església espanyola. Nosaltres volem remarcar obres com les de Cárcel Ortí, *León XIII y los católicos españoles* (Pamplona 1988), o el de F. Díaz de Cerio i M.F. Núñez y Muñoz, *Instrucciones secretas a los nuncios de España en el siglo XIX (1847-1907)* (Roma 1989), que combinen la reproducció documental amb comentaris històrics sobre els textos. De fet la producció historiogràfica de molts autors, dels quals no en volem menysprear la tasca d'investigació, s'ha basat en la documentació més institucional i dels arxius vaticans, uns arxius inesgotables i riquíssims. Per exemple, ens han estat molt útils per treballar en l'Archivio Segreto Vaticano els inventaris que Cárcel Ortí ha fet de les diferents nunciatures i que han estat publicats en diferents revistes, o el treball impressionant de F. Díez de Cerio en el seu *Regesto de la correspondencia de los Obispos de España en el siglo XIX con los nuncios, segun el fondo de la nunciatura de Madrid en el Archivo Vaticano (1791-1903)* (3 vols, Città del Vaticano 1984). Lamentem, però, que altres historiadors no s'hagin endinsat en camps de recerca que ens ajudin a veure el paper social de l'Església, l'organització parroquial, la mobilització política popular, etc.

Una altra cosa seria analitzar la historiografia catalana per veure de quina manera ha parlat sobre l'Església. També per qüestions d'espai n'hem de donar només quatre pinzellades. En primer lloc, diríem que les històries de Catalunya contemporània aparegudes en els últims anys han oblidat l'Església. És un tema bandejat per a molts investigadors catalans i, per tant, al no haver-hi un gruix de recerca notable, no ha sortit en les síntesis històriques de Catalunya que s'hagin pogut fer. Ja Vicens Vives a *Industrials i polítics* (Barcelona 1958), alertava sobre la importància de la recatolització durant la restauració i les relacions entre Església i burgesia a Catalunya. Si, a partir d'aquest data i d'aquest llibre, són molts els nous temes i els nous camins que la investigació històrica ha endegat, podríem dir que en el cas de l'Església ha passat al revés. Se'n parlava més abans que ara. Per exemple, trobem moltes referències a l'embolicada obra de

tipus històric que es fan a les facultats de teologia o a les universitats eclesiàstiques romanes. Són comptades les assignatures o els cursos de doctorat que, en les universitats catalanes, es donen sobre la història de l'església contemporània. Això fa que el número d'especialistes en aquesta matèria sigui molt petit, que no es desperti l'interès entre els estudiants i que no s'efectuï un nombre d'investigacions que seria d'esperar per la importància de l'Església en el desenvolupament de la societat catalana contemporània. El procés es dona, alhora, a l'inversa. El món eclesiàstic, tretant excepcions, sembla que té una prevenció cap l'esfera universitària "laica", per dir-ho d'alguna manera. Aquest procés fa que el nivell de les investigacions sigui quantitativament i qualitativament baix i que la seva difusió sigui nul·la.

Carrera i Pujal, *Historia política de Cataluña en el siglo XIX* (vols VI i VII, Barcelona 1958), que en les històries posteriors. Si agafem la part feta per Josep Termes de la *Història de Catalunya*, dirigida per Pierre Vilar (Barcelona 1987), les referències a l'Església hi són molt poc, si exceptuem quan parla de la renaixença i els vigatans (pp 77-78), de Torras i Bages (p 81-83), d'aspectes culturals (p 134) i la Setmana Tràgica (p 215). Si ho comparem amb les parts on es tracten temes del moviment obrer la desproporció és impressionant. No volem amb això menysprear la història de l'obrerisme, sinó que ho comentem per constatar que s'ha estudiat molt més un tema que l'altre i que, per tant, és normal que surti més.

En segon lloc, les poques referències giren entorn sempre de dos fenòmens bàsics: la qüestió de Torras i Bages o del catalanisme tradicional-conservador, per un cantó, i la caracterització de l'Església de cara a explicar l'anticlericalisme i els brots violents com la Setmana Tràgica. Els historiadors de la literatura també han fet consideracions sobre el tema religiós en temes com la Renaixença o en el recent redescobriments de Verdaguier o de Collell. Els falten, també, molts estudis històrics bàsics que els podrien explicar el context històric.

Finalment, constatar l'absència total d'articles o estudis sobre l'Església en revistes catalanes no especialitzades en temes religiosos. En els catorze anys de "L'Avenç" és poden comptar amb els dits d'una mà els articles sobre l'Església catalana contemporània. Cal citar l'article de Josep Maria Fradera "Entre l'abisme i la realitat: estratègies del catolicisme català", en el dossier que sobre la restauració sortí al número 85 (setembre de 1985). No cal que esmentem el cas de "Recerques".

Fer un quadre complet sobre l'Església catalana durant la restauració no és una tasca fàcil. Però per tal de caracteritzar-la d'alguna manera, hem optat per assenyalar uns quants trets que poden ajudar a definir-la.

1) No es pot parlar de la restauració com d'una època lineal durant tots els seus anys. De 1875 fins a 1923 o 1931 passen prou coses com per haver d'establir diferents períodes. És diferent quan comença aquest règim polític que quan entra en crisi. Si això pot servir per gairebé tots els sectors, en l'església és imprescindible considerar-ho perquè dates com el 1909 són prou significatives perquè les coses i les percepcions d'aquesta església vagin

canviant. Pel que fa el període de Morgades, podem establir diferents etapes, la caracterització de les quals l'explicarem a les conclusions finals.

2) Una característica de l'Església catalana durant la restauració continua essent la difícil relació amb l'estat liberal ja plenament consolidat. Acceptació o no, possibilisme contra rebuig, pragmatisme contra coherència ideològica, tot plegat termes que ens descobreixen els paràmetres sobre els quals es mou la institució eclesiàstica durant aquest període. Tot i això, i malgrat haver-hi nombrosos sectors de l'Església catalana que continuaven oposant-se a la forma d'estat constituït, la política vaticana impulsada per Lleó XIII d'acceptació del nou ordre -sempre que l'Església pogués mantenir una certa ascendència sobre la societat- va fer que, paulatinament, l'Església catalana, sobretot la jerarquia, acceptés com a mal menor el règim de la restauració. En aquesta acceptació s'hi veu un procés paral·lel per part de l'estat i les classes dominants de fer de l'Església un possible al·liat per tirar endavant aquest règim polític i preservar l'hegemonia d'aquestes classes dominants davant els perills que el republicanisme-obrerisme, per un cantó, i el carlisme, per l'altre, podien significar. Aquest procés, com és lògic, no està exempt de tensions: relacions del govern espanyol amb l'Itàlia unitària, qüestions econòmiques, relació de l'estat amb d'altres confessions com els protestants i tants d'altres.

3) Aquesta acceptació o no del model d'estat i de la societat liberal és el que caracteritza les lluites entre els integristes i els conciliadors, sobretot durant la dècada dels vuitanta del segle passat. Discussions que es centraven no en qüestions ideològico-doctrinals -ideològicament l'Església seguia participant d'un marcat anti-liberalisme heretat de tot el pensament contrarevolucionari sorgit a rel de la revolució francesa i alimentat durant el pontificat de Pius IX- sinó en qüestions d'estratègia. Era l'enfrontament entre unes posicions irreductibles, que no acceptaven l'estat de coses existent i que abogaven per un model d'estat i de societat on l'Església en tingués el control absolut, i aquells "possibilistes", que defensaven el pragmatisme d'acceptar l'estat liberal mentre aquest, i com a contrapartida, els assegurés una posició predominant que els garantís una quota de poder i d'influència damunt la societat. Pel tema de l'integrisme a Catalunya ens remetem al llibre de Joan Bonet i Casimir Martí, *L'integrisme a Catalunya*.

Les grans polèmiques (1881-1888) (Barcelona 1990). Coneixem que hi ha endegades diferents recerques sobre el tema del tradicionalisme i carlisme que també ens ajudaran a copsar amb més plenitud tota aquesta problemàtica. Ens caldria, però, un estudi ben fet sobre les diferents famílies ideològiques eclesiàstiques i les seves relacions.

4) Adopció d'una via, la regionalista, de grans conseqüències pel futur històric català, com una estratègia per continuar tenint un pes en la societat i no perdre el control de la població i d'unes classes dominants conservadores. Primer hauria estat una opció minoritària i no arribaria a ser àmpliament acceptada, entre la clerecia, fins ben entrat el segle actual. Torras i Bages hauria estat el personatge emblemàtic d'aquesta opció. El discurs torrassista -pairalista, tradicionalista- es situa al marge de la polèmica entre els integristes i els "mestissos" i, tot i ser molt crític davant de la restauració, no es presenta com a alternativa al sistema. Malgrat rebati els pressupòsits ideològics de l'estat liberal, no arriba a desqualificar-lo des d'una altra posició política contradictòria, com podia ser la de l'absolutisme carlí¹³. S'amotllava perfectament, alhora, als paràmetres polítics que la burgesia conservadora regionalista catalana volia imposar i representava un atractiu popular indubtable en certes zones de Catalunya, predominantment a la "muntanya catalana" de gran tradició carlina. Sens dubte, esdevindria el model més reeixit de "regeneracionisme" cristià i catalanista i un dels models més exitosos d'influència eclesiàstica damunt la societat catalana. Sobre Torras i Bages últimament s'ha editat algun llibre. Cal remarcar l'edició de les obres completes que fa l'Abadia de Montserrat. Han aparegut també, darrerament, els següents títols: Estudi preliminar de Joan Lluís Pérez Francesch al llibre nº 12 de la Biblioteca dels Clàssics del Nacionalisme Català, *L'Església i el Regionalisme i altres textos (1887-1899)* (Barcelona 1985); Angel Caldas i Bosch, *Torras i Bages pastor de Catalalunya* (Abadia de Montserrat 1987); Joan Gabernet, *Josep Torras i Bages, Bisbe de Catalunya* (Abadia de Montserrat 1987); *Miscel.lània Torras i Bages* (Abadia de Montserrat 1991); Oriol Colomer i Carles, *El pensament de Torras i Bages* (Barcelona 1991).

¹³. Casimir Martí "Torras i Bages: el regionalisme tradicionalista, un antítipus ètico-històric del sistema de la Restauració" a Abert Balcells ed. *El pensament polític català del segle XVIII a mitjans segle XX*. (Barcelona 1988) p. 159.

5) Adopció d'una pastoral catalana (predicació, obres doctrinals, litúrgia, etc) feta en llengua catalana que es correspondria al fenomen destacat en el punt anterior. L'adopció d'aquesta pastoral catalana no estigué exempta de problemes i tensions. Només les famoses pastorals del bisbe de Barcelona Morgades, el 1900, sobre la predicació en llengua catalana, encengueren els ànims de les classes polítiques espanyoles i foren un motiu de crisi entre aquest prelat i altres jerarquies de l'Església catalana amb el Vaticà. Roma, empesa per la monarquia espanyola, no veia amb bons ulls aquest viratge regionalista de l'església catalana. Aquesta "catalanització" l'hem d'observar com un procés un xic diferent de la "catalanització" del pare Claret. La temptativa d'aquest últim era la de moralitzar el poble amb obres doctrinals escrites en l'única llengua i de l'única manera que ho podien entendre. Els primers pretenien quelcom de semblant, però ja tot formava part d'un programa "regeneracionista" més complet. Claret era un clar exponent de l'Església de Pius IX, mentre que aquests responien a la situació de Catalunya durant la restauració i es movien sota les coordenades de l'"aggiornamento" de Lleó XIII. També cal matisar què s'entén per catalanització perquè és evident que hi havia àmplies capes de la clerecia i, sobretot, membres de la jerarquia eclesiàstica a Catalunya, molt vinculades a Espanya, que no volien saber res del català. En tot cas la predicació, i en zones rurals, s'acceptava, però no en l'àmbit de l'educació, en l'escriptura d'obres serioses en matèria religiosa ni en certes homilies de solemnitat.

6) Participació de l'estament eclesiàstic en la Renaixença, cosa que la dotarà d'una caracterització molt precisa. Personatges com Vergaquer serien els arquetípics d'aquesta relació entre aquest moviment ideològic-cultural i l'Església. La defensa de la llengua, la imatge mítica d'una Catalunya rural amb tota la simbologia dels rius i les muntanyes, una determinada visió de la història, una proliferació de trets religiosos, conjuntament amb d'altres, tots ells reveladors de "l'ànima catalana", representen les formes i els continguts d'aquest moviment literari. Les coronacions poètiques de la Mare de Déu de Montserrat o de Santa Maria de Ripoll poden ser els exemples més clars del que diem.

7) Vinculació cada vegada més estreta entre jerarquia eclesiàstica i classes dirigents catalanes. Les classes poderoses donaran diners a

l'Església i, aquesta, legitimitat. Aquest seria, en síntesi, l'intercanvi que fonamentaria la relació. Molts projectes eclesiàstics que significaven una demostració de la influència religiosa damunt la societat foren propiciats per destacats membres de la burgesia catalana. Si no és així, no podem entendre projectes com la restauració de Ripoll -tot i que hi ha una aportació popular-, la construcció del nou seminari barceloní, l'arranjament de la façana de la catedral de la mateixa ciutat, les mateixes relacions entre els marquesos de Comillas i l'Església i tantes altres coses. Per contra, l'Església conferia legitimitat a aquestes classes dirigents. Legitimitat representa acceptació de l'estat de coses, acceptació del seu paper dirigent i del seu poder polític, contrafort davant de les possibles embestides que una classe treballadora cada vegada més potent anava donant, control social i ideològic de les poblacions rurals, etc.

8) Paulatí creixement de la influència de les ordes religioses en les ciutats catalanes. Aquest fet el podem interpretar a través del punt que hem explicat anteriorment. Notem una proliferació i un desenvolupament extraordinari de les ordes de tot tipus arreu de Catalunya, sobretot les dedicades a l'educació. Ordes que s'encarregaran majoritàriament de la instrucció d'aquestes classes dirigents catalanes, classes urbanes i riques. Això ens demostraria que la funció educativa es centrarà, sobretot, en les ciutats. El camp català, per contra, serà un àmbit d'influència parroquial. És rar de veure ordes religioses dedicades a l'ensenyament que tinguin cura dels poblets més perduts o amb un nivell de renda baix. La bibliografia sobre ordes religioses és força àmplia i desigual. Va des d'estudis seriosos fins a fullets que canten les excel·lències de l'orde o del pare o mare fundadora. Citar-los tots és molt difícil. En el camp de l'educació cal veure el llibre d'Ana Yetano, *La enseñanza religiosa en la España de la Restauración (1900-1920)* (Barcelona 1988).

9) Creixement del poder episcopal. Els bisbes són una peça clau dins l'estructura de poder eclesiàstica i representen el poder màxim dins la diòcesi. Durant aquests anys, a més, aniran augmentant el seu paper dirigent o, si més no, el seu protagonisme. Un procés no gens fàcil i que portarà alguna fricció en una època de fortes dissensions polítiques i de debat ideològic-doctrinal entre els diferents sectors de l'Església. La biografia d'alguns prelatats de l'època ens ho mostra abastament. Hem de tenir en compte

que durant la restauració hi ha personatges tan rellevants dins l'episcopat català com Urquinaona, Morgades, Torras i Bages o el cardenal Casañas.

10) Creixement del paper de Roma dins l'església catalana. El Vaticà ha estat sempre el centre del catolicisme, però també és cert que l'església peninsular durant l'època moderna era més aliena a aquesta importància. A partir de Pius IX i dels anys 50 del segle passat, el Vaticà es converteix en un punt de referència essencial, cosa que encara es farà més evident a partir dels anys setanta i en el transcurs de la problemàtica papal amb el procés unitari italià. La necessitat de tancar files entorn al pontífex, presoner de la "revolució", i la pròpia acció del pontificat de Lleó XIII en aquest sentit són dos elements que cal considerar per entendre aquest procés. El romanisme o vaticanisme de l'església catalana en general és un fet inqüestionable. ¿Ens podria servir, com a contrast, l'Església a França, no tan influenciada per Roma?

11) Presència notable de publicacions i premsa catòlica on es ventilen totes les grans qüestions de l'època. Publicacions com la "Revista Popular" de Sardà i Salvany o "La Veu del Montserrat" del canonge Collell en són dues mostres ben significatives. Cal mencionar el llibre de Maties Ramisa, *Els orígens del catalanisme conservador i "La Veu del Montserrat" 1878-1900* (Vic 1985), on es pot trobar un inventari dels temes que tractà el diari. També volem significar l'estudi preliminar que hi ha en aquest llibre fet per Josep Maria Fradera, "El vigatanisme en la transformació de les tradicions culturals i polítiques de la Catalunya muntanyesa (1865-1900)", amb aportacions molt interessants i suggeridores". El canonge Collell és un personatge que torna a ser molt analitzat. Darrerament ha aparegut l'interessant estudi de Josep Junyent "Jaume Colell i Bancells: les campanyes patriòtico-religioses (1878-1888)", publicat a la revista "Ausa" n°122-123 (Vic 1989). Tots els grans debats religioso-polítics de l'època tenien lloc, moltes vegades amb una gran virulència, a les pàgines d'una gran quantitat de publicacions que marcaven la diferent posició dels seus polemistes. Però, ahora, cal tenir en compte que tota la premsa en general s'alimentava en bona part de la temàtica religiosa, o de les notícies que el món eclesiàstic i el seu entorn generaven. I el seguiment de tota aquesta premsa per part del poder eclesiàstic era molt gran. Des del Vaticà, a través de nunciatura i dels informes que els bisbes i d'altres observadors feien, es valorava el pes

de tota la informació. Un exemple del que diem són els sis informes que la secretaria d'estat del Vaticà encarregà sobre la situació d'Espanya durant els anys 1890-95, on hi ha la catalogació de 887 publicacions periòdiques espanyoles de finals del XIX amb la indicació del lloc de edició, la data de fundació, la periodicitat, el número d'exemplars i l'orientació política, moral i religiosa de cada una d'elles. Això es pot veure publicat en el llibre de Vicente Cárcel Ortí, *León XIII y los católicos españoles* (Pamplona-1988).

12) Presència d'un procés "regenerador" de l'església catalana. Davant la necessitat de mantenir una influència damunt la societat en uns paràmetres nous que ja no eren els típics de l'antic règim de poder directe, alguns eclesiàstics endegaren un procés de recristianització, alimentat per les directrius vaticanes, que portà a un creixement de la presència d'institucions religioses, associacions de tots tipus, augment de fenòmens espirituals (Montserrat, Ripoll, Sagrat Cor de Jesús, res del Rosari, la Sagrada Família i d'altres), de missions, de peregrinacions, etc.

13) Pèrdua total del món obrer. A l'Església, malgrat que alguns dels seus membres alertessin sobre el fet, sempre li resultà incompreensible el fenomen industrialitzador i les conseqüències socials que en resultaven. Això provocà un rebuig cap a tota mena de reivindicació obrera, que era considerada perversa, guiada pels aires corruptes de doctrines sorgides de la "revolució" i una evolució natural dels enemics de l'església que arrencaven de la reforma protestant, continuaven amb el liberalisme, tenien en les sectes maçòniques uns grups de conspiració antireligiosa i acabaven amb les doctrines socialistes i anarquistes. La consolidació organitzativa de l'obrerisme, l'increment de les seves accions reivindicatives (vagues, ler de maig, etc), el fet que des dels anys setanta la qüestió social a Europa era ineludible, va propiciar que, amb molt de retard, però, s'arribés a la *Rerum Novarum* el 1891. L'encíclica aclaria el posicionament que l'Església havia de tenir i, malgrat no ser ben acceptada d'entrada, per part d'un important número de bisbes, la doctrina social vaticana va anar imposant-se. Amplis sectors del món obrer, però, ja s'havien deslligat totalment del control d'aquesta. A més, la identificació entre la classe rica i benestant amb la jerarquia catòlica feia encara molt més difícil que l'obrerisme seguís les

indicacions de l'Església¹⁴.

14) Augment de l'anticlericalisme. Un tema que arrenca de les consideracions que feiem en el punt anterior. L'església catalana de la restauració conegué un dels episodis més emblemàtics de l'anticlericalisme amb els esdeveniments de la Setmana Tràgica de 1909. Un tema del qual s'ha parlat molt i sobre el qual juguen molts factors que seria molt difícil, per no dir impossible, d'analitzar en aquest treball.

15) Continuació del control social per part de l'Església en el marc de la comunitat rural. Tenim poques investigacions sobre aquest tema, per exemple, sobre les relacions entre l'estament eclesiàstic i el caciquisme.

Una Església catalana?

Un dels temes que ens plantegem en la nostra tesi és la construcció d'una Església catalana contemporània. Se'n pot parlar com d'un fenomen històric?

Una de les primeres coses que volem fer és constatar la manca d'una interpretació global sobre la història de l'Església catalana que ens digui, més o menys, com hem d'anar col·locant totes les peces d'aquesta evolució i ens orienti sobre les investigacions que hem de fer en el futur. Aquesta interpretació no hi és perquè ens falten molts estudis parcials sobre temes inèdits, però és necessari el començar a plantejar-la. Una interpretació que ens cobreixi les beceroles sobre la relació entre la història general i aquest camp específic.

Pensem que un tema clau és el de determinar de quina manera es posen les bases i es desenvolupa l'Església "catalana" contemporània i descobrir,

¹⁴. Hi ha molts llibres i estudis sobre el moviment obrer català d'aquesta època. Per tant aquest procés és fàcilment demostrable. Tot i això, seria molt interessant la recerca en multituds d'associacions catòliques adreçades als obrers o tota la qüestió de les escoles nocturnes i parroquials, etc.

en tota la seva dimensió històrica, com el nacionalisme, o el regionalisme per ser més precisos, es va introduint en el seu si. La incidència que ha tingut aquest fet fins el moment present ens indica la prioritat de la seva anàlisi.

Creiem que no és vàlid parlar de l'"Església espanyola" com una cosa única. En la societat contemporània, i a rei de les investigacions que s'han fet, es pot comprovar que la realitat eclesial pel que fa l'estructura i la influència varia molt segons la zona o regió espanyola que es tracti. Les diferències entre Andalusia, Castella, el País Basc, Navarra i Catalunya són tan grans que cal considerar cada zona per separat. No tan sols nord-sud, que ja es prou definidor, sinó que cal regionalitzar-ho més. Per tant, es pot parlar de certes coses, com estructura jeràrquica, bisbes, etc, a nivell espanyol, però mai d'església en general, entenent amb aquest terme, la influència que té sobre la població. En aquest sentit cal dir clarament que la regionalització no ve donada per prejudicis nacionalistes a priori sinó que és una realitat que la investigació més primària revela. De la lectura del llibre de William J. Callahan, *Iglesia, poder y sociedad en España 1750-1874* (Madrid 1989), se'n treu, perfectament, aquestà conclusió. Això no exclou que l'Església hagi estat una de les institucions més favorables a la concreció d'Espanya i que hagi treballat més per portar-la a terme.

Hem de veure també, i abans que tot, què volem dir quan parlem d'història de l'Església catalana. D'entrada ens referim a l'estudi de l'Església no per ella sola, sinó, a través de la seva anàlisi concreta, per entendre millor aspectes que, tots plegats, ens poden dibuixar l'evolució històrica de la societat catalana. No és voluntat nostra estudiar-la com es podria estudiar un monument o un claustre, sinó, a través del seu estudi, descobrir aspectes desconeguts de com funcionava la col·lectivitat. Seguint amb el símil del monument o del claustre veure qui el va pagar, què significa aquell monument allà, quina representació simbòlica té en el context d'una ideologia dominant o contestatària, etc.

Ara, també cal precisar els diferents àmbits amb els qual s'ha de dividir això que diem història de l'Església. Nosaltres en proposaríem tres de fonamentals: món religiós, institucions eclesiàstiques i història social de l'Església. Potser se'n podrien trobar d'altres però creiem que amb aquesta diferenciació ja n'hi ha prou per tenir un bon instrument conceptualitzador.

Per món religiós entendríem tot el referent als aspectes més

transcendents del tema, tot el relacionat amb aspectes doctrinals, espirituals i d'aquesta mena.

Les institucions eclesiàstiques serien l'espai més relacionat amb tot el que representa l'estructura de poder eclesiàstica. Sabem que la ideologia pot ser un element de poder però també és veritat que cal institucionalitzar-la. L'església té, en aquest sentit, molts nivells d'estructura: des dels bisbats, passant per les parròquies, des del Vaticà fins a mitjans de comunicació institucionals, des d'una jerarquia governant passant per una quantitat gens menyspreable de servidors que, mitjançant el sacerdoti o les ordes religioses, van vestint el marc estructural de la institució.

Aquesta tesi estudia, sobretot, aquest apartat. Moltes vegades s'ha menystingut l'estudi de la superestructura de govern perquè es deia que no explicava la història real de la població. Potser és cert, no ho sabem, però nosaltres pensem, ben al contrari, que és del tot imprescindible la seva anàlisi, descobrir els seus mecanismes d'actuació i esbrinar la relació de poder entre aquesta i el conjunt de la població.

El tercer element és la història social de l'Església, o sigui, les relacions entre la institució i el món religiós amb el conjunt de la població. El poder real i el poder ideològic de l'Església sobre la societat. Com s'articula i en quins aspectes es dona la influència de la institució en el devenir històric del poble i en les consciències de la gent. Com es delimiten les diferents visions de les coses en el món pagès, en el món urbà, en el món industrial, i les implicacions polítiques que això pot tenir. Com ens podem explicar aspectes com l'anticlericalisme, per un cantó, i la religiositat popular, per un altre.

Els àmbits d'estudi d'aquestes tres realitats són molts. La parròquia, per exemple, és un bon exemple de com s'interfereixen i és un camp que no s'ha treballat gairebé gens, si exceptuem els treballs de Joaquim M. Puigvert¹⁵.

15. El món de la parròquia s'ha començat a estudiar de manera prometedora. Només cal referir-nos al llibre de Joaquim M. Puigvert, *Una parròquia del segle XVIII a través de la seva consuetud* (Barcelona 1986) i la seva tesi doctoral, *La parròquia rural a Catalunya (segles XVIII-XIX, bisbat de Girona)*, 3 vols, Universitat de Barcelona 1990 (inèdita).

Caracterització del bisbe Morgades.

Evidentment deixarem per a les conclusions la nostra opinió sobre la figura de Josep Morgades. En aquest apartat només volem referir-nos a com ha estat caracteritzat pels seus contemporanis o pels autors que han parlat d'ell. Ho farem cronològicament.

En vida de Morgades les opinions sobre el bisbe foren constants i molt contrastades. De fet ho anirem veient al llarg del treball, però podríem dir-ne quatre característiques. La primera és que tots els escrits que no siguin de la premsa de caire anticlerical, solen dignificar, fins a extrems, la personalitat dels bisbes. Som en uns moments que la figura dels prelats té un pes notable en la vida político-religiosa. La figura de Morgades sofreix el mateix procés. Llavors podem comprovar com les excel·lències cantades a favor d'ell són impressionants. Totes les seves realitzacions, en la llarga tasca pastoral que efectuà, són glorificades com a obra exclusivament seva, tenint en compte que moltes hagué de necessitar la col·laboració de molta gent. És el reconeixement al "poder", a la capacitat de "direcció", de "comandament", el que es sobrevalora. Això feia que, en molts casos, els bisbes tinguessin una àurea especial, probablement era perquè fossin vistos per la població com quelcom inabastable i, per tant, en molts casos per damunt del bé i del mal. És el mateix procés a què es sotmet la figura del Sant Pare. La necessitat de poder exercir un poder absolut fa que calgui que aquestes figures siguin sacralitzades fins a extrems increïbles.

Això no treu, i aquesta seria la segona característica, que la vida conflictiva que caracteritzava el món religiós de finals del S XIX a casa nostra, amb una guerra intraeclesial oberta i molt violenta, fes que les posicions fossin enormement confrontades. En aquest sentit, Morgades apareixeria, com veurem en un capítol més endavant, com un veritable dimoni pels intregristes. Acusat de "liberal", maquinador, que abusa del poder, esclafador dels bons catòlics, o sigui els "intransigents", la figura del prelat ens és dibuixada gairebé com la representació de l'home venut davant del poder del món modern. En sentit contrari, els "mestissos" o conciliadors, els homes de la corda de Morgades, el veien com l'element prudent, amb grans dots de govern, equànim i la figura central de la Catalunya eclesiàstica. No cal dir, com veurem, que la mateixa figura de Morgades serà l'eix de moltes

discussions entre els dos grups.

La tercera característica seria la bona opinió que sobre el prelat de Vic i de Barcelona van tenir sempre els dos poders civil i religiós, la monarquia espanyola i el Vaticà. Fou un home obediènt i respectuós amb el sistema polític implantat a Espanya des de 1875, desenganyat de qualsevol quimera carlina, i aquest fet era essencial perquè des de Madrid i el poder se'l tingués molt ben considerat. Del Vaticà no cal ni parlar-ne. Seguidor aferrissat de Lleó XIII es plegà a totes les directrius emanades des de la Santa Seu. Davant les crítiques que aixecava el pontificat de Lleó XIII en les files intransigents, la personalitat d'un home vaticanista com Morgades era tota una garantia de l'obediència que el món religiós havia de tenir obligadament a la cúpula dirigent. Morgades, que era un polític nat, sabia alhora quina havia de ser l'actitud davant dels dos poders que li garantien la carrera eclesiàstica. Aquesta consistia en acceptar de principi el poder civil espanyol del moment, tot i ser-ne crític en molts aspectes, i creure Roma de totes totes. Veurem, alhora, com seran constants tres coses amb la seva relació amb el Vaticà: la primera, la col.laboració econòmica, per la qual cosa envià molts diners al papat; segona, la demostració de la seva vàlua en l'acció pastoral, sigui culminant projectes, com Ripoll, etc, que provessin aquestes actituds, o sigui en la seva tasca de mobilització doctrinal del bisbat davant les devocions que, des de Roma, s'impulsaven i, tercer, la demostració de la seva vàlua intel.lectual mitjançant les pastorals que anaven tocant tots els temes més preciats des de la Santa Seu.

Una última característica de la valoració de Morgades en vida, fou la consideració que tingué per part dels catalanistes. Ens referim, lògicament, del regionalisme conservador i clerical, que va tenir en Morgades el model de pastoral catalana: restaurador de glòries patries, animador de la cultura catalana, etc. Es curiós perquè Morgades, que no era un catalanista, com veurem més endavant en les conclusions, es va veure glorificat, sobretot, per aquest sector. No volem pas dir amb això que a Morgades no l'interessés aquesta actitud, ans el contrari, era la manera de tenir bona part de les forces vives del país més mobilitzades a favor d'ell. Aquest tema, precisament, és el que li portà problemes, al final de la seva vida, amb Roma i Madrid, cosa que va fer patir molt el prelat perquè li va plantejar una contradicció que no va poder superar.

En vida de Morgades hi ha moltes publicacions que, en un moment donat, en fan petites biografies quan és el moment d'inaugurar alguna cosa o quan

parlen del prelat per alguna pastoral. Gairebé totes diuen el mateix i la nostra opinió és que copien de l'esboç biogràfic que es va publicar al Butlletí eclesiàstic de Vic quan fou nomenat bisbe d'aquesta diòcesi¹⁶. Aquesta biografia, que no va signada, fou escrita, segons tots els indicis que tenim, per Torras i Bages, com igualment és d'ell la que hi ha a "La Veu de Catalunya" del 7 de maig de 1893, en motiu de ser Morgades president dels Jocs Florals d'aquell any. Tant Torras i Bages com Collell es sentiren molt propers a Morgades. De Torras tenim alguna opinió reveladora. El febrer de 1896 li escrivia una targeta de felicitació per una pastoral de Morgades, escrita en motiu de la quaresma, on li deia, en castellà, que "Cuantos mas años voy viviendo me encuentro mas identificado, sin pretenderlo, con el criterio práctico de V."¹⁷. Aquest sentit pràctic que lloa Torras el torna a considerar quan, en un article sobre la restauració de Ripoll, reproduïx unes paraules del propi Morgades que defensen la necessitat de ser pràctics i restaurar Catalunya allunyant-la del separatisme:

" Un moment de felicíssima inspiració tingue'l Sr. Bisbe, quan, després de donar las gracias, digué que si'ls catalans volen ser dignes hereus de son passat, digué que si'ls catalans volen ser restaurador, han de procurar no perdre ni desvirtuar la qualitat essencial, la nota característica dels nostre poble: lo sentit pràctich: "Siam eminentment pràctichs, exclamava'l Prelat amb l'accent del Pare que dona consells á sos fills; treballem ab constancia en la restauració de Catalunya, y estiga'l nostre esperit catalanista tan lluny d'un separatisme absurd com el del centralisme absorvent."¹⁸

Sentit pràctic que vol dir voluntat de govern i capacitat de realització de projectes. Aquesta era la característica que molts ressaltaven del prelat vigatà.

Un moment que polaritzà moltíssim les opinions sobre Morgades en vida fou durant tot l'afer Verdaguer. Un tema que tractarem poc, com explicarem més endavant, però que cal retenir per veure com el país es decantà a favor del prelat o a favor del poeta en el litigi que van tenir. De fet, un dels escrits més crítics contra Morgades fou el seguit d'articles de Verdaguer que, aplegats sota el títol de "En defensa pròpia", va començar a publicar el

16. BOE BV nº 798, 17 de juliol de 1882.

17. Torras i Bages - Morgades. 29 de febrer de 1896. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrita III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàg 61. Es tracta de la pastoral de Morgades que està publicada a BOE BV nº 1155, 15 de febrer de 1896.

18. "La Veu del Montserrat", 10 d'abril de 1896.

1895. Aquesta pol·larització quasi podríem dir que ha estat de llarga durada i, avui dia, amb un nou redescobriment de Verdaguer, encara la poden trobar. Els verdaguerians solen ser anti-morgades, pel que fa aquest punt, i els favorables a Morgades molt crítics respecte l'actitud del genial poeta. Qui havia de dir que aquestes dues personalitats tindrien aquest enfrontament. Els unia una gran amistad. Morgades l'havia coronat com a "poeta de Catalunya" i Mn. Cinto li havia escrit aquest sentit poema, pel juliol de 1882, en ser nomenat bisbe de Vic:

Al Doctor Morgades, bisbe de Vich.

N'hi ha un jardí á la montanya
á quatre dits del cel blau,
cistell de flors que sostenen
Montsey, Cabrera y Puigmal,
al seu entorn dantse'ls brassos
com tres rabassuts gegants.
Lo Ter per regarlo hi baixa
aygues de neu y de glas,
les marinades y pujan,
s'hi quedan Abril y Maig.
De les flors que s'hi esbadellan
se'n pot fer l'Esglesia un ram,
hon no hi mancan roses veres
com les de Llucià y Marcià.
Del martiri entre les roses
hi poncellen lliris blancs,
sor Arcàngela Ferreras,
Teresa de Bergadà;
com sant Just humils violes,
girassols com sant Bernat.
Claret alli's fèu apóstol,
Miquel Argemi's fèu sant,
alli Balmes's fèu sabi
com al mon no n'hi ha cap.
Mes ¡ay! en eix hort dels Angels
tambe'l segle hi ha sembrat
entre les flors ses espines,
entre'l forment son agram:
anau Vos á tráuren l'herba,
anauhi flors á plantar;
lo gran Oliva us hi espera,
vos hi crida Otto y Gotmar;
bisbat que us ttinga per bisbe
com jardí refflorirà.

L'altre gruix d'opinions el trobem quan Morgades va morir. Usualment, la mort d'una personalitat eclesiàstica com un bisbe, comportava tot un seguit de reculls biogràfics, vetllades necrològiques i sermons funeraris on

es feien tot un seguit de consideracions sobre el personatge referit. No podem fer-ne un resum de tota aquesta producció perquè és molt abundosa. Mirarem de fer-ne una tria assenyalant el més característic.

La premsa, en general, va tributar elogis encesos al prelat desaparegut, remarcant les grans obres que havia fet durant la seva vida pastoral. Però una cosa que es comença a comprovar és que la premsa catalanista es fa seva la figura de Morgades. I veurem com, posteriorment, aquest fet prendrà relleu en els diferents actes necrològics celebrats.

D'aquests actes, un de molt important fou el funeral que se celebrà en memòria de Morgades a la seva vila natal de Vilafranca del Penedès. Aquest acte litúrgic fou celebrat pel bisbe Torras i Bages, acompanyat pel vicari general de Barcelona Ricard Cortés, el 24 de gener de 1901. L'oració fúnebre va córrer a càrrec del canonge Collell¹⁹. La idea principal de tota l'oració és la de Morgades "restaurador" de la religió i de Catalunya: "ha sigut un home de ecció, un sacerdot digníssim que ha complert admirablement en la nostra terra una missió restauradora"²⁰, comenta. Per Collell, Morgades "va nàxer ab la mitra al cap"²¹, car "no estava cridat ell á les profundes especulacions de la ciencia; ni tampoch á les remoroses conquestes del apostolat de la paraula: Deu lo volia per governar y administrar, y per açó'l dotá de condicions excepcionals de carácter, y ja desde la primera juvenesa lo posá en situació d'aprendre la ciencia real de la vida, de conixer los ressorts intims del esperit humá, y d'exercitar la seva voluntat de ferro"²². La imatge d'un home de govern i d'acció ja queda perfectament perfilada. Va repassant, després, els fets més notables de la seva biografia -tots ells els veurem en el treball- i fa un incís en un tema important: la qüestió regionalista i la defensa del català. Collell presenta la figura de Morgades com el defensor de la parla catalana davant els enemics de Catalunya. Això ve per la famosa pastoral en defensa de la predicació en català que va fer a principis de 1900 i que va moure cels i terra, com veurem posteriorment.

19. COLLELL, Jaume. *Lo bisbe Morgades Oració fúnebre que en los solemnes funerals celebrats en sufragi del Excm. Senyor Dr. D. Joseph Morgades y Gili bisbe que fou de Vich y de Barcelona en la Iglesia parroquial de Santa Maria de Vilafranca del Panadés lo dia 24 de Janer del any 1901 predicà.....* Estampa de Subirana Germans. Barcelona, 1901.

20. Ibid, pàg 8.

21. Ibid, pàg 11.

22. Ibid, pàg 12.

Aquest fet acabarà de configurar l'opinió d'un Morgades regionalista o catalanista, un Morgades bandera de la llibertat de la parla catalana davant el centralisme asfixiant de Madrid. No era tan així, i això serà una de les nostres conclusions, sinó que, com a bon home de govern, Morgades va saber interpretar i analitzar la situació de Catalunya de finals de segle i va veure que calia una acció pastoral per reconduir, en la mesura que fos possible, aquestes noves forces regionalistes que tanta força començaven a tenir. Finalment, Collell confirma una cosa que veurem al final del nostre treball: el veritable calvari que suposà en la vida del prelat l'últim any de la seva vida.

Un altre escrit important fou el de Josep Ildefons Gatell *Lo doctor D. Josep Morgades y Gili bisbe de Barcelona*, publicat el 1901²³. Gatell fa un repàs molt interessant i precís de tota la seva biografia: primers anys, estada al seminari, dedicació al Sagrat Cor i fundador de l'Apostolat de l'Oració, dedicació a tasques caritatives, bisbe de Vic, aplicació de la Cum Multa, fundació del museu episcopal de Vic, restauració de Ripoll, la qüestió social, restauració del bisbat de Solsona, la tasca en la redacció de pastorals, el pas per Barcelona i la "corona d'espines" del final de la seva vida. El resum del que significà Morgades per Gatell ben bé es podria sintetitzar en aquestes paraules seves:

" Y lo bisbe Morgades hi pasará personificant una època de renaixement del esperit catalá, de restauració del art, de nova orientació del apostolat católich senyalantli un gran camp d'acció, primer en lo exercici de la caritat en sas distintas formas, després en la cultura artística é intelectual."²⁴

I, a més, fa una afirmació que caldria matitzar, però que no deixa de ser del tot certa:

" Lo Doctor Morgades no fou may un rutinari; molt lluny de això: era un sacerdot de son temps, un reformador, un innovador en lo bon sentit de la paraula; reformava é innobava, no ab lleugeresa temeraria, sino ab excelent senti práctic."²⁵

Diem que cal matitzar-la perquè Morgades no fou mai un innovador total, un home que s'avancés a la seva època, sinó que el seu mèrit va ser saber molt bé que calia fer en certs moments donats, situant-se en posicions que no

23. GATELL, Josep Ildefons. *Lo doctor D. Josep Morgades y Gili bisbe de Barcelona per lo revereny... rector de la parroquia major de Santa Anna*, Estampa de Subirana Germans. Barcelona, 1901.

24. *Ibid*, pàg 5.

25. *Ibid*, pàg 7.

eren freqüents però que tenien grans possibilitats d'èxit. No seria un revolucionari, ans el contrari, seria una persona amb una gran intuïció sobre els fenòmens que tenien lloc i el paper que havia d'adoptar. Mai, però, sobrepassà els límits que marcava el Vaticà, sobretot en l'època de Lleó XIII.

El discurs necrològic del catedràtic universitari Delfí Donadiu i Puignau, president del centre moral, fet en una vetllada dedicada a Morgades el 27 de gener de 1901, també repassa els tòpics de la vida del bisbe mort, els aspectes més citats arreu i, com és evident, fa un petit incís sobre el catalanisme. Segons diu, Morgades, "animando á todos con la palabra y con el buen ejemplo á sostener los derechos de un regionalismo de buena ley, á impulsar el cultivo de la lengua nativa, á vigorizar las enseñanzas catequísticas, á regenerar la sociedad con la práctica de las virtudes cristianas y con la educación de la niñez."²⁶ En aquella vetllada necrològica, com en molts d'altres escrits i números de premsa, és impressionant la quantitat de poemes dedicats al bisbe finat. Alguns molt espiritualistes i d'altres molt abrandats pel que fa Morgades i Catalunya. En la immensa majoria dels casos, però, terriblement carrinclons.

La *Llorejada biografía del bisbe Morgades y la candent qüestió catalana* de Ramón Madirolas²⁷, publicada el 1903, no deixa de ser un altre recull biogràfic del prelat, en alguns casos amb informacions que no apareixen en cap altre lloc, i on s'arriba a la conclusió que la Catalunya que volia Morgades era aquella que significava el triomf del catalanisme polític dels homes de la Lliga. Recordem que el 1903 ja s'havia produït el triomf de la candidatura dels quatre presidents.

El trasllat de les despulles de Morgades de Barcelona al monestir de Ripoll, efectuat el 12 de maig de 1909, també donà ocasió a què es fes una altra petita biografia en un llibret-recordatori que es publicà a Ripoll²⁸.

El centenari del seu naixement, 1926, o el cinquantenari de la seva

26. *Velada necrològica dedicada a honrar la memoria del Excmo. é Ilmo. Sr. Dr. D. José Morgades y Gili Obispo de Barcelona por el Centro Moral de la Parroquia de San Francisco de Paula el dia 27 de enero de 1901.* Litografía Artística. Barcelona, 1901. Pàg. 35.

27. MADIROLAS y CODINA, Ramón. *Llorejada biografía del bisbe Morgades y la candent qüestió catalana als peus de S.M. la Reyna, Mare de Alfons XIII, Donya Maria Cristina de Hapsburgo-Lorena per ...* Folletí de El Faro de Puig-Agut. Establiment tipogràfic La Hormiga de Oro. Barcelona, 1903.

28. VIDAL, Francisco X. *Recordatori-Homenatge al insigne patrici Excm. y Ilm. Dr. D. Josep Morgades y Gili ab motiu de la traslació de ses despulles al Cenobi de Santa Mariade Ripoll.* 12 de maig de 1909. Imprempta de Santa Maria de Joan Puig. Ripoll, 1909.

mort, 1951, foren propicis perquè sortíssin articles sobre Morgades²⁹. Fou, alhora, l'ocasió perquè el canonge Collell escrivís dels darrers articles sobre el seu prelat amic. El suplement de la "Gazeta de Vich", nº 3161 i del 9 d'octubre de 1926, té, en aquest sentit, un valor històric notable.

Un altre aspecte per tractar seria l'opinió que han tingut diferents personalitats sobre la figura del bisbe. Reproduir-les seria impossible. Josep Pla, per exemple, en parla abastament. Evidentment també hi ha una gran dosi de mentides, cosa molt usual en Pla, com per exemple quan diu que havia parlat repetidament amb el bisbe, cosa impossible perquè Morgades moria el 1901 i Pla neixia el 1897. Però hi ha una descripció de l'escriptor ampurdanès molt suggeridora de la personalitat de Morgades. Diu el següent:

"El bisbe Morgades fou, sobretot, un gran home d'acció i el seu parent (Francesc Pujols) solia dir que ho era tant que, mentre els seus patges encara el vestien, ell ja caminava, com havia pogut veure Pujols mateix quan l'anava a veure, adolescent, al Palau Episcopal de Barcelona."³⁰

Més significatiu és el testimoni de Rovira i Virgili que va dir de Morgades que va ser "el primer prelat catalanista", afegí:

"Si no era un patrici eminent, tenia voluntat, activitat i esperit d'iniciativa. El seu pas per Vic quedà marcat amb fortes petjades. No era un intel·lectual, ni un escriptor notable, com el seu successor en la diòcesi vigatana, Torras i Bages. Els seus escrits catalans -pastorals i discursos- són fets d'una prosa grisa, poc àgil i poc elegant; tanmateix diuen allò que volen dir, amb claredat i d'una manera directa. El catalanisme de Morgades és innegable. En certs moments flameja i tot, però ell embolcalla les frases enèrgiques, cantelludes, amb fórmules espanyolistes, i així resulta ensems audaç i poruc."³¹

I acaba amb aquesta contundent afirmació:

" El bisbe de Vic sentí la veu profunda de la terra i de la raça, i des de la cadira episcopal aportà el seu concurs a la tasca de la Renaixença. Li pertoca verament un lloc en el rengle dels prelats benemèrits que s'esfroçaren a catalanitzar novament l'Església de Catalunya."³²

29. Comexemple podem posar el número X-XI d'octubre-novembre de 1926 dels Quaderns mensuals d'Acció" publicat a Vilafranca del Penedès i dedicat a Morgades; o els articles que la "Ausona" setmanari vigatà feu el 17 i 24 de febrer de 1951; o la "Hoja parroquial de Santa Maria de Ripoll" del 4 de febrer de 1951; o el número de 24 de febrer de 1951 de la publicació "Acción católica" de Vilafranca del Penedès, dedicat a Morgades.

30. PLA, Josep. *Obra completa*. vol 10. Ed. Destino, Barcelona. Pàg 377.

31. ROVIRA i VIRGILI, A. "El Bisbe Morgades". La Catalunya contemporània. "Germanor" any XXXVII, nº 525. Santiago de Xile, març 1948.

32. Ibid.

Però l'home d'aquest segle que ha recopilat més documentació i ha escrit més sobre Morgades és Mn. Joan Bonet i Baltà. Ja en la revista "Exercitatorium. Revista mensual de iniciación científica y literaria de los alumnos del seminario de Barcelona", nº 1, octubre-novembre de 1926, trobem un article d'aquest autor, jove seminarista aleshores, titulat "Els grans bisbes. Entorn del centenari del Dr. Morgades". En ell es fa un repàs a la biografia del prelat, plena d'admiració, admiració que conservarà durant tota la seva vida. De totes les pàgines que ha dedicat Joan Bonet a Morgades, només ens referirem al seu llibre *L'església catalana de la il.lustració a la renaixença* (Barcelona, 1984), en la qual Morgades hi surt constantment i on es recullen articles i estudis fets anteriorment o publicats feia anys. Bonet i Baltà, a part de mostrar una gran admiració per aquest bisbe com hem dit, es mou sempre, en la seva anàlisi, sota dos eixos: Morgades hauria estat, primer, l'home que amb la seva acció hauria començat a posar les bases d'aquesta església catalana contemporània en temps de la renaixença i, segon, un model de pastoral a seguir per anar continuant la configuració d'aquesta església. Per tant seria un referent històric que es projectaria sobre l'activitat que caldria tenir en el present. Una cita de Bonet i Baltà ens servirà per veure l'opinió que en té de Morgades:

"... tota la seva llarga vida sacerdotal té aquest signe: acció apostòlica. No és l'intel.lectual que fa grans síntesis i dóna orientacions elevades con Torras i Bages; no apareix com a eclesiàstic de generosa propaganda planificada sempre sobre afirmacions de tesis vibrants com Sardà i Salvany; tampoc és un sacerdot de pacificació i tradició, meticulós guardià dels òrgans constituïts com els bisbes Casañas i Català. Morgades és un home d'acció que anhela en tot moment d'aconseguir, amb les fórmules dictades per un nobilíssim oportunisme, un fi apostòlic. Visqué al costat dels homes; observà llurs necessitats; sentí amb vehemència els estímuls íntims de sacerdot sincer per donar-los remei i, en conseqüència, es llençà a establir institucions, cooperacions i renovacions a les circumstàncies."³³

De fet, per concloure, que fa una definició perfecte d'un home polític. Cal tenir en compte que una de les aportacions més fonamentals per refer la història de l'església catalana contemporània és el fons documental que ha anat aplegat Mn. Bonet i Baltà i que, en aquests moments, es troba dipositat a la Biblioteca del Seminari de Barcelona, com hem comentat anteriorment.

La visió d'un Morgades regenerador de Catalunya i el pare organitzador

³³. Joan Bonet i Baltà. *L'església catalana de la il.lustració a la renaixença*. Barcelona, 1984, pàg 642-43.

de l'Església catalana contemporània, serà la predominant en totes les al·lusions que, sobre el bisbe, es troben en molts escrits on hi ha alguna referència al prelat. Com exemple, podem posar una cita de l'insigne eclesiàstic historiador vigatà, Dr. Eduard Junyent, que en la seva obra *La ciutat de Vic i la seva història*, diu:

" Culminarà, però, amb el pontificat del bisbe Josep Morgades i Gili (1882-99), figura senyera en la història d'una època que es desenrotllava en la regeneració de l'esperit col·lectiu, sorgit en el sentit de la terra, que ell sabé conduir amb la magnanimitat de gest de la restauració de la basílica de Santa Maria de Ripoll. El seu pas redreçador de governant, atent a satisfer totes les exigències que el temps imposava, deixà un solc inesborrable en el qual les seves activitats llevaren el fruit de consolidació dels valors permanents, orientats a la consecució d'una societat cristianitzada en l'esperit i en la cultura, enfront la impietat."³⁴

Tota la historiografia catalana ha parlat de Morgades sota aquest punt de vista, assenyalant, bàsicament, la seva tasca de restauració de Ripoll i fent referència al que suposà la seva entronització com a bisbe de Barcelona en un acte de signe "catalanista" de Duran i Bas, cosa que nosaltres mirarem d'explicar. A les obres de Massot i Montaner, que es fan ressò de moltes de les opinions i investigacions de Mn. Bonet, també hi hauria aquesta visió.

Darrerament han aparegut dues obres en les quals es tracta abastament la figura de Morgades: per un cantó, l'article de Cristobal Robles "Santa Sede y catalanismo. El Vaticano y el obispo Morgades"³⁵, on tracta, bàsicament, el tema de la pastoral de Morgades sobre la predicació en català, a base de la documentació vaticana; l'altre és el llibre de Bonet i Baltà i Casimir Martí, *L'integrisme a Catalunya*, on es dona una quantitat impressionant d'informació sobre el bisbe.

Tractarem més endavant aquests aspectes. Deixem-ho, de moment, aquí per reprendre-ho, en tot cas, a les conclusions.

³⁴. Eduard Junyent. *La ciutat de Vic i la seva història*. Barcelona, 1976. Pàg. 310.

³⁵. Cristobal Robles "Santa Sede y catalanismo. El Vaticano y el obispo Morgades". "Analecta Sacra Tarracoenensia" nº 60, 1987.

III. JOSEP MORGADES, ABANS DE SER BISBE

III. JOSEP MORGADES, ABANS DE SER BISBE.

Dividirem aquest capítol en dos apartats: en primer lloc farem una síntesi biogràfica de Morgades abans de ser bisbe de Vic i, després, entrarem a descriure l'enrevessat procés mitjançant el qual fou entronitzat en la seu vigatana.

Pel que fa el primer punt ens agradaria fer algunes consideracions. La biografia de Morgades abans de ser bisbe és essencial per entendre moltes coses, no només de la vida del prelat, sinó de l'època i dels pressupòsits ideològico-doctrinals en què es va moure. A més ens descriu la carrera que s'havia de seguir per esdevenir bisbe. Malgrat tenir abundantíssima documentació sobre aquest període, hem preferit apuntar els trets biogràfics més importants i deixar, per posteriors treballs, l'elaboració definitiva d'aquest apartat. De fet, podria ser ben bé argument d'una altra tesi, perquè la contextualització de la biografia de Morgades, abans de ser bisbe, ens porta a radiografiar la història de l'Església catalana des del 1826 al 1882. De fet, és la crònica del segle XIX i, com es pot suposar, és una tasca que mereix uns quants fulls més que els que hi dedicarem ara.

També volem assenyalar que hem fet servir per fer aquest apartat molts resums biogràfics de Morgades. No els citarem perquè gairebé tots es repeteixen. Nosaltres hem anat confirmant amb documentació primària els diferents aspectes que tracten aquestes síntesis biogràfiques. Aquesta documentació és la que referirem.

III. 1. APUNTS BIOGRÀFICS SOBRE MORGADES.

Josep Morgades i Gili va néixer a Vilafranca del Penedès el 9 d'octubre de 1826¹ i fou batejat el mateix dia pel capellà Fèlix Giron. Els seus padrins foren Antònia Salvany, una tia seva casada amb Magí Morgades, i el seu oncle Ignasi Gili, una de les persones que més influiria en el futur bisbe, com veurem més endavant². Li van posar Josep, probablement per la seva mare que també se'n deia. Morgades formaria part dels personatges distingits que van néixer a Vilafranca com Llorenç i Barba, Milà i Fontanals, Estalella, que seria bisbe de Terol, Vidal i Valenciano i el mateix Torras i Bages³. Les

1. Aquesta data és controvertida. Hi ha moltíssimes biografies que posen com a data del naixement de Morgades l'endemà dia 10. Nosaltres acceptem el dia 9 perquè les còpies de la partida de naixement parroquial que hem consultat hi consta aquest dia. La partida de naixement està reproduïda a Jaume Collell *Oració fúnebre...predicada a Vilafranca del Penedès*. Barcelona, 1901, pàg 25. També n'hi ha una còpia a "La Gazeta de Vich" del 9 d'octubre de 1926.

2. La partida de naixement diu el següent: "Als nou de Octubre de mil vuit cents vint i sis lo Rnt. D. Felix Giron Pbre. batejà á Joseph, Albert, Felix, nat lo mateix dia, fill de Anton Morgades y Josepa Gili conjs, de la pnt. Vila P.P. Ignasi Gili y Antonia Salvany muler de Magi Morgades, oncle y tia del Inf. Ita est. Chistophorus Vallés Vics. Ferps."

3. Per veure alguna referència a Milà i Fontanals cal consultar el treball de JORBA, Manuel. *Manuel Milà i Fontanals en la seva època*. Curial. Barcelona, 1984. També es pot veure BENACH i TORENTS, Manuel. *Els vilafranquins del segle XX. Notes per a la història local*. Vilafranca del Penedès, 1978, on cita els estudis de ESCLASANS MILA, Ramon *Estudi crític--històric del penedès s. XIX i NARTORELL PANYELLES, Antoni. Notes sobre agricultura, indústries i*

biografies ens diuen que pertanyia a una antiga, pietosa i honrada família de pagesos amb membres dins de l'església com dos oncles capellans, un que fou superior del convent dels trinitaris de Tarragona, un germà i cosí eclesiàstics i una cosina germana religiosa franciscana d'un monestir de Barcelona⁴.

Va començar els estudis de llatí i humanitats a la seva vila natal de Vilafranca⁵. Posteriorment es traslladà a Barcelona i després d'haver acabat a la universitat literària els cursos de filosofia, amb la qualificació d'excel·lent, va rebre el títol de batxiller en la pròpia facultat "nemine discrepante". D'aquesta època es conserven, d'entre els papers de Morgades, diferents apunts i exercicis⁶. A més, anava informant al seu oncle Ignasi Gili sobre les disertacions i escrits que feia. Per exemple, en un plec de papers que porten per títol "Disertaciones de Filosofia moral y Literatura" hi ha una carta al seu oncle que reproduïm perquè es vegi el tipus de relació que tenien:

"Rdo. D. Ignacio Gili, Pbro.

comerc. Aquests dos estudis van ser premiats en el certamen organitzat pel Centre Catalanista vilafranquí i patrocinat per l'ajuntament sobre el tema "El Penedès al segle XIX", convocat l'abril de 1900, que fou dictaminat el 16 d'agost de 1901. S'hi presentaren divuit treballs i en el volum publicat dels parlaments i estudis, n'hi ha un del secretari sobre el moviment intel·lectual i artístic de Vilafranca durant el segle XIX que serveix per anar-hi a parar les millors dades sobre el segle passat.

La publicació barcelonina "L'Abella d'or" dedicà a Vilafranca els números dels anys 1926, 1927 i 1930, on trobem la col·laboració dels vilafranquins Dolors Calvet, Pere Regull, J. Armengol, Mas i Perera... amb temes vilafranquins, com ara gent de la vila, els homes il·lustres, els Cors de Clavé, els cinquanta anys de l'Agrícola.

També es pot consultar els "Quaderns de cultura vilafranquina", vinculat al grup feiocista, i els "Quaderns il·lustrats del Penedès" es poden trobar referències sobre monuments importants de la vila.

De COY, mossèn. *Vilafranca del Panadés, su historia y monumentos*. 1911; MAS i PERERA. *Vilafranca del Penedès*. Barcino, Barcelona, 1932, i "Perspectiva històrica del Penedès", conferència que va fer, el 1935 al centre excursionista vilafranquí; PLANAS, Josep. *Notes històriques de Santa Maria de Vilafranca*, 1935; TRENS, mossèn. *Vilafranca senyora vila*. Museu de Vilafranca; POBLET, Josep M. *Eduard Vidal i Valenciano, l'innovador*. Museo de Vilafranca.

⁴. BOE BV n.º 798, 17 de juliol de 1882, pàg 210.

⁵. Sabem que a Vilafranca funcionava una aula important de llatinitat on assistí Morgades. Veure Mas i Perera. *Vilafranca del Penedès*. Barcelona, 1932, pàg 193.

⁶. De 1841 conservem un treball escolar, una llibreta de francès, que porta a l'inici la inscripció "Ce livre est du Joseph Morgades. Le Jour 1 da Janvier. An 1841". Es tracta d'una llibreta on hi ha frases senceres en castellà i després la corresponent traducció al francès. A més hi ha correccions. Morgades tenia 15 anys.

De 1843 tenim una llibreta escolar amb el següent títol: "Definitiones quae in institutionibus elementariis Philosophiae a D. Andrea de Guevara editis continentur: Ad usum Joseph Morgades y Gili". Es tracta d'un llibre de definicions amb preguntes i respostes, tipus catecisme, de filosofia, escrit en llatí.

També tenim uns papers de llengua i literatura que porten per títol: "Extractos y apuntes del Sr. D.manuel Milà y Fontanals copiados por José Morgades y Gili. Enero de 1845". Es una llibreta petita i hi ha diferents definicions de vocabulari, sobre llengua latina, etc. No diu d'on ho treu de Milà i Fontanals.

Tot plegat es troba a MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. manuscrits IV. Treballs escolars 1841-1851. Varis.

Pues bien, querido tío: aquí le envío lo que le prometí, las dos disertaciones y los resúmenes que hice sobre asuntos de moral y literatura durante el curso 1844 á 1845.

No pienso enviarle discursos acabados. Conozco que á unos podría quitar, á otros añadir, pulirlos y limarlos todos; pero quiero remitirselos qual los leí o pronuncié en la clase revisados despues por el Sr. Catedrático.

El poco tiempo que me concedió para hacerlos (que a escepcion de las dos disertaciones fué el de veinte y cuatro horas) y mis cortos conocimientos para hablar de una ciencia que tan solo he saludado son motivos poderosos para que se disimule sus imperfecciones no en cuanto á las ideas, sino en la manera de expresarlas y sobre todo tocante á la poca conexion entre si. Asi v.g.r. tratando del suicidio digo "demostrada como tenemos la obligacion de conservar la propia vida" y no hablo de tal obligacion en discurso alguno; pero que bien podia decirlo cuando en dia anterior se habia probado en la clase por el Sr. catedrático.

Creo necesaria esta advertencia puesta antes de los discursos porque como "litera scripta manet" podría llegar á manos de alguno que por ignorarla formase de ellos un concepto que rebajare el poco merito que realmente tienen.

Reciba pues V. como muestra de la aplicacion de su Obispo. Jose Morgades y Gili."⁷

Dues cartes que tenim de l'oncle al nebot ens mostren fins quin punt era Ignasi Gili el que realment estava al darrere de Morgades. Són cartes entranyables. En una, escrita el 1 de juny de 1847, l'oncle li diu al nebot que està molt content pels seus treballs "que con la ayuda de Dios te han de

⁷. En aquest plec hi ha els diferents treballs de Morgades sobre filosofia: "De la espiritualidad e inmortalidad del Alma", l'estructura del qual és molt típica de l'època. Hi ha una primera part on anuncia què vol provar: l'espiritualitat i immortalitat de l'ànima; després va referint l'opinió de diferents filòsofs que són les autoritats per provar la tesi anunciada. Hi ha un altre treball sobre "De la inteligencia de los animales" on fa consideracions sobre l'instint animal, una mena d'intel·ligència, i que el fa arribar a la següent conclusió: "Queda pues destruido enteramente el principio de Descartes que dijo ser los animales autómatas ó meras maquinas; pues de todo lo dicho se infiere estar dotados de mucha inteligencia instintiva diferente de la del hombre sobre todo por no ser el resultado de la imitacion y de la esperiencia". Utilitza diferents filòsofs i cita a dos catedràtics, "nuestro nunca bien ponderado catedrático D. José Martí" i a José Zafont. En té un altre sobre "De la virtud y el vicio" on parla sobre les virtuts teològals (fe, esperança i caritat) i les cardinals (prudència, justícia, fortalesa i templança). Aquest treball porta la data de març de 1845.

Un altre d'interessant és un "Discurso sobre la historia". Al final hi ha l'expressió "Dije. Abril de 1845". Al final, també, hi ha una nota del professor copiada per Morgades que diu: "Con la mayor satisfaccion veo que mis esfuerzos no han salido frustrados para un muy reducido numero de alumnos. Su discurso me lo confirma. En efecto es el mas Magistral que se habia leído en clase. En el ha sabido coordinar V. ya sus ideas, ya los que he expuesto en la clase, con los de los mas eruditos literatos. Su estilo elegante, sin la afectacion de la inutil fraseologia. Repito estoy enteramente satisfecho".

També hi ha el treball sobre el suicidi que parla al seu oncle. Porta la data de febrer de 1845. També n'hi ha sobre el comerç, on exposa temes relacionats amb la moralitat dels contractes, etc (és del maig de 1845). D'aquest mes és un altre treball sobre el culte que cal tributar a Déu. Porta el títol de "Discurso sobre la obligación que tiene el hombre de tributar culto á Dios pronunciado en la clase de moral bajo la presidencia de Dn. José Martí por José Morgades y Gili" i on va desenvolupant el tema amb citacions de St. Joan, Ciceró, Virgili i Socrates. Té un altre discurs sobre l'elecció d'estat i professió.

Tot es troba a MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. manuscrits IV. Treballs escolars 1841-1851. Varis.

reportar grandes laureles, que eternizara tu memoria"⁸. I, fins i tot, li parla de diners quan li comenta que "El motivo de no haber palco este año no es como dices los gastos que has ocasionado, pués que ni siquiera me acuerdo de ellos, pués que los he pagado y los pagaré con muchísimo gusto y ya lo tengo en un perpetuo olvido"⁹. En una altra carta, escrita el 17 de setembre de 1847, Ignasi Gili torna a dir al seu nebot que no pateixi perquè totes les despeses les pagarà ell¹⁰. Morgades deuria, sens dubte, tot el que va ser a la constància d'aquest seu familiar

Posteriorment va cursar sis anys de teologia, començats el curs 1845-46 i acabats el curs 1850-51. El setè el va fer durant el curs de 1851-52. Tenim constància del treball del futur bisbe sobre els textos de St. Tomàs i d'altres matèries¹¹. Acabà aquests estudis amb la qualificació d'"excel.lent". També tenim constància dels estudis d'oratória sagrada fets durant els cursos de 1847 a 1850¹². El 6 d'octubre de 1853 va tenir el primer exercici pel títol de batxiller en teologia. El dia 9 dissertà sobre el tema que li va tocar i el tribunal li concedí per unanimitat la qualificació de "meritissimus". El dia 19 el bisbe li expedí el títol¹³. El 30 de novembre el seminari conciliar de València li otorgà el grau de doctor en sagrada teologia¹⁴.

⁸. Ignasi Gili - Josep Morgades i Gili. 1 de juny de 1847. Seminari d'Història eclesiàstica de Catalunya. Biblioteca del seminari de Barcelona.

⁹. Ibid.

¹⁰. Ignasi Gili - Josep Morgades i Gili. 17 de setembre de 1847. Seminari d'Història eclesiàstica de Catalunya. Biblioteca del seminari de Barcelona.

¹¹. A MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits IV. Treballs escolars 1841-1851. Varis. hi ha diferents llibretes on s'hi reflecteix el treball sobre la Summa Teològica de St. Tomàs fet per Morgades.

¹². Ens consta per un certificat de José Graciós pbro, president de la conferència d'oratória sagrada, fet el 27 de desembre de 1851. En aquest certificat fa constar la brillantor de Morgades i consignant la nota d'"excel.lent". Aquest certificat es troba a MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits I. Documentació personal I. Correspondència 1844-1882.

A MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits V. Sermons 1851-1890, hi ha recollits diferents sermons escrits per Morgades. Alguns d'ells podrien ser d'aquesta època d'estudiant com un sermó sobre l'amor de la Mare de Déu, datat el 14 de maig de 1851, o el "sermon para la dominica de sexagesima sobre la gracia y sus efectos en especial por la palabra de Dios", del 23 de febrer de 1851, on fa, d'entre d'altres coses, un repàs sobre les heretgies i parla del protestantisme. En sabem d'un altre sobre el mateix tema de la Mare de Déu de maig de 1852, que el va dir a la capella del seminari i estava adreçat als seminaristes.

¹³. Això es pot comprovar en un llibre de registre a la Biblioteca pública episcopal del seminari de Barcelona (B.P.E.) Manuscrits nº 392.

¹⁴. No sabem per un currículum que lliurà per presentar-se a les oposicions per la canongia penitenciària de Barcelona el 1863. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits I. Documentació personal I. Correspondència 1844-1882, pàg 65.

El 15 de juny de 1848, Morgades rebia la tonsura de mans del bisbe de Barcelona, Pedro Martínez de Sanmartín, en el palau episcopal¹⁵. Per l'abril de 1850 era nomenat regent de la càtedra de metafísica del seminari¹⁶. Per l'octubre de 1851 ho era per la càtedra de sagrada teologia com a substitut¹⁷. Començava, d'aquesta manera, el seu treball dins del seminari de Barcelona. Abans ja havia estat, segons consta en algun currículum, "pasante de Colegiales" durant dos anys¹⁸.

L'1 de març de 1852, Morgades rebia una pensió anual de 120 lliures catalanes otorgada per Francesca de Vendrell i Prat, veïna de Barcelona i vídua de Joaquim Vendrell. Ho sabem per una escriptura notarial, feta en la notaria d'Agustí Obiols i Tramulla, en la qual s'estableix:

" Que deseando dar a José Morgades y Gili, Clerigo, una prueba del afecto que le profesa, no inducida a engaño ni violencia alguna, antes bien con animo deliberado y expreso, espontaneamente promete al mismo D. José Morgades y Gili, promete, que le proporcionará y concederá los alimentos congruos y necesarios para sostener con decoro su vida y estado, y ademas vestido y calzado, sano ó enfermo hasta tanto que obtenga en propiedad algun beneficio, ó cualquier otra pieza Eclesiastica, de cuyo redito sean el minimum ciento veinte libras." ¹⁹

La provisió d'aquesta renda devia ser del tot necessària per tal que Morgades rebés els diferents ordes. Així podem comprovar com el 26 de març rebia les ordes menors i el subdiaconat de mans del bisbe Costà Borràs i al

15. En el lloc on hi ha la confirmació d'haver rebut la tonsura diu en llatí "primam Clericalem Tonsuram titulo sufficientia", la qual cosa vol dir que es podia mantenir. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits I. Documentació personal I. Corespondència 1844-1882, pàg. 12.

16. Hi ha el certificat del nomenament del 5 d'abril de 1850, signat pel rector del seminari Tomàs Spa. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits I. Documentació personal I. Corespondència 1844-1882.

17. Certificat del nomenament de sis d'octubre de 1851 signat per Tomàs Spa. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits I. Documentació personal I. Corespondència 1844-1882.

18. Certificat de notes i càrrecs de Morgades al seminari del 5 de gener de 1852, a càrrec de Esteve Castell, secretari del seminari. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits I. Documentació personal I. Corespondència 1844-1882.

19. Per a la validesa i seguretat de la dita obligació, la senyora hipotecava una "casa de campo" situada en unes terres -de les quals en diu les dimensions- que es troba en una zona entre St. Vicenç de Sarrià i St. Vicenç de les Corts. L'acta notarial continua explicant els termes legals de l'acord. Finalment hi ha els testimonis, el certificat de la lectura i la signatura del notari. En la còpia lliurada a Morgades hi ha el certificat d'haver-se registrat en el registre d'hipoteques al foli 223, del llibre 4t de Sarrià, Barcelona, el 5 de març de 1852. MEV. Josep Morgades i Gili: Manuscrits I. Documentació personal I. Corespondència personal 1844-1882. p. 18-22.

palau episcopal de Barcelona²⁰. El 5 de juny ja rebia l'orde major del diaconat²¹ i, el 18 de setembre d'aquell mateix any, 1852, era ordenat sacerdot pel mateix bisbe i en el mateix palau episcopal²².

Pocs dies abans, el 13 de setembre, prenia possessió d'un benefici "perpetuo eclesiastico residencial" que, sota la invocació de la Anunciació de la Mare de Déu, havia estat fundat en l'església parroquial de Vilafranca del Penedès. Benefici de "patronato laico" que era otorgat per renúncia de Felip Baltà, su "ultimo obtentor", i al ser presentat Morgades "para obtenerlo por su aserto y reconocido patrono el S. Ilmo. Sr. Marqués de Castellvell". El benefici imposava la obligació de "cumplir en la personal residencia, defender las rentas y derechos del citado beneficio y a mas con la obligacion que os imponemos de coadjuvar al Rdo. Parroco de dicha Iglesia en el confesionario ó enseñar la doctrina cristiana, cumpliendo ultimamente con la obligación del propio Beneficio"²³.

En l'altra pàgina d'aquest document s'hi troba una mena d'acta, acord o registre de tipus notarial, datat el 16 de desembre, mitjançant el qual s'investeix, per dir-ho d'alguna manera, a Ignasi Gili, en qualitat d'apoderat especial de Josep Morgades, en la "posesion corporal, real, actual o cuasi de dicho Beneficio con plenitud de derechos"²⁴.

Ens sembla haver descobert el primer sermò que Morgades predicà en públic. Entre els seus papers personals hem trobat unes 9 quartilles escrites per cada banda, 18 pàgines, amb un sermò titulat "Panegírico de S. Ignacio de Loyola. Predicado en la Iglesia Parroquial de Villafranca del Panades en 31 de julio de 1852. Por José Morgades y Gili Diacono". En el text escrit d'aquesta predicació, feta uns dos mesos abans de ser ordenat capellà, hi ha una nota al marge manuscrita de Manuel Barguño, parent de Morgades i qui recollí els seus papers un cop mort, que diu així: "Primer sermon que predicó mi querido Sr. Tio, así se lo oi asegurar mas de una vez", la qual cosa

20. El títol es conserva a MEV. Josep Morgades i Gili. Manuscrits I. Documentació personal I. Documentació personal 1844-1882. p. 22.

21. Ibid, p. 23.

22. Ibid, p. 24.

23. MEV Josep Morgades i Gili. Manuscrits I. Documentació personal I. Correspondència 1844-1882. p. 26-28. Aquesta concessió era signada per Ramon de Ezenarro, vicari general de Barcelona.

24. Ibid.

reforça la nostra tesi sobre el primer sermó. El comentarem una mica per curiositat. Com hem vist es tracta d'una predicació sobre Sant Ignasi feta, precisament, en motiu de ser el 31 de juliol el dia d'aquest sant. És, sens dubte, un panegíric del fundador dels jesuïtes, fet de manera molt acadèmica, un model de composició on el jove Morgades desenvolupa els seus aprenentatges del seminari. Això es nota en les descripcions exageradament poètiques, que volen assemblar-se més a una peça d'oratòria amb aspiracions literàries que a un sermó normal i corrent. Per exemple, fixem-nos que diu quan parla de Déu en un apartat:

" El cielo tachonado de estrellas, la tierra esmaltada de flores, el melodioso canto de los habitantes del aire, el suave murmullo de las fuentes, los rios con su curso magestuoso, esos montes soberbios cuyos picos se remontan hasta las nubes, unos cubiertos de arboles frutales, de plantas utiles y vistosas flores, otros de nieve y hielo que hacen brotar de su seno esos manantiales que riegan y fecundan la tierra llevando a todas partes la abundancia y la vida ¿no hacen resonar vuestras alabanzas? ¿El trueno y el rayo no hacen de vuestro poder una ostentacion formidable? ¿el vasto conjunto de valles y colinas, de montes y llanuras, de campo y praderas, el mar á veces apacible, á veces agitado cuyas olas parece juguetean bajo vuestra mano poderosa que las calma o irrita a vuestro racional antojo, el sol con sus rayos vivificadores, las mismas noches tranquilas y serenas en que reina el silencio en la tierra y en los aires y en que parece que la luna derrama con su dulce resplandor la calma y la frescura sobre el universo? ¿no insinuan en nuestra alma los mas tiernos y consoladores sentimientos, no hacen brotar de nuestros ojos lagrimas de admiracion y enternecimiento haciendo brillar por todas partes vuestra magnificencia y vuestra gloria?"²⁵

L'estructura del sermó també és del tot acadèmica. Primer exposa l'argument que vol provar, que no es altre que el de demostrar que St. Ignasi fou destinat providencialment per a contrarrestar els errors i perversitats del seu temps. Després de repassar com l'Església sempre ha estat perseguida i és, precisament en aquests moments, quan surten homes i obres que la fan tirar endavant en la seva tasca de salvació del món i dels homes, explica la biografia de St. Ignasi i el procés de creació de la Companyia de Jesús com un exemple clar sobre aquest fet.

Morgades fou nomenat professor de cànon del seminari durant el curs de

²⁵. Sermó de Morgades sobre St. Ignasi, 31 de juliol de 1852. MEV Josep Morgades i Gili. Mnuscrits V. Sermons 1851-1890.

1852-53 per renúncia del que abans ho era²⁶. Durant aquell any de 1853 treballà en la revisió i preparació d'una obra del teòleg moralista Scavini (1791-1869). Hi ha una instància, datada l'11 de setembre de 1853, que no sabem a qui va dirigida, suposem que al bisbe o a Ramon de Ezenarro, que diu:

" M.I.S.

D. Jaime Subirana vecino de esta Ciudad con el debido respeto a V. e. expone:

Que estando reimprimiendo la ora titulada *Theologia Moralis Universa*, auctore Petro Scavini con las modificaciones que V.S. dispuso en el tratado 69 de la obra, esto es, el de *Justitia et Jure* todos bajo la direccion del Sacerdote, a quien V.S. tuvo a bien comisionar, cediendo á las varias instancias de muchos de sus suscritores ha encargado al mismo la composicion de un pequeño tratado de la Bula de la Sta. Cruzada con el titulo de *Appendice Bulla Sancta Crociata*, y para proceder con mas acierto suplica se digne V.S. revisar este corto trabajo ó comisionar á alguna persona de su agrado para que asi lo verifique." ²⁷

En els marges de la mateixa carta hi ha la designació, que fa el vicari general de Barcelona Ezenarro, de censor del tractat a Narcís Puig, i la resolució del mateix, datada el 16 de setembre, que diu: "he leído el tratado que se menciona en esa solicitud, y no habiendo encontrado en el cosa que se oponga á nuestra santa fe, y buenas costumbres soy del parecer que puede permitirse su estampe²⁸. Finalment hi ha l'"imprimase" del propi Ezenarro, també datat el dia 16 de setembre.

Aquest "sacerdote" del que parla l'impressor Subirana és Morgades. La primera edició de la *Theologia moralis universa* de Scavini fou editada a Novara el 1841 i generà polèmica, pel que fa el tema de la interpretació del probabilisme, amb el seu amic Rosmini²⁹. La primera edició publicada per Subirana, la tenim datada del 1852³⁰. El treball de Morgades era per la segona

26. Segons consta en un certificat que el secretari del seminari, Esteve Castella, expedix el 29 de maig de 1853. MEV Josep Morgades i Gili. Manuscrits I. Documentació personal I. Correspondència 1844-1882. p 29.

27. MEV Josep Morgades i Gili Manuscrits I. Documentació personal. Correspondència 1844-1882. p 30.

28. Ibid.

29. Consultar *Enciclopedia Cattolica*. Vol XI. Città del Vaticano, 1953

30. Al llibre d'Antonio Palau y Dulcet *Manual del librero hispanoamericano*. Vol XX. Libreria Palau, Barcelona, 1969, parla d'una "Prima editio hispania cum notis italice in hispanium translatis...a J.M.et G." editada a Barcinone (*Gratiae Ex Typ. Rob. Torres*) el 1852, 2 vols en 48.

edició que es publicaria el 1855³¹. Hi ha una certa confusió en les edicions perquè hem trobat una "Editio tertia hispana" de Subirana el 1859 i una "hispanica secunda editio locupletissima", editada ja en l'empresa dels fills Subirana, de 1885, amb una carta del ja bisbe de Vic com a pròleg adreçada a la "D.D. Vidua Filiique Jac. Subirana" del 19 de setembre de 1885, una "tertia editio hispanica" el 1890 i una "Hispanica quarta editio locupletissima" el 1895. Però també hi ha una tercera edició impresa per Ernesti Oliva el 1885 que no porta l'estudi de Morgades.

Durant l'epidèmia del còlera de 1854 i 1855, Morgades, secretari del seminari en aquell moment, va tenir una actuació destacada. L'ajuntament disposà que el seminari de Barcelona es convertís en un hospital de colèrics i el nomenà "contralor" (administrador) de l'establiment³². Morgades s'havia ofert gratuïtament per qualsevol tasca que pogués fer. Tant el bisbe com les autoritats civils li reconeixien el seu treball en favor dels apestats³³.

Aquell mateix any de 1855 ja era nomenat catedràtic de Cànon del seminari pel bisbe Costa i Borràs³⁴. D'aquesta manera, Morgades s'anava convertint en una persona que, de mica en mica, anava escalant dins l'estructura eclesiàstica barcelonina d'aquell moment. Pas a pas anava forjant la carrera que l'hauria de portar fins l'episcopat. Estudiant brillant, encarregat de diferents feines administratives del seminari, evolució progressiva en les seves tasques docents dins d'aquest establiment fins arribar a catedràtic, realització de diferents treballs intel·lectuals adreçats a la preparació d'estudis i revisió d'obres religioses³⁵, complia

31. Scavini, Petrus. *Theologia Moralis Universa. Pio IX Pontifice dicata. Auctore... Secunda editio hispana novissime emendata... vel doctrinae S. Alphonsi M. de Liguori accommodatum... atque tractatus Bullae S. Cruciatæ a Josepus Morgades et Gili. In sacra theologia doctore et sacrorum canonum in seminario tridentino barcinonensi professore* Barcinone A. Jacobum Subirana 1855.

32. Ajuntament de Barcelona - Morgades. 21 de juliol de 1855. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits I. Documentació personal I. Correspondència 1844-1882, pàg 43.

33. Ezenarro - Morgades. 3 d'agost de 1855; Junta municipal de sanitat - Morgades, 5 d'octubre de 1855; Ajuntament de Barcelona - Morgades, 28 d'octubre de 1855; MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits I. Documentació personal I. Correspondència 1844-1882, pàg 44, 45 i 47 respectivament.

34. Costa i Borràs - Morgades. 18 de febrer de 1855. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits I. Documentació personal I. Correspondència 1844-1882, pàg 39.

35. Per exemple, la preparació d'algun afegit a l'obra de Scavini, com hem vist, però a més fou encarregat de revisar d'altres obres com la *Historia eclesiàstica* d'Alzog, conjuntament amb Tomàs Sivilla i Pere Arquès. Hi ha una carta del bisbe Costa i Borràs a Morgades, del 13 de maig, on li encarrega aquesta tasca. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits I.

formalment amb tots els encàrrecs que la jerarquia li donava per predicar sermons o d'altres tasques pastorals³⁶ i no plantejava cap problema a les autoritats civils i eclesiàstiques. Ens trobem durant l'època del bisbe Costa i Borràs que ocupà la seu barcelonina de 1850 a 1857, d'on fou traslladat a la metropolitana de Tarragona. Per contextualitzar aquest període ens remetem a l'excel·lent llibre de Casimir Martí *L'església a Barcelona (1850-1857)*, on es pot comprovar les característiques de l'episcopat de Costa, els esdeveniments polítics i socials en què es trobà i entendre a la perfecció el món religiós barceloní d'aquells anys. Morgades n'era una peça més que, paulatinament, s'anava fent amb una posició immillorable de cara la seva carrera eclesiàstica. Costa i Borràs seria substituït a Barcelona per Antoni Palau i Térmens, en aquells moments bisbe de Vic, un home de mentalitat molt més oberta que el seu predecessor³⁷ que, entre d'altres moltes coses, ja es va plantejar la restauració del monestir de Montserrat³⁸.

Morgades continuava la seva tasca dins del seminari³⁹, on impartia les assignatures de Dret públic eclesiàstic i Institucions canòniques als primers anys de cànons i setè de teologia i utilitzava Soglia i Devoti com a autors per a les classes⁴⁰. Continuava, ahora, les tasques pastorals que li encarregaven⁴¹ i predicava regularment. Tenim constància dels textos d'alguns

Documentació personal I. Correspondència 1844-1882, pàg 51.

36. A MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits I. Documentació personal I. Correspondència 1844-1882, hi ha diferents cartes de Ramon de Ezenarro on li encarrega diversos sermons a diverses esglésies barcelonines. Per altra banda també hi ha encàrrecs de formació catequètica.

A MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits V. Sermons 1851-1890, hi ha el text de diferents sermons predicats durant aquells anys, l'estudi dels quals ens servirà, en un estudi posterior, per perfilar els postulats ideològics de Morgades durant aquella època.

37. Per veure una biografia del bisbe Palau consultar BOE BB nº 238, 26 de juliol, i nº 239, 2 d'agost de 1862.

38. Veure l'escrit del bisbe sobre el tema i la proposta a BOE BB nº 26, 26 de juny de 1858 pàgs 413-422.

39. Que tenia un nou pla d'estudis segons la reial còdula del 28 de setembre de 1852 i que queda especificat en el BOE BB nº 27, 3 de juliol de 1858.

40. Això es pot comprovar en l'exposició que sobre el seminari hi ha al BOE BB nº 199, 12 d'octubre de 1861. Per la biografia del cardenal Soglia consultar el BOE BB nº 208, 14 de desembre de 1861, pàg 793-94. També l'*Enciclopedia Cattolica*, vol XI, Città del Vaticano, 1953 pàg 914-15. A la biblioteca del seminari hi ha exemplars de l'obra del canonista Soglia.

Sobre Devoti consultar l'*Enciclopedia Cattolica*, vol IV, pàg 1510. I, alhora, a Vacant, Manganot, Amann. *Dictionnaire de Théologie Catholique*. Tome quatrième, Première part. Paris 1939.

41. Tenim constància de la participació de Morgades en unes conferències eclesiàstiques en el bisbat de Barcelona. Veure BOE BB nº 24 (18 de juny); nº 26 (2 de juliol, on es parla de Morgades); nº 32 (13 d'agost); nº 37 (17 d'agost); nº 43 (29 d'octubre) i nº 52 (31 desembre) de 1859. Torneu a trobar el mateix tema el 1860 a BOE BB nº 15, 17, 19 i 21 del 14, 28 d'abril i 12

dels sermons fets durant aquest període. És interessant de ressaltar, per exemple, per la consagració posterior de Morgades a aquesta devoció, un de dedicat al Sagrat Cor, predicat a l'església de St. Jaume de Barcelona el 21 d'abril de 1857⁴². El novembre del mateix any en predicava un altre a la catedral sobre la perversitat de la societat moderna i, per l'abril de 1858, un altre a la parròquia de St. Jaume sobre el matrimoni, el text del qual ens explicita meravellosament la doctrina de l'Església sobre les relacions matrimonials i el paper de la dona. En citarem algun apartat per curiositat:

" Y vosotras, mugeres, sabed que J.C. es el jefe del hombre, como el hombre lo es de la muger. No confundais á nombre del amor que debeis á vuestro marido, la sumision con la esclavitud. La mujer obedece, pero queda libre: es igual al hombre en honor. Cierto que estais sometidas al marido; esto es castigo de la primera falta que cometi6 la muger (...)

El amor pues segun Dios exige y reclama para el hombre el gobierno, para la muger la obediencia. Invertir este orden natural sancionado por la ley divina, es atentar el honor de entrambos. Invadir una propiedad que no os pertenece, no es enriqueceros sino empobreceros. La mujer que se rebela contra el mando del marido se envilece á si propia; porque la gloria de la muger consiste en la obediencia (...)

Mugeres, si es por las altas miras de Dios que estais sometidas a vuestros maridos, no me objeteis que estos deberian hacer otra cosa de lo que hacen: no os cuideis sino de cumplir los mandatos del Supremo legislador. Lo que Dios quiere de vosotras es que obedezcais su ley, sean cuales fueren los contratiempos que debais sufrir: en esto consiste la obediencia perfecta que le debeis. Amar á quien os ama no es ningun sacrificio; pero prodigar sus cuidados á una persona de quien no se es amada, este es el grande esfuerzo de la virtud para el cual reserva Dios todas sus recompensas. No debeis esperar pues aguardar á que vuestros maridos se porten bien con vosotras para conducirlos bien con ellos."⁴³

Per la festa major de Vilafranca del Penedès de 1859 Morgades també féu

i 26 de maig de 1860. I al BOE BB nº 163, 172, 175, 178, 182 i 199 de 1 de febrer, 6 i 27 d'abril, 18 de maig, 15 de juny i 12 d'octubre de 1861.

També sabem que el bisbe Lluch i Garriga li concedí llicències ministerials per Canàries i Fernando Argüelles per Astorga. Les cartes d'ambdós bisbes es troben a MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits I. Documentació personal I. Correspondència 1844-1882, pàg 60 i 62, i són datades del 23 de març de 1859 i 11 d'agost de 1859 respectivament. No podem assegurar si això significa que Morgades viatjà a Canàries i Astorga.

42. "Sermon del Sagrado Corazon de Jesus predicado en la Iglesia Parroquial de S. Jayme de Barna en las funciones de la vela y Oracion" 21 d'abril de 1857. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits V. Sermons 1851-1890.

43. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits V. Sermons 1851-1890.

un seguit de predicacions⁴⁴. En aquests sermons, i en d'altres que no hem comentat, Morgades sol reproduir les tesis corrents de l'Església d'aquells anys. I, evidentment, també s'hi troba la incomprensió cap al tema de la indústria. Un sermó predicat a l'església del Pi en una funció religiosa que l'Institut agrícola de St. Isidre dedicà al seu patró, mostra clarament aquest fet. A part de tractar el fet de l'abandonament de la societat moderna de Jesucrist, fa les següents consideracions:

" Separadas de Jesucristo, la ciencia ilustra las inteligencias y pervierte los corazones, descompone los cuerpos y sorprende sus mas intimas propiedades para apoyar el robo falsificando los productos; el lujo inventando nuevos medios para saciar todos los apetitos y el egoismo haciendo servir los descubrimientos en beneficio de uno solo: la industria estableciendo caminos de hierro y colocando millares de individuos inmediatamente fuera de las leyes cristianas, pues ya no existen para ellos dias consagrados á la oracion ni instruccion religiosa, y esclavos de la materia no tienen tiempo para cuidar el alma: creando talleres y manufacturas y convirtiendolos por el alejamiento de Jesucristo en centros de corrupcion y embrutecimiento para generaciones enteras; organizando en fin el trabajo y produciendo por esta misma causa el egoismo en unos, el descontento en otros, y para todos el peligro siempre creciente de un pauperismo exagerado y de la corrupcion de unas clases que hacen temblar hasta en sus fundamentos las bases de la sociedad, y de todo orden."⁴⁵

Faltaven uns quants anys perquè el futur bisbe de Vic fos un del primers prelats que propaguessin la Rerum Novarum i mostressin una gran preocupació pel tema obrer. Aquests eren els temps de Pius IX i del decret sobre el dogma de la Immaculada. Morgades també predicà sobre el dogma⁴⁶, una proclamació feta per lluitar contra la "revolució", segons exposa en un altre sermó⁴⁷. Aprofita per comentar i prevenir, alhora, contra l'obra de Proudhon -que probablement no coneixia bé i recollia només el que es deia en d'altres revistes religioses-, la qual cosa demostra que el pensador francès era difós i conegut.

44. Tenim constància de dos sermons, el primer dels quals parlà sobre la crisi de la societat moderna i, el segon, féu consideracions sobre el protestantisme i d'altres heretgies. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits V. Sermons 1851-1890.

45. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits V. Sermons 1851-1890.

46. Predicat a la catedral de Barcelona el 10 de novembre de 1861 on parla del decret de Pius IX sobre la Immaculada. I que segurament repetiria en una funció de les Filles de Maria de Barcelona i Ferrassa del 8 de desembre de 1861. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits V. Sermons 1851-1890.

47. Sermó predicat a la catedral de Barcelona pel desembre de 1863. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits V. Sermons 1851-1890.

Constantí Bonet, canonge penitencer de Barcelona, fou nomenat bisbe de Girona el 1862 per la qual cosa restava vacant el seu lloc en el capítol barceloní. També pel juliol d'aquest any moria el bisbe de Barcelona Antoni Palau i Tèrmens, substituït per Pantaleó Montserrat, que no seria preconitzat fins dos anys després. També de 1862 tenim constància de la publicació de la traducció del francès per part de Morgades del llibre de A.F. Ozanam *El libro de los enfermos*⁴⁸. Es tracta d'un llibre moral adreçat al malalt on es fan consideracions diverses per tal que pugui suportar amb paciència cristiana els estralls de la malaltia. Cal tenir en compte que Ozanam fou el creador de les conferències de St. Vicenç de Paul i que tota la seva obra destil·la l'esperit de caritat i resignació cristiana⁴⁹.

Com hem dit abans, la marxa de Constantí Bonet al bisbat de Girona deixava lliure la plaça de penitencer de Barcelona. Es convocaren les oposicions, o certàmen teològic com diuen algunes biografies, per tal de cobrir-la. Morgades presentà un seguit de documents i un currículum gràcies al qual sabem aspectes de la seva biografia com els següents: que, conjuntament amb el capellà Francesc Dou, va traduir *El protestantismo y la Regla de Fe* del P. Perrone i els dos catecismes del protestantisme i la Església catòlica del mateix autor; que a part d'adaptar al dret espanyol treballs de Scavini també ho va fer de Gury; que era secretari de les conferències eclesiàstiques del bisbat des de la seva fundació; que fou nomenat secretari de visita per Costa i Borràs; que el 1858 va exercir aquesta funció amb el bisbe Palau i que tenia llicències per celebrar i confesar dels bisbes de Astorga, Canàries, València, Tarragona, Girona, Vic, Cuenca i Urgell⁵⁰.

El dimarts dia 13 de gener començaren les proves⁵¹. Tenia com a contrincants Tomàs Bret, Ramon Sala i Josep Esteve. Finalment fou Morgades

48. OZANAM, A.F. *El libro de los enfermos*. Publicado en español por el R. Dr. D. José Morgades y Gili, Pbro., catedrático de cánones y secretario del seminario conciliar de Barcelona. Barcelona. Librería de la viuda e hijos de J. Subirana, 1862.

49. Per la biografia de Ozanam hem consultat l'enciclopèdia Espasa, el *Dictionnaire de Spiritualité*, vol 11, París 1982 i el *Dictionnaire de Théologie Catholique*.

50. Currículum de Morgades expedit pel secretari de càmera del bisbat de Barcelona, 30 de desembre de 1862. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits I. Documentació personal I. Correspondència 1844-1882, pàg 65.

51. BOE BB. n.º 263, 17 de gener de 1863.

el guanyador i, d'aquesta manera, el 29 de gener de 1863 va ser nomenat canonge penitencer del capítol barceloní⁵².

Pel càrrec de penitencer i per voluntat personal, Morgades va desplegar una activitat notable en el camp de la beneficència i la sanitat. Aquest és un tema extraordinàriament interessant que deixarem, però, per a estudis posteriors. Mirarem, ara, d'apuntar les dades més significatives d'aquesta activitat de Morgades. Fou vocal del "patronat de pobres", societat per a l'estudi de la mendicitat⁵³; president de l'obra de la infància des de 1864⁵⁴; fou administrador de l'Hospital de la Santa Creu des de 1867⁵⁵; vocal de la junta de la Casa de Caritat de Barcelona⁵⁶; el trobem formant part de comissions de la Societat econòmica d'amics del país de Barcelona per a l'estudi dels asils de la ciutat⁵⁷ i de la prostitució⁵⁸, apart d'altres

52. A MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits I. Documentació personal I. Correspondència 1844-1882, pàg 67, hi ha el nomenament. En el mateix fons s'hi troben cartes de felicitació pel nou càrrec i a BOE BB nº 265, 31 de gener de 1863, hi ha la crònica del butlletí que parla de tot plegat.

53. Almenys del període que va de 1863 a 1866 en tenim constància documental. Cartes del govern civil de Barcelona a Morgades del 20 d'abril, 24 d'abril de 1863 a Morgades i cartes del Patronat de pobres a Morgades del 29 desembre i de 1863 i 8 de març de 1866. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits I. Documentació personal I. Correspondència 1844-1882, pàg 71, 72, 74 i 94.

54. A MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits I. Documentació personal I. Correspondència 1844-1882, pàg 82 tenim la carta del secretari del bisbat, 7 de juliol de 1864, on el convoca a una reunió per instal·lar a la diòcesi aquesta obra i nomenar-lo president. Per informació sobre aquesta obra cal veure el BOE BB nº 370, 5 de gener de 1865, i el nº 436, 19 d'abril de 1866. En el BOE BB nº 848, 1 de març de 1875, es dona notícia de les missions arreu del món d'aquesta institució i en el butlletí nº 874, del 6 de febrer de 1877, se'n torna a parlar.

55. Hi ha la carta de l'administració de l'hospital, del 3 de maig de 1867, mitjançant el qual se'l convoca a una reunió per l'endemà on seria nomenat administrador d'aquesta institució. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits I. Documentació personal I. Correspondència 1844-1882, pàg 101.

56. Tenim una carta del govern civil de Barcelona a Morgades, del 1 de maig de 1867, on el nomena vocal de la casa de caritat. Morgades en una altra carta del 24 d'agost renuncia per excessiva feina al ser administrador de l'Hospital. El govern civil li comunica, el 27 d'agost, que no li accepta la renúncia. Tenim una altra carta del govern civil a Morgades, del 7 de juliol de 1868, on el tornen a nomenar vocal per bienni de 1868 i 1870. Del 15 de febrer de 1869 tenim una carta de la junta de govern de la casa de caritat on li agraeixen els esforços fets des del seu càrrec i li donen les gràcies per un dinar que ha pagat als pobres de la institució de la seva pròpia butxaca. Tot plegat a MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits I. Documentació personal I. Correspondència 1844-1882, pàgs 99, 104, 105, 108 i 113.

57. Una carta de la societat a Morgades del 29 de març de 1870 ens ho confirma. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits I. Documentació personal I. Correspondència 1844-1882, pàg 121.

58. Es pot veure en una carta de la societat del 1 d'abril de 1870. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits I. Documentació personal I. Correspondència 1844-1882, pàg 122.

coses⁵⁹.

També va tenir una actuació destacada durant les epidèmies de 1865 i 1870. En la primera, de còlera, formà part de la junta d'auxilis del port, institució que havia de coordinar tota l'actuació sanitària i preventiva davant la pestilència⁶⁰. Durant l'epidèmia de febre groga de 1870 formà part de la junta municipal de sanitat⁶¹.

Fundà diverses institucions assistencials i desplegà una gran activitat caritativa. Institucions creades per ell foren: el Col·legi-Asil del Bon Succés, a les Corts de Sarrià, dedicat a la rehabilitació de noies esgarriadas, regit per unes monges que hi tenien, alhora, uns "obradors per a noies de famílies sense recursos on ensenyaven doctrina cristiana i les tasques de la llar; l'asil per a capellans vells de les Corts⁶². Cooperà en la fundació de l'obra de Dom Bosco, l'Hospital del Sagrat Cor, l'Obrador de la Sagrada Família i d'altres institucions benèfiques. Les monges de la Caritat i les Filles de Sant Vicenç de Paul el van considerar sempre com el seu millor protector. També féu créixer el col·legi de Sant Josep Oriol per a estudiants pobres del seminari, institució creada per Casañas.

La pregunta que cal fer-se és d'on treia els diners. És molt difícil trobar comptabilitats d'institucions vinculades a l'Església, de la mateixa manera que és complex treure informació econòmica dels propis bisbats. Una font d'ingressos la proporcionava la pròpia canongia penitenciària. Molts diners per a l'hospital de la Santa Creu, per exemple, venien de la liquidació dels remanents que havia de percebre aquest establiment a compte

59. Ja el 1856 va haver d'inspeccionar per ordre del bisbe el manicomi de St. Boi de Llobregat. Una carta de Ezenarro, del 19 de maig, li ordena aquesta visita i Morgades el contestaria el 23 de maig proposant algunes coses com la divisió dels homes de les dones, qüestions sobre les habitacions, etc.

També pel càrrec que devia ocupar o per l'especialització que anava tenint fou encarregat de revisar els cementiris de les ordes religioses com a representant del bisbat en la junta de sanitat. La carta adreçada a Morgades pel bisbe és de l'1 d'octubre de 1863.

Tot plegat a MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits I. Documentació personal I. Correspondència 1844-1882, pàgs 52, 53 i 73.

60. Tenim una carta del 12 de setembre de 1865 que ens ho confirma. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits I. Documentació personal I. Correspondència 1844-1882, pàg 92. Per informació sobre el còlera es pot consultar els BOE BB nº 412 i 414 del 1 i 14 de novembre de 1865.

61. La documentació referent a aquest moment es pot trobar en un seguit de cartes que es troben a MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits I. Documentació personal I. Correspondència 1844-1882, pàgs 124, 126, 125, 127, 128, 129, 130 i 131.

62. La notícia de la primera pedra es pot veure a BOE BB nº 827, 24 de maig de 1875, pàg 115-17.

de les finques desamortitzades⁶³. O com diu una de les biografies de Morgades, "La sociedad barcelonesa vió en el doctor Morgades, ya desde los principios de su sacerdocio, un fiel y diligentísimo administrador de los bienes de la Iglesia y de los pobres, que son las limosnas de los fieles; y por esto el oro iba á sus manos en abundancia"⁶⁴. Això significa que Morgades recaptava de l'acció caritativa que, com és evident, en la part més important, era subvencionada per les classes riques. Aquest fet ens situa el futur bisbe de Vic enmig de les persones de bona posició barcelonines. La tasca de penitencer suposava confessar a aquesta classe social, resoldre qüestions familiars de cara a casaments, administrar llegats testamentaris, perdonar pecats inconfessables que requerien donacions de caire econòmic, absoldre compradors de bens eclesiàstics als quals se'ls havia de demanar alguna quantitat, etc. Això feia que Morgades fos una de les persones que tingueren més contacte amb dones com Dorotea de Chopitea, un personatge famós d'aquell moment per la seva actitud caritativa⁶⁵. Tot i les dificultats que plantejaria, seria molt interessant de dur a terme un estudi sobre la caritat del vuit-cents a Barcelona. És un tema que no descartem de cara a properes investigacions.

Mentrestant, seguia tenint la confiança de la jerarquia eclesiàstica del bisbat ja que era examinador pro-sinodal, participava en el tribunal per les oposicions a rector, feia de censor de llibres i era director de conferències morals i litúrgiques, membre del consell conciliar del seminari i administrador de causes pies, entre d'altres càrrecs⁶⁶.

Un dels aspectes més rellevants de la biografia de Morgades fou la seva dedicació a propagar la devoció del Sagrat Cor de Jesús a Catalunya. El 1865 sortia publicada la traducció de l'obra del P. Ramière *El Apostolado de la*

63. Jaume Collet. *Lo bisbe Morgades. Oració fúnebre que en los solemnes funerals...de...Josep Morgades...en la Iglesia parroquial de Vilafranca del Panadès.* Barcelona, 1901. Pàg 26.

64. BOE BV nº 798, 17 de juliol de 1882. pàg, 218.

65. en el llibre de Amadeo Burdeos S.D.B. *Una dama barcelonesa del ochocientos. La sierva de Dios Doña Dorotea de Chopitea, viuda de Serra.* Barcelona, hi ha moltes informacions sobre Morgades.

66. Hi ha abundant documentació i correspondència sobre aquests temes a MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits I. Documentació personal I. Correspondència 1844-1882.

Oración per part de Morgades⁶⁷, obra fundacional de l'associació que servia per propagar aquesta devoció. Encara que Baldomero Jiménez Duque parla d'un precedent a Espanya en la parròquia de Los Palacios de Sevilla el 1858⁶⁸, el mèrit de la introducció d'aquest moviment a la península cal atribuir-lo a Morgades. En el llibre hi ha reproduïda la carta que Morgades envià al bisbe de Barcelona, del 20 de maig de 1865, on li exposa la intenció de fundar l'Apostolat de la Oració. Després de constatar "el desbordamiento cada día mayor del error y de la mentira que amenazan seriamente el órden religioso, y por lo mismo el social, que subsiste y vive tan solo por la influencia salvadora de aquel"⁶⁹ i constatar que no resta cap més recurs que l'oració, li demana:

" En esta necesidad de la oración estriba el *Apostolado* de su mismo nombre que tengo el honor de proponer hoy á V.E.I. ofreciéndole y dedicándole traducidos al español de la última edicion francesa, el libro titulado *Apostolado de la Oracion*, compuesto por el R.P.E. Ramière de la Compañia de Jesús; el *Manual del Apostolado* de la Oracion y varias hojas sueltas relativas á lo mismo; pidiéndole permiso para publicarlo como tambien todos los meses el *Mensagero* que se publica en Francia pero aplicado á las costumbres y necesidades de España; y por último la autorizacion para hacer conocer esta Santa Obra y difundirla por la Diócesis que V.E.I. gobierna con tanto zelo como sabiduría, para todo lo cual ya he obtenido del Director general de la Obra facultades especialísimas que acompaño."⁷⁰

Es plantejava, per tant, l'Apostolat de l'Oració com una arma en la creuada "destinada a hacer triunfar la causa de Dios en el mundo"⁷¹, els elements de poder de la qual els resumeix perfectament en aquesta frase:

" La oracion como medio universal de accion; la *asociacion* como condicion soberana de eficacia; la *union con el corazon de Jesus* como fuente de vida para la asociacion."⁷²

67. P. Ramière. *El apostolado de la oración. Santa Liga de los corazones cristianos unidos al corazon de Jesus para obtener el triunfo de la Iglesia y salvación de las almas*. Cuarta edición francesa precedida de un Breve del Romano Pontifice y de la parobación de muchos SS. Obispos y Superiores de Congregaciones religiosas. Traducida por priemra vez en España. Imprenta de Magriná y Subirana. Barcelona 1865.

68. Baldomero Jiménez Duque "Espiritualidad y apostolado" dins de Ricardo García Villoslada *Historia de la Iglesia en España*. B.A.C. Madrid, 1974, pàg 437-38.

69. Ibid. sense pàginar.

70. Ibid.

71. Ibid.

72. Ibid.

L'Apostolat de l'Oració havia nascut del jesuïta Gautrelet en la dècada dels quaranta del segle passat a França. A partir de 1860 Ramière esdevindria el director general de l'obra i li donaria volada⁷³.

L'any següent, 1866, Morgades va publicar la traducció castellana, adaptada a la realitat del país, del "Mensajero del Sagrado Corazón", que va dirigir fins que fou nomenat bisbe de Vic. Gràcies a l'organització que tenia muntada en publicà 34 toms. Dins del seminari hi havia els Cors de l'Apostolat que tenien com a tasca la distribució de la feina de traducció i d'adaptació. El treball corria a càrrec de seminaristes i molts sacerdots notables d'aquell temps van col·laborar en aquesta tasca com: Sardà i Salvany, Torras i Bages, Estalella, Cortès, Gatell, Vilarrasa, Ballester, Casañas, Barraquer, etc⁷⁴. La intenció de Morgades era expandir aquesta obra arreu de Catalunya i propagar aquesta associació pietosa i la publicació que l'acompanyava. Aviat, per tant, es notaren els esforços propagandístics i es veien reflectits en el butlletí de Barcelona⁷⁵. I fins hi tot el "Mensajero..." -posteriorment se'n publicaria una edició en català-, podia resultar polèmic, si fem cas d'una carta del govern civil de Barcelona adreçada a Morgades per l'agost de 1868, en la qual l'adverteix que no s'ocupi de política⁷⁶. Aviat arribaria la revolució de setembre i, amb ella, uns temps difícils per a l'Església. Cal recordar que el 21 de novembre de 1868 els bisbes de Catalunya adreçaven una exposició al president del govern provisional, on exposaven els seus temors davant la possible llibertat religiosa i el rumb que podien prendre els esdeveniments⁷⁷.

El 21 de juliol de 1870 moria el bisbe de Barcelona, Pantaleó

⁷³. Consultar *Dictionnaire de spiritualité* vol I (Apostolat de l'Oració) Paris 1937. També s'hi pot consultar l'entrada Gautrelet.

⁷⁴. Joan Bonet i Baltà. "El bisbe Morgades fundador a Espanya de l'Apostolat de l'Oració" dins de *L'església catalana de la il·lustració a la renaixença*, Barcelona, 1984, pàg 648. Bonet i Baltà ens explica que tota l'extensa tasca que Morgades realitzà com a propagandista de la devoció al Sagrat Cor estava documentada en un *Memorial* que el seu nebot Rvd. Manuel Barguñó i Morgades diposità a la biblioteca del seminari de Barcelona. Text que degué desaparèixer, segons Bonet, durant la guerra civil del 1936.

⁷⁵. BOE BB n° 464, 2 de novembre de 1866.

⁷⁶. Govern provincial de Barcelona - Morgades. 31 d'agost de 1868. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits I. Documentació personal I. Correspondència 1844-1882, pàg 111.

⁷⁷. Exposició dels bisbes catalans. 21 de novembre de 1868, BOE BB n° 571. 3 de desembre de 1868, pàg 409-18. Un any abans Morgades era un dels signataris d'una exposició adreçada a Isabel II feta pel bisbe i capítol de Barcelona, datada el 21 de març de 1867, on mostren la seva sotmissió a la monarquia regent.

Montserrat, a Itàlia⁷⁸. Seria substituït per Joaquim Lluch i Garriga, que no seria preconitzat fins el 1874.

Durant el 1871 i a rei de l'actuació que havia tingut durant l'epidèmia de febre groga de l'any anterior, fet que ja hem esmentat, es concedí a Morgades una "encomienda de Carlos III", condecoració que, segons sembla, va rebutjar per la situació política envers la religió en què es vivia aleshores⁷⁹.

Però fou el 1873 quan Morgades sentí els efectes de la revolució que s'estava vivint en aquells moments. Segons ens explica "La Independencia", diari republicà federal, en l'edició del matí de l'1 d'abril, el dia abans les autoritats capturaren alguns coneguts carlistes per instigadors de les bandes que actuaven a la muntanya. Entre els detinguts s'hi trobaven alguns capellans. Es veu que, al vespre, Morgades fou detingut, sense que sapiguem bé exactament el perquè. Segons sembla, va córrer la veu que es tractava del comandant carlí Morales. La semblança del cognom i el fet que el rumor s'escampés oralment va ajudar, probablement, a la confusió. Això provocà que un grup de persones volguessin escarmentar-lo allà mateix, cosa que la força pública i el primer tinent d'alcalde, Simon Torner, van poder evitar recalcant que es tractava d'una equivocació. L'endemà, era posat en llibertat⁸⁰. Sigui el que sigui, Morgades es va espantar i va marxar. Hem localitzat el passaport, datat el 4 d'abril, tres dies després de l'incident, tramés pel governador civil de Barcelona, que li permetria de viatjar per França⁸¹. El document és molt interessant perquè hi ha uns segells que ens demostren que va embarcar a Barcelona per dirigir-se a Marsella, on era el 9 d'abril, i que, posteriorment, el 16 d'octubre, va viatjar a Toulouse, probablement a punt per tornar a Barcelona. Això, segurament, ens provaria la hipòtesi de la seva trobada amb Ramière, mai provada documentalment. Sabem que Ramière va anar a Toulouse després de ser suspès el concili Vaticà I el 1870. Potser es van trobar en aquesta ciutat. Es tracta d'una hipòtesi més

⁷⁸. Veure BOE BB nº 654, 658 i 659 del 4 d'agost, 2 i 9 de setembre de 1870.

⁷⁹. Fou pel febrer de 1871. Tota la documentació es troba a MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits I. Documentació personal I. Correspondència 1844-1882, pàg 132.

⁸⁰. "La Independencia", 1 d'abril de 1873. També hi ha la notícia al "Diario de Barcelona" del mateix dia.

⁸¹. Es troba a MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits I. Documentació personal I. Correspondència 1844-1882, pàg 145.

que pausable.

Sigui el que sigui, el 1875, ja en els inicis del període de la Restauració, Morgades traduiria un dels llibres més famosos de Ramière, *La soberanía social de Jesucristo ó las doctrinas de Roma acerca el liberalismo en sus relaciones con el dogma cristiano y las necesidades de las sociedades modernas*⁸². Morgades demanava al bisbe, el 2 de maig, que nomenés un censor que analitzés la traducció que havia fet. Lluch i Garriga encarregà aquesta tasca a Tomàs Sivilla, el que seria futur bisbe de Girona, el qual dictaminà el següent:

" Es tan grande la situacion actual de Europa, tanta su perturbacion presente y tan pavoroso su porvenir, que el árduo é importantísimo problema de su salvacion viene siendo objeto preferente del estudio y discusiones de los más distinguidos escritores; en cuyas diversas apreciaciones destacan como punto capital las relaciones de la Iglesia con las sociedades modernas, dando así testimonio de que en las cuestiones políticas y sociales va siempre envuelta una cuestion religiosa ó teológica. Niegan los que ante todos son católicos, que la sociedad civil sea independiente, en el órden moral, de la autoridad sobrenatural de Jesucristo y su Iglesia. Sostienen otros, que ha sonado la hora de la emancipacion de la humanidad, y que llegada esta á la edad viril, no puede, sin menoscabo de su dignidad, someterse á tutela alguna; que la Iglesia, abdicando de su autoridad, no ha de pretender mayor libertad ni más derechos en favor de su doctrina, que los que tienen cualesquiera opiniones, ni puede aspirar á otro ideal que á una mútua separacion ó independenciam con los Estados adultos; establecen en una palabra, como principios, la secularizacion é independenciam absoluta de las sociedades civiles. Este conjunto de errores, que constituye el sistema denominado liberalismo, ha sido repetidamente condenado por la Santa Sede como invasor y atentatorio contra los derechos é intereses de la religion. El reputado P. Enrique Ramière, que tantos y tan eminentes servicios tiene prestados con sus notables escritos á la causa de la piedad y de la verdad católica, en la obra titulada "Las doctrinas romanas sobre el liberalismo etc." cuyo exámen tuvo á bien V.E.I. confiarme con su decreto de 4 de mayo último, fúndandose en las enseñanzas de la fé cristiana y de la esperiencia social, propone como única solucion de ese gran problema, necesariamente aceptable por todos los verdaderos católicos. como única garantía suficiente del recto ejercicio del poder de los gobernantes y de la libertad individual de los gobernados, como único medio eficaz de conciliacion y salvacion, el restablecimiento de la soberanía social de Jesucristo, ó sea el derecho que tiene el hombre Dios, como Criador y Redentor de los hombres y fundador de la sociedad humana, y con Él la Iglesia como su legitima representante é intérprete de su voluntad, de ejercer su divina autoridad, en la

⁸². Traducidas del francés con permiso de su autor por el Dr. D. José Morgades y Gili. Librería de la viuda é hijos de J. Subirana. Barcelona 1875.

esfera de los intereses religiosos y morales, sobre las sociedades como sobre los individuos, y la obligacion, que este derecho impone á las sociedades, de reconocer la autoridad de Jesucristo y de la Iglesia en su existencia y accion colectiva, como deben reconocerla los individuos en su foro interno y conducta privada; deduce del mismo derecho por consecuencia indeclinable, que los Estados deben obedecer la ley de Jesucristo, plegar y conformar á esta divina ley sus leyes propias y peculiares, y defender los derechos de Jesucristo y de su Iglesia contra los ataques de la impiedad; y hecha esta abstraccion de las formas políticas más ó menos favorables á la independenciam de los ciudadanos, manifiesta é todos luces, que las democracias modernas no pueden sustraerse á la degradante esclavitud, que las amenaza, sino por la influencia esencialmente libertadora y divinamente progresiva de la Iglesia de Jesucristo.

En la refutacion de aquellos errores y ampliacion de estas verdades procede con suavidad y elocuencia en las formas, con vigor en el racionio y con pureza de ortodoxia en las doctrinas. Por lo que considero muy útil y oportuna la traduccion y publicacion en nuestro idioma de la obra de que acabo de ocuparme."⁸³

Com podem veure en aquesta llarga cita de Sivilla, ens situem al bellmig d'una de les controvèrsies més importants del segle XIX: la relació de l'Església amb el món modern, paulatinament descristianitzat. Per a Sivilla hi ha la postura d'aquells que pensen que no és possible que hi hagi una independència de la societat civil respecte l'autoritat sobrenatural de Jesucrist i la seva Església. N'hi ha d'altres que reclamenn aquesta independència. Aquests serien els liberals condemnats pel Papa i exponents clars dels enemics de l'Església. Ramière proposa "el regnat social de Crist", la seva "sobirania" damunt la societat moderna que ha d'adequar-ne l'actuació a les lleis que afavoreixin aquest regnat.

La creença en la vinguda d'una era pròspera per a la Iglésia, tot seguint les profecies de Daniel i Ezequiel que n'aventuraven un triomf total, va despertar-se a França, a partir de mitjans del segle passat⁸⁴. Podríem parlar de tres escoles: la primera, opinava que els esdeveniments contemporanis eren el principi de la fi; seria l'escola de la fi del món. Una segona escola seria la típicament mil·lenarista i, finalment, n'hi hauria una tercera que seria la de l'esperança i creuria en l'adveniment d'una edat

⁸³. Aquesta resolució del censor la va publicar Morgades en en llibre. Però l'original, juntament amb el permís del bisbe per a la publicació i la demanda de Morgades perquè sigui censurada eclesiàsticament, es troben a MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrita I. Documentació personal I. Correspondencia 1844-1882, pàg 158.

⁸⁴. Segueixo els arguments de Antonio Matabosch *La Iglesia y sus esperanzas. Algunas opiniones modernas acerca del porvenir de la Iglesia*. Barcelona, 1965. p'gs 35 i ss.

àurea. Els esdeveniments a França, amb la revolució francesa i, posteriorment, amb la revolució del 48, van provocar un seguit de reflexions a destacats pensadors cristians francesos. ¿Com encarar l'actuació de l'Església i dels cristians davant la nova situació? Ramière, que vivia i analitzava profundament els problemes de la seva època, veia clarament que calia prendre una postura i una estratègia per avançar en el regnat social de Crist. El jesuïta francès no veia malament les realitzacions de la societat d'aquells temps i abogava per fer-les evolucionar cap a la plena acceptació de Déu. L'època del complet cristianisme en el món era a prop i s'havia de treballar per fer-la possible. És en aquest sentit que s'entén l'Apostolat de l'Oració, car la pregària seria la millor manera perquè tingués lloc aquest desenllaç. Pensem, per tant, que Ramière i tots els que el van seguir, com Morgades, plantejaven una teologia de la història, introduïen el factor "temps" en la concepció del que havien de fer i en el futur del cristianisme. Com diuen Joan Bonet i Casimir Martí, "la referència a Crist sobirà, "Rei de reis i senyor dels qui dominen", dóna entrada, en una certa forma, al factor temps en la manera de representar-se la sobirania divina, i avala la convicció que la implantació efectiva d'aquella sobirania és, si més no en molts casos, una qüestió de futur"⁸⁵.

Això ens situa ja en la problemàtica, que després s'agreuja, entre aquells que pensaven que calia una societat ja plenament cristiana, els integristes, i aquells que volien arribar a la mateixa fita, la soberania de Crist, però que acceptaven que hi hagués societats encara per cristianitzar o formes de govern, provisionalment acceptades, a les quals calgués corregir i encaminar cap a la finalitat última de la cristianització total que, per altra banda, representava el propi projecte de Déu i, per tant, la seva providència. Com podem ja veure, les diferències entre uns i els altres, doctrinalment, no existeixen, divergeixen, com comprovarem més endavant, en l'estratègia i en l'anàlisi de cada situació històrica.

Aquesta anàlisi de la situació socio-política es veu claríssima en les motivacions que exposa Morgades per haver fet la traducció de l'obra de Ramière. El futur bisbe de Vic planteja el seu treball com una necessitat davant la conjuntura en què vivia Espanya en aquells moments:

" Diremos, si, dos palabras sobre la *necesidad* de la publicacion presente.

⁸⁵. J. Bonet i C. Martí. *L'integrisme a Catalunya. Les grans polèmiques 1881-1888*. Barcelona, 1990, pàg.23.

La revolucion anticristiana, invadiendo á nuestra España como á todo el resto de Europa, no ha ocultado durante el último septenio (1868-1875) los íntimos resortes de su plan infernal; y de consiguiente ha estallado como volcan debajo de los ya mal seguros cimientos de la nacion commovida. Hizo trizas el tronco sobre el cual doce siglos habian visto brillar, con mayor ó menor esplendor, la corona de Recaredo; y esta convertida en sombra de lo que fué, la subastó á merced del mejor postor ó pretendiente extranjero.

Expulsó inmediatamente á los Jesuitas, cuyos bienes enbargó, llevada de su *odio á la Religion*; suprimió las conferencias de S. Vicente de Pau; derribó iglesias artísticas y monumentales; decretó incautaciones de joyas y códices de catedrales solo por el afan de envilecer la Iglesia; formó causas criminales contra el Episcopado español, á causa del uso legítimo que de su autoridad hacian nuestros Prelados; circuló á las Potencias extrangeras notas insultantes contra los decretos del Concilio Vaticano; aplaudió el bombardeo de Roma é hizo liga con los opresores de Pio IX; rompió nuestra unidad católica en medio de mil blasfemias en que á lo cinico de la brutalidad se allegaba lo ridículo de la ignorancia; abolió el fuero eclesiástico; decretó latasa y arriendo de nuestros templos; arrancó de sus claustros á multitud de religiosas que dejó sin hogar y expuestas á la miseria; asesinó á sacerdotes á mano armada y porhambre; profanó con la ley de cementerios la santidad del sepulcro, y con la del matrimonio civil, el *sacramento* de la familia, atacando por su base los inviolables derechos de la propiedad y del hogar doméstico; desmoralizó las conciencias, soltando todo freno al descaro inumdo de la palabra, de la fotografía y de la prensa; paseó por las calles públicas de nuestras bpopulosas ciudades el cartel de "*guerra a Dios*"; proclamó el derecho del error y excusó el crimen; alabó los excesos de la *Commune* de Paria; planteó de hecho la reparticion de la propiedad; proclamó por principio fundamental de la sociedad el deber de *rebelión* y el derecho de *anarquía*; y de aquí á las catástrofes de Sevilla y Málaga, á los incendios de Alcoy, al levantamiento de dos escuadras, al caos en el ejercito, al pillaje comunalista de Valencia y Cartagena, al naufragio de la Hacienda, á la llama de la guerra civil en el continente y en las colonias americanas, no hubo más que un paso. La Patria fué conducida, y lo está aún, al borde del abismo."⁸⁶

Per a Morgades totes aquestes acusacions es redueixen a una: la negació de la sobirania de Crist. I mentre els governants pretenguin secularitzar-ho tot, mentre vulguin avantposar la *sobirania nacional*, que prescindeix de la de Jesucrist, a qualsevol d'altre, mentre la nació no sigui de *dret* el que és de *fet*, catòlica, no es podran evitar els perills i les desgràcies. Aquests pressupòsits li fan valorar el període constituent de la Restauració que s'estava vivint en aquells moments, un moment històric en el qual

⁸⁶. Pròleg de Morgades, del 15 d'agost de 1875, a la traducció del llibre de P Ramiere *La soberania social de Jesucristo...* op. cit, pàg VII i VIII.

considera imprescindible la publicació del llibre, car, opina, "es cuestión de vida ó muerte para el porvenir de nuestro país el salvar la unidad católica y restaurar por completo la Soberanía social de Jesucristo, so pena de un irremisible naufragio"⁸⁷. I continua dient:

" Ni el sufragio universal, calificado gráficamente por nuestro estimado Pontífice, de *mentira universal*, ni otro elemento alguno puramente humano, puede ser origen de una soberanía que asegure á la sociedad el primer elemento ede progreso que es la posesion de la verdad, ni garantir la libertad de las inteligencias, ni la dignidad de los pueblos, ni su libertad así contra la opresion del poder como contra sus propios excesos; ni ser firme sostén la autoridad civil; ni ménos levantar de la degradacion la inmensa mayoría del género humano, lo cual no puede verificarse sino bajo la obediencia de JESUCRISTO."⁸⁸

Aquesta traducció provocà una de les primeres polèmiques integristes del nostre catolicisme modern⁸⁹. L'obra traduïda i el traductor foren denunciats per Benito Pascual, pseudònim del capellà urgellenc Ignasi Puig i Pascual. L'escrit desqualificador portava el títol d'*Observaciones críticas sobre la obra titulada Soberanía social de Jesucristo*⁹⁰. El bisbe de Barcelona lliurà aquest llibre a una comissió d'experts formada per Felip Vergés, Salvador Casañas i el pare dominic Manuel Ribé. N'elaboraren un dictamen⁹¹ en el qual defensaren l'ortodòxia de l'obra de Ramière. No la consideren fatora d'indiferentisme polític, ni creuen que es posi en contra de la proposició vuitanta del Syllabus en propugnar que al Papa li era lícit de fer transaccions amb els governs liberals. No observen tampoc que admeti que la societat civil tingui origen en la voluntat dels seus membres, ni que manifesti poca simpatia envers els règims de monarquia absoluta. Afirmen que no adopta un concepte equivocat de llibertat, ni sosté, com a criteri ètic, el de la utilitat dels mals generats pel liberalisme, ni que aquests puguin

87. Ibid, pàg IX i X.

88. Ibid, pàg X.

89. Seguiré bàsicament l'article de Joan Bonet i Baltà "El bisbe Morgades, fundador a Espanya de l'Apostolat de l'Oració" dina de *L'església catalana...* op. cit., pàg 649-654 i Bonet i Martí *L'integrisme a Catalunya...* op. cit., pàg 23-24.

90. PASCUAL, Benito. *Observaciones críticas sobre la obra titulada Soberanía social de Jesucristo o la doctrina de Roma acerca del Liberalismo en sus relaciones con el dogma cristiano y las necesidades de las sociedades modernas, traducido por D. José Morgades, canónigo penitenciario de Barcelona, por el presbítero D...* Imprenta Federico Martí Canto, Barcelona, 1876.

91. *Censura del opúsculo titulado Observaciones críticas sobre la obra titulada la Soberanía social de Jesucristo escrita por el Pbro. D. Benito Pascual.*

ser útils per un futur redreçament de la societat. Com diuen J. Bonet i C. Martí "Els censors, a més a més de desautoritzar les crítiques fetes per Ignasi Puig i Pascual al llibre de Ramière, manifestaren els pressupostos doctrinals des dels quals prenen llurs posicions: refusaven la identitat entre religió i política, admetien la licitud teòrica de formes diverses de govern, reconeixien que l'Església podia negociar i adoptar posicions tolerants amb governs d'Estats no catòlics, acceptaven en la pràctica, tot i que no aprovaven, les llibertats modernes i subscriuien la doctrina de l'origen diví de l'autoritat, tot reconeixent com a legítima, encara que no com a únicament legítima, l'opinió sobre la designació, feta pels súbdits, de la persona que havia d'assumir l'autoritat"⁹².

Per tant, ja tenim plantejades les posicions: una, partidària d'una teocràcia radical, que volia uns estats cristians íntegres, i, una altra, que esperava el regnat social de Crist a través de la transformació de la societat moderna. La fita última, la mateixa, el camí per arribar-hi, aquí hi haurà la discrepància. Una lluita que omplirà , més endavant, força pàgines d'aquest treball.

El que ha quedat clar és que la devoció al Sagrat Cor no era només una manifestació pietosa, sinó que entrava de ple en el concepte de sobirania social de Crist i en les relacions que s'havien d'establir entre l'Església i l'estat.

El 1879 traduí l'obra de José Lémann, *Las Naciones embrevecidas contra Jesucristo y su Iglesia*, que es reeditaria el 1886; una edició que, el ja aleshores bisbe de Vic dedicaria als seus feligresos⁹³. El títol de l'obra ja ens informa clarament dels continguts. La conjura de les nacions i els errors moderns contra el regnat de Jesucrist.

Durant aquells anys de 1875 a 1877 trobem, en els fons documental de Morgades, tot un seguit de certificacions laudatòries del penitencer i un seguit de currículums. Intuïm que es tracta, sens dubte, del seguit d'actuacions judicials eclesiàstiques que es van produir, a petició de Morgades, per esclarir les acusacions d'adulteri amb la marquesa de Peñalver, fetes pel marit, el marquès de Peñalver. Parlarem més endavant d'aquest punt.

⁹². Bonet i Martí. op. cit., pàg 24.

⁹³. José Lémann, Abate. *Las naciones embrevecidas contra Jesucristo y su Iglesia*. Obra traducida de la segunda edición francesa á instancias de su autor por el Excmo. é Ilmo. Dr. D. José Morgades y Gili, Obispo de Vich. Imprenta y Libreria de Ramón Anglada. Vich, 1886.

El dia 21 d'octubre de 1876 Morgades era rebut en audiència, amb d'altres pelegrins de Barcelona, per Pius IX⁹⁴. El 3 de juny de 1877, el Papa celebraria el jubileu episcopal, per la qual cosa Collell i Verdaguer volien oferir-li un "Album poétich" de "trovadors llemosins"⁹⁵. Morgades fou present en la preparació dels actes de commemoració d'aquesta celebració i signà el missatge d'adhesió del bisbe i capítol de Barcelona a Pius IX⁹⁶. Pel juny tindria lloc la peregrinació espanyola a Roma per oferir reconeixement al Papa. Pius IX adreçà, per aquest motiu, un discurs als catòlics espanyols en el més pur estil d'aquell Sant Pare, amb constants referències a la revolució i demanant que Espanya es convertís en una trinxera contra la impietat⁹⁷. S'estava vivint un moment molt crític en les relacions entre el Vaticà i el nou sistema de la Restauració. I això es nota en les instruccions que rebé Cattani en prendre possessió de la nunciatura espanyola el 1877. Sens dubte, la política conciliatòria de Cánovas no havia estat ben entesa pel secretari d'estat Simeoni, que contemplava amb moltes precaucions el desenvolupament del nou ordre polític:

" Però le rette intenzioni e le Apostoliche sollecitudine di Sua Santità non sortirono in tutto l'esito che si sperava. Imperciocché il Governo della ristorazione impegnato allora in una guerra civile, alla quale i torti, le onte inferitisi alla Religione Cattolica avevano somministrato le armi, mentre si studiava di trarre quanto prima al fianco del nuovo Sovrano il Nunzio Pontificio ed accoglierlo con insolito apparato di distinzioni e di onori; poco appresso a misura che sentiva in se scemare il bisogno dell'appoggio morale della Santa Sede e raddoppiare le pressioni rivoluzionarie ed anticattoliche, veniva del pari ritraendosi dall'intrapreso cammino di risarcire la Chiesa dei conculcati diritti, anzi si accingeva a rinnovare le offese senza prestare ascolto alle giuste reclamazione."⁹⁸

El mateix any de 1877, el bisbe de Barcelona era traslladat a

94. Tenim el passaport que li feren i els documents "dell'anticamera pontificia" a MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits I. Documentació personal I. Correspondència 1844-1882, pàgs 166, 167 i 55.

95. BOE BB n.º 874, 6 de febrer de 1877, pàg 46.

96. Aquest missatge és datat el 5 d'abril de 1877. El dia tres de juny es feren diferents actes a Barcelona per aquesta celebració. Per veure tot això consultar BOE BB n.º 880, 881 i 884, del 13, 20 d'abril i 14 de juny de 1877.

97. Tot plegat es pot seguir a través del butlletí eclesiàstic de Barcelona. L'audiència als peregrins espanyol fou el 12 de juny. Cal tenir en compte que els bisbes catalans adreçaren al Papa un carta col·lectiva, dataada el 28 de maig de 1877. BOE BB n.º 886, 30 de juny de 1877.

98. Istruzioni per monsignore Giacomo Cattani arcivescovo d'Ancira Nunzio Apostolico in Madrid (1877). ASV NM 488, t I, r I, s IV. Està reproduïda a P. Díaz de Cerio i M.F. Núñez y Muñoz *Instrucciones secretas a los nuncios de España en el siglo XIX (1847-1907)*. Roma, 1989

l'arquebisbat de Sevilla i Urquinaona passava a la diòcesi de Barcelona. Un esdeveniment cabdal per a Morgades, car el nou prelat confià cegament en el penitencer en la seva obra de reconstrucció religiosa del bisbat.

Tant es així que, el 24 d'abril de 1879, Urquinaona nomenava Morgades nou rector del seminari de Barcelona, confiant que "se desvelará no solo para sostener, sino tambien para aumentar si cabe la altura en que actualmente se halla dicho Centro literario"⁹⁹. Havia pogut accedir a la direcció del centre de formació dels futurs capellans perquè l'anterior rector, Salvador Casañas, havia estat preconitzat bisbe de la Seu d'Urgell. Com podem veure s'anava formant a poc a poc la carrera eclesiàstica de Morgades, que ocupava de mica en mica les millors plataformes per poder accedir a l'episcopat.

Morgades, a més, va tenir l'honor, el 4 de maig, de posar la primera pedra del seminari nou, al carrer Diputació, on encara és ara¹⁰⁰. Un projecte de Casañas que Morgades va continuar i que, curiosament, de nou a Barcelona ara com a bisbe, vint-i-un anys després, acabaria de rematar. La festa de culminació dels treballs tornaria, però, a protagonitzar-la Casañas, substituït de Morgades a la seu barcelonina.

El seminari de Barcelona conegué diverses seus. De 1593 a 1772 seria la de Montealegre; en una segona etapa, la de Betlem o de la Rambla, l'edifici on estudià Morgades. Després de la revolució del 68, quan s'incautaren de l'edifici, el bisbat tornà a recuperar-ne la propietat. Però el vicari capitular, en un moment que la seu era vacant per la mort del bisbe Montserrat, ja va anar madurant la idea de vendre-la. La venda es realitzaria amb el nou bisbe Lluch, ex-professor del seminari barceloní, que, juntament amb la comissió que formà per aquest afer, composta per Joan de Palau i de Soler, Josep Tintores i Salvador Casañas, comprà un solar, el 10 de març de 1877, situat en ple eixample entre els carrers Consell de Cent, Balmes i Diputació per tal d'edificar-hi el nou seminari. El projecte fou encarregat a Elies Rogent. Després de posar la primera pedra -com hem ja vist, el 4 de maig- començarien les obres el dia 19. De 1877 a 1882, quan començaren a fer-se servir part de les noves instal·lacions, el seminari s'establí

99. Urquinaona - Morgades. 24 d'abril de 1879. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits I. Documentació personal I. Correspondència 1844-1882, pàg 174. Del nomenament se'n féu ressó el BOE BB nº 936, 8 de maig de 1879, pàg 197.

100. La crònica de l'acte es pot resseguir a BOE BB nº 936, 8 de maig de 1879, pàg 197-99.

provisionalment en un edifici del carrer Tallers¹⁰¹.

Morgades, malgrat les dificultats, treballà intensament en el nou seminari¹⁰². En la inauguració del curs de 1879-80, el primer de Morgades com a rector, Urquinaona parlà sobre el nou edifici¹⁰³. El bisbe de Barcelona sempre tingué una especial interès en la perfecció del clergat, la qual cosa es feia palesa en escrits i circulars del prelat¹⁰⁴.

Arribaven altres temps, perquè la mort de Pius IX, a començaments del 1878, representà l'entronització de Lleó XIII a la càtedra de Sant Pere, un pontífex, com veurem, que Morgades defensà i seguí a ulls clucs en tota la seva trajectòria.

El futur bisbe de Vic estava en una posició privilegiada en aquell moment dins del bisbat de Barcelona. Tenia la confiança del bisbe, era un pes pesat en tot el que concernia als afers religiosos d'aquell moment, gaudia d'un prestigi remarcable, intel·lectualment parlant, i, de cara a ser promocionat, estava col·locat molt estratègicament, en ser rector del seminari. Gaudia, doncs, d'un poder efectiu més que notable.

No cal dir que Morgades va estar al darrere de festes com el mil·lenari de la Mare de Déu de Montserrat, el 1880, del qual en parlarem més endavant, en un altre capítol¹⁰⁵, i acompanyà Urquinaona a Roma durant la visita ad límina que féu el bisbe de Barcelona per la primavera de 1881¹⁰⁶, visita molt important perquè serví per desbloquejar les reticències vaticanes a coronar la Mare de Déu de Montserrat com a patrona de Catalunya. La festa es celebrà

101. Per la història del seminari de Barcelona hem fet servir: BADA, Joan *El Seminari conciliar de Barcelona (1868-1982)*. Seminari conciliar de Barcelona. Barcelona, 1893. També es poden consultar CREIXELL, Joan. *El Seminario Conciliar de Barcelona, recuerdos y enseñanzas*. Eugenio Subirana. Barcelona, 1951. Per la primera etapa del seminari CODINA Juan B. y ALABART Gumersindo. *Efemérides para la historia del Seminario Conciliar de Barcelona. Tomo I: El Seminario de Montalegre (1593-1772)*. Barcelona, 1908.

102. Per exemple sabem que el mateix novembre de 1879 van haver de suspendre les obres davant el no tenir permís de l'ajuntament. Això es pot comprovar en una carta de Morgades a l'alcalde de Barcelona. BPE. Ms n° 470. També hi ha molta paper de l'etapa Morgades com a rector a BPE. Ms. n° 191.

103. BOE BB n° 945, 21 d'octubre de 1879, pàg 389-391.

104. Com, per exemple, la que es troba a BOE BB n° 941, 5 d'agost de 1879. La circular és important perquè vincula la nova construcció del seminari amb el foment de les vocacions sacerdotals. A més parla de la situació del clergat barceloní.

105. Com hem dit en el capítol dedicat a la restauració de Ripoll parlarem del cas de Montserrat. Ara es pot seguir la crònica de la celebració al BOE BB n° 952, 954, 957, 958 i 962 del 4 de febrer, 6 de març, 22 d'abril, 10 de maig i 24 de juliol de 1880.

106. BOE BB n° 974 i 975 del 31 de maig i 22 de juny de 1881.

mesos després¹⁰⁷.

Les relacions amb Roma cada vegada eren més intenses i Morgades començava a ser conegut. També és veritat que notem com va enviant-hi diners a través de Luigi Pallotti, una peça clau per ser ben considerat des dels dicasteris romans.

Eren els primers anys dels durs enfrontaments entre integristes i mestissos, en els quals Morgades participà en defensa, sobretot, del seu bon amic, el prelat Urquinaona.

1882, significaria, finalment, la culminació de la carrera eclesiàstica de Morgades en ser preconitzat bisbe de Vic. Aquest tema constitueix l'eix central del nostre treball.

¹⁰⁷, BOK BB n° 977, 978 i 980 del 21 de juliol, 8 d'agost i 22 de setembre de 1881.

III. 2. CANDIDAT A BISBE I, FINALMENT, NOMENAT PER A LA DIÒCESI DE VIC.

Les primeres dades sobre la possibilitat de promoure Morgades al càrrec episcopal les tenim l'any 1877. A l'Arxiu Secret del Vaticà i en el fons de la Nunciatura de Madrid hi ha una caixa, la 486, on s'hi troba un lligall que amb el títol de "Sogetti che si possono tenere in vista nella provvisione delle sedi vacanti", hi ha diferents informes de persones candidates a ser bisbes en alguna ocasió. D'entre aquests informes destaquem els referents al franciscà Ramon Boldú, a Salvador Casañas i, finalment, al propi Morgades.

L'informe sobre Morgades, signat pel P. Lluch, germà del bisbe de Barcelona, ens parla de les virtuts del possible candidat i en ressaltava els trets següents:

" D. José Morgades y Gili Pbro, doctor en Sagrada Teologia, de unos cincuenta años de edad, desempeñó en el Seminario Conciliar de Barcelona la Cátedra de Sagrados Cánones y los cargos de Secretario y Vice-rector del mismo hasta que obtuvo por oposiciones la canongía penitenciaria de la misma ciudad y diócesis. Tiene un caracter suave y conciliador; es muy laborioso, como lo acreditan sus trabajos en las várias comisiones de que forma parte; se distinguió por su zelo en defender los intereses del Seminario, que tenia confiados durante el bienio de 1854 a 56; y goza de buena fama y reputación, si bien en estos ultimos tiempos se ha intentado empañarle por algun calumniador que, sin fundamento alguno, le ha mezclado en una

escandalosa causa de divorcio, hecha pública, entre los Sres Condes de Peñalver. No es muy dedicado al púlpito; pero en cambio se le conoce por sus escritos ya propios, ya traducidos del francés é italiano, dados a la prensa; y por su doctrina ortodoxa y afecto y sumisión á la Santa Sede." ¹

Com podem veure el P. Lluch menciona l'afer Peñalver, que mes tard explicarem, com un element pertorbador en la biografia del penitencer de Barcelona. I és evident que això alertà nunciatura perquè, en el mateix informe, hi ha una nota, creiem que manuscrita pel propi nunci, que és molt clara i que diu: "Il Sigr Can^{co} Morgades per ragione di un processo scandaloso, benché ingiustamente calunniato, non sembra conveniente promuovere alla dignità vescovile."²

L'afer Peñalver, doncs, li començava a barrar el pas de la seva carrera eclesiàstica i fou necessària molta pressió perquè es pogués esquivar el problema. Diverses foren les personalitats que defensaren Morgades. Així, per exemple, l'arquebisbe de Tarragona, Constantí Bonet, en la resposta que donà, el 25 d'abril de 1877, a la circular del nou nunci Cattani, on aquest es presentava a l'episcopat espanyol i els encoratjava a escriure'l sobre la problemàtica de les respectives diòcesis, no s'està de parlar-li del problema de Morgades. Cal assenyalar la importància que donava a aquest tema, car en parla en una carta que, segurament, no era l'adequada. Les paraules del metropolità són les següents:

" Solo me permitirá con esta ocasion insinuar a V.E.I. que, segun tengo presentido, ha sido atrozmente calumniado en un folleto que, me consta, ha circulado por esta Corte, un dignísimo sacerdote, que és el Sr. D. Jose Morgades y Gili, canónigo

¹. Informe del P. Lluch. ASV NM 486, t XV, r III, s VI, n° 3. Cristobal Robles en el seu article "Santa Sede y catalanismo. El Vaticano y el obispo Morgades (1900)" el data el 1877. A més hi ha l'informe sobre Casañas que reproduïxo pel seu interès: "D. Salvador Casañas Pbro, licenciado en Sagrada Teologia de edad cuarenta años, ha pasado su carrera en el Seminario Conciliar de Barcelona, en el que entro de colegial, mediante oposición, para desempeñar despues en el mismo la cátedra de Latin, de Filosofia, de Teologia Moral y Dogmatica y los cargos de Secretario y Vice-rector, este último durante el periodo de 1870 a 75, en que estuvo vacante el cargo de Rector del mismo. Es un buen filosofo, un excelente moralista y un gran teologo, muy conocedor de la doctrina de Sto Tomas y del Concilio Vaticano, cuyos canones ha comentado y defendido magnificamente en varios discursos; así como del Syllabus, cuyas proposiciones, en especial las que se refieren al Liberalismo ha expuesto y defendido en el púlpito y en la prensa. Es un gran apologista de la doctrina catolica, intransigente con todo lo que directa o indirectamente se opone á la misma, como lo tiene acreditado en sus publicas conferencias y pláticas doctrinales, tenidos en especial en la Parroquia del Pino de Barcelona; pero dotado al mismo tiempo de un caracter dulce y cariñoso, que le hace amable a todo el mundo. Es laborioso como el que mas, y zeloso por la gloria de Dios; de manera que es respetado y ensalzado aun por los impios, que nada tienen que alegar en su contra. Tiene acreditadas sus excelentes dotes pastorales en el cargo, que de Cura Ecónomo de la Paroquia del Pino ha ejercido hasta que, elevado a la dignidad de Chantre de la Catedral de Barcelona, cesó en él con gran pena y sentimiento de todos sus feligreses. Es inutil añadir á lo dicho que descuella por su afecto y sumisión a la Santa Sede; dotes todas que parece haberle dado la Divina Bondad, no, para que queden ocultas bajo el celemín, sino para que brillen en su Santa Iglesia."

². Ibid.

penitenciario de la Santa Iglesia de Barcelona, persona virtuosa, muy celosa, trabajadora, limosnera y de intachable conducta, que a todas estas brillantes condiciones, reúne una vasta instrucción; y en obsequio á la justa y alta reputación que merece en aquella capital y de un deber, que miro de conciencia defender la inocencia y la reputacion tan altamente ofendida por el referido inmundo folleto, me atrevo a presentar a V.E.I. estas noticias por si llegase a su conocimiento la infame maldad que se perpetra contra este inocente y respetable ministro del Señor. Muchísimos años ha que le tengo conocido, y no dudo en asegurar a V.E.I. que puedo responder en todo de su inocencia (...)" ³

Tanta era la confiança que li mereixia, a Constantí Bonet, la persona de Morgades que no dubta en recomanar-lo, juntament amb Tomàs Sivilla, canonge de Barcelona, i amb Francisco Aznar, canonge de Girona, com a possible candidat per a ocupar la seu vacant de Girona. La carta que envia al nunci des de Tarragona el 27 de setembre de 1877⁴, per tal d'exposar-li els seus candidats abans d'escriure sobre el mateix al ministre de gràcia i justícia, ho diu molt clarament. Li explica que primer proposaria al ministre en Tomàs Sivilla, en segon lloc Morgades i, finalment, Francisco Aznar. La resposta del nunci, de caràcter reservat, es decanta cap a Tomàs Sivilla, del qual diu que "me parece la persona que merece toda mi confianza y satisfaccion por los antecedentes que de él tengo". D'Aznar diu que no el coneix, ni n'ha sentit a parlar, però que deu ser una persona amb suficients garanties ja que el recomana. Quan es refereix a Morgades la cosa no pot quedar més evident:

" Con referencia al Señor Penitenciario D. José Morgades, aun cuando es cierto y evidente que es tambien una persona dignisima, sim embargo creo, que por ahora no seria prudente su propuesta, pues me temo que en esta ocasion no fuera aceptable por la Santa Sede" ⁵

Aquesta no acceptació per part de la Santa Seu s'intueix que és deguda a tot l'afer Peñalver.

Es tractava, per tant, de les primeres consultes per tal d'anar perfilant i decidint els futurs candidats pel que fa la diòcesi gironina, al

³. Arquebisbe de Tarragona - Nunci. 25 d'abril de 1877. ASV NM 488, t I, r I, s II, n° 6.

⁴. Arquebisbe de Tarragona - Nunci. 27 de setembre de 1877. ASV NM 499, t VII, r II, s I, n° 4. Cristóbal Robles a "Santa Sede y catalanismo..." la data erròniament el 27 d'agost de 1877.

⁵. Nunci - Constantí Bonet. n° 595 (minuta) 29 desembre de 1877. ASV NM 499, t VII, r II, s I, n° 4. Cristóbal Robles a "Santa Sede y catalanismo...", la cita a la pàgina 4, nota 10, però la data que dona, 22 de setembre de 1877, és molt difícil donat que el bisbe escriu el dia 27. Pensem que és del 29. A més, el propi Robles diu a la pàgina 4 "Meses antes, en septiembre de 1877", la qual cosa vol dir que aquest intercanvi s'ha produït durant aquest mes.

estar vacant per la mort del bisbe Valls, i per la de Barcelona, lliure pel pas del bisbe Lluch a l'arquebisbat de Sevilla.

I, en aquesta roda, hi trobem un dels homes que tindrà en Morgades un col.laborador essencial: el bisbe Urquinaona, en aquells moments, bisbe de Canàries. Sembla que, durant la tardor-hivern de 1877, hi havia la intenció de posar Sivilla al cap de la diòcesi barcelonina i d'enviar Aznar a Girona, segons una carta del nunci Cattani al secretari d'estat Simeoni, del 24 de novembre de 1877⁶, on explica detalladament tots els canvis i possibilitats. Però també li assenyala que el govern, per boca del ministre de justícia, li havia comunicat que, mentre s'acceptava que Sivilla passés a Girona, per la de Barcelona el govern es reservava el candidat. La sorpresa del nunci fou la d'assabentar-se que el candidat governamental era Urquinaona i, a més, que el rei estigués a punt de signar el decret proposant-lo sense que la Santa Seu en sabés res. Cattani havia retret aquest fet al ministre que, bruscament, segons el nunci, li recordà els drets de presentació de la corona sense cap previ acord. La contesta del nunci havia estat la de fer consideracions sobre la necessitat de tractar aquests temes confidencialment, sense menysprear els drets que ambdues parts puguessim tenir, fent-li avinent el mal que suposava que la proposta governamental hagués estat publicada pels diaris.

El 5 de desembre, el secretari d'estat contestà al nunci aquesta carta. Simeoni és clar quan opina que troba molt bé "le giuste osservazioni da Lei dirette al Sigr. Collantes sulla necessità di preventivi accordi colla S. Sede quando tratissi di pubblicare Decreti reali sopra un punto si importante e delicato, qual'è la provista di Sedi Vescovili vacanti. Voglio sperare che il Governo non ripeterà il caso da Lei meritamente deplorato, se si vogliono evitare gravi imbarazzi in occasione di presentazioni che non potessero essere approvate dal Santo Padre"⁷.

Finalment i en el transcurs de 1878, Sivilla es feia càrrec de la diòcesi de Girona i Urquinaona venia a Barcelona, no sense haver posat alguna resistència⁸.

⁶. Nunci - secretari d'estat. 24 de novembre de 1877. ASV NM 499 TVII, r II, s I, n° 4.

⁷. Secretari d'estat - nunci. 5de desembre de 1877. ASV NM 499 t VII, r II, s I, n° 4.

⁸. A ASV NM 499 t VII, R II, s I, n° 4, hi ha una carta d'Urquinaona al nunci datada el 22 de novembre de 1877 on expressa que no vol anar a Barcelona, un cop sabut que comença a córrer aquesta possibilitat. El nunci amb una carta del 7 de desembre li reafirma que anirà a la Ciutat Comtal i que no li accepta la renúncia.

L'afer Peñalver.

Passem una altra vegada, però, a Morgades. Durant aquella mateixa temporada es tornava a airejar tot l'afer Peñalver a rel del desig del penitencer de ser prelat domèstic del Papa. De fet era el bisbe de Barcelona, en una carta del 23 d'agost de 1876, qui ho havia sol·licitat. Abans de la decisió la secretaria d'estat va voler més informació sobre Morgades, informació que reclamà al nunci en una carta del 21 de novembre de 1877⁹. La font d'informació pel nunci seria l'arquebisbe de Tarragona, Constantí Bonet, amic i defensor de Morgades a qui Cattani qualifica com "il Protettore del Penitenziere"¹⁰. Aquest defensà la honestetat de Morgades de totes totes. Mirem, però, què és el que havia passat.

Els comtes de Peñalver havien vingut de Cuba feia uns vint-i-cinc anys i fixaren la residència a Barcelona on s'hi construïren un magnífic palau. El comte s'havia distingit per les seves obres de caritat, visitant la Saletta dues vegades i contribuint generosament en el santuari. Segons informacions vaticanes¹¹, el matrimoni vivia en pau i tranquil·litat fins que s'introduí una dona a casa seva i en la vida del comte, cosa que havia de portar la discòrdia entre el matrimoni. Després d'una separació, la comtesa

9. Secretari d'estat - nunci. n° 26.303. 21 de novembre de 1877. ASV NM 495 t IV, sense rúbrica, s V, n° 18. Entre d'altres coses li diu que "Sebbene conosca quanto Sua Santità sia aliena dal moltiplicare siffatte concessioni, pur non di meno in vista delle ricevute raccomandazioni sarei disposto farne la opportuna relazione al Trono Pontificio. Prima di ciò per altro amerei conoscere piú esatte notizie sul nominato Canonico, ed un avviso della S.I. sulla opportunità e convenienza de tal concessione."

10. Nunci - secretari d'estat. 12 de desembre de 1877. ASV NM 495, t IV, sense rúbrica, s V, n° 18.

11. Faig servir exclusivament informacions vaticanes que es troben a ASV NM 495, t IV, sense rúbrica, s V, n° 26. Carta de l'arquebisbe Lluch al nunci, 31 de juliol de 1878, on fa la relació dels fets. Aquesta informació és a rel de la demanda del propi Peñalver a Roma de rebre la benedicció papal, mentre oferia al Sant Pare un volum editat i pagat pel comte, *Suma Filosófica del siglo XIX; o sea, Defensa del Catolicismo contra sus modernos adversarios*. Aquesta demanda fa que des de Roma vulguin saber més informació sobre Peñalver abans de decidir-se per atorgar-li la benedicció papal, reclamació que fa el cardenal Franchi al nunci mitjançant una carta datada el 17 de juliol de 1878. El nunci demanà la informació, gràcies a la qual sabem tot això, a l'arquebisbe de Sevilla Joaquim Lluch i Garriga, anteriorment bisbe de Barcelona. Finalment el nunci escriu a Roma, 6 d'agost de 1878, on torna a explicar els fets i fent un judici negatiu sobre l'actitud del comte tot i que li reconeix els diners que hagi pogut donar a l'Església. L'aspecte més negatiu és centra en el fet que el comte no ha volgut canviar la seva vida malgrat la insistència de les diferents persones eclesiàstiques que han parlat amb ell per intentar-ho.

reclamà canònicament el divorci i la cúria barcelonina el decretà favorablement l'onze de setembre de 1874¹², alhora que declarava com a adúlter al comte. Acte seguit, el marit, desenganyat per la resolució del cas, el 1875, denuncià als tribunals ordinaris de justícia la seva dona del delictes d'haver comés adulteri amb Morgades. El fonament, per aquesta suposada actitud de Morgades, era el fet que havia ajudat la comtesa a passar aquest tràngol, i que, per la seva condició de penitencer, visitava assíduament i confessava les dones de les cases més riques de Barcelona. Fins i tot s'explicava, en algun diari, que una dona havia parit gràcies a un fàrmac subministrat per Morgades¹³.

L'arquebisbe de Tarragona ens explica que el mateix Morgades, davant d'aquestes calúrnies, va demanar que s'instruís un expedient canònic per tal que quedés demostrada la seva innocència¹⁴. El provisor de la diòcesi barcelonina interrogà molts testimonis i estudià detingudament tota mena de proves, arribant a la conclusió "de haber visto completamente destruidos todos y cada uno de los cargos que la formación del expediente y las mismas imputaciones dirigidas contra el Sr. Morgades irrogan notas ni perjuicio alguno en su reputación ni en su carrera eclesiastica"¹⁵.

Morgades havia demanat la formació d'aquest expedient per tal de sol·licitar, alhora, autorització per interposar l'oportuna querella contra el comte per calúrnies i fals testimoni, autorització que aconseguí tant pel seu prelat, que en aquells moments era el bisbe Lluç, com per part del metropolità. Tot i això, l'un i l'altre li aconsellaren que, malgrat tenir-hi tot el dret donat que l'expedient resultava exculpori per Morgades, no ho fes per raons de caritat i perquè el seu bon nom ja havia quedat plenament reconegut amb la causa eclesiàstica, recomanacions que acceptà.

12. Això ho sabem per una carta d'Urquinaona al nunci, datada el 5 d'abril de 1882, de la qual en parlarem més endavant, i que es troba a ASV NM 514 t VII, r II, s I, n° 8.

13. Això ho explica el nunci al secretari d'estat en una carta datada a Madrid el 12 de desembre de 1877. ASV NM 495 t IV, sense rúbrica, s V, n° 18.

14. En el fons MEV Josep Morgades i Gili. Manuscrits I. Documentació personal I. Correspondència 1844-1882, hi ha alguns certificats notarials de mèrits i bon comportament de Morgades que devia utilitzar per aquests processos.

15. Arquebisbe de Tarragona - nunci. 27 de novembre de 1877. Ibid. Hi ha també una carta de l'arquebisbe de Tarragona al ministre de gràcia i justícia, datada el mateix 27 de novembre de 1877, on li explica tot el cas. A més hi ha l'esborrany de la carta que el ministre envià a l'arquebisbe on se sent satisfet per la resolució favorable per Morgades de l'expedient eclesiàstic. La carta està datada el 14 de desembre de 1877. Ambdós documents es troben a AMJ Sección eclesiàstica. Caja n° 7. Legajo n° 93487. Expediente 11230.

L'arquebisbe de Tarragona , a més, afegeix en la seva carta al nunci tot un seguit de certificats, confirmats davant notari, de les diferents resolucions que l'expedient eclesiàstic judicialment determinà. Tot plegat per corroborar la defensa de Morgades¹⁶.

Malgrat que fos, segons sembla, molt provada i fonamentada l'exculpació de Morgades, el nunci, quan escriu al secretari d'estat per dir-li si Morgades és mereixedor de ser prelat domèstic del Papa, comenta el següent sobre la seva situació, un inconvenient, fins i tot, per esdevenir bisbe en un futur immediat:

" Per altro essendo ancora troppo fresca l'accusa, e di piú fatta colla stampa di pubblica ragione non mi sembra conveniente almeno per ora d'insiguire questo soggetto delle divise prelatizie." ¹⁷

El bisbe Català a Cadis.

Jaume Català, futur bisbe de Barcelona un cop mort Urquinaona, serà una de les persones amb qui Morgades tindrà una relació més tensa un cop bisbe de Vic. Per tal motiu seria bo de mostrar-ne alguna faceta i la seva entronització al bisbat de Cadis ens dóna prou motius per fer-ho. Alhora, ens fa veure com funcionaven les relacions entre les diferents institucions, tan eclesiàstiques com civils, davant d'un fet d'aquest tipus i és una demostració més de la importància que tenia, durant aquella època, el paper polític i personal dels bisbes.

Durant els anys que van del 1877 al 1879 es produí la susbtitució en el bisbat de Cadis. El seu titular, Félix Maria de Arrieta y Llano, havia demanat repetidament ser substituït de la seu gaditana per motius de salut. El nunci així ho explicava al secretari d'estat, en una carta del 23 d'agost

16. Això es troba a ASV NM 495 tVII, sense rúbrica, s V, nº 18. En el mateix lligall hi ha la carta del nunci a l'arquebisbe de Tarragona, 7 de desembre de 1877, on li comunica que ha rebut la carta i tota la documentació. A l'arxiu del ministeri de justícia, secció eclesiàstica, caja nº 7, legajo nº3487, expediente 11.230, hi ha també uns documents notariais on s'hi troba la resolució judicial de l'expedient eclesiàstic que determinà la innocència de Morgades.

17. Nunci - secretari d'estat. nº 119. 12 de desembre de 1877. ASV NM 495 tIV, sense rúbrica, sV, nº 18.

de 1877¹⁸, mentre recomanava, però, que abans que el Papa acceptés la renúncia, seria positiu parlar-ne amb el ministeri de gràcia i justícia per tal de trobar un successor que fos satisfactori per la Santa Seu. La por del nunci eren les creixents intrigues i especulacions d'aquells que volien accedir a algun bisbat i, a més, li feien pànic les conxorxes que organitzaven els mateixos alts càrrecs del ministeri.

El candidat del propi bisbe de Cadis era l'administrador apostòlic de Ceuta, Pozuelo¹⁹, tot i que, abans, el nunci havia escrit al bisbe demanant-li que li proposés almenys dues persones i fent-li, però, la curiosa observació "que fueran de toda confianza de V.E., y de cualidades especiales tanto morales, como cientificas, y no sean de ideas politicas conocidas pues ya sabe muy bien V.E. que el gobierno suele desgraciadamente poner dificultades, cuando los que se proponen han prestado apoyo publicamente al partido carlista"²⁰.

El nunci, mesos més tard, explicava al secretari d'estat que el que es podia fer era reunir, tal i com preveia el Concordat de 1851, les diòcesis de Cadis i de Ceuta i posar al front del bisbat a Pozuelo, car, segons constava en els arxius de nunciatura, aquest fet ja era previst i si no s'havia fet era perquè el bisbe de Cadis n'era molt reaci. Ara, però, es presentava una bona ocasió. La resposta de la secretaria d'estat fou que nunciatura anés treballant aquesta possibilitat²¹

La lentitud de la burocràcia vaticana féu que tot el procés s'anés allargant. El capítol i l'ajuntament de Cadis demanaven insistentment que es canviés el bisbe i, fins i tot, el nunci, el 27 de desembre de 1878, tornava a escriure al secretari d'estat²² demanant que s'acceptés d'una vegada la renúncia del prelat gadità. Aprofitava, alhora, per parlar-li de la situació de Ceuta, que considerava espantosa al ser la ciutat una mena de presidi militar on els capellans que hi residien eren molt dolents. El mateix Pozuelo, administrador de la plaça africana, s'apressava també pel seu cantó

18. Nunci - secretari d'estat. 23 d'agost de 1877. ASV NM 499 tVII, r II, s II. Aquesta carta és contestada pel secretari d'estat el 5 de setembre de 1877.

19. Bisbe de Càdis - nunci. Ibid.

20. Nunci - bisbe de Càdis. 22 de setembre de 1877. Ibid.

21. Secretari d'estat - nunci. 5 de novembre de 1878. Ibid.

22. Nunci-secretari d'estat. 27 de desembre de 1878. Ibid.

a demanar que s'ajuntés la seva destinació al bisbat de Màlaga al quedar aquest vacant²³. Havia passat molt de temps sense que Roma determinés res, degut, segurament, a la mort de Pius IX i a la successió en la càtedra de Sant Pere per part de Lleó XIII, pel febrer de 1878, amb tots els canvis que suposava un canvi de Papa pels diferents càrrecs vaticans.

Finalment, però, el secretari d'estat, cardenal Nina, acceptà la renúncia del bisbe de Cadis i proposà Pozuelo com a nou bisbe gadità, conservant, això si, l'administració de Ceuta. Però aquesta primera determinació fou ràpidament canviada i així ho féu saber el secretari d'estat al nunci mitjançant un telegrama, datat el 23 de gener de 1879, on diu:

" Cotesto Governo desiderebbe Pozuelo destinato per Canarias, e Catalá per Cadice con amministrazione di Ceuta. S. Padre non dissente." ²⁴

Davant d'aquesta notícia el nunci restà impressionat. Era evident que alguna cosa havia passat perquè Català es saltés el "placet" del propi nunci. I així ho va fer saber en una carta que Cattani envià al secretari d'estat, el 25 de gener de 1879, on exposa enfadat la seva opinió. La reproduïrem perquè dóna prou elements per entendre com moltes vegades es gestaven les nominacions episcopals:

" Non può negarsi che il Signor Catalá abbia agito con molta destrezza, e con egual destrezza sia stato servito dalli suoi amici e protettori; ottenendo di cambiare la Sede Vescovile di Canarias, alla qualla era sul punto di essere preconizzato, con l'altra molto piú importante di Cadice. Gli auguro ben di cuore che Dio gliela mandi buona; pero è pericoloso d'entrare nell'ovile del Signore per vie non del tutto rette.

Si è fatto credere, come rilevasi dal Telegrama di V.E. delli 23 del corr^{te}, che il Governo desiderebbe tal cambio, ma in realtà il desiderio fu unicamente del Signor Catalá.

Io avea trattato questo affare nel massimo secreto col passato Ministro di Grazia e Giustizia, appunto perchè temeva qualche intrigo qualora ne trapelasse persone al di fuori. Ma disgraziatamente la rispostadi V.E. con cui si approvava la proposta di Mons. Pozuelo pel Vescovato di Cadice, giunse troppo tardi, cioè quando il Sigr Calderon Collantes avea cessato d'essere Ministro. Quindi fui costretto di far conoscere le confidenziali negoziazioni avute col medesimo per sapere se ad esse si conformasse puro il successore. Pero non potendo massime in quei primi giorni trattare direttamente col nuovo Ministro, dovetti comunicar l'affare col Capo della Sezione Ecclesiatica del Dicastero di Grazia i Giustizia, il quale Capo è amicissimo

²³. Nunci- secretari d'estat. 4 de gener de 1878, on li adjunta una carta de Pozuelo escrita al nunci i on reclama tot això. Ibid.

²⁴. Telegrama seceratri d'estat - nunci. 23 de gener de 1879. Ibid.

del Català. Ció bastó perquè questi ne fosse immediatament informato, e si trattasse di commune accordo il desiderato cambio.

Ieri, avendo ricevuto il telegrama di V.E., parlai dell'affare col Signor Canovas Presidente del Consiglio de Ministri, e me disse e repeté piú volte, ch'egli non avea nessun impegno pel cambio; che il nuovo Ministro di Grazia i Giustizia gliene ave abensi parlato, ma ch'egli si ero mostrato indifferente, non propendendo piú per l'uno che per l'altro, ed aggiunse ancora ch'egli non avea telegrafato ne dato ordine di telegrafare, ma che tutto era stato fatto nel Ministero di G. e G.

Non ostante tutto ciò, siccome il S.P. secondo l'espressione del telegrama di V.E.; non dissente al cambio, così manifestai al Signor Canovas che dalla S. Sede s'ammette la nuova proposta colle condizioni per'altro espresse nello stesso telegrama, le quali dal Signor Presidente furono trovate giustissime.

Non v'è poi necessità di far conoscere il cambio a Mons. Pozuelo, perché egli non sa affatto che si trattasse del suo passaggio a Cadice. Del resto sono ben sicuro che volentiere si trasferirà a Canarias per liberarsi da Ceuta ove la sua situazione è veramente insostenibile." 25

Català seria finalment bisbe de Cadis i Pozuelo de Canàries. La capacitat d'intriga de Català quedava demostrada. Veurem, posteriorment, com aquesta actitud el farà topar amb Morgades.

Morgades i la diòcessi de l'Havana

La provisió de la diòcesi de Sant Cristòfol de l'Havana, que era vacant, portarà un gran enrenou i Morgades s'hi veurà involucrat. Durant l'any de 1878, segons la documentació vaticana que hem consultat, hi ha tres elements que juguen entorn a aquest bisbat: per un cantó, els desitjos del govern de col·locar-hi Jaume Agustí i Milà; per un altre, la paulatina confirmació de Ramón Fernández de Piérola y López de Luzuriaga com a futur bisbe i, finalment, la candidatura del propi Morgades que, potser d'una manera indirecta, es va esmentar per ocupar-la.

En primer lloc tractem el tema d'Agustí. Segons sembla un reial decret signat el 27 de gener de 1878 el proposava per ocupar el silló episcopal d'aquesta ciutat cubana malgrat el refús de la Santa Seu. La signatura del rei l'obtingué el mateix Cánovas en el breu període en què exercí,

25. Nunci - secretari d'estat. 25 de gener de 1879. Ibid.

provisionalment, les funcions de ministre d'Ultramar i pocs dies abans que cedís el càrrec a Elduayen. El nunci restà indignat per aquest fet i així ho explicà en un despatx adreçat al secretari d'estat el 10 de març. Segons ell, "non v'ha dubbio che la condotta del Sigr. Cánovas in questo asunto è inesplicabile, massime dopo le speranze, le quali mi avea fatto concepire di por termine in breve alle controversie in sorte in quella disgraziata diocesi fra l'Autorità Ecclesiastica e la Civile"²⁶. Ràpidament desplegà tota la seva activitat diplomàtica per tal de fer veure que el candidat governamental era indigne i que no comptava amb el consentiment vaticà. S'entrevistà amb els ministres d'affers estrangers, de gràcia i justícia i d'Ultramar, Elduayen. Tots coincidiren en no saber molt bé com havien anat les coses. Fins i tot, i a rel de l'audiència que tingué el nunci amb el rei, per tal de participar-li la mort de Pius IX, li exposà el tema. El monarca li confessà que tenia per costum signar tots els papers corrents sense entrar en el detall de cada document, però que veuria amb mals ulls que es retirés una proposta que ja portava la seva signatura. Potser, però, sigui l'entrevista amb Elduayen la més curiosa, ja que el nunci li féu avinent la informació, força fundada, segons la qual Agustí hauria aconseguit la seva presentació mitjançant diners, la qual cosa, segons el ministre, s'havia d'investigar i prendre mesures. Sortí tan content d'aquesta entrevista que el nunci no s'està de dir aquestes paraules sobre Elduayen: "Vero è che Elduayen passa por Republicano, ma purtroppo si tratta assai meglio con certi Republicanì massime quando sono di buona fede, che con certi Ministri che si vantano di essere conservatori."²⁷

Què es tenia, però, en contra d'Agustí? Doncs una quantitat de notícies negatives corroborades posteriorment per multitud d'opinions contràries per part d'informadors habituals de nunciatura. És descrit com un home brusc, intrigant i impacable amb els seus enemics, una persona que només podria semblar zitzània si arribés a ser bisbe. Era tingut, també, per liberal políticament, amic de Prim, de Milans del Bosch i relacionat amb nuclis

26. Nunci - secretari d'estat. n° 182. 10 de març de 1878. ASV NM 503, t X, r I, s I, n° 1.

27. Ibid.

esperitistes i francmasons²⁸.

La batalla contra la denominació d'Agustí continuà durant uns quants mesos i els diferents despatxos que va anar enviant el nunci al secretari d'estat estan plens de consideracions sobre les negociacions que va tenint amb el govern i carregats de testimonis contraris al designat²⁹. D'entre aquests testimonis podem trobar el de l'arquebisbe de Sevilla, el cardenal Moreno, el pare Lluch, el franciscà pare Boldú, el de Salvador Casañas i, també, el propi testimoni de Morgades, conjuntament amb d'altres més.

Morgades fa, en el seu informe, una descripció molt negativa de Jaume Agustí. El fa sospitós d'enriquir-se; constata la mala impressió que ha produït, entre els que el coneixen, la notícia de la seva designació per a bisbe; ens parla de la seva fluixesa com a estudiant; ens dóna compte de l'enemistat que té amb els jesuïtes, causa per la qual, i segons declaracions del propi Agustí, fa que li posin traves per ser bisbe i explica com es glorifica ell mateix per les seves influències davant del govern. Tot plegat fa que el retrat que en surt sigui gairebé esperpèntic³⁰.

28. Aquesta acusació és curiosa perquè coneixem la publicació d'un llibre seu amb el títol de *El masonismo condenado por la doctrina católica. Folleto escrito por el Deán de Puerto Rico, presbítero Dr. D. Jaime Agustí i Milà*, Barcelona - 1878. Imprenta religiosa y científica del heredero de D. Pablo Riera.

29. Nunci - Secretari d'estat. 5 d'abril, 25 d'abril i 10 de desembre de 1878. ASV NM 503 tX, r I, s I, n° 1. En l'últim hi ha inclosos deu annexes que són cartes de personatges contraris a Agustí.

30. Morgades - Ramon de Ezenarro. 15 de setembre de 1878. ASV NM 503 t X, r I, s I, n° 1. La carta diu així: "Muy Sr. mio y estimado amigo: recibí su favorecida del 11 del corriente mes y debo decir que nada sé contra la conducta del antiguo Vicario de las Geronimas en nuestros tiempos mas que lo que puede resultar de lo que voy á decir á V. Antes de que se hablarse de su nombramiento para Obispo de la Habana se supo con sorpresa habia comprado tres casas en esta Capital y como su origen sabe V. era muy pobre y oscuro produjo mal efecto entre las personas piadosas como lo produce ver a un eclesiastico enriquecerse con rentas de la Iglesia unicas que se le conocian. Cuando vino la noticia del nombramiento, aquello fue la mar. Oí una persona respetable que espresó de esta manera su pensamiento y el de otras muchisimas personas: "No creo que sea Obispo, hasta que lo vea y si lo veo, entonces no creeria en los Obispos". Esta espresion, irreverente por cuanto debiendo intervenir la Santa Sede en el nombramiento de un Obispo, confirmado que sea por el Papa, debe todo fiel bajar la cabeza, crea V. que era la expresion general. Los discipulos de la facultad de derecho, entre los cuales se cuentan el Dr. Viñas, provisor de este Obispado, el Dr. Barraque Catedratico del Seminario, etc. etc. recordando el poco lucimiento con que habia hecho la carrera y el objeto de broma con que le tenian sus discipulos no sabian darse razon de sus progresos en la carrera repitiendo las impresiones graficas con que rataba y era tratado. Por lo que produjo un efecto desastroso fue el saberse el empeño con que aseguraba que seria Obispo á pesar de todo, la pertinacia con que vencía los obstaculos, las seguridades que decia que le daba el Sr. Ministro a pesar de la resistencia de la Nunciatura y de la oposicion de los Jesuitas y precisamente por causa de estos etc., etc. Figurese V. este lenguaje empleado por él y sus amigos qué efecto debia producir y esta produciendo. Refiere el interesado que estando en Puerto Rico tuvo alguna cuestion con los P.P. Jesuitas y que le habia dicho muy acartadamente un general, "pues encontrarás oposicion do quiera que vayas". Cierta ó no es preciso oirlo para no dudar de un lenguaje usado por una persona que se cree llamado á ser Obispo y Obispo de la Habana. La publicacion del folleto sobre francmasoneria produjo un efecto semejante. Como él mismo aseguraba ser contestacion al cargo que se le hacia de haber pertenecido á la secta para imposibilitarle de pasaradelanteel nombramiento, todo el mundo vió los desesperados deseos de serlo, publicamente manifestados; añadiendo por lo mismo á lo miserable de la forma, la poca modestia de la intencion. Como aqui es tan conocido y desde un principio causo tanto asombro, ha sido durante todo este tiempo objeto de todas las

El curiós és que, mesos després, trobem els primers indicis sobre la possibilitat que fossin Morgades o Piérola els possibles candidats de nunciatura per ocupar la seu de l'Havana. Per fer aquestes suposicions ens basem en una carta que el nunci envià al tinent general Ramón Blanco el 14 de març de 1879 en motiu del nomenament d'aquest militar com a capità general i governador de Cuba. Després de felicitar-lo per la designació, la carta continua fent les següents consideracions:

" No dudo que V.E. habrá dado algunos momentos de tiempo á negocio tan importante (es refereix a la seu vacant de l'Havana) en medio de sus graves ocupaciones. Graves son tambien, Excmo Señor, las necesidades de aquella Iglesia, y por lo mismo no estrañara á V.E. que por parte mia le recomiende muy encarecidamente las atienda con el celo Catolico, que me consta, tanto distingue V.E. Por lo mismo aun que á caso ya V.E. haya pensado en algun digno Eclesiastico capaz de desempeñar el dificil cargo de aquel Obispado, me permitirá V.E. que le indique yo, que en esa misma ciudad de Barcelona se encontraria por los inmejorables informes que bajo todos los conceptos tengo, el digno Eclesiastico que desempeñaria á satisfacció de la Santa Sede, no menos que la de V.E. la dignidad Episcopal de la mencionada diócesis." 31

Era aquest "digno eclesiástico" de "esa ciudad de Barcelona" Josep Morgades? La carta no ho diu explícitament. Tot apunta, però, que el candidat del nunci era el penitencer. Això ho podem deduir per dues vies. La primera per la carta de resposta que Ramón Blanco envia el 18 de març al nunci, en la qual li comunica que gustosament l'hauria complagut si abans no hagués donat la seva conformitat a la persona de Piérola com a futur bisbe de l'Havana. La carta diu així:

" Muy Sr. mio de mi mayor respeto y consideracion: En contestacion á su favorecida y apreciable carta de 14 del actual, tengo el gusto de manifestarle, me honra mucho el que haya V.I. considerado que mi servicio é influencia podian ser utiles á sus propósitos, respecto á la provisión de la Sede vacante en la Habana, y yo tendria una grata satisfaccion en ponerme completamente á la disposicion de V. á tal objeto, si ya con grande anterioridad á mi nombramiento de Gobernador General de Cuba, y obedeciendo á compromisos y sentimientos de amistad, no hubiera gestionadocerca del anterior gabinete en favor del canonigo D. Ramon Piérola, dignisimo eclesiastico por todos conceptos, y que me consta no es desagradable a lqa Santa Sede. Ya conocerá V.E. muy bien, no me es dable, despues de haber

conversaciones, siendo rarissima s las personas en las cuales no haya producido mal efecto. Ya comprenderá V. muy Sr. mio que no debo faltar a la caridad y que solo el mandato de un Superior y la gravedad de la causa podian arrancarme estas declaraciones que aunque son muy generales, me hubiera contentado con conservar con pena en mi corazon."

31. Nunci - Ramón Blanco. 14 de març de 1879. ASV NM 503 t X, r I, s I, n.º 1.

adquirido ese compromiso y gestiones que en la via particular tengo hechas, que constan en la Presidencia del Consejo de ministros y en Gracia y Justicia, el desentenderme del Sr. Piérola, y en tal concepto, y toda vez que esta respetable persona es tan merecedora de consideracion, yo agradecería mucho a V.E. sumase su alta influencia á la escasa mia á conseguir tal objeto; asegurandole , que sino hubiera mediado esa circunstancia, yo hubiera tenido sumo gusto en ponerme completamente á su disposicion en favor del sacerdote que me hubiera designado." 32

L'altra via de confirmació, del possible interès del nunci que fos Morgades el bisbe de l'Havana, la trobem en la carta que el Vicari capitular de l'Havana, Pardo, va escriure al nunci, el 29 d'abril de 1879, des d'aquella ciutat caribenya. Li explica que en motiu de l'assistència a l'àpat de presentació del nou governador general, li tocà asseure's al costat d'aquesta autoritat. En el transcurs del dinar parlaren de diferents temes i, també, sobre la provisió de la vacant de la diòcesi. Segons sembla el governador li assegurà que, per part del president del govern i del ministre d'Ultramar, el nomenament ja estaria fet. I afegeix el que ell diu que són paraules textuais del governador:

"y ya estaria hecha la presentacion si no fuera por el señor Nuncio. Quiere este que lo sea el Penitenciario de Barcelona que el gobierno no puede admitir, porqué no se si usted sabrá que ha sido acusado publicamente de adulterio por el Sr. Conde de Peñalver. Como usted comprende esto es grave, mucho mas tratandose de conyugues que proceden de este pais. No quiero decir, continuó sin interrupcion, que sea este Señor culpable de tan punible delito; pero de todos modos esa acusación amenaza su prestigio." 33

El mateix Pardo, a requeriment del nunci, fa un informe impressionant sobre l'estat de la diòcesi de l'Havana. No podem allargar-nos aquí sobre aquest document, que mereixeria un estudi a part, però la visió que en dóna el vicari general capitular és reveladora: "El estado de esta diócesis en el orden religioso y moral, no tiene nada de halagüeño: es malo"³⁴. Lluites entre poders, pèrdua de moralitat, desitjos irrefrenables d'enriquiment, relaxació dels costums, capellans amb concubines i amb fills, etc.,etc. Tot plegat serveix per recomanar que el nou bisbe tingui un caràcter enèrgic, que sigui de ferro per tal que no es pugui doblegar en la lluita incessant que s'ha de

32. Ramón Blanco - nunci. 18 de març de 1879 ASV NM 503, t X, r I, s I, n2 1.

33. Sebastián Pardo - nunci. 29 d'abril de 1879. ASV NM 503, t X, r I, s I, n2 1.

34. Sebastià Pardo - Nunci. 15 0 19 de juny de 1879. Ibid.

tenir contra els vicis de la diòcesi. Espera que el nou prelat pugui fer tot això.

No coneixem si el nou bisbe va poder satisfer les expectatives de Sebastià Pardo. El que sí sabem és que , finalment, fou Ramón Fernández de Piérola y López de Luzuriaga el nou bisbe de l'Havana. Un navarrès que passaria a ocupar la seu d'Avila, el 1887, i la de Vitòria, el 1889, on moriria el 1904.

Morgades, finalment, bisbe de Vic.

Cap el 1880 es tornà a considerar la possibilitat que Morgades accedís al càrrec episcopal i sorgí de nou l'afer Peñalver. El nunci, que en aquells moments era Angelo Bianchi, fou qui demanà el parer del ja cardenal Lluch i Garriga, titular de la seu sevillana. La resposta del prelat és contundent en la defensa de Morgades, alhora que dóna alguna notícia més sobre la qüestió:

" El proceso de adulterio, sobre el cual me pregunta S.E. de orden del Sto. Padre, en carta de anteayer, fué una iniquidad tramada por un poderoso despechado contra un sacerdote de buenas costumbres.

El conde de Peñalver se enamoró de una mujer casada con la cual estuvo publicamente y escandalosamente en relaciones ilícitas por el espacio de algunos años. La condesa su legítima esposa, viendolo incorregible, le puso pleito de divorcio por ante la curia episcopal de Barcelona, y lo ganó como era justo. Despechado el Conde acudió a los tribunales civiles, acusando á su esposa de adulterio con su confesor el Sr. Canonigo Penitenciario D. Jose Morgades y Gili. Para las pruebas se valió el Conde de criados, camareras, cocheros y otros infelices que se dejan comprar facilmente, y se instruyó un escandaloso expediente, cuyas actuaciones mandó imprimir y publicar el Conde, y que el mismo juez civil, a pesar de los ayres revolucionarios que á la sazón corrian, no llegó á terminar y se abstuvo de fallar. Cuando fui de Salamanca a Barcelona, enterado de este asunto llamé al Conde, y a pesar de las reflexiones que le hice, solo conseguia que dejase tranquila á la Condesa, pero no que restituyese la fama al Sr. Morgades y Gili. Dios se ha cuidado de ello. El Conde murió repentinamente. La elevacion del Sr. Morgades y Gili ha reparado las calumnias de sus poderosos enemigos. Esta es la historia del hecho." ³⁵

Era evident que Morgades, per aquells anys, ja formava part de les

³⁵. Cardenal Lluch - nunci. 5 d'abril de 1880. ASV NM 514 t VII, r IV, s I, n° 8.

l·listes de bisbes futuribles, tot i aquesta taca negra en el seu expedient personal³⁶. Taca negra, però, que ja es començava a dissipar donat que, pel juny de 1881, Morgades era nomenat prelat domèstic del Papa. El títol que se li havia negat un temps enrere per aquesta qüestió escabrosa, li era ara, i a instàncies d'Urquinaona, atorgat. Així li ho comunica el secretari d'estat en una carta del 6 de juny:

" Su Santità (...) volendo dare un attestato di particolare condecorazione al Sigr. Canco Giusseppe Morgades (...) raccomandato dal proprio Ordinario per la sua scienza, virtù, carità e zelo per la salute delle anime, si é benignamente deganata di nominarlo Suo Prelato Domestico." ³⁷

Era evident que Morgades anava fent cada dia més mèrits per ser ascendit en la seva carrera eclesiàstica. Per això calia, sens dubte, tenir bons padrins i una relació amb Roma o, com a mínim, que el nom sonés en els dicasteris vaticans. De padrins no n'hi mancaven i a Roma ja començava a ser conegut, el canonge penitencer. A més, hi havia fets com obsequiar al Vaticà amb presents, diners, escrits, etc., que sempre eren ben vistos de cara a possibles promocions. Morgades ho feia i, en aquest sentit i com exemple, hem de veure la tramesa que fa al Papa de les obres i llibres de l'Apostolat de l'Oració que ell dirigia, tot demanant la benedicció papal pels socis³⁸.

El 30 d'agost de 1881 a les quatre de la tarda moria el bisbe de Vic, Pere Colomer i Mestres, i era nomenat vicari capitular el canonge penitencer

³⁶. Cristobal Robles ens dona d'altres pistes sobre les possibilitats de Morgades per ser bisbe quan afirma: "No obstante, ese mismo año (1880) el Cardenal Payá, arzobispo de Santiago, propuso su nombre para el episcopado tanto al nuncio como al ministro de gracia y justicia. Lo mismo hizo el obispo de Cádiz y futuro obispo de Barcelona, Jaume Català y Albosa". A "Santa Sede y catalanismo..." op. cit. pàg. 5, nota 15. Ell cita fons del ASV NM 515 T VII, r V, sin sección ni número. Les cartes serien les següents: Payá-nunci, 16 d'agost de 1880 i la del bisbe Català seria del 18 de setembre. Rem de confesar que nosaltres no les hem pogut trobar.

³⁷. Secretari d'estat - Morgades. n.º 45.027. 6 de juny de 1881. MEV Josep Morgades i Gili. Manuscrits I. Documentació personal I. Correspondència 1844-1882. En el mateix lligall hi ha el Breu papal, datat el 17 de juny de 1881, on declara prelat domèstic a Morgades i, a més, una carta del secretari d'estat a Urquinaona, del 22 de juny de 1881, on li comunica: "Come già è noto a V.S. Illma e Rvma il Santo Padre si degnò accogliere favorevolmente le domande da Lei avanzategli in Roma 1º perchè i Canonici della sua Cattedrale potessero portare il fiocchetto verde nella berretta, etc. 2º perchè il Canonico Morgadel (sic) fosse fatto Prelato Domestico. Essendo ora in pronto i due Brevi commessi per tali pontificie concessioni, mi affretto a spedirli qui acchisi alla S.V. che sarà ben lieta di darne partecipazione al Capitolo ed al novello Prelato."

³⁸. A MEV Josep Morgades i Gili. Manuscrits I. Documentació personal I. Correspondència 1844-1882, hi ha un esborrany d'una carta de Morgades al Papa, on li explica que dirigeix l'Apostolat de l'Oració, que han traduït obres i d'altres llibres i que tot plegat ho presenta al Sant Pare mentre demana la benedicció papal pels socis. Aquest esborrany no porta data però jo penso que podia ser de 1881, o potser d'una mica abans. No tinc proves per confirmar-ho perquè no he trobat documentació en els arxius vaticans per avalar la informació.

Ramon Sala³⁹. La seu vigatana, per tant, quedava vacant i començava el llarg procés de negociació entre les instàncies governamentals i eclesiàstiques per tal de trobar el possible successor.

En primer lloc sembla que es pactà entre nunciatura i el ministeri de gràcia i justícia el nom de Fernando Hué, canonge de la catedral de Cadis⁴⁰. Un mes més tard, segons sabem per un despatx de Bianchi al secretari d'estat datat el 18 de desembre de 1881, Hué, tot i haver estat admès pel Papa per tal de cobrir la vacant de Vic, havia estat proposat pel propi govern per ocupar la diòcesi de Tuy. La raó era molt simple: la seva desconeixença de l'idioma català. El nunci, mentre esperava que el Sant Pare acceptés aquest canvi, afirma que a ell li sembla una mesura "ben giusta e prudente". Afegeix, també, que per part del ministeri de gràcia i justícia s'ha proposat Josep Morgades. El nunci opina que es tracta d'un "ottimo sacerdote della Provincia di Catalogna" i amplia la informació amb algunes dades biogràfiques del candidat que és qualificat d'"ultramontano" que, segons Robles⁴¹, significa adhesió a Roma, tret característic de la seva conducta. En nunci acaba dient:

" E il Sigr. D. Giuseppe Morgades y Gili, di anni 50 circa. Canonico Penitenziere della Chiesa Cattedrale di Barcellona, che in altre circostanze fù piú volte indicato dai miei illustri antecessori; ma per le sue idee, come dicono ultramontane non si tenne mai conto di sifatte indicazione. Egli invero é un sacerdote di somma pietà, di condotta esemplarissima, ed altamente stimato da tutti i buoni. E ben nota la sua illimitata devozione alla Santa Sede ed all'Augusta Persona del S. Padre e ne ha date prove nei varii pellegrinaggi spagnoli a Roma, di cui, si puó dire che è stato sempre il principale promotore. E molto versato in scienze teologiche ed in Diritto canonico e riguardo

39. Sobre tot el procés tenim la carta del nunci a Antoni Duran, canonge doctoral de Vic, del 13 de setembre de 1881. ASV NM 514 t VII, r II, s I, n° 8.

40. Nunci - secretari d'estat. 5 de novembre de 1881. ASV SS 249 (1882) fasc 1, p. 1, 38-40, i ASV NM 514 t VII, r II, s I, n° 7. En la carta es fa una mica la semblança de Hué: "Il primo, presentato per la Diocesi di Vich, vacante per la recente morte de Mgr. Colomer y Mestres è un certo D. Ferdinando Hué y Gutierrez di anni 48, Dottore in S. Teologia e Licenziato in Giurisprudenza, Canonico Dottorale della Chiesa Cattedrale di Cadice, Professore di Diritto Canonico in quel seminario e da molti anni Vic. Gle. della stessa Diocesi. Mgr. Vescovo di Cadice tanto a voce come per scritto si lodava moltissimo della sua condotta morale, del suo sapere, della sua pietà e somma prudenza, della quale ha dato prova nel governo di quella Diocesi". Després continua el despatx informant sobre altres possibles candidats per d'altres diòcesis. Cristóbal Robles a "Santa Sede y catalanismo..." op. cit. p. 5 ens diu que Cascajares també era un dels candidats per ocupar Vic, però que no era ben vist pel Vaticà per la manca de qualitats per exercir el càrrec.

41. Cristóbal Robles. "Santa Sede y catalanismo..." op. cit. pàg 5, nota 16.

alla sua prudenza non v'ha luogo a dubitare" 42

Es també en aquesta carta quan es manifesta, per primera vegada, la tristesa del bisbe de Barcelona, Urquinaona, pel fet de quedar-se sense un dels seus màxims col.laboradors. Tot i això, era el mateix Urquinaona qui, un mes i mig abans i en una carta del 5 de novembre escrita a Fernando Puig, reconeixia en Morgades un home amb especials dots per ser bisbe, del qual pensava que "pues no habra muchos eclesiasticos que reunan tan buenas condiciones como él para desempeñar tan delicado cargo"⁴³. Malgrat aquestes afirmacions, el prelat barceloní afirmava que començava a sonar el nom d'Ignasi Palà, el seu secretari de càmera, com a nou bisbe de Vic, o almenys, "esta noticia corre con bastante fundamento en mi diocesis de Barcelona y en las demas de Cataluña"⁴⁴

La Santa Seu acceptà la proposta de passar Morgades a Vic, ja que trobava "giustissimo il motivo pel quale al Sacerdote Fernando Hué y Guitierrez che era destinato per la Sede stessa, sia invece affidato il governo della Diocesi di Tuy, per la quale non occorre la cognizione del dialetto che gli sarebbe stato necessario in quello di Vich"⁴⁵. Pensem que aquesta acceptació no es fa per una bona predisposició envers el problema català, sinó per motius més aviat pràctics. Serà posteriorment que el tema de la llengua serà interessant de considerar.

El dia 18 de desembre el ministre de gràcia i justícia escrivia a Morgades comunicant-li la seva designació⁴⁶ i el 26 del mateix mes el rei

42. Nunci - secretari d'estat. 18 de desembre de 1881. ASV SS 249 (1882) fasc 1, p. 56-58. La minuta es troba a ASV NM 514, t VII, r II, s I, n° 8.

43. Urquinaona - Fernando Puig. 5 de novembre de 1881. MEV. Jose Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits I. Documentació personal I. Correspondència 1844-1882. Aquesta carta està datada a Cadis i agreix a Puig que hagi sigut presentada per ell l'acta de la seva elecció per senador de la província eclesiàstica de Tarragona, acta aprovada i, per tant, senador des del 24 de setembre. En la mateixa Urquinaona tot i que destaca, com hem vist, les virtuts de Morgades, no s'està de dir que treure'l de Barcelona li produiria a ell un gran dolor: "Pero agrego que son de tanta importancia los servicios que me presta en Barcelona, que sentiria yo en el alma me lo sacaran de allí, porque tengo depositada en el mi confianza y dificilmente podria ser sustituido en los diferentes cargos que con tanto acierto y zelo desempeña."

44. Ibid.

45. Secretari d'estat - nunci. 29 de desembre de 1881. n^o247.338. ASV NM 514 t VII, r II, s I, n° 8. La minuta es troba a ASV SS 249 (1882) fasc 1. p. 57.

46. Ministre de gràcia i justícia - Morgades. 18 de desembre de 1881. MEV Josep Morgades i Gili. Manuscrits I. Documentació personal I. Correspondència 1844-1882. La carta diu així: "Muy Señor mio y de toda mi consideracion. Convencido S.M. el Rey (q.D.g.) y su Gobierno, de que es V. digno por todas las circunstancias que le distinguen de ser elevado a la alta Dignidad Episcopal; y contando con el consentimiento del Señor Nuncio Apostolico, tengo la satisfaccion, de anunciarlo a V. para que en bien de los comunes intereses de la Iglesia y del Estado, que tanto esperan de sus virtudes y de su evangelico celo, se sirva contestarme con toda la brevedad

signava el reial decret pel qual se'l nomenava bisbe de Vic⁴⁷.

Ja hem parlat més amunt del sentiment que produïa a Urquinaona el que es pensés treure Morgades de Barcelona. Sentiment que queda absolutament clar en la carta que enviaria al nunci el 28 de desembre de 1881, quan li comenta la seva impressió sobre el nomenament de Morgades i on arriba, fins i tot, a buscar-li substituïts per ocupar la seu vigatana.

" Esta noticia ha caído como una bomba sobre mi, es la mayor desgracia que pudiera sobrevenirme: porque el Sr Morgades es la persona de mi mayor confianza, la que tengo puesta al frente de mi Seminario, de la que me valgo para todo, sin tener otra con quien sustituirle.

Sostiene en esta Ciudad diferentes casas de instruccion y beneficencia, cuenta con unas relaciones y un prestigio que dificilmente se alcanza; es inmenso el bien que aquí hace; asi es que su falta sería una verdadera calamidad para Barcelona; mientras el Obispado de Vich pueden servirlo muy bien otros eclesiasticos.

Si viere algun inconveniente para la promocion del Sr. Palá, bien pudiera pensarse en mi Vicario General D. Domingo Cortes, procedente de aquella Diocesis, persona muy entendida y práctica en el gobierno eclesiastico.

Le ruego encarecidamente a V.E. que interponga su poderosa influencia en este asunto y si es que realmente se piensa en el Sr. Morgades haga por que se desista de ello, a fin de no privar á la Diocesis tan importante de Barcelona de una persona de que tanto necesita, sin la cual quedará en un descubierto notabilísimo su pobre Obispo." ⁴⁸

Dos dies després, 30 de desembre i en el mateix dia que Morgades rep la comunicació del seu nomenament com a bisbe, Urquinaona tornà a escriure al nunci insistint en el fet que es tirés enrere aquell nomenament per les conseqüències que podria tenir, per la diòcesi de Barcelona, el prescindir

que le sea posible, si aceptará su nombramiento para la Iglesia y Obispado de Vich. Prometiendome que su respuesta sera satisfactoria, tiene con este motivo el honor de ofrecer a V. la seguridad de toda su consideracion, su atento y S.S. Q.B.S.M. Manuel Alonso Martinez"

47. El decret diu així: "Atendiendo al celo religioso, virtud, ciencia y demas recomendables circunstancias del Docto Don José Morgades y Gili, Canónigo Penitenciario de la Santa Iglesia Catedral de Barcelona; Vengo en nombrarle para la Iglesia y Obispado de Vich, vacante por fallecimiento de Don Pedro Colomer. Dado en Palacio a veintiseis de Diciembre de mil ochocientos ochenta y uno. Alfonso." AMJ. Sección eclesiástica. Caja nº 7. Legajo nº 3487. Expediente 11.230.

El ministre de gràcia i justícia li ho comunica a Morgades amb una carta del mateix dia 26 de desembre que diu: "En atención al celo religioso, virtud, ciencia y demas recomendables circunstancias que concurren en V.S. Ilma. El Rey -q.d.g.- se ha dignado nombrarle por Decreto de esta fecha para la Iglesia y Obispado de Vich, vacante por fallecimiento de Dn. Pedro Colomer, a condicion de que consentirá V. y estará en su caso a la nueva circunscripción de Diocesis que se practique legitimamente. De Real Orden lo digo a V. para su inteligencia y á fin de que me manifieste á la mayor brevedad posible si acepta esta alta dignidad y se halla conforme con la expresada condición." MEV Josep Morgades i Gili. Manuscrits I. Documentació personal I. Correspondència 1844-1882. La minuta es troba a AMJ. Sección eclesiástica. Caja nº 7. Legajo nº 3487. Expediente 11.238.

⁴⁸. Urquinaona - nunci. 28 de desembre de 1881. ASV NM 514 t VII, r II, s I, nº 8.

d'un home com Morgades. Li comunica, a més, la intenció del penitencer de renunciar per motius de salut, que el prelat barceloní considera que s'ha de respectar⁴⁹.

I així fou perquè, el mateix dia 30, tenim dues cartes de Morgades adreçades, respectivament, al ministre de gràcia i justícia i al nunci, on exposa el seu desig de renunciar a la seu vigatana i els motius que té per fer-ho. Reproduïrem l'enviada al ministre, donat que la del nunci és semblant i, a més, li envià una còpia de l'anterior:

" Muy Sr. mio de mi mas distinguida consideracion: no habia vuelto todavia en mi del aturdimiento que me causó su atenta carta fechada en 18 de este mes y que no recibí hasta el dia 28, ofreciendome de parte de S.M. el Rey (q.d.g.) y su Gobierno con consentimiento del Sr. Nuncio Apostolico, el nombramiento para la Iglesia y Obispado de Vich, cuando recibí ayer el citado nombramiento que á mi favor se hace en virtud del Real Decreto de fecha 26 y que se me comunica por V.E. de Real Orden de la propia fecha.

Intimamente convencido de que todo Sacerdote se debe por entero á Dios en servicio de la Iglesia y del Estado cuyos intereses se invocan en la citada carta de V.E., lleno siempre de agradecimiento y confusion, hubiera contestado enseguida como el Santo Obispo de Tours, non recuso laborem, si en bien de estos mismos intereses tan sagrados, no hubiese de rogar á V.E. me permita declinar tan alta honra por los motivos que voy á indicar brevemente, y que deseo mire no como un acto de modestia y humildad, sino como la expresion mas sincera de la verdad y de mi intimo convencimiento.

Reconozco que disto mucho de poseer las grandes virtudes que se necesitan para tan alto cargo y si algo he podido hacer parecer lo contrario es porque no se habrá atendido en mi el conjunto de estas virtudes y cualidades sino una que otra que he podido practicar siguiendo los impulsos de mi corazon que he procurado sujetar siempre á los deberes de mi ministerio, desatendiendo otros trabajos necesarios á todo Prelado, por ejemplo la predicacion de la divina palabra en la cual por consecuencia carezco de facilidad por falta de ejercicio.

Mi salud se encuentra bastante quebrantada por el trabajo y los años y no tengo ya las fuerzas necesarias para emprender con

49. Urquinaona - nunci. 30 de desembre de 1881. ASV NM 514 t VII, r II, s I, nº 8. La carta diu així: "Muy respetable Hermano de toda mi consideracion y aprecio; como el asunto que me ocupa es gravisimo para mí y para mi diocesis, vuelvo a molestar la atencion de V.E. bien a pesar mio. El Sor. Morgades ha recibido hoy el nombramiento para Obispo de Vich, pero inmediatamente contestará que no puede admitirlo, fundandose en razones muy graves, y yo ruego á V.E. que haga porque se acoja benignamente su renuncia y no se insista mas en una cosa que seria de mucha trascendencia contra el bien de una Diocesis tan importante como la de Barcelona, y hasta perjudicial al dicho Señor, que padece una enfermedad, que algunos cuidados ofrece y es muy temible que se desarrolle en un temperamento tan fuerte como el de Vich. Pareceme que trabajando yo tan asiduamente en el cuidado de mi Diocesis tengo derecho a que no me (dejense ?) de un auxiliar que me es tan util y necesario y haciendo él aquí tanto bien sin comprometer su salud, la prudencia y la caridad reclaman que no se le lleve á un punto, donde podrán agravarse sus padecimientos, no faltando sacerdotes idoneos y benemeritos que ocupen con provecho de la Iglesia aquella Silla Episcopal. Espero por lo tanto que V.E. protegerá mi suplica en el concepto que dejo expresado."

buen resultado las rudas tareas de todo Pontificado, y seria de temer vque aquella se resintiera todavia mas con el cambio de clima mucho mas riguroso que el que se disfruta en esta Ciudad en la cual residio desde muy joven.

Por otra parte un conjunto de circunstancias hace que relativamente con poco trabajo pueda aqui, dedicarme con fruto á promover los intereses de la Iglesia i del Estado. Desde los primeros años de carrera no he salido del Seminario en el cual he recorrido todos los grados desde seminarista hasta el de Vicerector que, ejercia ya el 1854, y el de Rector que desempeño ahora. Hace diez y ocho años formo parte de la Administracion del Hospital de Sta. Cruz de esta Ciudad, unico en Barcelona, y de casi todas las obras de piedad y de beneficencia, de alguna de las cuales como el Asilo de Sacerdotes impedidos y una casa de retiro para doncellas extraviadas he sido el fundador y continuo siendo su principal apoyo. Esto unido á una cuantiosa fortuna que he podido invertir en tales y semejantes obras y las respetables cantidades que sin pedir nada á nadie, pone en mis manos la confianza adquirida á fuerza de tantos años invertidos en obras dedicadas exclusivamente á gloria de Dios y al bien del projimo, hace que casi sin fatiga pueda contribuir á estos privilegiados objetos en una proporcion que no puede improvisarse y que no podria obtener fuera de estos elementos que con el tiempo Dios ha ido preparando para sacar de mi algo de provecho.

No quisiera Sr. Ministro, viera en estas palabras mi propio elogio. Sé que debo á Dios mucho mas de lo que he hecho, pero con la expresion sincera de la verdad proferida ante la dignisima persona de V.E. que no tiene otra mira que la levantadisima de que llevohecha mencion, como el que suscribe que recuerda perfectamente que un dia habrá de dar estrecha cuenta á Dios de este paso que que atormenta vivamente mi conciencia desde el momento en que fue iniciado.

Yo suplico, pues, encarecidamente á V.E. que despues de manifestar á nuestro Augusto monarca y á su Gobierno y al Sr. Nuncio Apostolico mi mas profundo agradecimiento, por la altisima aunque inmerecida distincion con que se ha querido honrarme, incline su Real animo para que deje sin efecto el referido Real Decreto, en la seguridad de que esta distincion será para mi un nuevo y poderoso estimulo para trabajar gustosissimo en cuanto mis fuerzas lo permitan en bien de la Iglesia y del Estado desde el puesto en que la Providencia me ha colocado." 50

De tot plegat el nunci en fa un despatx al secretari d'estat, el 4 de gener de 1882⁵¹, on li explica les reaccions contràries d'Urquinaona i la pròpia renúncia per part de Morgades. El nunci, però, és de l'opinió,

50. Morgades - nunci i Morgades - ministre de gràcia i justícia. 30 de desembre de 1881. ASV NM 514 t VII, r II, s I, n.º 8. També tenim un esborrany de carta de Morgades al ministre datada el 8 de gener de 1882 on li fa consideracions semblants i que sembla contesta a una carta del ministre enviada el dia 2 de gener. Es troba a MEV. Josep Morgades i Gili. Manuscrits I. Documentació personal I. Correspondència 1844-1882. p 202.

51. Nunci - secretari d'estat. n.º 344. 4 de gener de 1882. ASV SS 249 (1882) fasc. 1, p. 75-76.. ASV NM 514 t VII, r II, s I, n.º 8.

conjuntament amb el ministre de gràcia i justícia, que no es podria trobar un candidat millor per Vic, que la diòcesi necessita d'un home com Morgades i que el clima no ha de ser cap problema, fins i tot pensa que aquells aires li poden ser saludables. Ens confirma que la decisió ha produït satisfacció a molta gent -pensem que els diaris ja donaren la notícia per aquells dies⁵²-, i que el govern no hi vol ningú més. A més, cal afegir que el Papa ja ha acollit la proposta del govern i de nunciatura i l'accepta com a bisbe de Vic. En definitiva, el judici del nunci és absolutament contrari a què es doni satisfacció als desitjos d'Urquinaona i de Morgades.

El Vaticà, com era lògic davant d'aquest informe, es reafirmà en la seva decisió de mantenir Morgades com a candidat a la diòcesi de Vic, recomanant-li que sacrificués els seus interessos davant dels desitjos del Sant Pare i de la voluntat de Déu⁵³. Igualment, es confirma el fet al bisbe de Barcelona⁵⁴.

Tampoc van servir de res les pressions del bisbe de Barcelona i de Morgades mitjançant Pallotti, personatge ben col·locat a Roma i home de confiança d'ambdós eclesiàstics. Pallotti, que parlà personalment amb el Papa fent-li tota mena de consideracions, no aconseguí canviar la decisió que s'havia pres⁵⁵.

Urquinaona no té cap altre remei que acceptar els fets, no sense afegir aquestes paraules tan significatives en una carta adreçada al nunci:

" Indudable es que él desempeñará cumplidamente tan delicado

52. Això es pot veure en les cròniques del "Correo Catalán" del dia 3 de gener, de la "Revista Popular" del 5 de gener i del "diario de Barcelona" del 7 de gener. Totes elles laudatòries per la decisió.

53. Secretari d'estat - nunci. n^o47.521. 12 de gener de 1882. ASV NM 514 t VII, r II, s I, n° 8. La minuta es troba a ASV SS 249 (1882) fasc 1, p. 73.

54. Nunci - Urquinaona. 7 de gener de 1882. ASV NM 514 t VII, r II, s I, n° 8. "Ahora debo participar á V.E., que no se puede acoger la renuncia del Sr Canónigo Morgades, siendo ya confirmada por el Santo Padre su presentacion para el Obispado de Vich. Además, diré á V.E. que Su Santidad está muy satisfecho con esta presentacion, siendo el Sr. Morgades un Sacerdote que por su piedad, ilustracion y prudencia singular, corresponderá á los comunes deseos. Sirvase, pues, V.E. poner en conocimiento del referido Sr. Canonogo esta determinacion, y al propio tiempo convencerle que no puede ni debe ahora hacer otra cosa que conformarse enteramente con la voluntad dem Dios y del Santo Padre." Una altra carta del nunci a Urquinaona, datada el 14 de gener de 1882, li ve a dir el mateix. Es troba a MEV. Josep Morgades i Gili. Manuscrits I. Documentació personal I. Correspondència 1844-1882. p. 205.

55. Tot això ho sabem per dues cartes de Pallotti, l'una escrita a Urquinaona el 7 de gener de 1882 i, l'altra, escrita a Morgades el dia 9 de gener. Són cartes molt semblants. A la de Morgades li diu que "todo lo sometí a la consideracion del Santo Padre. Su Santidad considero detenidamente todas la razones que habia de uno y otro lado, y despues de haber una por una meditado las razones en contra expuestas por V. ... contestó que, El quedaba firme en su voluntad de nombrarle Obispo de Vich, y que no podia privar la Iglesia de un pastor de las prendas de V.". MEV . Josep Morgades i Gili. Manuscrits I. Documentació personal. Correspondència 1844-1882. p 200 i p. 203.

cargo porque reúne condiciones altamente recomendables.

Esto mismo viene á ser causa de que en esta Diócesis deje un vacío inmenso, que llena de amargura mi alma; pero Dios lo dispone así y yo me tengo en su soberana voluntad, que de mí exige mucho y grandes sacrificios, y me acojo a su misericordia para que me favorezca en esta grave tribulación, acudiendo de la manera conveniente á la necesidad." 56

Però és que abans el ministre de justícia, Manuel Alonso Martínez, també havia fet gestions davant d'Urquinaona pressionant-lo perquè acceptés el nomenament de Morgades com a bisbe de Vic i renunciés al seu col.laborador. En una carta, escrita pel ministre el 2 de gener, li fa tota mena de consideracions:

" Mi distinguido y venerable prelado. Recibo su apreciable carta y tengo una verdadera pena, en que una de las presentaciones que yo he hecho con mas conciencia y sin que para ella hayan mediado mas influencias para conmigo, que el conocimiento profundo de las condiciones de virtud especialisima y de ciencia reconocida que tiene mi elegido, haya escitado en V. el hondo sentimiento que se descubre á su primera lectura. Me consuela, en medio de todo, en que las causas de este sentimiento son precisamente las causas que me han decidido a hacer su eleccion. Yo decia para mi: una persona que merece el aprecio de todo el mundo, que es respetado en Barcelona, donde tan dificil es conservarse á la altura en que él se encuentra, y que es ademas el hombre de toda confianza del Obispado de aquella Diócesis, no puede menos de ser un dignisimo Prelado, en cuyas manos está indudablemente garantido el bien de la Iglesia por una parte y el bien del Estado por otra.

Cierto es, que en esa Santa Iglesia hay sacerdotes idoneos para desempeñar el cargo de Obispo; pero no es posible negar, que puede haber entre los idoneos, uno, que lo sea mas que los otros; y, mi obligacion como Consejero de la Corona, era preferir a ese uno, a todos los demas.

La ilimitada confianza que la amistad de V. me inspira, me permite entrever en su carta, algo de mal humor, disculpable en quien, teniendo las prendas que todos reconocemos en V., desea verse rodeado de personas que le ayuden con provecho a cumplir su sagrada mision; pero amigo mio, tanto V. como yo, un principal deber, que es el de quebrantar nuestra voluntad propia, ante la idea del bien y la utilidad de la Iglesia.

Para que su argumento de V. fuera incontestable, era necesario que yo viera en su carta, que cabia discusion sobre la idoneidad de mi presentado, ó que la idoneidad de los otros era mayor que la de este; y, como lejos de ver esto en su apreciadisima comunicacion, veo en ella el reconocimiento de la justicia con que he elegido, suplico a V. que me dispense, si con profundo sentimiento no acepto la renuncia de que habla el Sr. Morgades, en la comunicacion particular que he recibido.

Mi obligacion, en este importantisimo puesto, es buscar lo mejor para el servicio de la Iglesia; y toda contemplacion debe ceder, ante esta sagrada consideracion.

56. Urquinaona - nunci. 17 de gener de 1882. ASV NM 514 t VII, r II, s I, n° 8.

Como sé que estas son las ideas de V., mi sentimiento de no complacer al amigo disminuye y casi desaparece ante el placer que me resulta de complacer en el fondo de su alma, al dignísimo e ilustrado Obispo de Barcelona." 57

Era clar que, pel govern, la posició d'Urquinaona i de Morgades en contra dels integristes que, en aquells temps, ja tan durament els criticaven, era tota una garantia de cara a conservar les bones relacions entre el sistema de la restauració i l'Església. Així hem d'interpretar cartes com aquestes.

També Morgades, com és lògic, va haver de claudicar en les seves aspiracions. Així s'expressava davant del ministre de justícia en una carta del 18 de gener de 1882:

" Habiendo visto con el mas profundo sentimiento que han sido completamente ineficaces todas las gestiones practicadas para que se dejase sin efecto el Real Decreto de 26 de diciembre último por el cual S.M. el Rey (Q.D.G.) se dignó nombrarme para la Iglesia y Obispado de Vich y habiendoseme significado por la Santa Sede que estaba en el imprescindible de resignarme al sacrificio que de mí se exige en virtud de aquella Real disposición, no consintiendo mi conciencia de eclesiástico el resistirme á la obediencia á que estoy obligado en servicio de la Iglesia y del Estado, tengo el honor de manifestar á V.E. para que á su vez se digne elevarlo á conocimiento de S.M. que acepto el espresado nombramiento para la Iglesia y Obispado de Vich en los terminos consignados en aquel Real Decreto." 58

A partir d'aquest moment es seguiren tots els tràmits legals per part del govern per tal de fer-lo bisbe⁵⁹.

57. Ministre de gràcia i justícia - Urquinaona. 2 de gener de 1882. MEV. Josep Morgades i Gili. Manuscrits I. Documentació personal I. Correspondència 1844-1882.

58. AMJ. Sección eclesiástica. Caja nº 7. Legajo nº 3487. Expediente 11.230. Tenim l'esborrany de la carta a MEV. Josep Morgades i Gili. Manuscrits I. Documentació personal I. Correspondència 1844-1882. p 207. En aquest fons (p 205) hi ha també la carta del ministre de justícia del dia 12 de gener i comunica oficialment el seu definitiu nomenament i les primeres gestions que cal fer. Per tant, era lògic que Morgades veiés ja totalment esvaïdes les seves pretensions de quedar-se a Barcelona. Quan reb aquesta carta Morgades la contesta amb una altre del 21 de gener, en l'esborrany de la qual que nosaltres hem consultat (p. 208) ja li envia documents de cara al seu nou nomenament.

59. A l'arxiu del ministeri de justícia. Sección Eclesiástica. Caja nº 7. Legajo nº3487. Expediente 11.230, hi ha abundant documentació sobre els passos legals per tal de fer-lo bisbe, l'enumeració de la qual seria molt llarga i complexa. També hi ha documenta d'aquest tipus a MEV. Josep Morgades i Gili. Manuscrits I. Documentació personal I. Correspondència personal 1844-1882. p 209 i 216. I també a ASV SS 249 (1882) fasc 1. p 90 i 91.

Torna l'afer Peñalver.

Quan les coses semblaven encarrilades tornà a sortir una altra vegada tot el referent al cas Peñalver. Un telegrama xifrat de la secretaria d'estat del dia 2 d'abril i adreçat al nunci deia el següent:

" Viene riferito al S. Padre, che contro Mgr. Morgades (...?) preconizzato Vescovo di Vich esiste proceso di adulterio nella Curia di Barcellona. Verifichi subito con le dovute cautele. Card Jacobini" ⁶⁰

Què vol dir aquest "viene riferito"? O, millor dit, qui va denunciar el fet a Roma?, qui va donar la pista de la qüestió fent memòria, una altra vegada, del fet? Era una mostra de zel administratiu? Era, potser, la venjança d'algun eclesiàstic que es creia amb més mèrits per ser bisbe? Significava un atac per part dels enemics de Morgades? Eren els integristes que, en aquells moments, eren radicalment oposats a Urquinaona i al penitencer? No ho sabem, no tenim documentació per provar cap d'aquestes suposicions. El fet era clar, Morgades tornava a ser qüestionat. De moment la sola investigació que havia de fer el nunci era un èxit pel denunciant o denunciants.

La resposta del nunci al telegrama transcrit abans es feia mitjançant un altre telegrama enviat a Roma el mateix dia:

" Mgr. Vescovo di Barcellona a voce e per lettera ed altre degnissime persone hanno assicurato essere Mgr. Morgades ottimo sacerdote soto ogni riguardo, come (...) Nondimeno verifichero subito quanto acenna telegrama di V.E.R. Nunzio Aplico." ⁶¹

A part d'això Bianchi va escriure una carta "particular-reservadísima", l'endemà dia 3, a l'arquebisbe de Sevilla i Tarragona i al bisbe de Barcelona, demanant "todo lo que hay acerca de tan grave acusacion hecha directamente á Su Santidad"⁶². Cal fixar-nos que el propi nunci subratlla que l'acusació s'ha fet directament al Papa, la qual cosa demostra que es tracta d'un assumpte fet a esquenes de nunciatura i, per tant, té tota la cara de

⁶⁰. Secretari d'estat - nunci. ASV NM 514, t VII, r II, s I, n° 8, i ASV SS 249 (1882) fasc 1, p. 72.

⁶¹. Nunci - secretari d'estat. 2 d'abril de 1882. La còpia datada aquest dia es troba a ASV NM 514 t VII, r II, s I, n° 8. El que es troba a ASV SS 249 (1882) fasc 1, p 71, és datat el dia 3 d'abril.

⁶². Nunci- arquebisbe de Sevilla i Tarragona i bisbe de Barcelona. 3 d'abril de 1882. ASV NM t VII, r II, s I, n° 8.

tractar-se d'algú o alguns que volien aturar de totes totes la carrera de Morgades.

Urquinaona, davant del requeriment del nunci, va escriure, indignat, dues cartes, totes datades el 5 d'abril. Una adreçada al nunci i l'altra dirigida al mateix Papa. En l'enviada a Bianchi diu, d'entrada i molt enfadat pel fet, que "si la experiencia de mis años no me hubiera enseñado hasta donde llega la maledicencia provocada por las pasiones más bajas y abominables, no sabría explicarme como se ha hecho al Santo Padre una denuncia de la naturaleza de la que ha dado ocasion á la carta reservada, que se ha servido dirigirme V.E."⁶³. Fa una defensa encesa de les qualitats del futur bisbe, "el sacerdote por todos conceptos más digno de mi Diócesis, depositario por lo mismo de toda mi confianza"⁶⁴ i explica, detalladament, tot l'afer Peñalver tal i com nosaltres hem intentat reconstruir-lo anteriorment. Alhora emplaça el nunci que busqui la documentació que hi ha d'haver a la nunciatura i al ministeri de gràcia i justícia subministrada pel difunt Constantí Bonet, arquebisbe de Tarragona⁶⁵. La carta al Papa és d'un to més moral, no entra tan en els detalls del cas Peñalver i es dedica a preservar el bon nom de Morgades. En reproduïrem algun fragment per veure dues coses: en primer lloc, algunes referències significatives sobre l'origen de la denuncia i, en segon lloc, el grau d'amistad entre aquestes dues personalitats. Morgades, sens dubte, havia arribat al cor del prelat barceloní:

" El Sor. Morgades no solo es de intachable conducta y de vida ejemplar, sino que reúne condiciones altamente recomendables; es uno de estos hombres que Dios forma para bien de la humanidad y que llama al Ministerio Sagrado para prestar servicios muy importantes a su Iglesia. Yo no puedo encarecer bastante los que viene prestando en esta mi Diócesis; por lo mismo le aprecio sobremanera, es mi confesor, el hombre de toda mi confianza; así es que la denuncia que a él tanto ofende ha lastimado lo mas intimo de mi alma y como buscando un desago (sic) a mi grande amargura, por ver tan feamente manchado ante V.B. la reputacion de un Sacerdote tan digno y merecedor de la honra que acaba de dispensarsele, promoviendolo al episcopado, quiero exponer directamente á V.B. este sentimiento de mi corazon, como en desagravio de la ofensa tan enorme que ha tenido el atrevimiento

63. Urquinaona - nunci. 5 d'abril de 1882. ASV NM 514 t VII, r II, s I, n28. N'hi ha una còpia enviada pel nunci al secretari d'estat a ASV SS 249 (1882) fasc 1, p. 64-65.

64. Ibid.

65. Aquesta informació existia perquè nosaltres l'hem utilitzat i l'hem fet servir, com s'ha pogut veure, en aquest estudi.

de hacerle la persona que ha llevado nada menos que al Solio Pontificio una acusacion de este genero. (...)

Considero oportuno agregar ahora que hace tiempo que pasiones muy acaloradas en que se mezcla la religion con la politica están provocando divisiones entre los fieles y los eclesiasticos y entre estos y los Obispos que traen muy desconcertada la disciplina eclesiastica en nusetra España, que embarazan mucho nuestro cargo Pastoral y nos ocasionan gravisimos disgustos. No estrañare yo que de esos círculos donde se juzga muy apasionadamente la conducta de sacerdotes ejemplares y hasta se excomulgan Obispos haya salido la denuncia de que se trata; y bien podria ser obra de algun eclesiastico, porque los hay en mi Diócesis muy mal avenidos con los que reprueban las exageraciones á que los lleva su espiritu de partido, y los que se encuentran en este caso no son muy escrupulosos en los medios de que se valen para desacreditar á los que reputan sus adversarios.

Con ser tanto el celo de V.B. por robustecer la autoridad de los Obispos y evitar las polemicas apasionadas de los partidos politicos aun no alcanza a contener los desafueros de algunos eclesiasticos y seglares, que quieren absorver el Magisterio de la religion y bajo pretesto de defenderla estan desconcertando la disciplina eclesiastica. Por lo mismo deseamos que V.B. con el tacto especialisimo con que maneja los mas delicados asuntos aplique una medida eficaz a este mal, que tanto nos perjudica y nos amenaza con perjuicio mayores." 66

L'arquebisbe de Sevilla, cardenal Lluch i Garriga, també interrogat pel nunci, defensà la inocència de Morgades⁶⁷ i, fins i tot, el cardenal Benavides, arquebisbe de Saragossa, li declarà en una carta que, malgrat no conèixer profundament Morgades, sap que es tracta d'un gran sacerdot i que li feu aquesta impressió quan el tractà amb motiu de la coronació de la Mare de Déu de Montserrat com a Patrona de Catalunya⁶⁸.

L'informe de nunciatura a la secretaria d'estat, amb aquests testimonis, no podia ser més positiu⁶⁹. La resposta del cardenal Jacobini, del 17 d'abril, fou claríssima: els arguments i els testimonis aportats havien servit per "eliminare qualsivoglia dubbio"⁷⁰. Morgades, finalment, havia superat la barrera que durant tan de temps l'havia perseguit. A l'últim any

66. Urquinaona - Sant Pare (secretaria d'estat). ASV SS 249 (1882) fasc 1, p 115-117.

67. Cardenal LLuch i Garriga - nunci. 5 d'abril de 1882. ASV SS 249 (1882) fasc 1. p. 66 (còpia)

68. Cardenal Benavides - nunci. ASV NM 514 t VII, r II, s I, n° 8.

69. Nunci - secretari d'estat. Telegrama i carta del 8 d'abril de 1882. ASV SS 249 (1882) fasc 1. p. 69 i p 60. ASV NM 514 t VII, r II, s I, n° 8.

70. Scertari d'estat - nunci. 17 d'abril de 1882. ASV NM 514 t VII, r II, s I, n° 8. i ASV SS (249) 1882 fasc 1, p. 63. El secretari d'estat també va escriure a Urquinaona comunicant-li la resolució. 30 de maig de 1882. ASV SS 249 (1882) fasc 1, p 114. (còpia).

de la seva vida, però, la hi recordarien una altra vegada.

El camí lliure per ser bisbe de Vic.

Des del Vaticà, un cop aclarit el problema Peñalver, ja feren les butlles papals de preconització, datades el 22 d'abril de 1882, i es continuà amb el llarg i complex camí burocràtic que durà fins el mes de juliol⁷¹.

El dia 16 de juliol va tenir lloc la consagració episcopal de Morgades a la Catedral de Barcelona. El consagrànt fou el bisbe de Barcelona, Urquinaona, assistit pel de Girona, Sivilla, i el de la Seu d'Urgell, Casañas. Apadrinà al nou prelat, Eduard Duran i Prat⁷².

El divendres dia 21 a les onze del matí va prendre possessió de la diòcesi el nou bisbe Morgades, representat per Josep Homs, degà de la catedral. A l'acte hi assistiren totes les autoritats i un número considerable de persones⁷³.

El dia 5 d'agost, finalment, fou el dia de l'entrada del nou bisbe a la ciutat. Morgades sortí de Barcelona cap a Vic en un tren que sortí a les sis del matí. L'acompanyà el bisbe Urquinaona, dos canonges en representació del capítol de Vic, dos professors del seminari i dos capellans de la diòcesi

71. Realment aquest camí és llarg i complex. En un primer moment volíem exposar-lo pas per pas per donar una mica d'explicació de com es feia un bisbe. Més tard hem cregut oportú no fer-ho per no fer carregosa la lectura d'aquesta part i perquè, si bé és una curiositat jurídica, no aporta gaire des del punt de vista històric. En aquest procés hi intervenen moltes institucions civils i eclesiàstiques que aporten una allau de documentació, actes notariais, traducció de textos del llatí al castellà, discussions sobre els redactats que enmarquen les diferències entre la potestad civil i l'eclesiàstica, entre el papat i la monarquia, formularis i actes de jurament, acceptació de Morgades de cada un dels passos, multitud de tràmits entre una institució i una altre, entre diferents departaments i negociats de ministeris i nunciatura... La documentació més abundant es troba a l'arxiu del ministeri de justícia. Sección Eclesiástica. Caja nº 7. Legajo nº3487. Expediente 11230. També hi ha coses a MEV. Josep Morgades i Gili. Manuscrits I. Documentació personal I. Correspondència 1844-1882.

72. Morgades - nunci. 8 de juliol de 1882, li explica quan es farà l'acte i qui seran els assistents; nunci - Morgades, 14 de juliol de 1882, li agraeix que Morgades li hagi escrit i li desitja que tot vagi molt bé, a ASV NM 514 t VII, r II, s I, nº 8. nunci - secretari d'estat, 29 d'agost de 1882, on li diu que li envia el jurament de fidelitat del nous bisbes, entre ells el de Vic, a ASV SS 249 (1882) fasc 1, p 135. odel de participació en els actes de consagració episcopal de Morgades; Acta notarial de la consagració de Morgades, 16 de juliol, i acta notarial on Morgades dóna poders a uns canonges de Vic per la seva possessió, 18 de juliol, a MEV Josep Morgades i Gili. Manuscrits I, Documentació particular I, Correspondència personal 1844-1882, p 237 i 235, respectivament. També hi ha una referència al BOE BV del 17 de juliol de 1882.

73. Hi ha documentació a MEV Josep Morgades i Gili. Manuscrits I, Documentació personal I. Correspondència 1844-1882. També hia ha la referència al BOE BV del 31 de juliol de 1882.

vigatana, a més d'altres persones i amics i del president i algun directiu de la línia de ferrocarril de St. Joan de les Abadeses. A l'estació de Granollers el bisbe de Barcelona baixà del tren i s'acomiadà de Morgades. A Centelles l'esperaven les comissions del capítol i de l'ajuntament de Vic per tal de donar-li la benvinguda. A la tarda arribava a la ciutat. Els carrers del trajecte entre l'estació i la catedral eren plenes de gent i totes les campanes de les esglésies tocaven en senyal d'acollida. Revestit de pontifical entrà a la catedral, es celebrà un Te-Deum i un canonge féu un discurs de benvinguda que fou contestat pel nou prelat. Al vespre la banda municipal i uns cors feren una actuació al peu del balcó del palau episcopal. L'endemà al vespre el bisbe obsequià amb un refresc a més de dues centes persones, les més representatives dels estaments eclesiàstics i civils de la ciutat⁷⁴.

Tot plegat, no feia res més que seguir un ritual ja establert: rebuda a una població pròxima a Vic, revestir-se a la porta de la catedral, Te-Deum dins la basílica..., i que, pel cas de Morgades, es troba en uns llibrets manuscrits a l'arxiu del Museu Episcopal de Vic⁷⁵. Aquest ritual, que està escrit com si fos immemorial, té el precedent en la manera que va entrar el bisbe Strauch, prelat que ocupà la diòcesi vigatana de 1817 a 1823. Sempre hem valorat aquests tipus de rituals com a mecanismes d'explicitació de l'autoritat, com elements que, sota la forma de tradició -no serà millor parlar d'"invent de la tradició" tal i com ho formula Hobsbawm ?-, pretenen donar al poble una visió atemporal de l'Església. No volem sobrevalorar, però, aquest fet, han estat, només, unes petites reflexions sobre una temàtica que ens atrau poderosament.

⁷⁴. Això es pot seguir perfectament en el BOE BV del 16 d'agost de 1862.

⁷⁵. MEV Josep Morgades i Gili. Manuscrits I, Documentació personal I, Correspondència 1844-1882.

IV. JOSEP MORGADES, BISBE DE VIC

IV. 1. ANÀLISI DEL PENSAMENT DE MORGADES A TRAVÉS DELS SEUS ESCRITS.

En aquest capítol pretenem acostar-nos al pensament de Morgades a través de l'anàlisi del seus escrits. Hem de fer, però, algunes precisions sobre l'estructura d'aquest capítol. Primer, hem dividit els escrits en dos grans apartats: els corresponents al pontificat de Vic i els de Barcelona. Aquí exposarem els de l'etapa de Vic i, els de Barcelona, els presentarem dins de cada capítol dedicat a aquella etapa. La raó és molt simple: amb els primers volem descobrir l'estructura de pensament del prelat aïllant-la de tot el demés. Un cop trobades les claus interpretatives, analitzats els temes més importants, etc., els corresponents a l'etapa barcelonina ja es poden estudiar en el seu context car són una continuació, amb alguna modificació, de l'etapa anterior.

Segon, després de reflexionar molt sobre la manera de fer-ho hem optat per fer un recorregut cronològic. És clar que si es tractés d'un llibre hauríem fet grans blocs temàtics per tal que el text no s'allargués desmesuradament. Però, tenint en compte que és un treball d'investigació primària, hem pensat fer-ho així per diversos motius: perquè volíem reflectir molt bé el context temporal en què escrivia cada cosa i perquè ens interessava

que quedés clar, també, quins temes s'anaven repetint i de quina manera, aspecte molt important donat que aquests escrits eren llegits pels rectors i tramesos, posteriorment, als fidels. Així, podem copsar la "insistència" en determinats aspectes cosa que, amb una anàlisi temàtica, hauríem perdut. Aquest recorregut, probablement, semblarà desordenat, feixuc i, fins i tot, reiteratiu. Esperem que amb la recapitulació final s'ordini aquest aparent caos i es puguin entendre els trets principals de la visió de les coses per part de Morgades. Hem advertit sobre la possible pesadesa i reiteració del text, però també cal dir que nosaltres mateixos hem rebutjat d'antuvi molts escrits i ens hem quedat amb els principals. Una reducció més gran ja hauria desfigurat la nostra intenció.

Tercer, dos aspectes trencaran aquest recorregut cronològic a través de tots els temes: el relacionat amb la qüestió social i el corresponent al regionalisme. Els textos de Morgades sobre l'obrerisme els hem agafat com un sol bloc i estan situats al final de l'anàlisi dels altres textos. Ho hem fet així perquè, moltes vegades, s'ha ponderat que el bisbe ha estat un dels prelats que més ha tractat aquest tema tan difícil per a l'Església. Volíem, en aquest sentit, aïllar les seves aportacions per veure aquesta qüestió. El tema del regionalisme presenta una altra problemàtica. Morgades escriví pocs textos sobre el tema i, quan ho fa, és en el context de certes obres emblemàtiques del seu pontificat, com el museu de Vic, Ripoll, discursos als jocs florals, etc. Hem pensat que seria millor incloure'ls en el marc d'aquests capítols que és quan tenen més força. També la pastoral sobre la predicació en llengua catalana té molt a veure amb aquest apartat però ja l'estudiem, també, en un capítol per separat.

Quart, farem servir els textos publicats al butlletí oficial eclesiàstic del bisbat de Vic per dues raons: primera, perquè tots són publicats allí i, segona, perquè volem reivindicar la funció d'aquesta publicació. Tenim alguns esborranys de pastorals de Morgades però no els hem considerat perquè volem tractar, exclusivament, el que veia la llum pública. Més endavant tenim la intenció d'analitzar les esmenes i retocs que feia ell personalment. Però, per aquest treball, ens centrarem en la clarificació del seu pensament a través dels escrits definitius i no en el procés de elaboració d'aquests textos que obre, sens dubte, tota una altra problemàtica. Hem dit que volem reivindicar la funció històrica dels butlletins perquè pensem que són una peça clau del

procés d'"institucionalització" de l'Església contemporània¹. L'argumentació seria molt simple: davant dels moments difícils que suposava per a l'Església la paulatina consolidació de la societat moderna, una de les primeres tasques hauria estat la de cohesionar-se el màxim possible en el si de la pròpia institució. Quan parlem de cohesió ens referim al procés de reforçament del paper de la jerarquia en una estructura administrativa que anava des de Roma, passant pels bisbats, fins a la més remota de les parròquies, i que comprenia uns àmbits geogràfics molt amplis amb una estructura de comandament, però, estrictament piramidal. El butlletí oficial pot semblar un esglaió petit en aquest procés, però especialment revelador del que diem. En aquest sentit ens revela com l'organització de la "institució" millorava en perfeccionar el canal de transmissió de la informació i de les ordres emeses des del centre de comandament. Pensem que l'estat liberal també seguia aquest procés i només cal recordar el que suposa Napoleó en la centralització del poder i en la uniformització de l'estructura administrativa de l'estat. L'Església actuava per mimetisme davant aquest procés de l'estat civil? Això és molt arriscat d'afirmar, però és necessari almenys constatar la similitud del fenomen. Exposada aquesta hipòtesi, que estudis més aprofundits podrien acceptar o rebutjar, ¿quines serien les conseqüències sorgides de la utilització i generalització dels butlletins? Al nostre entendre, i amb la sensació de deixar-nos-en alguna, haurien estat les següents: a) Reforcen la "institucionalització" de l'Església. Oficialitzen més la institució. (Punt que arrenca de les consideracions anteriors). b) Augmenten el paper del bisbe. De tots és conegut que el bisbe és el nucli bàsic de poder de l'església. D'ell depèn el funcionament de l'estructura eclesiàstica de la diòcesi, marca les pautes de la pastoral a seguir i, finalment, és l'interpret i executor de les directrius vaticanes. Això feia que hagués de donar ordres i recomanacions que eren trameses als rectors mitjançant la visita pastoral, que efectuava personalment o a través d'intermediaris un parell o tres de vegades, com a màxim, durant tot el pontificat. A partir dels butlletins moltes d'aquestes ordres i consideracions eren canalitzades directament entre l'emissor i el

1. Hem tractat aquest tema amb la nostra comunicació "Els "Butlletins oficials eclesiàstics" dels bisbats catalans: una publicació sovint oblidada", inèdita i en curs de publicació, i presentada a les Primeres Jornades d'Història de la premsa, celebrades a St. Cugat del Vallès per l'abril de 1992.

També es pot consultar a Vicente Cárcel Ortí, "Los boletines oficiales eclesiásticos de España", publicat a "Hispania Sacra" XIX, 1966. Leandro Nigueruela del Pino en el seu article "En torno a la bibliografía del Boletín de la diócesis de Toledo en el siglo XIX", "Hispania Sacra XXXI-XXXII, 1878-79.

receptor, sense intermediaris, la qual cosa feia més palesa davant dels rectors el paper del prelat. En la mesura que les disposicions manades eren més directes reforçava la línia de comadament bisbe-rectors-feligresos. c) Uniformitzen el "discurs". Donada aquesta línia tan directa el "discurs" no es perd entre intermediaris. I això era essencial, a la vinguda dels nous temps, en una època difícil per a l'Església. El seu poder estava en una posició fràgil i la capacitat de mobilització havia de ser ràpida i directa. Però, a més, calia que el posicionament del Vaticà, dels diferents bisbes, de les diverses autoritats religioses sobre qualsevol tema candent, fos compartit i seguit per la majoria de rectors i de feligresos. Per exemple, si sortia qualsevol condemna del liberalisme o de les sectes maçòniques o s'atacava qualsevol determinació governamental i aquest atac es feia mitjançant una determinada argumentació, calia que aquesta fos comunicada de la mateixa manera a la resta de la població a través de les parròquies i de la premsa. Aquesta comunicació és feia molt millor a través dels butlletins, perquè el clergat parroquial podia llegir per ell mateix el document papal o episcopal reproduït en el butlletí. Qualsevol carta pastoral o encíclica publicada portava al final una ordre del bisbe en la qual s'obligava que fos llegida o interpretada pels rectors en alguna de les misses. També, i com exemple, podem veure com davant de qualsevol problema de tipus moral -blasfèmia, joc, balls, etc- es donava un cert tipus d'argumentació per tal que els mateixos rectors poguessin utilitzar-la a l'hora d'afrontar-los. Aquest procés de uniformització del discurs es nota clarament davant de certes devocions o pràctiques pietoses. De tots és coneguda la devoció al Sagrat Cor o el res del rosari, en creixement durant la segona meitat del segle XIX, com a mesura mobilitzadora per tal de lluitar contra la "modernitat". Aquestes devocions, impulsades des de Roma a través dels prelats, es varen anar consolidant per la intervenció decidida del clergat parroquial i bona part de l'èxit l'hem d'anar a buscar en els butlletins. Es tracta, alhora, de devocions universals, diferents de la geografia devocional anterior de durant l'antic règim que podia variar molt en les formes i en els continguts d'un indret a un altre, la qual cosa encara prova més la nostra tesi. d) Centralitzen el "discurs". Aquesta qüestió creiem que queda en part explicada en el punt anterior. Però, mentre anteriorment hem tractat del contingut, del missatge, aquesta vegada tractem de l'emissor. Una de les característiques del pas d'una societat d'antic règim a una societat contemporània és la seva paulatina centralització. S'ha dit moltes vegades que les fronteres de la informació són

els límits possibles del poder polític i com la informació cada vegada està més centralitzada per aquest poder. Aquest fenomen avui dia és incontestable. Si el poder civil ha seguit aquest procés, l'Església igual. Quan analitzem la fragmentació del poder, característica de les societats antigues, ens adonem de quina manera la informació emanava des de molts diferents punts i com les decisions centrals eren matitzades segons el nombre d'intermediaris que les anaven transmetent. Malgrat tenir un esquema de poder molt piramidal, a l'Església, abans, li succeïa el mateix fenomen. Determinacions importants de concilis com el de Trento costava un temps perquè fossin assumides pel conjunt de la població cristiana. En aquest procés de centralització del "discurs" i, per tant, del poder, els butlletins hi juguen també un paper fonamental. Ara queda més clar d'on emanen les ordres (Papa - bisbes - rectors) i molt poques resten a la interpretació i decisió dels clergues parroquials i de les capes més baixes del poder eclesiàstic. Això suposa que aquests últims seran uns executors de les disposicions directes que els butlletins els transmetien. En aquest sentit, i amb paral·lelisme amb l'estat civil, notem una "funcionarització" de l'estructura de poder eclesiàstica. En la mesura que els esglaons baixos i mitjans de l'estructura esdevenen funcionaris les capes més altes augmenten i centralitzen encara més el poder.

e) "Oficialitzen" la informació. Aquest procés, que hem descrit en el punt anterior, té una conseqüència que els butlletins ajuden a activar: l'oficialització de la informació. Quan part de l'estructura ha esdevingut "funcionària" i es guia per les ordres i decrets que es publiquen en un butlletí, fins i tot qualsevol opinió, recomanació, etc., de qualsevol prelat, tot i essent discutible, adquireix un to d'oficialitat pel fet de ser difosa pel butlletí. Quan un bisbe feia qualsevol comentari de tipus polític sobre algun fet ocorregut, en un àmbit geogràfic reduït com era un bisbat, i era publicat en el butlletí, esdevenia una opinió de caire oficial malgrat tractar-se, en la majoria dels casos, d'una simple opinió no contrastada amb d'altres de veritablement oficials.

f) Donen informació. Un altre aspecte molt important dels butlletins oficials eclesiàstics és que subministraven molta informació de caire divers als seus receptors. Una de les coses típiques de la premsa en general del XIX és la transcripció de notícies i comentaris apareguts en d'altres diaris o revistes d'altres ciutats. Moltes vegades veiem que hi ha publicacions a Catalunya, per posar un cas, que polemitzen en coses que han sortit publicades a Madrid o a d'altres indrets del país. Els butlletins també complien aquesta funció. Hem de tenir en compte que un

butlletí oficial eclesiàstic era una publicació de caràcter mixt: publicava, per un cantó, totes les disposicions oficials i d'obligat compliment emanades des de Roma o per part del prelat, però, per l'altre, recollia notícies i informacions diverses que poguessin interessar o fossin útils per reforçar certes actituds dels prelats sobre diferents temes. En aquest sentit, per exemple, es podia publicar a la diòcesi de la Seu d'Ugell el cas d'un republicà que no s'hagués tret del barret davant d'una processó a la ciutat de Toledo, el procés per aquest fet i les possibles condemes per part del tribunal encarregat de jutjar-lo. Això servia, alhora, per advertir als feligresos del bisbat d'Ugell de quin havia de ser el seu comportament davant d'una manifestació religiosa i prevenir del perill de l'existència de persones amb idees "desviades" que atacaven l'Església. Aquesta informació, sens dubte, tenia una finalitat molt clara com totes les que, d'aquesta mena, es publicaven. El mateix passa quan recullen alguna informació sobre qualsevol maçó que es penedia, en el moment de la seva mort, d'haver pertangut a una secta i la notícia era situada en una ciutat italiana, alemanya, francesa, etc. Però, a més, tots els butlletins publicaven informació sobre els actes religiosos, missions, processons, visites pastorals del bisbe, peregrinacions i d'altres oficis que s'haguessin fet al bisbat o en d'altres, la qual cosa donava una informació als diferents rectors de coses ocorregudes fora del seu àmbit parroquial. A vegades és curiós com es dona notícia de fets de política internacional, sempre amb una intenció molt clara. En aquest cas és paradigmàtica la referència constant al contenciós entre el Papa i l'estat italià que té lloc a partir de la segona meitat del XIX. Però també trobem informació sobre la *kulturkampf* bismarkiana o la política laica de la IIIa república francesa i d'altres. Imaginem-nos com podien ser rebudes i interpretades totes aquestes informacions per un rector i una comunitat pagesa de qualsevol parròquia de la muntanya d'Olot o del camp de Tarragona. g) Dirigeixen les "lectures". Un altre apartat dels butlletins, encara que varia molt entre un i altre, és la de recomanar llibres sobretot religiosos - devocionals, litúrgics, dret canònic, teologia moral, monografies històriques, etc.-, indicar-ne el preu i on es podien adquirir. La bibliografia resultant podia ser molt útil per qualsevol rector que estés interessant en la seva lectura. Però és clar que en fer-ne una menció especial determinaven la tria per part d'aquest possible clergue, la qual cosa no deixa de ser una lectura dirigida.

Bé, un cop feta aquesta introducció, passem a analitzar els escrits del

bisbe.

IV. 1. 1. SÍNTESI CRONOLÒGICA DELS ESCRITS DEL BISBE

Els primers escrits com a bisbe de Vic, 1882.

La primera carta pastoral de Morgades² ja representa, al nostre entendre, una bona mostra de les intencions i del pensament del nou prelat.

Primerament, comenta la sorpresa de ser elegit pel càrrec en el moment més inesperat, pel fet d'estar absolutament identificat, col.laborar amb el bisbe de Barcelona i treballar en moltes obres en la diòcesi barcelonina³. Explica que, tant ell com Urquinaona, han intentat que no prosperés el nomenament, però que la voluntat de Déu, per boca de Roma, l'ha destinat a

². Primera carta-pastoral de Morgades a l'entrada en la diòcesi de Vic. Barcelona, 31 de juliol de 1882. BOE BV nº 800, 16 d'agost de 1882. pp. 241-293.

³. "Cuando menos podíamos pensarlo; cuando más identificados cada día y más adheridos de corazón á nuestro celoso y dignísimo Prelado, podíamos por esto mismo estar más tranquilos respecto del resultado de nuestros humildes trabajos; cuando empezábamos á saborear en el Señor los frutos de las varias obras de piedad y beneficencia que habíamos creado ó fomentado; en fin, cuando después de largas tareas habíamos podido inaugurar el nuevo Seminario, que ha de ser, dentrode poco, en su parte material, uno de los principales de España y del extranjero, así como ya lo es en su parte moral y literaria por la excelencia de su doctrina y la extensión y profundidad de su enseñanza, fuimos sorprendidos con la presentación para esta Iglesia y Obispado." p. 243-244.

aquest bisbat. Morgades, de manera retòrica, argumenta que no se sent preparat per aquesta responsabilitat, tenint en compte, sobretot, la situació del món en els temps actuals⁴, situació que fa molt més difícil la tasca episcopal, ja de per si complicada i només a l'abast, segons el bisbe, d'homes extremadament valuosos. Una tasca episcopal davant d'un món hostil, tal i com és definida per dues encíclicues de Pius IX i Lleó XIII⁵.

Tot i això i més endavant, Morgades defineix quina ha de ser la seva missió:

"glorificar á Dios por Jesucristo, santificándonos y santificándoos por medio del cumplimiento de la ley, estableciéndola y confirmándola en medio del corazón de todos. Tal es y ha sido siempre la misión del episcopado católico según la divina ordenación y organización que Dios mismo quiso dar á su santa esposa la Iglesia; pues siendo los Obispos sucesores de los Apóstoles, su ministerio es el mismo que el de N.S. Jesucristo."⁶

La fe i la caritat serien els dos eixos fonamentals per portar a terme aquesta missió. Es dedica, doncs, a fer un seguit de valoracions de tipus teològic i pastoral sobre aquests dos temes⁷.

Fa consideracions sobre la importància de l'Església institucional i valora, en primer terme i com a fonamental, la figura del Papa, representació del poder i del govern de l'Església i garantia de la unitat de fe i de doctrina entre els catòlics. La posició clarament romanista de Morgades es pot veure clarament en les pàgines que vénen seguidament on explica el paper i la significació del Sant Pare.

Les valoracions sobre el primer bisbe el fan arribar, més tard, a ponderar el paper dels altres bisbes. Hem de tenir en compte que es tracta d'una primera pastoral d'un nou prelat i, per tant, és lògic que insisteixi sobre la significació del càrrec. Recull textos del Concili Vaticà I sobre la missió dels bisbes i el seu poder i unes paraules de Lleó XIII, en les quals s'insisteix en la deguda obediència que se'ls ha de tenir: "No se crean los

4. "Lo que nos arredraba y llenaba de confusión, lo mismo entonces que ahora, era la insuficiencia por nuestra parte; y de otra, la sublimidad del ministerio pastoral y la dificultad de ejercerlo, sobre todo en nuestros calamitosos tiempos." p. 243-244.

5. Es refereix a una encíclica de Pius IX, del 9 de novembre de 1846 i una de Lleó XII, del 21 d'abril de 1878, de les quals en fa alguns extractes i cites.

6. Ibid, p. 248.

7. Diu que per ser bons cristians i complir la voluntat de Déu són necessàries dues virtuts, fe i caritat. Parla extensament sobre la fe. Critica qui pensa que amb la raó pot entendre certes coses i qui pensa que només amb la fe es pot salvar (protestants). Fa consideracions sobre la caritat que és el complement de la fe.

particulares libres de discutir lo que los Obispos han decidido con su autoridad, pues de lo contrario resultaría un gran desorden y una confusión intolerable."⁸ La referència a la situació de contestació i divisió entre els catòlics d'aquell moment és evident en la tria d'aquesta cita papal. Però encara és fa més explícita quan Morgades afirma, un tros més endavant, el següent:

" Bueno es recordar y muy bueno que se tenga presente por todos, amados hijos míos, esta excelente doctrina en nuestros tiempos, en los cuales tan fácil es levantarse doctores y maestros particulares, sin misión ni autoridad alguna, que con su conducta contrarían grandemente esta magnífica obra de Dios, frustran sus altísimos designios, desconciertan lastimosamente á los fieles y les privan de aquella luz inefable que ha de guiarles, como por la mano, en el camino de esta vida tan llena de dificultades, de sombras y de peligros." ⁹

No s'està de considerar, tampoc, quina ha de ser la relació entre les institucions civils i les eclesiàstiques. Tema central en les discussions, que es tenien en aquell moment, entre els partidaris de la sotmissió total del poder civil a les directrius eclesiàstiques -els integristes-, i els partidaris d'una "transacció" amb aquest poder civil, que acceptaven la seva potestat independent però sense renunciar a la sobirania que l'Església havia d'assumir en la direcció de la societat. Morgades, que s'alineà amb aquesta segona posició, no deixà mai de patir la contradicció d'haver de dissociar les seves profundes conviccions amb un cert grau de pragmatisme, per tal que el món modern no se li escapés de les mans. Aquesta contradicció és palesa en aquesta pastoral, car fa afirmacions que serien pròpies dels intransigents; assenyala la sobirania de l'Església sobre la terra -"Esta soberanía, en efecto, no debe tener fin. Reinará eternamente, dijo a María el ángel que anunció su nacimiento; reinará eternamente, no solo en el cielo, sino en la tierra"¹⁰-; reafirma la doctrina emanada de la butlla *Unam Sanctam*, del *Syllabus* i del Concili Vaticà; fa consideracions sobre la perversió del món modern -exemplificat amb França-, sobre els governs usurpadors de les atribucions eclesiàstiques i sobre la pèrdua dels valors religiosos en el si de la família i en d'altres institucions humanes de fort caràcter espiritual. Tot plegat per acabar dient, en definitiva, les frases següents, inspirades

8. Text de Lleó XIII del 25 de gener de 1882. Ibid, p. 266.

9. Ibid, p. 267-68.

10. Ibid, p. 270.

en el cardenal Manning, cèlebre eclesiàstic anglès que, un cop passat del protestantisme al catolicisme, defensà les tendències antiliberals entre els catòlics anglesos i fou un puntal en la declaració d'infalibilitat papal durant el Concili Vaticà I:

" La Iglesia, por lo tanto, es distinta y suprema: en la esfera de la Revelación, de la fe, de la moral, es todo esto ó es nada: ó peor que nada; una impostura, una usurpación. En otros términos: es el Cristo ó es el Anticristo. Si es el Anticristo, cada César desde Nerón hasta hoy queda justificado. Si es el Cristo, es el poder supremo entre los hombres, que quiere decir: que tiene a su cargo y autoridad de Dios; que guarda la fe y la ley de Jesucristo: y que es el único intérprete y comentador de esta ley." ¹¹

Més endavant resumeix, perfectament i amb una claretat absoluta, quina serà la seva guia en l'actuació episcopal. La identificació amb el Papa, element bàsic del pontificat de Morgades, ja queda plenament exposada:

" Por consiguiente, en la dirección aprobaremos lo que el Papa apruebe, condenaremos lo que él condene, y aún en los asuntos libres procuraremos ajustar nuestra conducta á *las tendencias de su espíritu*. Dependaremos de él incondicionalmente, sabiendo que todos nuestros derechos están fundados en su autoridad. Que nos intime directa ó indirectamente sus órdenes ó que nos hable por medio de las sagradas Congregaciones, que son el órgano de su saber, de su autoridad y de su gobierno, y le obedeceremos con la mayor sinceridad y presteza, persuadidos que obedecemos á nuestra Cabeza, cuya misión particular es quitar nuestras incertidumbres, resolver nuestras dificultades, auxiliarnos en nuestros abatimientos, protegernos en nuestros peligros y confortarnos en todas nuestras cosas." ¹²

Defensor aferrissat del poder temporal del Papa, amenaçat per l'Estat italià¹³, insisteix en el fet que ell sempre serà un treballador per restituir els drets del Pontífex.

Recomana viure segons les normes morals que la doctrina cristiana imposa i l'Església determina, altrament les forces del mal, sempre a l'aguait, ensorraran la societat. En aquest sentit, Morgades comparteix la tesi apocalíptica, molt en voga durant molts anys dins de l'Església, segons la qual els pobles que s'han apartat del camí de Déu han estat castigats i s'han enfonsat irremeiablement. Seguint aquesta línia de pensament, el

11. L'obra de Manning és *Cesarism and ultramontism* (p.35-36). Ibid, p. 273.

12. Ibid, p. 274.

13. "Creemos que el Vicario de Cristo debe ser Rey, porque faltándole esta cualidad no queda garantida su libertad é independencia, siéndole imposible muchas veces ejercer, cual corresponde, las funciones de su ministerio pastoral." Ibid, p.275.

protestantisme hauria estat una conseqüència d'aquest apartar-se del camí que marca Déu. Protestantisme que hauria estat la causa "de la filosofia incrédula, que acaba de corromper al mundo; y finalmente, por la misma razón, si Dios no lo remedia con un milagro de su misericordia infinita, estamos amagados de la revolución más horrible que se ha visto hasta ahora, de la cual son ya síntomas aterradores por una parte el socialismo cada día en aumento, que va infiltrándose en nuestras leyes y costumbres, y de otra parte un cesarismo brutal, inhumano, cruel, feroz, que viene aherrojando á los pueblos en justo castigo de su apostasía"¹⁴.

Davant d'aquests perill, sorgeix la proposta de Morgades, encara que no d'una manera explícita, de regeneració espiritual de la societat, de recristianització o, millor dit, de vivència més profunda dels dictàmens que emanen de les estructures jeràrquiques de l'Església. Una constant que trobarem, no només en els escrits del prelat, sinó en la seva pròpia actuació de govern pastoral. Els models a seguir, per a aquesta regeneració, serien els propis sants locals de la diòcesi -Llucià i Macià, Bernat Calbó, Just, Miquel dels Sants-, la Mare de Déu de Montserrat, patrona de Catalunya, i Sant Ignasi de Loiola que, en la Cova de Manresa, trobà les forces necessàries per defensar els drets de l'Església. Per a ell, el clergat, el seminari, els rectors i d'altres encarregats de la vida parroquial i els propis fidels han de ser els executors d'aquesta missió. Posa especial èmfasi en la valoració del treball de les religioses i dedica una menció especial a tot el referent a les obres de beneficència, a les quals estava tan vinculat quan era a Barcelona. Espera que siguin bones les relacions amb les autoritats i fa vots perquè les confraries, obres pies i d'altres congregacions i obres religioses facin el seu paper.

Finalment fa unes recomanacions de tipus moral a la població prou il·lustratives:

" Huid, hijos míos muy amados, de las malas compañías, como de la peste: evitad con sumo cuidado la lectura de ciertas producciones literarias, aun sin esperar la prohibición de la autoridad eclesiástica (...) No frecuentéis lugares de disipación, que cuando no contienen en sí mismos la corrupción, son causa de todo género de peligros: restableced la vida en familia y restaurad en ella las antiguas costumbres y prácticas cristianas, que tan felices hacían á nuestros mayores, cuando reunidos en un mismo hogar padres, hijos, esposos y criados, se entregaban juntos á honestas recreaciones, tratando de su bienestar y bendiciendo y alabando á Dios, que les llenaba de

¹⁴. Ibid, p. 279.

alegría y de dulzura. Apartaos con horror de la blasfemia y dejad toda palabra indecorosa y mal sonante, indigna no solamente de todo cristiano, sinó de todo pueblo culto." ¹⁵

Acaba amb una referència al Sagrat Cor de Jesús, "remedio eficacísimo concedido por Dios á las especiales necesidades de nuestros tiempos"¹⁶ i constant espiritual en la vida de Morgades, i a la Mare de Déu.

El 30 de novembre de 1882, el bisbe adreça als fidels una carta-pastoral amb motiu de l'Advent. Amb innumerables cites de profecies i dels pares de l'Església, fa un repàs de la vida de Crist i de la seva Església. Recorregut que li serveix per demanar-se: "¿Como ha correspondido la tierra á tanta dignación y á tanta bondada de Dios?". La resposta és, obviamment, negativa, insistint en la paulatina descristianització i la pèrdua dels fonaments religiosos per part de la societat: cristians batejats que no compleixen o que viuen costums relaxats; empreses que cada vegada treballen més els dies festius; manca de gent jove en les funcions religioses; pèrdua de devoció per part de la dona; descens de la pràctica del res del Rosari; la blasfèmia... En definitiva, avenç de la impietat que es nota arreu, fins i tot en el bisbat:

" Entre nosotros mismos, Hijos míos muy amados, en nuestra Diócesis, aunque gracias á Dios podamos decir que reina en ella Jesucristo, así en la vida doméstica como en los actos de la vida social; no obstante ha hecho avances en ella el espíritu del siglo, y hemos de lamentar pérdidas y quebrantos en el tesoro tradicional de las costumbres sinceramente cristianas, y hasta en la fe." ¹⁷

La conclusió de Morgades torna a ser la mateixa: per lluitar contra tot aquest panorama només resta una regeneració de la vida espiritual i dels costums.

Acabaria aquest any de 1882 amb una altra important carta pastoral on comenta l'encíclica Cum Multa, encíclica que volia aturar les topades entre el sector integrista amb els mestissos. Comentada molt favorablement, maná que es llegís, conjuntament amb l'encíclica. Mentre recalca el paper del

¹⁵. Ibid, p. 291-92.

¹⁶. Ibid, p. 292.

¹⁷. Carta-pastoral de Morgades sobre l'Advent. Vic, 30 de novembre de 1882. BOE BV nº 808, 30 de novembre de 1882. pp. 431.

bisbe dins la comunitat cristiana i el sentit d'obediència que ha de tenir qualsevol creient cap al seu superior, Morgades reafirma la seva posició de respecte al Papa i a tot el que emani d'ell i fa seva la crida papal cap a la concòrdia:

" Dios es testigo, de si en todos nuestros actos públicos y privados, por escrito y de palabra, hemos procurado ser fieles á estos sentimientos de paz, de unión y de concordia tan conformes á nuestro corazón, y que tan evidentemente vemos exigidos y reclamados siempre para conservar íntegra la unidad de la fe y de caridad, y sobre todo en las actuales desgraciadas circunstancias, en que se hace la más cruel é impacable guerra á la Iglesia nuestra madre y á la sociedad en que vivimos: guerra que no cuenta con auxiliar más poderosos que la división que se procura introducir en nuestras filas." ¹⁸

Més endavant recomana acatar "tan preciosa doctrina" per tal de no carregar-nos amb la responsabilitat "de que dure entre nosotros un momento más, el estado de perturbación que el hombre enemigo había sembrado en España. Unidos y compactos hagamos frente á nuestro enemigo comun"¹⁹. I demana, finalment, als "hermanos nuestros en el sacerdocio" que s'uneixin "no formando más que un solo labio, un corazón y un espíritu"²⁰.

Els escrits de 1883.

De 1882 fins a 1899 són moltes les vegades que Morgades parla de la situació del Papa i de la qüestió de Roma. I, cal retener-ho, sempre ho relaciona amb el concepte de "revolució"²¹. Aquest esforç propagandístic del bisbe sobre el tema del Pontífex pot tenir les següents raons: primer, perquè hi ha un esforç de difusió de tota l'obra de Lleó XIII, amb el comentari pertinent per part del bisbe i d'execució dels seus manaments pastorals;

18. Carta-pastoral de Morgades comentant l'encíclica Cum Multa. Vic, 31 de desembre de 1882. BOE BV nº 810, 1 de gener de 1882. p. 25.

19. Ibid, p. 25.

20. Ibid, p. 26.

21. Aquesta qüestió ja la vàrem tractar en la comunicació "El concepte de "revolució" i la qüestió romana en el bisbe Morgades", presentada en el col.loqui internacional "Revolució i Socialisme", fet a la Universitat Autònoma de Barcelona pel desembre de 1989 i publicada per la mateixa universitat.

segon, perquè Morgades és una persona que viu intensament des del seu càrrec tots els esdeveniments de l'època i en dóna sempre una resposta mitjançant pastorals, circulars, etc., la qual cosa el fa seguir puntualment tot el referent a la política italiana i europea pel que respecte aquest tema; tercer, perquè el bisbe aprofita qualsevol ocasió per parlar de la situació del Papa per tal de donar elements de reflexió als seus feligresos; i, finalment, pels lligams estretíssims que hi havia entre Morgades i el Vaticà, cosa que el feia ser un home considerat en els dicasteris romans.

Una de les ocasions en les quals s'incideix més sobre la situació del Papa, és a rel de la recollida de les almoines que formen part de l'òbol de St. Pere, aspecte que es repetirà cada any. El 16 de desembre de 1882, Morgades envia una de les primeres cartes a Lleó XIII amb els diners recollits a la diòcesi tot dient-li:

"Hoy acordándome que sois EL PRIMER POBRE á causa de las grandes cargas que pesan sobre Vuestra Santidad por el solícito ciudadano sobre todo el pueblo cristiano, y la iniquidad de la Revolución abominable e impía, que os ha despojado de todos vuestros bienes, los mas sagrados del mundo; tengo el singular honor de remitir a vuestra Santidad de mi parte, de la del clero y fieles todos de la Diócesi, este pequeño óbolo, el primero que se ha podido recoger, durante mi pontificado, como aguinaldo del nacimiento del Señor"²²

Una exhortació pastoral del bisbe, datada el 18 de gener de 1883, acompanya la seva carta al Papa. En aquesta exhortació, Morgades compara la situació del Pontífex captiu amb la de St. Pere quan va ser empresonat pel rei Herodes i alliberat per un àngel davant les pregàries dels fidels. Diu que "Este cautiverio que tan grandes males causa á la Iglesia y a la sociedad, y que llena de luto á todas las almas cristianas, lejos de disminuir, va aumentando por momentos. La revolución impía y nefanda, que brama furiosa á su alrededor, no se contenta ya con haberle despojado de sus Estados de que era, es y será siempre Soberano legítimo é indiscutible: no se satisface con haberlo reducido a la mas espantosa indigencia, dejando en la misma a las Sagradas Congregaciones, Colegios y demás atenciones pontificias para sostener y propagar la Fe católica por todo el mundo, como de Él reclaman el servicio y gobierno de la Iglesia Universal; sinó que hasta dentro de su casa le privan ya del ejercicio de su soberania, que tan hipócritamente había ofrecido respetar con la famosa y mentada Ley de garantías. Y si Dios no lo remedia pronto, no hemos de tardar en ver, como se

22. BOE BV Nº 812 31-gen-1883. pag-69.

quita por entero el antifaz, con que trataba de acultar sus diabòlicas maquinaciones, dejando ver claro, como la luz del mediodía, que su objeto principal no era privarle de sus derechos ó la gobernación de sus Estados, sino atacar y destruir la divina institución del Pontificado Romano, centro de la fe. (...) Tanta perfidia no Nos viene de nuevo; porque fué públicamente denunciada por el inmortal Pio IX en el primer momento que la Revolución principió su obra, y estremece el considerar el dia que acabe de consumarla"²³. De fet, no deixa de fer-se ressò de les mateixes paraules del Papa dites en el discurs de contesta al missatge que, en nom del col·legi cardenalici, li dirigí el Cardenal di Pietro la vigília de Nadal de 1882. En aquest discurs el Papa diu frases com aquesta:

"Cuando la revolución triunfante, por inspiración y bajo la impulsión de las sectas, se preparó a despojar á los Romanos Pontífices del poder temporal que la Providencia les habia dado para salvaguardia de su libertad, se propuso herir el poder supremo del Pontificado, esperando aniquilarle ó debilitar su acción".²⁴

El 1883 l'inauguraria, també, amb una altra pastoral del bisbe sobre la butlla de la Santa Creuada²⁵, pastoral que es repetiria cada any amb termes semblants. Es tracta d'un llarg escrit sobre el significat de la butlla, en el qual confessa que, al ser el primer any de bisbe de la diòcesi, es veu en la necessitat de fer-ho així i va repassant un seguit de consideracions morals i teològiques. Podríem dir que, utilitzant un llenguatge religiós, en fa propaganda i en justifica la finalitat.

Molt clar se'ns presenta Morgades en un edicte sobre el seminari, publicat durant el gener. En la línia de demanar una regeneració de la vida espiritual i religiosa, la preocupació pel seminari és evident. El seminari representa una peça clau per portar a terme les tesis de Morgades. Hem de recordar, a més, que Morgades és un home de formació i vida de seminari, lloc on passà tota la vida abans de ser bisbe de Vic.

Aquest edicte explica una mica la història de la creació dels seminaris

²³. Ibid p. 71-72.

²⁴. Ibid, p. 76.

²⁵. Carta-pastoral de Morgades sobre la butlla de la Santa Creuada. Vic, 15 de gener de 1883. BOE BV nº 811, 15 de gener de 1883. pp. 33-51.

des del concili de Trento, indica les normes dels estudiants i les obligacions que tenen. Ens interessien, però, un seguit de consideracions que fa sobre d'altres coses:

" Desgraciadamente la perversidad de los tiempos, que cada dia aleja más de la Iglesia a las clases acomodadas, y que con la usurpación de sus bienes la impide mantener á los pobres del Seminario, según es necesidad y su ardiente deseo; no permite que ingresen en ellos todos los que hayan de ordenarse, y en algunas Diócesis, como en la presente, ni siquiera en los últimos años de su carrera, á fin de alcanzar la perfección necesaria, antes de ser ordenados.

Con el objeto de subvenir esta falta, nuestros venerables Predecesores tomaron las disposiciones más adecuadas á las circunstancias, á fin de conseguir aquel resultado; pero la malicia de los hombres siempre creciente, y el poder de la revolución infernal cada día avanzando, va destruyendo ó haciendo inútiles é ineficaces las más sabias disposiciones, encaminadas á formar dignos Ministros del Santuario. Así es que, apenas planteadas algunas reformas en este sentido, deben cambiarse por las dificultades insuperables que se ofrecen para su continuación.

Y sin embargo toda precaución, toda medida encaminada á conseguirla, es mas necesaria hoy que nunca; á los Obispos, para que sepan sobre quien imponen las manos y que estos sean dignos; y á los ordenados, para que conozcan bien su vocación antes de recibir órdenes, toda la extensión del sacrificio que se imponen al recibirlas, y la pureza de alma que deben tener para ejercer dignamente su ministerio." ²⁶

Per tal que s'acompleixi aquesta finalitat el bisbe marca unes ordres que vénen a continuació, disposicions que fan augmentar el control sobre els seminaristes a tots nivells.

Molt importants són, també, les conferències que predica durant els cinc diumenges de quaresma d'aquell any. El butlletí eclesiàstic en fa un resum. Es tracta d'una crònica dels sermons fets a la catedral de Vic. Cal tenir en compte que no hi ha transcrit el text exacte del que va dir, per la qual cosa només li podem donar un valor relatiu. Tot i això hi exposà coses força interessants. També és important perquè, com diu la crònica, els predicà en català.

Ja durant el primer diumenge exposa, una altra vegada, el tema de la "revolució". Torna a plantejar el fet que ens trobem en uns moments que el "verb diví" està en lluita amb el "verb humà", la divinització de l'home per

²⁶. Edicte de Morgades sobre el seminari. Vic, 1 de gener de 1883. BOE BV nº 811, 15 de gener de 1883.

Déu contra la divinització del món per ell mateix i per la independència absoluta de la raó i la seva voluntat. Tot plegat el reafirma en les coses que ell mateix ja anava exposant de feia temps:

"Al objeto recordó que habiendo predicado en 1863 el sermón de la Concepción Inmaculada de la Virgen en la Catedral de Barcelona y, asegurando por unas palabras de Proudhon, que la revolución cosmopolita, significa guerra a Dios, muchos le habían censurado por exagerado, cuando al cabo de diez años pudieron convencerse claramente de ello por la impunidad en que era paseado por las calles de la Ciudad Condal un infame pendón con tan execrables palabras." ²⁷

Volem ressaltar tres coses: primer, la menció a Proudhon que serà constant en molts escrits de Morgades; segona, el terme "revolució cosmopolita" sempre com a significat de "guerra a Déu" i, tercer, la menció històrica al temps de la primera república espanyola.

Seguint aquests arguments Morgades prova, amb multitud de cites, el fet indiscutible "que tiene Jesucristo de reinar sobre la sociedad". Per tant, la referència al regnat social de Crist persisteix en el pensament del bisbe, un concepte que ell coneixia abastament.

En la predicació del segon diumenge continua tractant algun tema relacionat amb els greuges que s'han fet a l'Església, sobretot els referents a la desamortització i a la supressió d'alguns furs eclesiàstiques. Sens dubte insisteix en dos punts fonamentals per garantir l'autoritat de l'Església sobre la societat: riquesa territorial i poder.

El tercer diumenge el sermò gira entorn, sobretot, de qüestions doctrinals, sempre, lògicament, per donar suport a les afirmacions referides anteriorment: necessitat de la gràcia de Déu; cites i referències a Trento; a diversos concilis; necessitat de la fe i de la predicació, com l'element que fa créixer la fe i ens dota de la gràcia de Déu tal i com ho proven les missions en països llunyans com Africa.

El quart diumenge el tema escollit fou la necessitat de la Eucaristia:

"Cuando se lamentaba de los que no recibían el adorable cuerpo de N.S.J.C. dirigió este oportuno apóstrofe á la sociedad actual: "Por esto tú, generación actual, estás muerta y no tienes remedio sin un milagro de misericordia de parte de Dios. Estás muerta y amenazada de una total disolución de parte del *Nihilismo* de Rusia, ó del *Socialismo* de Alemania, ó del *Radicalismo* de Francia; ó del *Fenianismo* de Irlanda; ó del *Irredentorismo* de Italia, ó de la *Mano Negra* de Andalucía; ó de otra cualquier muerte violenta y afrentosa, quizás el hambre que asoma ya su

²⁷. Conferències predicades per Morgades durant els cinc diumenges de quaresma de l'any 1883. (primera). BOE BV nº 816, 31 de març de 1883. p 143.

negro rostro con la corrupción de los principales alimentos." "Recuerdo, continuaba S. Ilma., haber leído en un escritor muy sensato, que era de temer que, ya que la sociedad actual no comulga, y por consiguiente no necesita para su vida espiritual de pan y de vino; Dios le apartase también el pan y el vino para su alimento corporal, de lo cual podía ser un síntoma la enfermedad que en varios puntos tiene el trigo, y por último la filoxera que amenaza dejarnos sin una sola vid. La sociedad que así se porta, no puede tener vida y según la palabra de Dios no puede dejar de arruinarse." ²⁸

Interessant manera de convidar a combregar el dia de Pàsqua i excepcional referència entorn el determinisme i el càstig diví, en el cas de la fil.loxera.

Durant l'última predicació, Morgades segueix desenvolupant aquests temes i intenta fer-ne un resum que conclou amb consideracions sobre l'oració. Creiem que un paràgraf pot resumir perfectament les intencions del bisbe:

"Su Ilma. hizo luego un epílogo de las conferencias anteriores haciendo ver que juntas forman un solo cuerpo de doctrina, la trabazón y enlace que existe entre los diferentes puntos que se han examinado; porque no puede haber salvación sin la *incorporación* en Jesucristo, el reconocimiento de su soberanía sobre todas las cosas, el respeto de todos sus derechos y el cumplimiento exacto de su voluntad manifestada por El y enseñada por la Iglesia catòlica: que no puede existir esta incorporación sin *fé divina*, que no puede darse esta fé divina sin una *gracia de Dios*, que no basta la fé sino que es preciso que vaya acompañada de *obras buenas*, que no es posible practicar estas obras sin un especial auxilio del Espiritu Santo, que ordinariamente nos concede Dios por medio de la *predicación de la palabra divina* por la *sagrada Comunion* y por la *Oración* que es el punto principal de la presente Dominica." ²⁹

Pel maig trobem la primera pastoral que, com a bisbe, fa sobre el Sagrat Cor, devoció molt arrelada en Morgades, des de feia anys, i predilecte de Lleó XIII per a lluitar contra la maldat dels temps moderns. La pastoral tracta sobre la consagració de la diòcesi al Sagrat Cor de Jesús i les motivacions per fer-ho queden molt clares des del primer paràgraf quan diu:

"Al hacerlo así, no es tan solo para satisfacer una necesidad de nuestra alma, movida por el deseo de que encontreis en esta devoción santa los consuelos y los auxilios, que Jesucristo ha prometido, y ha reconocido su Iglesia, y que Nos, á pesar de nuestra indignidad, hemos experimentado frecuentemente; sinó para

²⁸. Ibid. p. 155-56.

²⁹. Ibid, p. 158-59.

proponeros el gran remedio del siglo, para evitar el contagio del pecado, salir de él, reanimar el espíritu de la fe y de caridad, casi extinguido por completo, daros en fin la fuerza más poderosa de restauración social, el remedio más oportuno para cicatrizar las profundas llagas del mundo moderno, el arma invencible y de conquista para el reinado de Jesucristo sobre las almas y sobre los pueblos, término final y blanco eterno del plan divino en la Encarnación del Hijo de Dios." 30

Parla, seguidament, de la història de la devoció amb referències a Margarida Maria Alacoque; al concili provincial de Tarragona del 13 de novembre de 1738 quan es féu menció d'aquesta veneració; a l'encíclica *Quanta Cura* de Pius IX i a testimoniatges de Lleó XIII sobre aquesta devoció.

Morgades es veu en la necessitat de tornar a renovar la consagració de la diòcesi al Sagrat Cor, tal i com es va fer el 16 de juny de 1875. Les causes no poden ser més clares:

" Nos, pues, fundados en tan sólidos argumentos y tan irrefragables autoridades; ante la lucha y el combate á que nos provoca la impiedad, en la agitación, movimiento y frenesí de nuestro siglo sin ventura; hoy que los pueblos están cada día más empeñados en alejarse de su única fuente de vida y salud, *del camino, de la verdad y de la vida* (Joan XIV,6), sacudiendo con insentata rebeldía el suave yugo de la religión del Crucificado; hoy que la heregía ha llegado al extremo de sus invenciones, y la incredulidad al colmo de sus blasfemias, y la revolución al paroxismo de su embriaguez y de sus ruinas, y el sensualismo al extremo de sus torpezas, y el orgullo y la soberbía al límite de sus locuras; hoy que el liberalismo hijo legítimo del protestantismo, y que no es mas que el naturalismo y positivismo aplicado al orden social y político, ha venido á trastornarlo todo, á destruirlo todo, á cambiarlo todo en todo orden, lo mismo en la familia, que en el individuo, propagando, como nunca, la *concupiscencia de los ojos, la concupiscencia de la carne y el orgullo de la vida* (Joan II. 16 et 17), y que verdadera representación del Anticristo es capaz de hacer caer hasta á los *elegidos si fuese posible* (Marc XIII, 22); en vista de los inminentísimos peligros, que amenazan á la Religión, a la sociedad y hasta á la naturaleza física, según os hemos hecho ver más de una vez, principalmente trasladándoos oráculos de la Santa Sede". 31

Comunica que aquesta consagració ha de tenir lloc el diumenge 3 de juny a la catedral de Vic, seguint la fórmula autoritzada per Pius IX el 22 d'abril de 1875. Seguidament deixa en llibertat perquè cada rector ho faci

30. Carta-pastoral de Morgades amb motiu de la consagració de la diòcesi al Sagrat Cor de Jesús. Vic, 13 de maig de 1863. BOE BV Nº819, 15 de maig de 1863. p. 202.

31. *Ibid.*, p. 208-09.

a cada parròquia el dia que millor consideri. Alhora, recomana que s'estableixin algunes de les pràctiques pròpies d'aquesta devoció: Apostolat de l'Oració; la Comunió reparadora; el Rosari de l'Apostolat; el primer Divendres de cada mes; etc. Després passa a fer especial menció a L'Apostolat de l'Oració com un dels instruments millors per portar a terme aquesta devoció. Tot seguit hi ha reproduït el text de l'acte de consagració.

El res del rosari també seria una altra pràctica devocional atuada des de Roma. Morgades fa una carta a rel de l'encíclica Supremi Apostolatus sobre el rosari. La carta del bisbe ve després de la traducció de l'encíclica papal, datada l'1 de setembre de 1883, on parla de la devoció al Sant Rosari vinculant-la amb la devoció a la Mare de Déu. La justificació per aquesta devoció i el res del Rosari és clara "cuando la violencia de los errores difundidos, ó una corrupción extraordinaria de costumbres, ó los ataques de adversarios poderosos han parecido poner en peligro á la militante Iglesia de Dios"³².

Decreta i ordena, alhora, que durant el mes d'octubre, a les parròquies i a les esglésies dedicades a la Mare de Déu, es resi una part del Rosari amb les Lletanies Lauteranes. Desitja que el poble vagi a aquestes funcions i que, al mateix temps, es faci missa o s'exposi el Santíssim Sacrament i es beneeixi amb la sagrada Hòstia la concurrència. També aprova que les confraries del Sant Rosari organitzin processons i determina les indulgències que comportarà seguir aquesta pràctica pietosa.

No hem d'oblidar que Lleó XIII dedicà a la devoció del Rosari nou encíclicues i set escrits apostòlics³³. Morgades en el seu escrit recull les idees papals i ordena els actes que s'han de celebrar a la diòcesi per tal de complir amb les indicacions del Vaticà.

En un moment donat afegeix:

" Quiera Dios, que con estas súplicas aplaquemos su ira, y atraigamos sobre la tierra por intercesión de su Madre Santísima, un remedio eficaz para todos nuestros males y los peligros todavía mayores, que nos amenazan! Quiera Dios que de esta manera se perpetúe entre nosotros la devoción del Santísimo Rosario en los individuos y en las familias, y que penetre hasta en las fábricas y talleres, para dar solución á los grandes problemas concentrados en ellas, y que cada día nos causan más espanto, á medida que por medio de nuestra santa visita pastoral, los

³². Encíclica de Lleó XIII sobre el Rosari, 1 de setembre de 1883. BOE BV nº 829, 25 de setembre de 1883, p. 367.

³³. Veure per ampliar aquest apartat Hubert Jedin *Manual de historia de la Iglesia*. vol III barcelona 1988. p. 380-81.

conocemos más intimamente y mas de cerca." 34

Morgades envia, a més, una carta personal a tots els rectors³⁵, en la qual els recorda l'encíclica papal i recomana que es facin tota mena d'actes per celebrar les festes del Rosari.

El discurs del Papa del 7 d'octubre de 1883, dia del Rosari, fet a la Basílica de Sant Pere, reproduït en el butlletí eclesiàstic³⁶, es centra sobretot en els atacs que té la Santa Seu i la figura del Pontífex per part de l'estat italià i com això fa que perseverem en el res del Rosari.

L'allau de publicacions durant aquells anys feia que els prelats estiguessin constantment dedicats a advertir del perill que en representava la lectura i, a més, que n'haguessin de prohibir més d'un. Això féu que Morgades hi dediqués una carta pastoral per l'octubre³⁷, encaminada a valorar la perversitat de les publicacions i dels llibres contraris a la doctrina de l'església. El bisbe considera que es tracta d'un dels perills més grans per a la massa de creients i que els rectors i la clerecia han d'esforçar-se per arrencar aquest verí de les mans del poble. Es refereix, fins hi tot, a exemples concrets com són "La Montaña", setmanari de Manresa o "Lo Llobregat" publicat a Sallent. L'argumentació és que un escrit dolent i malvat provoca "escàndol", tota mena d'escàndol: escàndol d'impietat pels atacs a Déu, l'Església i les seves doctrines; escàndol de mentida i perfídia perquè es traeix i es desfigura la història; escàndol de llicència perquè predicant en nom de la llibertat, igualtat i fraternitat es vol destruir l'ordre natural de les coses i es predica l'anarquia; escàndol de venjança perquè es pinten aquests valors com elevats i escàndol d'ignomínia perquè es glorifiquen les passions humanes i els mals instints sobretot del jovent.

34. Escrit de Morgades sobre el Rosari. Vic, 23 de setembre de 1883. BOE BV n° 829, 25 de setembre de 1883. p. 375.

35. Carta datada el 2 d'octubre de 1883 i reproduïda al BOE BV n° 830, del 15 d'octubre de 1883.

36. BOE BV n° 831, del 31 d'octubre de 1883.

37. Carta pastoral de Morgades sobre la perversitat d'alguns llibres i publicacions. Vic, 24 d'octubre de 1883. BOE BV n° 831, 31 d'octubre de 1883.

Els escrits de 1884.

El 20 de gener de 1884, el bisbe Morgades escriu una carta-pastoral³⁸ molt significativa sobre la situació del Papa. Dins la pastoral hi ha la carta del bisbe adreçada a Lleó XIII on el felicita per Nadal, acompanyada de la recapta per Roma, i la ressenya de les festes i celebracions que havien tingut lloc al bisbat durant el mes d'octubre seguint les instruccions de l'encíclica "Supremi Apostolatus" que, sobre el res del Rosari, havia fet l'1 de setembre de 1883. El mateix Lleó XIII, en la resposta que fa a aquesta carta, agraeix les mostres de generositat de la diócesi de Vic i celebra els actes fets a rel de la seva l'encíclica.

Què diu, però, Morgades en la seva pastoral? Fa una exposició de la situació de l'Església i del seu Cap i les obligacions que això suposa per a tots els creients. Hi ha moltes referències a la "revolució". La primera en la carta de Morgades al Papa, inserida en la pastoral, on afirma que deplora "segun es justo, como el que más, la triste situación á que una revolución desatentada é impía ha reducido a la Iglesia y a su Cabeza visible"³⁹ i li exposa el fervor amb què va ser escoltat el suggeriment papal de celebrar les festes del mes d'octubre⁴⁰.

Després continua la pastoral recordant als fidels el sisè aniversari de l'elecció de Lleó XIII com a Cap de l'Església, "y sobre todo en nuestros días, en que con horror y escándalo del mundo fiel, una parte de Europa ha tenido la osadía sacrílega de celebrar la memoria de Lutero; y otra parte, á la vista misma del atribulado Papa, la de recordar la de un Rey llamado por antífrasis "padre de la patria italiana" esto es del amasijo y reunión de todas las felonías, iniquidades é injusticias, conocida bajo el nombre de

38. BOE BV Nº 837. 1-feb-1884. p. 27-42.

39. Ibid. p.31-32.

40. "Por esto la Diócesis acogió con grandísima satisfacción las Letras Supremi Apostolatus emanadas de esa infalible Cátedra de verdad, las cuales le señalaban un medio efficacísimo para lograr su tan codiciado objeto. De como se cumplieron los deseos de Su Santidad en ella, siguiendo las indicaciones de su Prelado ordinario, es un testimonio la adjunta relación de las fiestas, que durante el mes de Octubre se celebraron con una fé y entusiasmo indescriptibles en todas y cada una de las Parroquias, que rivalizaron en santo celo, para demostrar cuán convencidas estaban de las necesidades de la Iglesia y de la sociedad, y cuán dispuestos están los fieles todos á trabajar sin descanso para remediarlas, siguiendo siempre las disposiciones de sus Pastores legítimos. Y esta misma fe ha hecho, que pueda este año la Diócesis de Vich, enviar a su amantísimo Padre, Pastor, y Maestro infalible, un aguinaldo de doble valor que el año pasado, en vista de las necesidades cada día más apremiantes que le rodean por todas partes." p. 32.

unidad italiana."⁴¹

Pel bisbe una cosa queda clara:

"Porqué seria estar enteramente ciegos, no ver á donde se dirigen los tiros: no es principalmente á la Sagrada Persona de León XIII, cuya sabiduría, santidad y prudencia es mirada con respeto hasta por sus mismos adversarios, y que cada dia le atraen simpatías más ó menos desinteresadas, hasta de Potencias y de Principes herejes o cismáticos: los tiros de la Revolución cosmopolita está asestando contra León XIII, van contra su representación; van contra la obra de Dios por excelencia; van contra su Iglesia, que es y será siempre su enemiga irreconciliable y constante."⁴²

Morgades afirma que si tots els catòlics estan convençuts d'aquest fet, han de lluitar per la causa més gran que hi ha: treballar sense descans a favor del Papa. Encara que això suposi un sacrifici, cal defensar la causa de l'Església, que no havia rebut mai un cop tan fort com el que li ha donat la "revolució" impia. Una "revolució" que vol acabar amb ella i contra la qual s'ha de contraatacar mitjançant l'oració i "por medio de demostraciones públicas i privadas de respeto, de afecto y de cariño: y con continuas protestas de sumisión cordial y sincera obediencia"⁴³. D'acord amb aquestes idees, el bisbe acorda nou punts que són molt significatius per veure de quina manera s'acostava aquesta problemàtica a la població: primer, ordena que tots els capellans segueixin "rezando en la santa Misa las Colectas *pro Papa, y pro quacumque tribulatione* todos los días que la rúbrica lo permita, y después de celebrada aquella, recitarán con el pueblo tres Ave Marías, la Saive y las oraciones que están mandadas"⁴⁴; el segon punt és una recomanació molt precisa per tal que "los Párrocos y demás encargados de Iglesias aprovecharán toda ocasión oportuna, para que los fieles rezen alguna oración á intención del Romano Pontífice y por las necesidades de la Iglesia; predicándoles con frecuencia la obligación que tienen de ser muy devotos de la Santa Sede y de la persona que la ocupa"⁴⁵; el tercer, quart, cinquè i sisè punts tracten sobre l'organització de les col·lectes que s'han de fer pel Papa i anima les associacions religioses i les escoles per tal que

⁴¹. Ibid. p.33.

⁴². Ibid. p. 35-36.

⁴³. Ibid. p.40.

⁴⁴. Ibid. p.40.

⁴⁵. Ibid. p. 41.

contribueixin en aquesta bona obra, car "Dios ha de agradecer mucho la limosna de los niños, resultando de aquí otra ventaja, cual es la de enseñarles desde sus primeros años á amar á la Silla Apostólica"⁴⁶; ordena, finalment, la celebració d'una comunió especial a cada parròquia per les necessitats de l'Església i convida a les comunitats religioses i associacions que hi participin col·lectivament i de forma intensa. Acaba amb la recomanació que s'aprofitin "las ocasiones que se presenten y la prudencia aconseje, para hacer públicas protestas de nuestra santa fé, y de nuestra adhesión inquebrantable é incondicional á las enseñanzas de la Iglesia y de su Cabeza visible"⁴⁷.

No passaria gaire temps que la veu de Morgades es tornaria a sentir. La sentència del Tribunal de Cassació italià, obligant a l'Institut de "Propaganda Fide" a la conversió de tots els seus immobles en títols del deute públic de l'estat, provocà una protesta contundent per part del bisbe. Dedicà al tema una carta-pastoral, datada a Vic el 3 de març de 1884, conjuntament amb una carta de protesta enviada a Lleó XIII on li ofereix la seva solidaritat i obediència.

La pastoral va valorant el fet i diu que:

"No transcurre dia en que la Revolución no dé un paso más adelante en su odio y persecución contra la Iglesia de Jesucristo, y su augusto Representante sobre la tierra; y el que acaba de dar, decretando la usurpación de los bienes de la "Propaganda Fide", pone el sello a su atrevimiento, acaba de descubrir la complicidad de todas las potestades de la tierra que a estas horas debían haberse levantado, como un solo hombre, para poner coto á este reto lanzado á todas ellas, y confirma una vez mas el caso que deba hacerse de sus alardes de civilización y progreso"⁴⁸

Compara un altra vegada la situació del Papa amb la de St. Pere, empresonat per Herodes i salvat per l'àngel. La relació d'aquest fet amb la "unitat italiana" i la fi que els espera és molt clara per Morgades quan afirma:

"Nuevos Herodes de nuestros tiempos, para saciar su ambición y su codicia, y llevar adelante la obra de Satanás, viendo también que con esto complacían á los judíos (citad Act.Apost. XII, 3.), hicieron las paces con nuevos Tirios y Sidonios y pusieron preso al Sucesor de S. Pedro con visible designio de hacerle subir al

⁴⁶. Ibid. p.41.

⁴⁷. Ibid. p-42.

⁴⁸. BOE BV Nº 840 5-març-1884. p.87-88.

cadalso, cuando fuera llegada la hora, si un Angel no le libertase de nuevo. Los primeros autores y fautores de este crimen nefando de lesa magestad divina y de ruina social, han caido ya como su prototipo, heridos por un Angel del Señor y roidos de gusanos, precisamente cuando vestidos de trage Real, se sentaron en el trono de su obra de iniquidad é injusticia, llamada *unidad de Italia*. Sus sucesores, y mas tarde su obra misma caerán infaliblemente del mismo modo, cuando consumada su impiedad, haya llegado la hora de la venganza divina, de la justicia social, y de la pacificación del Universo."⁴⁹

A la carta de protesta del bisbe s'hi sumen el Capítol de la Catedral, el Seminari i els arxiprestes de la Diòcesi. A més, en el Butlletí del Bisbat s'hi publica la nota diplomàtica del Cardenal Secretari d'Estat als nuncis, Roma 10 de febrer de 1884, on explica el cas, fa algunes consideracions sobre la importància de la "Propaganda Fide" i mana als nuncis, expressament, que facin pressions entorn els ministres d'afers exteriors perquè, alhora, ells en facin sobre l'Estat Italià⁵⁰.

De 1884 i del mes de juny tenim una interessantíssima pastoral de Morgades sobre la maçoneria a rel de l'encíclica *Humanum Genus*. Dedicada a comentar l'escrit del Papa sobre les sectes secretes, es tracta d'un document que pretén donar a conèixer el pensament del Pontífex i ressaltar-ne les parts que considera principals.

El bisbe va fent un resum de l'encíclica que concreta en la idea que les sectes van atacant per reduir els fonaments de la societat, la qual només té la religió per defensar-se. Ataquen Déu, l'Església, la família, la joventut. En la dualitat bé/mal, Església/Satanàs queda molt clar el paper de cadascun:

" En efecto, el Papa nos hace ver la existencia de dos campos enemigos que no cesan de pelear, uno por la verdad y la virtud, otro por la mentira y el vicio, representado el primero por la Iglesia de Jesucristo y el segundo por el reino de Satanás, cuyos principales fautores se han coaligado en la sociedad de los francmasones y otras similares y cooperatrices suyas, que si difieren entre sí en nombre, ritos, forma y origen, se asemejan por la analogia del objeto y de los principios esenciales." ⁵¹

Tot plegat es lliga amb els temps moderns i les noves filosofies i, pel

⁴⁹. Ibid. p. 87.

⁵⁰. Ibid. p. 94-100.

⁵¹. Pastoral de Morgades sobre la maçoneria a rel de l'encíclica *Humanum Genus*. St. Jaume de Calaf 1 de juny de 1884. BOE BV n° 846, 2 de juny de 1884. p. 247.

que fa el tema de la revolució, és significatiu que Morgades triï la cita següent de l'encíclica:

"Suprimid, en efecto, el temor de Dios y el respeto que a sus leyes se debe; dejad caer en descrédito la autoridad de los príncipes; dad libre curso y alientos a la mania de las revoluciones; soltad la rienda á las pasiones populares; romped todo freno, salvo el de los castigos, y llegaréis por la fuerza de las cosas á un cataclismo universal y á la ruina de todas las instituciones: tal es, ciertamente el fin averiguado, explícito, a que enderezan sus esfuerzos muchas asociaciones comunistas y socialistas; y la secta de los francmasones no tiene derecho de decirse extraña á tales atentados, dado que ella favorece sus designios, y en el terreno de los principios está por completo de acuerdo con ellas" 52

El Papa en l'encíclica aconsella fer unes quantes coses per tal de combatre la maçoneria. El bisbe recull les seves recomanacions, les amplia en algun cas i les explicita en la majoria. És tracta d'un seguit de punts on proposa tot un front doctrinal i d'acció que assegura la mobilització de la població enfront la maçoneria i posa les bases per a la recristianització de la societat⁵³.

52. Ibid, p. 249-50.

53. No fa en base a sis punt, el sisè dedicat a posar els 13 punts que recomana el Papa. Els sis punts de Morgades són:

1. Facultat de tots els confessors durant un any de poder confesar els pecats dels de les sectes i poder tornar així al si de l'Església.
2. Es pot saber quines són aquestes sectes perquè l'Església ja les ha condemnades.
3. Propagar moltíssim la devoció al Sagrat Cor de Jesús "ya que su bondad divina le reservó como un remedio muy poderoso para los males de esos últimos tiempos de la Iglesia" (pàg 254). Diu que el Butlletí de l'any passat (nº 819 corresponent al 15 de maig) hi ha la pastoral on exposa les raons de la seva predilecció pel Sagrat Cor.
4. Devoció a la Verge i res del Rosari.
5. Devoció a l'arcàngel St. Miquel. Ordena que després del rosari es resi un Pare Nostre, Ave Maria i Gloria Patri i es digui la següent deprecació "Glorios Sant Miquel príncep dels exèrcits celestials destruiu las sectas enemigas de la Iglesia (en la pastoral això és en català)"(pàg 255).
6. El sisè punt agafa les disposicions del Papa i les amplifica:
 - I. Desemmascarar la francmasoneria.
Morgades recomana la lectura dels llibres: *Los Francmasones, lo que son, lo que hacen, lo que quieren*. por Monseñor de Segur; *Discurso sobre el secreto de la Francmasoneria* por Monseñor Amando José Jabá, Obispo de Grenoble; *Memorias de Barruel* on menciona el traductor Strauch assassinat.
 - II. Explicar els elements principals de la doctrina cristiana.
 - III. Formar bé el clergat.
 - IV. Incentivar els seglars, formar associacions entre la joventut.
 - V. Que es conegui bé l'Església i se li tingui amor i respecte.
 - VI. Fomentar i propagar l'Orde Tercera de St. Francesc.
"Esta ciudad conservará siempre el grato recuerdo de la manifestación al santo, que en octubre de 1882, hicieron veinticinco o treinta mil fieles presididos por sus Obispos en una pequeña Iglesia no lejos de la Capital de la Diocesis, y que según tradición fué santificada por la presencia del Santo".(pàg. 259)
 - VII. Corporaciones obreres destinades a protegir sota la tutela de la religió els interessos del treball i els costums dels treballadors. Que es facin escoles dominicals i nocturnes pels obrers, etc.
 - VIII. Conferències de St. Vicenç de Pau, de molta tradició segons Morgades.
 - IX. Tenir cura de l'educació del jovent, que visitin les escoles cada setmana, que revisin si n'hi ha alguna de laica.
 - X. Ensenyament del catecisme.
 - XI. Que la gent no vagin a associacions no beneïdes per l'Església.

El 15 d'agost de 1884 Morgades escriu una carta-circular a tots els rectors on torna a plantejar, una altra vegada, el tema del Papa i, amb ell, el paper de la "revolució". En la carta es va informant dels incidents ocorreguts a Roma el 8 de juny a Sta Minerva. Segons el bisbe, "no se ignoraban los propósitos perturbadores de la impiedad revolucionaria"⁵⁴, quan, amb l'església plena de gent, hom cridà "visca Garibaldi" mentre el Cardenal Vicari estava donant la benedicció, la qual cosa va provocar enfrontaments entre els catòlics que cridaven a favor del Papa i de la Verge i els altres que donaven crits de visca Garibaldi i mori el Papa-rei. Incidents que es reproduïren en d'altres indrets de Roma i dels quals també en dóna constància. Tot plegat fa reflexionar el bisbe, que diu el següent:

"V. comprenderá perfectamente, Sr. Párroco, que la Revolución tiene un interés grandísimo en hacer creer que el Papa se encuentra bien en Roma, y que puede cumplir plenamente los altísimos deberes de su augusto y elevado Ministerio. Tanto y más interés debemos tener nosotros en hacer ver a los fieles lo contrario, y probarles con los hechos, que cada dia van sucediendo, que la residencia del Papa en Roma en las condiciones, que la impiedad de unos y la criminal complicidad de otros le han creado, va haciéndose por momentos insoportable."⁵⁵

Pel setembre els escrits de Morgades tornen a insistir en el res del rosari tot preparant el mes d'octubre, dedicat a aquesta pràctica devocional⁵⁶.

XII. Que es facin Missions.

XIII. Que es vetlli per la família, per la gent i que els bisbes facin congressos catòlics.

Circular de Morgades sobre els Cors de la Verge Immaculada, St. Lluís i Sta Filomena (10 de juliol de 1884), cèdula de creació (1867) i reglament. Tot plegat vinculat a l'*Humanum Genus*. Importantíssim pel jovent. BOE BV nº 848, 15 de juliol de 1884.

Per enmarcar tota aquesta qüestió de la maçoneria consultar el llibre de Pere Sanchez *La maçoneria a Catalunya 1868-1936*. pp. 53-95.

En el mateix butlletí ja la traducció de l'encíclica *Humanum Genus*.

⁵⁴. BOE BV Nº 850 18-agost-1884. p.362.

⁵⁵. Ibid. p. 368.

⁵⁶. Es publica l'encíclica *Superiore Anno* al butlletí (Encíclica de Lleó XIII *Superiore Anno* sobre el Rosari. Roma, 30 d'agost de 1884. BOE BV nº 852, 15 de setembre de 1884.) Encíclica sobre la Verge i la necessitat de resar el rosari com a mesura per lluitar contra els temps actuals. Parla de la situació del Papa i d'Itàlia afegint la situació del còlera asiàtic que va entrant a França i a Itàlia. Vinculació dels mals naturals amb els temps. Prossegueix les tesis de l'encíclica de l'any anterior *Supremi Apostolatus*. I, a més una carta pastoral del bisbe (Carta pastoral de Morgades sobre l'encíclica *Superiore Anno*. Vic, 24 de setembre de 1884. BOE BV nº 853, 27 de setembre de 1884), on incideix en la necessitat de resar, en la importància del Rosari i en la Verge. Fa un xic de referència al còlera -tema tractat pel Papa- i ordena un seguit de punts: 1. Resar el Rosari durant l'octubre. 2. Es celebrarà el dia del Rosari tan bé com es pugui i arreu. 3. S'allarga fins a novembre (primers dies) per la provisió d'indulgències. 4. Es farà una processó el dia de la festa. A Vic es farà extraordinària i com l'any passat i en

I la proximitat de l'advent, dos mesos més tard, serveix al bisbe per reflexionar sobre els següents temes: l'apostasia i l'atac a l'Església i als seus preceptes, tant arreu com "en nuestra misma España, (que) a pesar de hallarnos en una situación que se dice conservadora, la licencia en el hablar, en el escribir y en el obrar, pocas veces había llegado á un desbordamiento tan radical y tan profundo"⁵⁷. Per exemplificar aquest estat de coses parla del discurs que el catedràtic de la universitat, Miguel Morayta, va fer en la inauguració del curs acadèmic 1884-85 davant del mateix govern i on, segons Morgades, es van dir coses contràries a l'ensenyament de l'Església. Per aquest fet, el primat de Toledo es va veure obligat a condemnar-lo.

També es refereix a l'encíclica Cum Multa i constata que a Espanya les coses no funcionen com haurien de funcionar. Diu que el Papa ha recomanat la unió entre els catòlics també als bisbes francesos i cita la carta de Lleó XIII al nunci a París, del 4 de novembre de 1884⁵⁸, on li mana d'aturar les baralles dels periòdics francesos "L'Univers", "Le Monde", "Le Français" i "La Defense". Recalca que cal molta oració per parar tot això i s'encomana a la Immaculada recordant el dogma.

Pel Nadal d'aquell any, Morgades felicitaria Lleó XIII amb una carta que seria publicada en el butlletí eclesiàstic⁵⁹. Una carta on torna a parlar de la "revolució" que acorrà el Papa (segueix la indentificació revolució-situació del Papa); de la recollida d'almoines, que s'ha triplicat la quantitat del primer any i li explica les festes celebrades el mes d'octubre en homenatge al Rosari. Després hi ha un comentari del bisbe, fora de la carta, on recomana que es llegeixi a les parròquies i s'estimuli la

un dels últims dies es farà a Puigllagulla i s'inaugurarà el camerí on s'hi va posar la primera pedra l'any passat. 5. Han d'instruir els rectors sobre les indulgències (hi ha la llista d'indulgències). 6. Que es procuri fer alguna romeria en algun centre marià. 7. Diu com es farà a Vic la "funció del mes d'octubre".

57. Carta pastoral de Morgades amb motiu de la proximitat de l'advent. Vic, 26 de novembre de 1884. BOE BV N° 857, 29 de novembre de 1884. p. 500.

58. Aquesta carta està en el mateix Butlletí. És molt interessant perquè es pot establir un paral·lelisme entre Espanya i França en aquesta qüestió.

59. Carta de Morgades al Papa amb motiu de felicitar-lo per Nadal. Vic, 24 de desembre de 1884. BOE BV n° 862, 31 de gener de 1885.

recaptació d'almoines pel presoner d'Itàlia⁶⁰.

Els escrits de 1885.

El 1885 comença amb una curiosa circular del bisbe sobre els terratrèmols a Andalusia. Aquest fet natural el lliga, de manera molt hàbil, amb la perversitat dels homes. Fa consideracions sobre que últimament Europa es veu assetjada per la desgràcia degut a la seva impietat. Ho lliga tot amb la voluntat de Déu perquè ens esmenem i fa un seguit de recomanacions sobre resos, rogatives i d'altres funcions per al poble. Cal tenir en compte que la circular és adreçada als rectors.

" De un tiempo á esta parte, Dios da visiblemente señales de su enojo contra la ingrata Europa que va poco á poco consumando su apostasía de Cristo y su Iglesia; y España que en mala hora quiso entrar en tan infortunado concierto, debe sentir como el resto del antiguo continente los efectos de su prevaricación y de su castigo."⁶¹

Un mes després i davant els temps quaresmals, Morgades recorda un seguit de coses en una pastoral. En primer lloc, recomana als rectors i demés membres del clergat que compleixin amb les seves obligacions pastorals. La voluntat regeneradora del clergat per part de Morgades queda molt clara amb cites com aquesta:

" En efecto, trazan tan al vivo, tan exacta y tan completamente nuestros deberes, que son los deberes de siempre, pero tan necesarios en nuestros días de impiedad, de ignorancia, de libertad para el mal por una parte; y de tanta perturbación por otra; que juzgamos ser la más apropiada exhortación que Nos pudieramos haceros, para el cumplimiento de vuestros deberes, no sólo en orden á la predicación de la divina Palabra, sino en todos los demás actos de vuestro ministerio, cualquiera que sea la posición que ocupéis en la viña del Señor. Porque ello es cierto, que nuestra palabra y nuestro ministerio todo será tanto más autorizado, y producirá más saludables resultados, cuanto nuestro comportamiento á los ojos de Dios y de los hombres sea

⁶⁰. El Sant Pare va contestar aquesta carta amb una altra, datada el 14 de gener de 1885, i que es troba en el mateix butlletí.

⁶¹. Circular de Morgades sobre els terratrèmols a Andalusia. Vic, 5 de gener de 1885. BOB BV nº 860, 5 de gener de 1885.

más digno del sagrado carácter de que nos hallamos revestidos."⁶²

Aquesta reflexió sobre la missió del clergat la vincula amb la Cum Multa. És evident que la intencionalitat del bisbe és repassar les característiques que han de tenir els rectors, entre les quals, l'obediència és primordial. La recomanació que no parlin o no prenguin part en assumptes polítics és per no donar satisfacció als enemics de l'Església que veuen, així, com aquesta s'afebleix. La missió de la clerecia és més elevada i cal que es circumscrigui en "el trabajo activo é incesante para establecer en este mundo la Soberanía social de Jesucristo por medio del reinado de la caridad, de la justicia y del derecho"⁶³. En aquest sentit creiem que Morgades és molt clar.

Es tracta d'un text, alhora, que adverteix sobre la importància de la predicació per part dels capellans. Una predicació que ha de contrarrestar els mals dels temps, "Y estos tiempos han llegado ya por desgracia, porque el mundo, como os hemos hecho ver repetidamente en distintas ocasiones, niega toda verdad, la denuesta y la persigue, y se entrega por completo en brazos de las fábulas más absurdas, y más erróneas; más denigrantes y más contradictorias; de las cuales fábulas, que son el error en la inteligencia, han resultado las más horribles consecuencias, que hijas toas del liberalismo, darwinismo, socialismo, negación de toda autoridad, confusión del bien y del mal, de la verdad y del error; son el crimen en los corazones: la ruina y destrucción de la familia y de las sociedades."⁶⁴

Després s'adreça al poble. Fa recomanacions religioses: escoltar la veu de Déu, tenir fe, fer bones obres, etc., i parla dels temps moderns pintant-ne un quadre desolador de vici:

"y sin embargo, de parte de muchos cristianos las Iglesias están desiertas; poco á poco van abandonándose las buenas costumbres de nuestros padres basadas en el Evangelio; se imprime, y se lee lo más vergonzoso, más inmoral y más impío y erróneo: se frecuentan teatros y bailes que dejan atrás las bacanales del paganismo; se quebranta el día del Señor; se acometen empresas ruinosas y criminales; se hace ostentación pública de pertenecer á sectas condenadas repetidamente por la Iglesia; ésta es cruelmente perseguida en todas partes y bajo todos conceptos, y apenas se hace caso en público y en privado, de la doctrina de

⁶². Carta pastoral de Morgades en motiu de la Quaresma. Vic, 12 de febrer de 1885. BOE BV n° 363, 14 de febrer de 1885, p. 51.

⁶³. Ibid, p. 55.

⁶⁴. Ibid, p. 60.

Jesucristo."⁶⁵

La insistència sobre la perversitat dels temps, per part de Morgades, es nota amb la reproducció al butlletí de qualsevol escrit o discurs papal sobre el tema, per tal que els rectors tinguin present aquest fet⁶⁶. També Morgades es fa ressò, mitjançant una circular, del decret del governador de la província sobre la blasfèmia⁶⁷, tema que el preocupava molt.

Una altra pastoral serveix per tornar a veure la identificació entre els fenòmens naturals o les epidèmies i la dolenteria humana en matèria de religió. El motiu és l'amenaça del còlera a la seva diòcesi. Recorda que l'any passat ja va fer una pastoral sobre el mateix tema i que, gràcies a Déu, l'epidèmia no va afectar aleshores la nostra terra. Després, rememora els fets tràgics del terratrèmol d'Andalusia i, ara, aquesta nova amenaça. L'explicació del prelat és clara: "Evidentemente Dios está enojado de la ingrata Europa y tenemos, por las continuadas señales que experimentamos, que lo está singularmente de España"⁶⁸.

Durant el 1885 es produí la famosa carta del cardenal Pitra al director de "L'Amstelbode" l'holandès Ch.W. Brouwers, el 4 de maig, on afirmava implícitament la paràlització del moviment de renaixement catòlic després del pontificat de Pius IX i el debilitament, per tant, de l'Església sota el de Lleó XIII. L'arquebisbe de París protestà contra aquesta carta amb una altra,

65. Ibid, p. 70-71. Cita, a més, textos de Pius IX per pintar aquest paisatge tan apocalíptic sobre l'època.

66. Així, per exemple, en el butlletí corresponent al 14 de març de 1885 (BOE BV nº 865, 14 de març de 1885) hi ha la publicació del discurs de Lleó XIII contestant a la felicitació del Sacre Col·legi el dia 24 de desembre; del discurs als capellans i predicadors de la Quaresma a Roma i del adreçat a la joventut catòlica italiana. En totes tres al·locucions parla de la perversitat dels temps i de la seva situació. A l'adreçada al jovent, a més, fa referències al jovent i a la classe treballadora. Insistim en aquesta sintonia de Morgades amb els discursos papals, sobretot pel que fa a les referències als temps moderns. Hi ha un altre discurs pronunciat pel papa en contestació al missatge que el cardenal Sacoti va llegir en nom del Sacre Col·legi el 2 de març de 1885 (BOE BV nº 868, 31 de març de 1885), on repeteix els mateixos arguments.

67. Circular de Morgades on es fa ressò del decret del governador de la província sobre la blasfèmia, 25 d'abril de 1885. BOE BV nº 868, 30 d'abril de 1885. El decret que queda reproduït es del 20 d'abril de 1885. La presentació incideix en la lluita que s'ha de tenir contra la blasfèmia i recomana que es denunciïn els casos que es coneguin per tal que siguin castigats per la autoritat.

68. Carta pastoral de Morgades sobre el còlera morbo. Vic, 3 de juny de 1885. BOE BV nº 873, 4 de juliol de 1885, p. 250. Ordena i decreta fer diferents coses: rogatives el dia de St. Miquel, misses, resos ... i d'altres mesures sanitàries.

datada el 4 de juny, on mostrava la seva adhesió al Papa. Posteriorment, Lleó XIII escriuria, a l'arquebisbe de París, el 17 de juny, una carta que és un text impressionant de tan clar com mostra els problemes de la divisió del clergat, dels fidels i el paper de la premsa. El cardenal Pitra es retractaria davant del Pontífex amb una altra carta datada el 20 de juny. Aquesta qüestió, de la qual en tornarem a parlar en el capítol dedicat a l'integrisme, serveix a Morgades per publicar aquest conjunt de documents al butlletí eclesiàstic. I, a més, en fer-ne la presentació, aprofita per parlar sobre la divisió dels catòlics, dels moments difícils que es passen, o de la necessitat de respectar l'autoritat jeràrquica de l'Església, i per fer una demostració d'obediència i defensa del Papa. La declaració que reproduïm és veritablement una presa de posició davant del moment:

" N6s hemos aprovechado esta ocasi6n para repetir 6 Su Santidad nuestros m6s sinceros y cordiales sentimientos de adhesi6n, obediencia, veneraci6n y respeto; y la aprovechamos igualmente para declarar de nuevo, que confiamos mucho en la acendrada devoci6n no s6lo del Clero sin6 de los fieles de nuestra Di6cesis, 6 la santa Sede y 6 todas sus ensefanzas, no menos que en la sumisi6n 6 los mandatos de toda otra Autoridad leg6tima: que con la gracia de Dios trabajaremos sin descanso, hasta exhalar el 6ltimo suspiro, en arraigar m6s y m6s cada d6a estos sentimientos en el coraz6n de la parte de la grey del Se6or que Nos ha sido confiada por el Esp6ritu Santo, y que estamos dispuestos 6 emplear todo el lleno de nuestra autoridad, no solo para ahogar y extirpar toda desobediencia 6 las ensefanzas del Papa, (que seremos el primero en acatar y reverenciar siempre, en todo y en todo caso) que pudiese notarse en nuestra Di6cesis, sin6 en perseguir dentrode ella cualquiera tentativa abierta 6 insidiosa, que venga de fuera y se dirija 6 contrariarlas, 6 6 perturbar nuestra Autoridad ordinaria, 6 6 sembrar la semilla de la divisi6n, falta de caridad 6 de obediencia y respeto que son debidos" ⁶⁹

Els bisbes de la prov6ncia de Tarragona enviaren una carta al Papa en motiu de l'afer del cardenal Pitra i de la carta al cardenal-arquebisbe de París. Morgades, l6gicament, la signa i la fa reproduir tamb6 al butlletí⁷⁰, aix6 com la resposta del secretari d'estat Jacobini⁷¹ i d'altres documents⁷².

⁶⁹. BOE BV n6 875, 17 de juliol de 1885.

⁷⁰. Tarragona, 14 de juliol de 1885. BOE BV n6 876, 13 d'agost de 1885.

⁷¹. Carta de Jacobini, 7 d'agost de 1885. BOE BV n6 878, 15 de setembre de 1885.

⁷². Com, per exemple, la Carta dels bisbes belgues al papa en motiu l'incident amb el cardenal Pitra. BOE BV n6 882. 16 de novembre de 1885. Carta dels bibes de la prov6ncia de Valladolid sobre el mateix afer. BOE BV n6 882. 16 de novembre de 1885 i Carta col.lectiva de l'episcopat espanyol al Papa, Madrid 12 de desembre de 1885, felicitant-lo per la carta al cardenal-arquebisbe de París i per l'enc6clica Inmortale Dei. Morgades no signa perquè devia ser

Finalment, el còlera morbo assetjà la diòcesi durant l'estiu de 1885. Morgades, per aquest motiu, adreça una circular als rectors on torna a insistir en la necessitat del res com a mesura per lluitar contra l'epidèmia que s'està acostant. Diu que és una prova que Déu ens ha enviat i que n'hi ha que no s'adonen del fet, "Tan pegados están á la tierra; á fuerza de la propaganda impía y materialista, se acuerdan tan poco de sus intereses eternos, que ni aun avisos tan terribles bastan, para despertarlos y hacerles levantar los ojos y el corazón á Dios y á su Madre Santísima"⁷³. Per l'octubre, un cop extingida, publica una carta pastoral⁷⁴ on parla del tràngol passat i de les víctimes en determinats indrets de la diòcesi. Reconeix que tothom s'ha esforçat espiritualment per tal de conjurar aquest perill i, a més, explica el paper de molts que participaren en la lluita: rectors, germanes de la caritat, metges, etc. Adverteix, però, que cal no baixar la guàrdia i que és necessari perseverar amb els resos i amb una vida espitual intensa per tal de lluitar contra els paranys que ens poden acorralar, alhora que dóna unes ordres per fer uns oficis d'acció de gràcies perquè el mal ja ha passat.

Un moment important és quan el bisbe Morgades decideix anar a Roma per complir amb el deure de practicar la "Visita ad límina". El dia 15 d'octubre de 1885 fa una circular on explica les seves intencions de marxar el dia 16 de novembre cap a la Ciutat Eterna. Vol referir-li al Papa l'estat de la Diòcesi, postrar-se-li als peus i rebre les instruccions oportunes pel bon govern del bisbat. Diu, en aquesta circular, que seria bo que l'acompanyessin molts fidels per tal que "vean por sus propios ojos la posición casi insostenible, que la revolución cosmopolita le ha creado, reduciéndole á la prisión del Vaticano, al mismo tiempo que ha convertido á la Ciudad con razón llamada santa por el gran número de recuerdos santos que atesora, en población pagana y centro de propaganda impía"⁷⁵.

a fora. Volem fer notar el considerable retard en què es fa aquesta felicitació i que ha d'incloure l'encíclica. BOE BV n° 887, 31 de desembre de 1885.

⁷³. Circular de Morgades als rectors sobre el còlera morbo. Vic, 10 d'agost de 1885. BOE BV n° 876, 13 d'agost de 1885.

⁷⁴. Carta pastoral de Morgades sobre el còlera morbo. Vic, 8 d'octubre de 1885. BOE BV n° 880, 9 d'octubre de 1885.

⁷⁵. BOE BV n° 881 22-octubre-1885, p.382.

Havent tornat del viatge Morgades escriu una carta-pastoral, 8 de desembre de 1885, on valora de seva estada a Roma i on fa una explicació impressionant de la situació del Cap de l'Església i de la realitat de la ciutat. Arriba a expressar-se amb aquesta contundència:

"si el mundo católico se persuadiese bien de la situación que la Revolución ha creado al Pontificado, á pesar de la oposición que pudiesen oponerle los Gobiernos, haría que cesase á toda costa."⁷⁶

Per a Morgades, a Roma hi ha la lluita entre dues ciutats: la ciutat del mal "donde la Revolución ha sentado su inmunda planta"⁷⁷ i la ciutat del bé, on hi ha la vida religiosa, amb una força i esplendor impressionant, per tal de combatre la seva rival. I, sobresortint enmig de tot plegat, la figura de Lleó XIII de la qual Morgades en fa grans lloances:

"Vimos al grande, al inmortal León XIII, que con su magestad y sabiduría se ha impuesto al mundo entero, y que nos está enseñando a todos con su actividad, con su sabiduría, con su prudencia, con su resistencia á todas las potestades del siglo, con su paciencia, con su santidad, su firmeza i su dulzura, cómo debemos portarnos, cada cual en la más ó menos dilatada esfera, en la cual Dios nos ha colocado; y que sentado sobre el trono de Israel, sobre la Cátedra de verdad, señala á todo el mundo sus derechos y sus deberes, lo mismo á los Gobiernos, que á los pueblos y á los individuos, reclamando para la Iglesia el lugar que le corresponde en las artes, en las ciencias, en la vida pública y en la privada y últimamente en la vida política."⁷⁸

L'encíclica *Immortale Dei*, de l'1 de novembre de 1885, és un dels textos més importants de Lleó XIII. Redactada mirant la situació francesa⁷⁹ per tal d'impedir que es consumís la separació total de la Església i l'estat i, fins i tot, per trobar una via d'entesa que portés a la recristianització del món modern i, alhora, de l'esfera liberal, l'encíclica accepta amb matisos una participació i un reconeixement de les formes de govern imperants en molts països en aquell moment. Hom l'ha considerada com un dels textos papals més conciliadors amb la societat moderna i les seves formes polítiques. Morgades ordenà la publicació del text pontifici al butlletí i, a més, en féu una presentació. Una presentació relativament curta, datada a

76. BOE BV Nº 886 15-desembre-1885. p.498.

77. Ibid. p.499.

78. Ibid p.502.

79. Segueixo els comentaris que fa Hubert Jedin en el seu *Manual de historia de la Iglesia* vol VIII. Barcelona, 1988, pàgs 34 i ss.

Roma on es trobava fent la Visita ad límina, en la qual s'identifica absolutament amb les reflexions de Lleó XIII, que seran culminades amb l'encíclica Libertas de 1888. El text de l'encíclica es troba abans de la presentació de Morgades i volem significar una cita del bisbe que creiem molt important. En un moment diu sobre l'oportunitat de l'encíclica:

" Para España es en nuestros días de una oportunidad especialísima, por la misericordia de Dios la inmensa mayoría de los españoles tenemos fé, y con añadir á la fé el cumplimiento estricto de los deberes que se nos prescriben en la presente Encíclica, podríamos, á pesar de los inmensos obstáculos que se ofrecen, salvar la Religión y la Patria. Os encargamos que os fijéis bien, en las últimas páginas, en las cuales descendiendo el romano Pontífice del terreno de los principios y de la gobernación de los Estados, al de la norma práctica para todos los ciudadanos, da sabias y oportunísimas reglas á las cuales debemos atemperar nuestra conducta, *si queremos conseguir dos cosas muy excelentes; la una, al hacerse cooperadores de la Iglesia en la conservación y propagación de los principios cristianos: la otra, el procurar el mayor beneficio posible á la sociedad civil, puesta en grave peligro por razón de las malas doctrinas y de las malas pasiones.*

Ya que no depende de nosotros cambiar de repente los malos gobiernos por otros que, desempeñando su autoridad según la voluntad de Dios, se empleen en asegurar y propagar su santo Reyno sobre la tierra, procuremos cumplir nosotros nuestras obligaciones según la doctrina de nuestro inmortal Pontífice y mucho se habrá adelantado. Se ha dicho, y es verdad, que los pueblos tienen los gobiernos que merecen. Que se conviertan los pueblos á Dios y tendrán buenos gobiernos; pues los malos no tienen razón de ser sinó como castigo del Cielo, ó manifestación del estado de las muchedumbres, ya sea por su corrupción, su debilidad ó su negligencia." ⁸⁰

Però pensem que la cita millor que es pot treure d'aquesta presentació es troba al final, quan explica què li va dir el Papa en l'audiència que va tenir amb el prelat, i diu:

"Las últimas palabras que S.S. se dignó dirigirnos en la audiencia pública, el día 26 del corriente mes fueron las siguientes, que quedaran grabadas en nuestra mente y nuestro corazón hasta el último momento de nuestra existencia. UNION, ORACION Y ACCION." ⁸¹

Pensem que aquestes tres paraules defineixen l'acció de Morgades.

Aquesta carta-pastoral fou tramesa al Vaticà i el secretari d'estat, cardenal Jacobini, envià una altra carta d'agraïment, datada a Roma el 15 de

⁸⁰. Comentari de Morgades sobre l'encíclica Inmortale Dei en la presentació de la publicació al butlletí. Roma (visita ad límina), 30 de novembre de 1885. BOE BV n° 884, 1 de desembre de 1885. p. 481-82.

⁸¹. Ibid, p. 484-85.

gener de 1886, que fou publicada al butlletí eclesiàstic⁸².

Els escrits de 1886.

El 1886 s'inicia amb la publicació d'una pastoral de Morgades on reproduïx i presenta l'encíclica papal *Quod auctoritate Apostolica*, datada a Roma el 22 de desembre de 1885. L'encíclica, que proclama el 1886 com un any sant extraordinari, avala totalment el pensament i la manera de fer de Morgades. La proclamació de 1886 com un any jubilar és una estratègia per incrementar les pràctiques religioses, una estratègia per contrarestar la possible pèrdua de poder o d'influència davant la societat. Lleó XIII, un cop vist que és molt difícil de tancar-se en banda als nous temps i a la forma política dels estats, la qual cosa suposa una pèrdua de poder per part de l'Església, veu la necessitat d'una acció encaminada a fer un cert tipus de pressió perquè la societat segueixi els postulats religiosos i, d'aquesta manera, continuï tenint una ascendència notable sobre la col·lectivitat. Hi ha alguna cita molt interessant en aquest sentit:

"En efecto, habiendo enseñado en nuestra última Encíclica, cuánto importa á los Estados inspirarse en la verdad, y constituirse en una forma cristiana, se comprende fácilmente lo mucho que interesa al fin que Nós nos hemos propuesto, el esforzarnos por todos los medios de que disponemos, en atraer y llamar de nuevo á los hombres hacia las virtudes cristianas. Pues un estado es lo que le hacen ser las costumbres de los pueblos; y á la manera que la excelencia de un navio ó de un edificio depende de la buena cualidad y de la disposición conveniente de todas sus partes, de una manera semejante el curso de los negocios públicos no puede ser regular, ni estar exento de accidente, sinó á condición de que los ciudadanos sigan una recta línea de conducta. El mismo orden político perece, y con él todo lo que constituye la acción de la vida pública, si de hecho no le dan vida los hombres; pues éstos tienen la costumbre de formarlos á imagen de sus opiniones y de sus costumbres. Para que los espíritus se penetren de Nuestras enseñanzas, y lo que es el punto principal, para que la vida cotidiana de cada uno se gobierne de conformidad con ellas, es preciso hacer de modo, que cada cual se aplique á sentir cristianamente, y á obrar cristianamente, así en público como en

⁸². BOE BV nº 891, 27 de febrer de 1886.

privado." 83

Viure "cristianament", segons l'encíclica, és molt important perquè els perills són cada vegada més grans. Desaparegudes les virtuts d'abans, les passions més mundanes envaeixen l'esperit del poble, penetren els exemples perniciosos en els costums populars i hi ha un creixement d'associacions que volen apartar la gent dels costums cristians. Per tant, el jubileu ha de servir per aquesta regeneració religiosa, la qual cosa "No sólo será esto una ventaja para los individuos, sino además para todo el estado; porque en cuanto progresen los individuos en la perfección de su alma, en tanto resultará de aquí honestidad y virtud para la vida y costumbres públicas"⁸⁴

Les recomanacions que fa Lleó XIII per arribar a aquesta perfecció cristiana es resumeixen -i ho resumeix perfectament Morgades en la seva explicació del text papal- en els següents punts: necessitat de fer penitència; posar-se sota la protecció d'una institució estable, com, per exemple, la tercera Regla de Sant Francesc; necessitat de l'oració; la devoció al rosari de Maria i defugir de les dissensions internes entre catòlics.

El comentari que fa Morgades de l'encíclica no pot ser, com és d'esperar, més positiu. De fet s'amotilla perfectament a la seva tasca. Fins i tot quan tria una frase per definir-la, no pot ser més clar:

"Lo que nos importa, pues, lo que se propone León XIII en el Jubileo que nos concede, es la reforma de nuestras costumbres, *es atraer á los hombres hacia las virtudes cristianas*, si queremos salvar nuestras almas, y trabajar seria y eficazmente por los intereses de la Religión y de la Patria." ⁸⁵

De fet és el mateix que aquelles tres frases anotades més amunt i tan programàtiques: unió, oració i acció. Finalment, la carta pastoral indica que s'ha de fer durant l'any per guanyar el jubileu i les indulgències, seguint el que està prescrit per Roma en l'encíclica.

També és significativa la publicació al butlletí del document col·lectiu que van fer alguns bisbes reunits a Madrid per les exèquies d'Alfons XII. El document, datat el 14 de desembre de 1885, i al qual

⁸³. Encíclica *Quod auctoritate Apostolica*, 22 de desembre de 1885. BOE BV Nº 889, 30 de gener de 1886. p. 26-27.

⁸⁴. *Ibid*, p. 28.

⁸⁵. Carta pastoral de Morgades sobre l'encíclica *Quod auctoritate Apostolica*. Vic, 28 de gener de 1886. BOE BV 889, 30 de gener de 1886. p. 24.

Morgades s'adhereix el 18 de gener de 1886, tracta diferents punts.

Els prelats, en primer lloc, es solidaritzen amb les directrius expressades en la *Immortale Dei* i en la carta papal al cardenal-arquebisbe de París. Després fan cinc declaracions:

1. Respectant l'encíclica "debemos declarar y declaramos, como asunto que es de actualidad, especialmente en varias de nuestras Diócesis, que si bien la política debe basarse sobre la Religión, y ser informada por ella, la Religión y la política son, sin embargo, cosas muy distintas y que jamás deben confundirse; y que, salva la unidad en la Fé y en los principios católicos, puede con toda licitud sostenerse controversia" ⁸⁶
2. Opinen que malgrat ser els diaris catòlics el mitjà més adient per discutir qüestions polítiques i religioses, cap d'ells, però, "tiene la misión de calificar, y menos de definir, si tal ó cual teoría ú opinión cabe ó no dentro de la doctrina católica"⁸⁷, cosa que ho han de fer els bisbes i les autoritats eclesiàstiques.
3. Declaren, per tant, que cap periòdic o revista ha de sortir-se de l'autoritat del bisbe, sinó deixaran de ser considerats com a catòlics.
4. Donen la llibertat a qualsevol autor perquè pugui escriure, en defensa de les seves posicions religioses, el que cregui convenient, però que no es revesteixin d'una autoritat que no tenen per desqualificar d'altres possibles opinions.
5. Decreten que cada prelat publiqui, amb la signatura de tots, el present document en els seus respectius butlletins eclesiàstics per tal de donar-li més autoritat. Diuen, a més, que s'enviarà a aquells prelats que no l'hagin signat per si tenen ganes d'adherir-si.

Això és, precisament, el motiu pel qual Morgades el publica i hi dóna el seu vist-i-plau. Sens dubte és tracta d'un document que, aprofitant les últimes declaracions de Lleó XIII, intenta posar ordre a les disputes entre els integristes i conciliadors.

⁸⁶. Document col·lectiu que van fer alguns bisbes reunits a Madrid per les exèquies d'Alfons XII. Madrid, 14 de desembre de 1885. BOE BV nº 889, 30 de gener de 1886. p. 48.

⁸⁷. *Ibid*, p. 48.

La postura clara del bisbe respecte les tensions que s'estan produint entre els diferents sectors eclesiàstics es torna a palesar amb la carta que escriu a Lleó XIII amb motiu de la Immortale Dei⁸⁸. Una carta laudatòria on cal ressenyar aquella política de Morgades de bona relació amb el Vaticà que consistia en enviar cartes, i publicar-les alhora, on es reconeixien les disposicions pontifícies.

També del gener, hi ha publicat un document de Morgades sobre la restauració del monestir de Ripoll⁸⁹. En aquest capítol no citarem cap més text sobre aquest tema perquè ja són comentats en el capítol que li hem dedicat. Cal tenir present, però, que són aquests textos els primers on hi ha referències al tema de la regeneració de Catalunya per la via del reconeixement de la seva personalitat i la recuperació del passat històrico-religiós.

Per a Morgades, la "revolució" no només mina el poder del Papa, sinó que destrueix físicament la ciutat de Roma. Una ciutat que pertany al món, segons les tesis del bisbe, perquè han estat els diners de tot el món i de moltes èpoques els que han permès d'aixecar-ne els monuments:

"Las distancias se van estrechando y con un poco más que se estrechen, se hará verdaderamente insostenible en Roma la residencia del Romano Pontífice. Y lo que aflige más y más es el considerar que, no sólo en el orden moral, sino también en el material, la revolución adelanta cada día, trabajando por sentar más profundas raíces y contraer nuevos compromisos, que le dificulten su salida de la ciudad eterna, destruyendo entre tanto, como las tropas de Anibal, cuanto se opone á su paso, sin consideración alguna. El eminente crítico aleman M. Grimm, no duda calificar, en un notable reciente escrito, la transformación de Roma, de "deformación" absoluta, de "destrucción" progresiva, y de "vandalismo"; ni más ni menos."⁹⁰

Aquestes afirmacions formen part d'unes consideracions adreçades al clergat i fidels de la Diòcesi, datades el 19 de març de 1886, on reproduïm

⁸⁸. Carta de Morgades a Lleó XIII amb motiu de la Immortale Dei. Vic, 18 de gener de 1886. BOE BV nº 890, 15 de febrer de 1886.

⁸⁹. Document de Morgades sobre la restauració del monestir de Ripoll. Vic, 17 de gener de 1886. BOE BV nº 890, 15 de febrer de 1886.

⁹⁰. BOE BV nº 893 31-març-1886. p. 113-14.

documents pontificis a fi que siguin difosos entre la població: "Insertamos á continuación el Discurso dirigido por S.S. el Papa León XIII á los párrocos de Roma y á los predicadores de Cuaresma, reunidos en el Vaticano el día 8 de marzo de este año; llamamos sobre él la atención de todos vosotros, amados hijos nuestros, y mandamos que los Párrocos lo lean junto con esta exhortación patoral en el ofertorio de la misa mayor, el primer día de fiesta después de haberlo recibido, haciendo las reflexiones, que su buen celo por la salvación de las almas les sugiera."⁹¹

Per l'abril, el prelat adreça una circular al clergat del bisbat que pot interpretar-se com un intent de perfeccionar l'estament eclesiàstic de la diòcesi, en el marc del programa regenerador de la vida espiritual i religiosa que pretén fer Morgades seguint les directrius papals.

Un punt principal era el dels clergues. L'argumentació central de Morgades és la següent: com més va avançant la maldat dels temps i el món s'aboca a la perdició, la actitud dels ministres de Déu ha de ser cada vegada més important. Aquesta missió necessita d'una vida espiritual viva i reclama l'atenció de tots per tal de portar a terme algun acte que serveixi per aquesta finalitat. En una altra circular de feia uns tres anys, Morgades havia insistit en la necessitat que els capellans fessin exercicis espirituals, ara els proposa una altre pràctica que ell mateix resumeix d'aquesta manera:

" Para conservar el fruto de los santos ejercicios, Nos ha parecido oportuno y casi necesario, proponeros, amados hermanos Nuestros, un medio practicado con éxito admirable por casi todas las comunidades religiosas, y gran número de personas de las que ansían la perfección; cual es un día de retiro espiritual, que podría ser el primer Viernes de cada mes, para añadir á la santificación intrínseca del acto, las bendiciones que el Señor ha ofrecido á los que de una manera particular se le consagren en semejante día, dedicado especialmente á su Corazón amorosísimo. Este retiro está al alcance de todos los individuos del Clero, pero para ser más edificante y fervoroso, es preciso que se haga colectivamente, en los puntos donde haya más de un Sacerdote, aunque deba variar de forma y de solemnidad, cuando sea escaso el número de individuos. En todas partes, sin abandonar las funciones obligatorias, que no pueden ser nunca desatendidas, debe ser día de recogimiento tan perfecto, como sea posible, y pasado en la lectura de libros espirituales y meditaciones piadosas; y en aquellos puntos, donde cómodamente pueda reunirse suficiente número de Sacerdotes, será bueno celebrar una devota función con exposición de su divina Magestad, para lo cual

⁹¹. Ibid, pàg 113.

autorizamos desde ahora; en la cual después del ejercicio propio del primer viernes de cada mes, haya media hora de oración mental y una plática que servirá eficazmente, recordándonos alguna verdad eterna y nuestras principales obligaciones, de estímulo para su más exacto cumplimiento, y para caminar resueltamente á la perfección, á que Dios nos llama, y que cada día nos es más necesaria, para no sucumbir á las tentaciones del mundo, y llevar al Cielo las almas que tenemos confiadas por el Gran Padre de familias."⁹²

També dedica una pastoral a l'assassinat del primer bisbe de Madrid-Alcalá⁹³. En fa una altra, amb motiu del Corpus⁹⁴, sobre l'Eucaristia i la necessitat de combregar, on constata que cada vegada és menys la gent que combrega, la qual cosa cal combatre. I, pel juliol, presenta el jubileu sacerdotal de Lleó XIII, que s'ha de celebrar el 31 de desembre de 1887⁹⁵.

Molt important, perquè ens presenta d'una manera coherent la seva visió de les coses i el programa regenerador que proposa, és la carta-pastoral que Morgades dedica a comentar les impressions de la visita pastoral per la diòcesi. Un recorregut per la majoria de parròquies del bisbat fet al llarg de deu mesos i després d'una gran quantitat d'oficis religiosos i predicacions arreu de la diòcesi.

Morgades, primerament diu que ha estat ben rebut i que ha vist símptomes d'una fe viva. Alhora, però, afegeix:

" Pero al lado de los testimonios de fé y piedad, que hemos observado en todas partes, cuántos motivos de tristeza y de amargura! (...) al contemplar los síntomas de descomposición y de muerte, que cincuenta años de heregía liberal han sembrado en

⁹². Circular de Morgades al clergat de la diòcesi per tal de consagrar-lo al Sagrat Cor de Jesús. Vic, 10 d'abril de 1886. BOE BV nº 894, 15 d'abril de 1886. p. 139. Posteriorment també reproduïx el preàmbul de Morgades al llibre *Las naciones embravecidas contra Jesucristo y su Iglesia por el abate José Lémann. del clero de Lión, misionero apostólico y canónigo*. Vic, 25 de març de 1886. BOE BV nº 896, 30 d'abril de 1886. Aquest llibre es regala a tots els rectors de la diòcesi. Morgades hi fa un preàmbul on parla de l'obra vinculant-ho amb les darreres encíclics de Lleó XIII.

⁹³. Carta-pastoral de Morgades sobre l'assassinat del primer bisbe de Madrid-Alcalá. Vic, 29 d'abril de 1886. BOE BV nº 896, 30 d'abril de 1886. Parla i es lamenta d'aquest crim.

⁹⁴. Carta pastoral de Morgades amb motiu del Corpus. St. Joan de Vilatorrada, primer divendres del mes de juny de 1886. BOE BV nº 900, 15 de juny de 1886.

⁹⁵. En aquest butletí hi ha les coses que s'han d'organitzar, la junta diocesana que la promou a la diòcesi de Vic, la junta de senyores i la carta del cardenal Schiaffino, president honorari de la junta promotora de les festes, datada a Roma el 29 de juny de 1886. Recorda la importància d'aquest fet en les discussions entre integristes i concialiadors. Presentació de Morgades del jubileu sacerdotal de Lleó XIII. Vic, 24 de juliol de 1886. BOE BV nº 903, 31 de juliol de 1886.

todos los pueblos, grandes y pequeños, hasta en las más apartadas aldeas. Y por que os amamos de todo corazón, y continuamente estamos oyendo la palabra de Dios (...) hemos de manifestaros los males, que nos aquejan, y los peligros todavía mayores, que nos amenazan, si no nos apartamos con presteza del camino emprendido, y no volvemos sinceramente y de todo corazón á Jesucristo, que es el *único camino, verdad y vida.*" 96

El culpable d'aquesta descomposició i d'aquests perills que anuncia no és res més que la "revolució", aquest concepte tan repetit de Morgades i heretat de l'escola contrarevolucionària. El quadre que pinta no pot ser més clar, com es veu en aquest paràgraf:

" Hace muchos años que en España vivimos de ilusiones, y por ser el país quizás relativamente más morigerado y más católico, dejamos que el mal avance y nos lleve á un punto, del cual no se pueda ya retroceder. Que la fé está arraigada en nuestra Nación, lo sabemos y lo confesamos: que á consecuencia de esta misma fé, las costumbres no son tan desarregladas, como en otros países, lo sabemos y confesamos también, y por esto los que trabajan para descatorizar y corromper á nuestro pueblo, apenas, sí, tienen perdón de Dios. Pero es evidente que la Revolución avanza entre nosotros, y que cada día va asegurando más sus conquistas, que son sus errores y su corrupción: que cada día va haciendo nuevos prosélitos, causando nuevas víctimas, y que hasta en los que permanecen buenos cristianos, está infiltrando un espíritu de malicie, de indiferencia, cuando no de rebelión y de soberbia, que, si Dios no lo remedia, ha de acabar con el patrimonio de la Virgen Santísima, que en carne mortal se dignó tomar posesión de sus dominios; y que en diferentes apariciones ha confirmado cuanto estima al pueblo español (es refereix a aparicions de la Mare de Déu a Saragossa i a Barcelona). Entregados á esta vana ilusión, de que acabamos de hablaros, permitimos que el mal avance, gastando las fuerzas en contiendas lamentabilísimas, en esperanzas de difícil realización, y en una falta de actividad culpable y hasta criminal. A quien nos hubiese dicho antes del año mil ocho cientos sesenta y ocho, que se había de destruir nuestra unidad religiosa, causa de envidia de las Naciones más fuertes y bien administradas, le hubiéramos contestado, que España para defenderla se hubiera levantado como un solo hombre. Sin embargo, fué sacrificada, sin que exigencia alguna, más que la del espíritu del mal, la aconsejara, y cada día irá extendiéndose sus pérfidos efectos, lentamente porque así le conviene á la revolución, pero sin detenerse en su marcha. esta ilusión no es sola, antes bien comprende la mayor parte de problemas trascendentales del país, y ella contribuye en gran parte, á que cada día vaya desapareciendo uno de nuestros más codiciados principios." 97

96. Carta-pastoral de Morgades sobre les impressions de la seva visita pastoral a la diòcesi. Vic, 5 d'agost de 1886. BOE BV nº 904, 5 d'agost de 1886. p. 231-82.

97. Ibid, p. 282-83.

Poder curar la col·lectivitat d'aquesta il·lusió que no passarà res és precisament el motiu que ha empès el bisbe a escriure la pastoral, a visitar la diòcesi i, també, a aprofitar per proclamar la sana doctrina i un model de vida enterament cristià.

Quin és l'enemic a combatre? Què ha estat el culpable de tot plegat? La resposta és clara: la llibertat. Llibertat de càtedra, llibertat per escampar el mal, llibertat que ha fet créixer l'obscuritat, una llibertat sense cap fre que ha fet penetrar el mal on abans es respirava un aire pur d'innocència i de santedat. Una valoració de la llibertat que treu de la primera encíclica de Lleó XIII, *Inscrutabili Dei consilio*, del 21 d'abril de 1878.

Passa després a fer una mica la història d'aquesta situació i, lògicament, la fa començar amb Luter i l'aparició del protestantisme, argumentació també clàssica:

" Y ahora queda corrida ya toda la escala: el protestantismo, más audaz que todas las demás herejías, convirtiéndose en principio la negación de la autoridad, se convirtió á su vez en el campo abierto á todas las herejías, a todas las revueltas; y no había de parar hasta conducir á la sociedad al panteísmo: del principio del libre examen al filosofismo, del filosofismo al naturalismo, al racionalismo, al panteísmo, y por fin al comunismo y al socialismo Y la sociedad sin autoridad, sin fe, sin propiedad, sin institución social alguna, sin Dios; es lo que es, y lo que se prepara ser dentro de poco, si un milagro de la omnipotencia y bondad divina no encausa las cosas, y deshaciendo todas las locuras, errores y perversidades intermedias, no vuelve á llamar al mundo á Si y restaurarlo en Jesucristo." ⁹⁸

És sota aquesta influència, segons Morgades, que neixen poders essencialment corruptes i despòtics, que es disfressen amb el nom de liberals i il·lustrats, però que no fan res mes que corrompre els pobles.

Déu, mentrestant, dóna cada dia senyals més visibles que està enujat, "Y no son tan sólo castigos materiales y temporales estos con que Dios nos visita y nos castiga, sino también castigos espirituales y eternos. ¿Qué otra cosa, pues, es la disminución de fé entre nosotros?⁹⁹ Segons el bisbe la pèrdua de la fe és un dels símptomes més clars de l'estat de la situació, la qual cosa li fa argumentar el següent referint-se al seu bisbat:

" Consecuencia de esta poca ó ninguna fé es el espectáculo que se presenta en algunas poblaciones de nuestro Obispado, en las cuales por medio de periódicos groseros, impíos y obscenos, que se publican en las mismas, ó se proporcionan de fuera: por medio

⁹⁸. Ibid, p. 288.

⁹⁹. Ibid, p. 291.

de casas de perdición y de ruina: por medio de sectas y farsas tan criminales como absurdas: por medio en fin de una enseñanza sin Dios y por consiguiente sin moral, no sólo labran su eterna condenación, sinó que son un lazo para los demás. (...) Contando con la impunidad que les ofrece la ley, y mas que la ley todavía, una falsa y torcida interpretación y aplicación de la misma, se entregan tales hombres á todo género de errores y maldades, con detrimento de sus almas, de la moral pública, y de la paz, sosiego y felicidad de los pueblos. Y este desenfreno y audacia de estos hombres *sin fé*, la sostienen en gran parte los hombres de poca *fé* por su complicidad, ó inactividad al menos. No es que desconozcamos la dificultad, que en ciertas partes se presenta, para poder luchar contra tales elementos del mal. Sabemos, al contrario, cuán difícil sea. Establecida la mancomunidad en el mal, como una especie de sociedad de socorros mutuos entre los más atrevidos de cada pueblo y los más poderosos gobernantes, es muy difícil poder contrarestar toda su influencia. Pero algo puede hacerse, hasta para evitar la existencia de este funesto organismo. Que si todos los hombres honrados, unidos para el bien, como lo están los malos para el mal, trabajasen como ellos, aprovechándose de los recursos que las leyes reservan por lo común á la honradez y á la justicia, mucho se tendría adelantado: gran número de obras malas se vendrían abajo, y hasta la misma influencia que las protege y sostiene quedaría muy quebrantada, si no enteramente neutralizada." 100

Una altra vegada, el mite de la conspiració torna a ésser present, com hem pogut veure en la cita, quan parla de "la mancomunidad en el mal, como una especie de sociedad de socorros mutuos" entre aquells que volen propagar-lo. La manera d'actuar, segons Morgades, queda clarament reflectida en l'encíclica *Immortale Dei*.

Parla, seguidament, sobre dos vicis que n'estan fent molt, de mal: l'avarícia i la cobdícia, les ganes irrefrenables d'adquirir riquesa. Això li serveix per fer una crítica ferotge envers un fenomen que no analitza, però, en profunditat: la introducció del capitalisme en el devenir normal de la societat. Morgades no atina a desemascarar aquest sistema econòmic, perquè l'Església en aquells moments, encara no l'havia qüestionat ni estudiat. Les crítiques són de caire moral: l'explotació a les fàbriques on nens i nenes treballen amuntegats, barrejats, etc. Però la crítica a aquesta explotació no és sobre la possible explotació física i econòmica, sinó sobre la possibilitat que els nens no tinguessin temps lliure per anar a doctrina i que els vicis allunyessin aquests treballadors de les virtuts cristianes. Evidentment, sense dir-ho, hi ha un menyspreu per aquesta "nova" manufactura i es connota una predilecció cap a la societat agrària on les virtuts eren

100. *Ibid*, p. 292-93.

més cristianes, l'església tenia més influència i la vida familiar era més intensa.

Però també l'avarícia i la cobdícia es veuen en la manera com molts han adquirit propietats de l'església a través de les desamortitzacions, obviament les no sanejades per l'església. Tampoc aquí s'entén que sigui fruit del mateix sistema econòmic capitalista i la crítica s'argumenta en termes morals. Les propietats de l'Església són un patrimoni que no es pot tocar, perquè, curiosament, diu que això és un atemptat contra els pobres, i que hi ha hagut persones que s'han saltat els acords entre l'estat i l'Església. O sigui que s'accepta tot el que es fa en el marc jurídic entre els dos poders; si algú se n'aprofita una mica més és signe de cobdícia i, per tant, és pecat i un senyal dels mals temps que atravessem.

La caritat, virtut cristiana per excel·lència, també se'n ressent, de l'estat de coses actual. Això fa que els vicis oposats a la caritat, la maledicència, la mentida, la calúnnia i la difamació, s'hagin extès extraordinàriament. A part de fer una denúncia de la pèrdua de valors, Morgades aprofita l'ocasió per denunciar, en aquesta crítica, la mentida i la calúnnia, la difamació a què són sotmesos els bisbes i les autoritats de l'església per part, sobretot, dels escriptors. Difamació que ha entrat en els diaris, difamació que està entrant en els seminaris. La referència a la situació d'aquells moments amb totes les polèmiques a la premsa no pot ser més clara.

Totes aquestes consideracions i el resultat de la visita pastoral el fan arribar a unes conclusions que exposa com a ordres a seguir per part de tothom:

1. Ordena prosseguir amb la devoció al Sagrat Cor com una mesura per evitar les desgràcies dels temps actuals i mana col·locar-ne una imatge o quadre en totes les parròquies del bisbat.
2. Ordena que, en la mesura que es pugui, es resi el rosari cada dia.
3. Recomana als ministres de l'Església que procurin viure de la manera més cristiana possible i donin exemple. Determina que cada any facin exercicis espirituals i practiquin l'oració.
4. Recomana que els rectors ensenyin el catecisme i tinguin cura de la predicació. Han d'intentar que el dia dedicat al Senyor els feligresos no es dediquin a d'altres afers i que no s'absentïn de la població per anar a comprar o vendre, malgrat escoltin missa en d'altres poblacions, car és necessari que sentin la predicació del seu rector. El capellà ha de ser el

veritable guia espiritual de la gent.

5. Cal procurar que això no sigui habitual en les sufragànies, cal que els rectors sàpiguen què fa la població i mirin de vetllar per la seva salut espiritual. Alhora cal que els parroquians ajudin econòmicament a les despeses de les esglésies.

6. Obliga que els rectors es preocupin de les sufragànies, feina destinada sobretot als vicaris.

7 i 8. Cal que els rectors vetllin per la instrucció dels nens i de les nenes de la població, participin activament en les juntes d'instrucció i siguin la guia moral de l'ensenyament.

9, 10 i 11. Ordena que els rectors vigilin els llibres de text, les explicacions que fan els mestres i facin complir l'ensenyament del catecisme. Mana també que, en el cas de poblacions allunyades d'una escola, el rector tingui cura de la instrucció dels nens i que en poblacions grans hi hagi escoles nocturnes.

12. Indica l'obligatorietat que tenen els pares de recomanar i obligar a aquells pares egoistes que fan treballar la canalla que donin als seus fills la instrucció moral i cristiana que mereixen per damunt de tot.

13. Obliga els rectors a estar a l'aguait si en algun poble gran, sobretot, veuen algun noi que destaca i que podria ser sacerdot. Els recomana que l'impulsin cap al ministeri sagrat.

14. Pondera la importància de les monges dedicades a l'ensenyament per a les nenes. Diu que caldria que hi poguessin haver monges a tot arreu i, en els llocs que no fos possible, que hi hagués alguna senyora de provades virtuts cristianes dedicada a aquesta tasca.

15. S'obliga els capellans a tenir cura dels santuaris del bisbat que tinguin anomenada per algun fet miraculós. Que no siguin objecte de bromes, de diversió mundana, etc.

16. Obliga a no fer cap obra important a les esglésies que trenqui la seva fesomia arquitectònica. Prohibeix també de vendre objecte de valor "objetos dedicados al culto principalmente si son antiguos: antes bien los encargados de los templos los cuidarán con todo esmero, los conservarán en su primitivo carácter, y guardarán como verdaderas joyas cuántos objetos de algún valor se encuentren en ellos. Además del respeto que se debe al arte cristiano; la arquitectura de las Iglesias, sus ornamentos sagrados antiguos etc., etc., tienen una importancia mayor, que lo que aparece á primera vista. Comprendemos que con la escasez de fondos de que pueden disponer algunas, por

no decir todas, las parroquias, se hace muy difícil conservar edificios, templos, claustros y otros monumentos, para los cuales el estado no ha señalado un céntimo en substitución de los bienes que antes poseían; pero es preciso hacer un esfuerzo supremo, para conservar estos monumentos de la antigüedad, libro abierto de todas nuestras grandezas, de nuestra piedad y de nuestra historia. Y si un día ha de desaparecer de entre nosotros, constará al menos los esfuerzos que la Iglesia sólo, pobre y abandonada, ha hecho para conservarlos á la posteridad."¹⁰¹

17. Mana que es tingui cura de la conservació dels arxius i tots els documents parroquials. És necessari que als arxius hi hagi un inventari minuciós de tot el que contenen, que el bisbe demanarà de revisar en una altre ocasió. Cal conservar, per tal de poder-ho inspeccionar també posteriorment, les notes de la visita pastoral. També ordena que es guardin els llibres parroquials i els números dels butlletins eclesiàstics del bisbat. La finalitat de tot plegat no pot ser més clara i important: "y si Dios protege un proyecto que llevamos ya algo adelantado, á no tardar ordenaremos la formación de una historia diocesana, que completada en cada una de las Parroquias, será una preciosidad para todas ellas"¹⁰².

18. Recomana que es vigilin i es denunciïn aquells que hagin comprat bens eclesiàstics no afectats pels acords entre l'estat i la Santa Seu. Aquestes persones han de ser considerades indignes i no podran rebre els sagraments.

19 i 20. Mana als rectors que tinguin cura de crear entre la població les congregacions i confraries, però alerta que els seus membres no facin festes mundanes el dia del seu patró un cop acabades les funcions religioses.

21 i 22. Recomana especialment l'entrada a les parròquies de l'orde tercera de St. Francesc i de St Domènec, així com les conferències de St. Vicens de Paül, com a remei als mals d'avui dia.

23. Ordena que es tingui cura dels cementiris.

24. Obliga tots els sacerdots que llegeixin el Butlletí eclesiàstic.

25. Adverteix dels perills de la premsa i, per tant, de la cura que han de tenir els rectors en procurar assessorar als seus feligresos en la lectura dels bons diaris i apartar-los dels dolents.

26. Obliga que tinguin cura de la indumentària decorosa que ha d'observar qualsevol persona que vagi a un ofici sagrat i que prohibeixin l'escàndol que

¹⁰¹. Ibid, p. 320-21.

¹⁰². Ibid, p 321.

es produeix en certes esglésies.

27. Recorda al clergat i al seminari la Cum Multa de Lleó XIII i posar fi a les divisions entre ells.

Com podem comprovar es tracta d'un dels textos més clars per veure l'orientació regeneradora del bisbe Morgades.

Enmig de tota la polèmica amb els integristes era normal que els escrits sobre el Papa o sobre devocions recomades des del Vaticà tinguessin un protagonisme especial¹⁰³. Un exemple és l'encíclica adreçada als bisbes de Portugal¹⁰⁴, que és la resposta del Pontífex a una carta de l'episcopat portuguès a l'haver signat un acord l'església i el regne de Portugal i on Lleó XIII repeteix els arguments de sempre: que els governants tinguin en compte la tradició catòlica de Portugal, que hi hagi unió entre els catòlics, que cal ser preventiu contra els mals del món modern i recalca la figura del Pontífex com la màxima autoritat de l'església. Morgades, també, signarà la "Protesta" de l'episcopat espanyol contra els greuges de què és objecte el Papa¹⁰⁵, quadre apocalíptic sobre la seva situació i sobre els atacs que se li fan. El capítol de Vic, posteriorment, també s'adherí a aquesta carta¹⁰⁶.

103. Com a exemple es pot posar la circular de Morgades enumerant els actes que s'han de fer per guanyar el jubileu (Vic, 8 de setembre de 1886. BOE BV nº 907, 15 de setembre de 1886), on ordena els actes que s'han de fer durant el mes d'octubre, segons les prescripcions del Papa, per tal de guanyar-se el jubileu corresponent a l'any sant de 1886. Tot gira entorn, tal i com ho mana el Papa, a la Verge i al Rosari.

Carta col·lectiva dels bisbes catalans a l'arquebisbe de Tarragona amb motiu de les noces d'or sacerdotals i de plata com a bisbe. Lleida 11 de setembre de 1886. BOE BV nº 909, 15 d'octubre de 1886. Es tracta d'una carta escrita en motiu d'aquest aniversari. Es absolutament de lloança. Hi ha reproduïda una carta de Lleó XIII al bisbe de Tarragona pel mateix motiu, datada a Roma el 17 d'agost de 1886.

Breu de Lleó XIII a favor de l'Apostolat de l'Oració. Roma 30 de març de 1886. BOE BV nº 911, 15 de novembre de 1886. Interessants consideracions sobre els favors que ha otorgat el Papa a aquesta devoció.

Carta de Lleó XIII al Cardenal Parochi, vicari general de Roma, sobre la devoció al santíssim Rosari. Roma, 31 d'octubre de 1886. BOE BV nº 912, 30 de novembre de 1886. Carta sobre el Rosari, tema predilecte de Lleó XIII. Valora la importància d'aquesta devoció, exposa la manera de fer-la estendre i explica quina és la seva utilitat.

104. Encíclica de Lleó XIII als bisbes de Portugal. Roma 14 de setembre de 1886. BOE BV nº 910, 30 d'octubre de 1886.

105. Toledo, 8 de desembre de 1886. BOE BV nº 914, 31 de desembre de 1886.

106. Amb una altra carta del 19 de març de 1887. N'hi ha la referència a BOE BV nº 924, 31 de març de 1887.

Els escrits de 1887.

Pel que fa els escrits de Morgades corresponents a 1887, és de ressaltar la pastoral que va escriure amb motiu de la quaresma, un text molt clar i important on intenta demostrar el pendent irreversible en el qual està immers el món i com la penitència pot ajudar a aixecar el que sembla del tot perdut.

És una pastoral que relaciona tots els temes que hem anat mencionant fins ara: situació del Papa, revolució, socialisme, devenir del món, etc., però d'una manera lligada, establint un corpus argumental on es posa de manifest la profunda preocupació que tenia per l'estat de coses i el desig d'una regeneració de la societat.

Morgades ataca el món modern, no d'una manera visceral, sinó contraposant-hi el seu ideal de restauració social, en mans i sota la direcció de l'Església, amb una profunda convicció sacerdotal de cobrir les necessitats d'aquesta societat i de nodrir-la dels elements religiosos i devocionals que li falten per arribar a aquesta fita.

Segons el prelat s'ha arribat als dies anunciats pel profeta Ezequiel, dies d'extermini i de mort, dies en què Déu deixarà de mirar-nos amb ulls compassius, descarregarà el seu furor i ens castigarà per les nostres obres. Es demana, davant d'aquesta premonició: "¿Donde se oyen las lamentaciones y canciones lúgubres, los ayes y las maldiciones?"¹⁰⁷. Qui i què adverteix sobre aquest trist final que ens espera?.

Les lamentacions del Papa i dels bisbes avisen dels perills. També ens n'avisen, segons Morgades, els símptomes de descomposició de la societat, com poden ser "la guerra entre el capital i el trabajo, entre el rico i el pobre"¹⁰⁸. En aquest punt la pastoral té una nota a peu de pàgina on el bisbe reproduïx un discurs d'octubre d'un ex-membre de la Comuna als obrers de Lió, així com declaracions de socialistes francesos, un full espanyol i un de publicat, el 1884, titulat "Congreso comarcal obrero de Manlleu" on s'hi expressen "gritos de odio, de rabia, de desesperación y de exterminio"¹⁰⁹.

¹⁰⁷. Carta pastoral de Morgades amb motiu de la quaresma. Vic, 10 de febrer de 1887. BOE BV nº 917, 15 de febrer de 1887. p. 35.

¹⁰⁸. Ibid, p. 37.

¹⁰⁹. Ibid, p. 37.

Pel bisbe són signes de descomposició social el nombre de suïcidis, robatoris i assassinats que tenen lloc -amb notes a peu de pàgina reproduint notícies violentes i tràgiques-; igual que les injustícies i accions dels governs venuts a la "revolució". Com no pot produir l'enuig de Déu, es demana, "(¿)el ateismo en Francia, en anti-clericalismo, que parece convertido en ley, en Italia, la opresión de Polonia é Irlanda en Rusia é Inglaterra y el masonismo en todas partes?"¹¹⁰.

L'argumentació de Morgades de com s'ha arribat a aquesta societat atea i materialista és la següent: el protestantisme hauria sacsejat el jou de l'Església, la filosofia hauria sacsejat el jou de la revelació, un i l'altre haurien sacsejat el jou de l'autoritat. La caiguda de l'ordre sobrenatural hauria portat la caiguda de l'ordre social i, a partir d'aquí, la degeneració de la societat llençada als braços de la llibertat i, per tant, de la revolució: "En el actual estado, pues, de la sociedad y de los ánimos, la autoridad y el orden en ella son los que están en peligro, y á este peligro se quiere hacer frente con sociedades masónicas y anti-clericales, ó por decirlo en una palabra, que comprende todas estas locuras, insensateces y crímenes: con el grito de *muerza el Papa, dinamita al Vaticano*, esto es: guerra y esterminio contra la única fuerza viva, que Dios conserva todavía para salvación del mundo"¹¹¹. L'Església i el Vaticà serien, doncs, les dues fortaleses en aquesta guerra entre el món modern i el regnat social de Crist. Reprodueix, per rematar aquesta afirmació, una paràgraf de Guizot que diu: "No conozco impostura, ni ceguedad más grosera, que la de aquellos hombres, que forcejean hoy día para declinar, perseguir ó prescindir de la religión cristiana en provecho de una anarquía brutal y loca, que llaman democracia social, profanación absurda, igualmente rechazada por el Evangelio y la historia"¹¹². Seguint amb un comentari de l'historiador francès sobre el progrés dels últims anys, Morgades adverteix sobre la poca significància del progrés material si, al costat, no hi ha un progrés moral. Ans pot ser perjudicial el primer si es dóna en detriment del segon. I davant de l'afirmació de Guizot - absolutament reveladora del seu pensament-, que diu que "una doble verdad que obtiene mi convicción, y á la que consagraré todas

¹¹⁰. Ibid, p. 38.

¹¹¹. Ibid. p 41.

¹¹². Ibid, p. 41.

mis fuerzas; la fé cristiana y la libertad religiosa; la salud de los pueblos ha de conseguirse á este precio"¹¹³, Morgades replica críticamente: "Si el Sr. Guizot se levantara de su tumba y viese el estado de la sociedad, empezando por su patria, vería á pesar del poco tiempo transcurrido, á lo qué conduce la libertad religiosa, y lo que queda en muchos pueblos no sólo de ella, sino aun de la fé cristiana, y por consiguiente, cómo debe andar la *salud de los pueblos*, en los cuales apenas se oyen otra cosa que *lamentaciones y canciones lúgubres, ayes y maldiciones*."¹¹⁴

Com hem dit anteriorment la penitència ha de ser la clau per lluitar contra aquest estat de coses. La pastoral, doncs, s'extén en consideracions sobre aquest sacrament amb un gran nombre de cites de textos sagrats.

El tema de l'integrisme el seguia preocupant durant aquell any. I és curiós de veure com la publicació d'un edicte típicament reglamentari sobre les condicions necessàries per passar d'un grau a un altre en el seminari, li serveix per fer un preàmbul on hi ha referències a l'obediència que cal tenir al prelat i a les disposicions pontifícies resumides en la Cum Multa. Això vol dir que qualsevol disposició respecte als seminaris s'aprofita per cridar a l'ordre en uns moments en què aquestes institucions eren un niu de polèmica i fervor integrista¹¹⁵. També cal ressenyar la circular, publicada per l'abril, sobre l'integrisme on parla dels mals que porta aquest temps de discòrdia entre els catòlics i assegura que bona part de les desgràcies vénen d'escriptors catòlics que, arrossegats per la política, ho subordinen tot a aquesta activitat. La qual cosa fa afegir al bisbe:

" Y he aquí el lazo: como están afiliados á partidos políticos, en cuanto se les quiere corregir en lo que faltan como católicos, preséntanse víctimas como políticos, atrayendo de esta manera sobre el Superior, que les corrige, la animadversión del partido, por más que ni se haya soñado siquiera en molestar al partido en manera alguna. Pero por esta consideración, se ha de permitir que cunda el mal, y que caigan en el lazo cada día nuevos incautos? Cuando las amonestaciones privadas no bastan, no es necesario, para conservar la autoridad y el depósito sagrado. á ella confiados, hacer declaraciones públicas?

Es indudable que tenemos en Cataluña un foco permanente de

¹¹³. Ibid, p. 43.

¹¹⁴. Ibid, p. 43-44.

¹¹⁵. Edicte de Morgades sobre les condicions necessàries per passar d'un grau a un altre en el Seminari. Vic, 22 de febrer de 1887. BOE BV nº 918, 28 de febrer de 1887.

rebelión y de discordia, constantemente atizado por una prensa periódica que, confundiendo la insolencia con la intransigencia, fomenta un espíritu de indisciplina tan entre los católicos, y en particular entre los jóvenes, que si no llega á tiempo el remedio, ha de producir frutos amargos para la Iglesia, como está ya actualmente causandogravísimos perjuicios á la causa de la verdadera restauración social del Reinado de Jesucristo." 116

La circular continua fent duríssimes acusacions al Correo Catalán que, segons Morgades, és absolutament injuriós contra personalitats eclesiàstiques, fins i tot contra el Papa, i que, darrerament, "se fija de una manera particular en Nuestra Diócesis, ya injuriando Nuestra persona, ya soliviantando el ánimo de los alumnos del Seminario, ya induciendo y procurando arrastrar al Clero á la insubordinacion y desobediencia; poniendo en fin, cuanto está de su parte, sus esfuerzos todos, para crearnos estorbos en el ejercicio de nuestro ministerio pastoral, única y exclusivamente porque, gracias a Dios, es ajustado á todas las prescripciones de nuestra Santa Madre Iglesia"117.

Parla en concret de l'article "Aclaraciones importantes" aparegut en el número 3593 del dimecres 6 d'abril de 1887 i que diu ha copiat d'un altre diari de Madrid. Aquest article parla sobre l'afer Pazos. A part que critica les afirmacions contingudes en l'article, passa després a exposar en 7 punts les precisions que Morgades creu oportú de fer i la veritat de l'afer.

La circular acaba amb un advertiment seriós i contundent cap aquest tipus de premsa que no serà mai ben considerada des del seu pontificat.

També fou molt bel.ligerant contra les escoles laiques, cosa que es veu perfectament en una circular¹¹⁸ en la qual mana als rectors que si se n'estableix alguna en la seva població ho diguin immediatament al bisbe. Alhora, els recorda que anar a una escola d'aquest tipus és un pecat mortal i que, per tant, així ho han d'explicar als seus fidels. Després hi ha, en el mateix número del butlletí, un article extret del de Valladolid, del 21 de juny de 1887, que sota el títol de "Muerte de un niño educado en las escuelas laicas-ateas" fa una narració horripilant posada, amb molta intenció, després

116. Circular de Morgades sobre els atacs que li fan els integristes. Vic, 10 d'abril de 1887. BOE BV nº 922, 12 d'abril de 1887. p. 123-24.

117. *Ibid.*, p. 124.

118. Circular de Morgades sobre les escoles laiques. Vic, 5 de juliol de 1887. BOE BV nº 930, 15 de juliol de 1887.

de la circular abans comentada.

També durant aquest any de 1887 es produí el nomenament de Rampolla com a secretari d'estat del Vaticà i, per tal motiu, Lleó XII li trameté una carta. Es tracta d'un seguit d'instruccions donades a aquest cardenal que ha de passar a ocupar el càrrec polític més important de la Santa Seu. En elles el papa comença plantejant quina ha estat una de les seves primeres intencions i, possiblement, la norma bàsica o la idea central de tot el seu pontificat:

" Des de el principio Nos propusimos constantemente en reparar los perjuicios causados á la Iglesia por la revolución y la impiedad, y al mismo tiempo hacer comprender á toda la familia humana que tiene necesidad suprema del auxilio superior de esa virtud divina. Y como los enemigos se esfuerzan, desde hace tiempo, en despojar á la Iglesia por todos los medios, de su influencia social y en apartar de ella á pueblos y gobiernos, ante los cuales se han esforzado por toda suerte de artificios hacerla sospechosa y presentarla como enemiga; Nós por Nuestra parte la hemos mostrado siempre tal como es en realidad, como la mejor amiga y bienechora de príncipes y pueblos, y Nos hemos ingeniado para reconciliarlos con ella, renovando y confirmando más estrechamente las relaciones amistosas entre la Santa Sede y las diversas naciones, y restableciendo en todas partes la paz religiosa." ¹¹⁹

A part d'aquest primer eix de l'actuació de Lleó XIII, el Papa exposa el segon que no és altre que la regeneració de la vida religiosa davant d'uns temps dolents per a la influència social de l'església. Això ens explica el perquè el prelat vigatà és un seguidor entusiasta de les idees pontifícies. El Papa diu el següent:

" Nós indicaremos solamente la necesidad extrema que tiene la sociedad de volver á los verdaderos principios del orden, tan inconsideradamente abandonados y descuidados. Por este abandono, esta armonia pacífica, en la cual residen la tranquilidad y el bienestar público, ha sido rota entre los pueblos y los soberanos y entre las diversas clases sociales; el sentimiento religioso y el freno del deber se han debilitado; de ahí que el espíritu de licencia y de revuelta, que va hasta la anarquía y hasta la destrucción de todo vínculo social, ha salido vigoroso y se ha esparcido ampliamente. El mal crece desmesuradamente y preocupa seriamente á muchos de los que gobiernan, los cuales buscan de cualquier manera arrastrar la sociedad por una pendiente fatal, y apartarla de su salvación. Es preciso oponer con todas nuestras fuerzas un dique á un torrente que ha acumulado tantas ruinas. Pero la salvación no vendrá sin la Iglesia, sin esa influencia

¹¹⁹. Carta de Lleó XIII a Rampolla, subsecretari d'Estat del vaticà. Roma, 15 de juny de 1887. BOE BV nº 932, 15 d'agost de 1887. p. 264.

saludable, que sabe dirigir con seguridad los espíritus hacia la verdad, y formar las almas en la virtud y el sacrificio; ni la severidad de las leyes, ni los rigores de la justicia humana, ni la fuerza armada, bastarán á onjurar el peligro actual, y mucho menos á reponer la sociedad sobre fundamentos naturales é inquebrantables.

Persuadidos de esta verdad, Nós creemos que Nuestra misión consiste en continuar esta obra de salvación, sea propagando las santas dotrinas del Evangelio, sea reconciliando á todos los espíritus con la Iglesia y el Pontificado, sea procurando á éste y á aquella la mayor libertad, á fin de ponerla en situación de cumplir, con frutos abundantes, su beneficosa misión en el mundo." 120

Després va repassant la situació en què es troba cada país: Austria-Hungria, França, Espanya, Portugal, Bèlgica, Prússia, els Estats alemanys, Baviera, Anglaterra, Rússia, Estats Units d'Amèrica, Grècia i els pobles de l'Orient i Itàlia -on insisteix en la necessitat del poder temporal sobre els territoris papals com a garantia de llibertat i d'aquest poder-. S'extén molt sobre aquest particular, donant tota mena de proves i consideracions. És interessant perquè resumeix les idees papals sobre aquest punt.

Hí haurà un altre fet que servirà de propagació de la problemàtica papal: les noces d'or sacerdotals de Lleó XIII pel desembre de 1887. Morgades, el 28 d'abril, ja fa una circular per tal de preparar-ho tot: misses, ofrenes, col·lectes, etc. Ens diu que durant aquell any -1887- s'han celebrat dos aniversaris i s'està a punt de celebrar-ne dos més. El primer ha estat el de la Comuna de París, "recuerdo de las escenas de pillage, de verguenza y de sangre é ignominia que presenció en 1870 la Capital de Francia. Como era de creer, de la apoteosis de aquel drama infernal no podían esperarse sinó palabras de odio, de venganza, de ruina y de muerte"¹²¹; el segon, el de l'Emperador d'Alemanya; el tercer, les festes que es preparen per a la reina d'Anglaterra i, finalment, el quart, "Dios ha querido que se celebre el quincuagésimo aniversario del Sacerdocio de León XIII con tanto mayor esplendor, cuanto que las pasiones revolucionarias se encarnizan cada día más, en ofender y humillar al Papado"¹²².

¹²⁰. Ibid., p. 264-65.

¹²¹. BOE BV Nº 924. 30-abril-1887. p. 145-46

¹²². Ibid. p.147.

Per l'octubre el bisbe fa una presentació en el butlletí¹²³ dels obsequis que la diòcesi farà a Lleó XII. Es tracta de la llista per poblacions d'aquests obsequis. La llista és impressionant.

El bisbe torna a dedicar a l'aniversari papal la carta-pastoral del 27 de desembre, on, en la seva primera part, fa una exposició sobre el món modern i ens explica com s'està demostrant la força de l'Església en aquests dies que el Papa rep tants homenatges:

"mayor poder casi no puede alcanzar el reino de Satanás; y por otra parte, en virtud de circunstancias humanamente inexplicables, el reino de Jesucristo, que es la Iglesia, con motivo del Jubileo sacerdotal de nuestro estimado León XIII, está dando una prueba tan exuberante de vida, y recibiendo de todas partes del mundo, con una espontaneidad, universalidad, amor y respeto, que asombra, un testimonio de veneración, obediencia y adhesión, cual nunca haya recibido; y que podría presagiar el tan suspirado triunfo de la Iglesia y reconocimiento universal de la soberanía social de Jesucristo."¹²⁴

Tot i això, la "revolució" avança cada dia, segons Morgades, que acaba la pastoral fent unes valoracions sobre el "naturalisme" com la versió moderna del "paganisme" antic i que porta a la societat cap a l'"ateisme" i el "materialisme".

També trobem la signatura del bisbe, com és natural, en totes les cartes col·lectives de l'episcopat espanyol, com l'adreçada al Papa felicitant-lo per les seves noces d'or sacerdotals¹²⁵.

123. Presentació per part de Morgades dels obsequis que es faran a Lleó XIII des de la diòcesi. BOE BV n° 938, 31 d'octubre de 1887.

Abans ja s'havia publicat una carta de Morgades sobre les noces d'or de Lleó XIII on animava per la seva celebració. Vic, 9 d'agost de 1887. BOE BV n° 932, 13 d'agost de 1887.

També una circular sobre sobre la recollida de diners pel Papa per aquest mateix motiu. Vic, 13 de setembre de 1887. BOE BV n° 935, 15 de setembre de 1887.

124. BOE BV N° 942 31-desembre-1887. p.432-33.

125. Felicitació datada a Toledo el 8 de desembre de 1887, on denuncien la situació del Papa i es solidaritzen amb la carta enviada per Lleó XIII al cardenal Rampolla. Aquesta carta, datada a Roma el 15 de juny de 1887, són unes instruccions pel qui era el nou Secretari d'Estat des del 2 de juny. En aquestes instruccions es parla de la situació de l'Església i del Papat en relació amb els països que la carta va enumerant, fent una llarguíssima disquisició sobre el cas italià. Creiem que es tracta d'un document molt important per resumir el pensament de Lleó XIII sobre certs temes. Per la felicitació de l'episcopat espanyol veure BOE BV N° 944 14-gener-1887. Per la carta de Lleó XIII al cardenal Rampolla veure BOE BV N° 932 13-agost-1887.

Els escrits de 1888.

Durant l'any 1888 el tema del Papa i les seves noces d'or seguia molt present¹²⁶ i el seguiment, per part de Morgades, de tots els esdeveniments que suposaven un grau més en l'enfrontament entre el Papat i el govern italià era, al nostre entendre, minucios. No només reproduïa el que, en aquells dies, era de domini públic per ser fins i tot propagat per la pròpia Església, sinó que, donada la intel·ligència i la capacitat de reacció del bisbe davant qualsevol esdeveniment, creava opinió sobre certes coses. Així, per exemple, el trobem fent comentaris quan el govern italià està modificant el seu codi penal, mentre opina que "La Italia acaba de aprobar su Kulturkampf brutal; que no es menos que la lucha civil y religiosa"¹²⁷; o quan comenta les eleccions a l'ajuntament de Roma del 17 de juny de 1888 on guanyaren els "revolucionaris"¹²⁸ i, fins i tot, quan relaciona fenòmens

126. Per exemple hi ha una circular de Morgades sobre la peregrinació que cal fer a Roma en motiu de les noces d'or del Papa. Vic, 10 de gener de 1888. BOE BV n.º 945, 31 de gener de 1888. Es tracta d'una carta adreçada als capellans i rectors de la diòcesi on engresca perquè es pugui fer aquesta peregrinació a Roma a principis d'abril.

Carta del Vaticà en contesta a la felicitació de la diòcesi, el donatiu i la carta-pastoral de Morgades. Roma, 1 de febrer de 1888. BOE BV n.º 946, 15 de febrer de 1888. És una carta on s'envia la benedicció apostòlica del Papa.

Recepció pontifícia a la peregrinació de la diòcesi de Barcelona. BOE BV n.º 15 de maig de 1888. Crònica amb els discursos de la peregrinació barcelonina a Roma, treta de L'Osservatore Romano del 4 de maig.

Encíclica de Lleó XIII "Quod anniversarius Sacerdotii Nostri". Roma, Dia de Pàscua de 1888. BOE BV n.º 954, 15 de juny de 1888. Agraeix les felicitacions de què ha estat objecte, parla sobre les ànimes del purgatori i recomana que l'últim diumenge de setembre sigui d'expiació. Cal fer una missa de difunts i oferir la comunió a les ànimes del purgatori.

Morgades fa una circular el 13 d'agost de 1888, ordenant les coses que diu el Papa. BOE BV n.º 958, 14 d'agost de 1888.

127. BOE BV N.º995 30-juny-1888. p.201.

128. Ampliem la cita perquè creiem que és interessant veure l'opinió del bisbe: "el 17 de este mismo mes librose en Roma una gran batalla electoral con motivo de la renovación de la cuarta parte de los consejales de su Ayuntamiento, revistiendo la lucha carácter eminentemente político, porque así lo había declarado el Gobierno, y esto significaba la unión de todos los revolucionarios mansos y rabiosos, de los judíos, masones y demás que con el nombre de anticlericales se han declarado enemigos abiertos y encarnizados del poder temporal y espiritual del Papa. El año anterior los católicos, para dar una muestra de consideración al Papa; para evitarle dentro del círculo de sus atribuciones, que no es estrecho, á pesar de residir en Roma el poder central que lo absorbe todo, nuevos disgustos y nuevos insultos; para oponerse á la inmoralidad é impiedad, cada día en aumento en la ciudad eterna, y hasta para detener la devastación y ruina material de la ciudad, que este nombre han dado los primeros genios nacionales y extranjeros á las reformas que se están ejecutando en ella; se lanzaron á la lucha y adquirieron una victoria completa. Este año, excitados por Autoridad respetabilísima, tomaron parte igualmente en las elecciones, y han tenido una completa derrota, gracias a la unión de los elementos del mal, á los esfuerzos é intrigas del Gobierno, y todas las demás malas artes que suelen emplearse en tales casos por los partidos, que disponen de la fuerza, así moral como material. El año pasado habían votado unos catorce mil, este año han ascendido a veinte y tres mil, mas de las dos terceras partes contrarias a la candidatura católica. Prescindamos de las malas artes y aceptemos el hecho tal cual aparece. Un municipio compuesto de enemigos del Papa, una ciudad, cuyas dos terceras partes de electores se declaran abiertamente contra él, y en una lucha, que se quería oponer como una protesta a las últimas declaraciones del Papa, y como una aprobación de las leyes y demás actos anatémizados por El en el último consistorio, ¿no es verdad que es una prueba mas,

socio-econòmics italians amb els greuges fets al Pontífex. En aquest sentit és molt significatiu un escrit del 25 de novembre de 1888, on torna a fer unes consideracions sobre Itàlia i el Papa amb els mateixos arguments de sempre, però, al final i amb abundants cites, ho lliga tot amb la situació de pobresa de certes capes de la població italiana i amb el fet de l'emigració cap a Amèrica. És la primera referència que fa Morgades a aquest fet cabdal de la història contemporània. Ens diu que a Itàlia hi ha llibertat, "¡Libertad de emigrar de Italia, un dia tan rica, para no morirse de hambre! Solo se explica así la emigración que todos los años parte de Italia para América en progresión ascendente, y cuya miseria tuvimos el dolor de presenciar en una de las embarcaciones de Génova, que hacía escala en Barcelona"¹²⁹.

Morgades, a més, intenta propagar totes aquestes idees com sigui. En un comentari sobre un decret vaticà sobre l'acció de gràcies pel jubileu del Sant Pare, el bisbe hi escriu un paràgraf adreçat als rectors, que copiem perquè ens sembla molt significatiu:

" Aprovechen asimismo esta ocasión para hacerles conocer de nuevo la tiranía que sufre la Iglesia, principalmente en Italia, como probamos en otro lugar de este mismo *Boletín*, á fin de que sigan protestando de ella, oren fervientemente para que cese, y trabajen por todos los medios lícitos y legales, á fin de que sea restituido el Pontífice y la Iglesia á la plenitud de poder, de que la dotara Nuestro Redentor divino." ¹³⁰

I, a més, escriu una carta pastoral¹³¹ on fa balanç del que ha suposat aquest any en què s'ha commemorat el cinquantenari de la consagració sacerdotal del Papa. Diu que s'ha posat de manifest de quina manera ha estat lloada per tothom la figura del Sant Pare, el presoner, el Rei destronat per la revolució. De quina manera, alhora, s'ha fet evident la potència de l'Església en la multitud de concentracions i peregrinacions que hi ha hagut.

clara y hasta evidente, de que es imposible que el Papa sin poder temporal, y sugeto no sólo á unos poderes legislativos, sino administrativos, contarios suyos, pueda cumplir su elevado Ministerio, y hasta habitar dignamente en una ciudad, que si hasta hoy se detiene ante la puerta de bronce, mañana puede traspasarla y profanar el Vaticano y hasta la misma sagrada Persona del Vicario de Jesucristo?" *Ibid.* p.204-5.

¹²⁹. BOE BV Nº 965 30-novembre-1888. p.384.

¹³⁰. Escrit de Morgades que acompanya un decret vaticà sobre l'acció de gràcies pel jubileu de Sant Pare. Vic, 25 de novembre de 1888. BOE BV nº 965, 30 de novembre de 1888. p. 392.

¹³¹. Carta pastoral de Morgades sobre l'any jubilar de Lleó XIII que està a punt de concloure. Vic, 27 de desembre de 1888. BOE BV nº 967, 31 de desembre de 1888.

Torna a insistir en la maleficència dels temps i en la degeneració de la societat: la devoció es perd, la família es trenca, la violència de classes va en augment, els costums es degeneren, la blasfèmia creix, les associacions religioses están en crisi, la política ho envaeix tot, etc. Alhora, reproduïx al butlletí¹³² la carta de Lleó XIII en motiu de l'acabament d'aquest any commemoratiu. El Pontífex, primer, agraeix tot el que s'ha fet i l'alegria que li ha produït. Però, després, ja passa a considerar la perversitat dels temps. De com les societats es van apartant dels ideals cristians: "Porque para merecer justamente el nombre de cristiano, además de la profesión de la fe, es necesaria la práctica de las virtudes cristianas, de las cuales no solamente depende la eterna salvación de las almas, sino también la verdadera prosperidad de los pueblos y la paz de la sociedad civil. Si se estudia la vida que hoy se vive, no habrá quién deje de ver cuánto se aparta de los preceptos evangélicos, así la pública como la privada"¹³³. Parla de les passions mundanes, dels escrits, de les escoles públiques on s'ensenyen d'altres doctrines i filosofies i com les "doctrines perverses" han envaït la vida pública i la privada, "el racionalismo, el materialismo y el ateísmo han engendrado al socialismo, al comunismo y al nihilismo"¹³⁴. És evident que advoca per un programa que faci tornar el món a les essències del cristianisme: "Lamentase con frecuencia que este siglo es esteril en hombres de carácter. Vuélvase á las costumbres cristianas, y con

132. El butlletí d'aquest any està ple de referències a peregrinacions i discursos del Papa. En posarem algun com exemple:

Discurs del Papa a la peregrinació italiana del dia 3 de gener. Parla del tema de sempre D'Itàlia. BOE BV nº 947, 29 de febrer de 1888.

Discurs del Papa al Sacre Col·legi on parla de la seva situació. Després hi ha unes notes del bisbe Morgades, sense data, on incideix en el mateix. BOE BV nº 948, 15 de març de 1888.

Discurs del Papa en contestació al missatge que li dirigí el primat d'Irlanda en motiu de la peregrinació irlandesa en motiu de les noces d'Or. BOE BV nº 948, 15 de març de 1888.

Discurs del papa als peregrins austro-hongaresos i discurs del Papa als peregrins francesos. BOE BV nº 951, 30 d'abril de 1888.

Homenatge dels escriptors catòlics espanyols a Lleó XIII. BOE BV nº 951, 30 d'abril de 1888.

Discurs del Papa als peregrins belgues. BOE BV nº 953, 30 de maig de 1888.

Discurs del Sant Pare als clergat italià. Està centrat sobre la qüestió italiana. BOE BV nº 963, 31 d'octubre de 1888.

Discurs del Papa als pelegrins napolitans fet en l'audiència solemne del dia 24 d'octubre. BOE BV nº 964, 15 de novembre de 1888.

133. Carta de Lleó XIII a l'acabar-se l'any de les seves noces d'or. Roma, 25 de desembre de 1888. BOE BV nº 969, 31 de gener de 1889. p. 19.

134. Ibid, p. 21.

eso recobrará el espíritu humano la constancia y la firmeza"¹³⁵. La font de Morgades torna a quedar molt clara.

Pel juny d'aquest any Lleó XIII publicaria la famosa encíclica "Libertas", on, malgrat atacar al liberalisme amb arguments que no trobaríem gaire diferents als de Pius IX, deixa la porta oberta cap a la tolerància i a l'aproximació de l'Església als estats liberals. El butlletí eclesiàstic de Vic, ràpidament, va oferir-ne la traducció i Morgades va aprofitar-ho per fer-ne un comentari elogiós¹³⁶. És un tema que comentarem quan expliquem la qüestió de l'integrisme, més endavant, en un altre capítol.

Els escrits de 1889.

Ja al 1889, Morgades torna a insistir, en la pastoral que escriu amb motiu de la quaresma, en la recristianització davant d'un món en perill. Parla, primer, sobre la predicació per passar, després, a considerar què han de fer els ministres de l'Església, que no és altra cosa que: "Nuestro cuidado y nuestra preocupación, pues, debe consistir en prepararnos debidamente, y armarnos de armas de buena ley, para entrar en el combate"¹³⁷; deures recordats pel Papa en diverses ocasions. Per millorar les coses, segons Morgades, cal que el clergat porti una vida exemplar. Després fa moltes consideracions sobre com han d'exercir la pastoral els clergues de la diòcesi durant aquest temps quaresmal i sempre, cosa que resumeix en aquestes paraules: "Renunciar i hacer renunciar la impiedad y las pasiones mundanas; vivid sobria, justa y religiosamente"¹³⁸. Aquesta màxima, aplicable no només

135. Ibid, p. 25.

136. Encíclica de Lleó XIII "Libertas" sobre la llibertat i el liberalisme. Roma, 20 de juny de 1888. BOE BV nº 956, 14 de juliol de 1888.

També el butlletí reproduí la Carta col·lectiva de l'episcopat espanyol al Papa en motiu de l'encíclica "Libertas". Toledo, 24 de setembre de 1888. BOE BV nº 965, 30 de novembre de 1888. Feliciten al Papa per la seva encíclica a més de protestar per la situació en què es troba. El Papa ho contesta amb una carta del 10 de novembre de 1888, reproduïda en el mateix butlletí.

137. Pastoral de Morgades en motiu de la quaresma. Vic, 22 de febrer de 1889. BOE BV nº 971, 28 de febrer de 1889. p. 68.

138. Ibid, p. 64.

al clergat sinó a tots els fidels, significa lluitar i apartar-se de totes les desviacions i perills de la societat moderna. La impietat, sobretot, representada pel racionalisme i pel socialisme que suprimeix tota autoritat i aboca l'home a la llibertat i a la mentida. Renunciar a les passions mundanes en un moment en què estan desfrenades i viure en la sobrietat. La sobrietat conduirà a la justícia, aquesta a la pietat i juntes us faran bons cristians, explica el prelat. Això vol dir resar, demanar el regne de Déu, complir amb els preceptes cristians, assistir a missa, complir amb el sagrament de la penitència, apuntar-se a alguna confraria, prendre part en les obres de propaganda catòlica i en les de beneficència, no caure en el vici de la blasfèmia, evitar la lectura de periòdics dolents i llibres perillosos, resar el Rosari i consagrar-se al Sagrat Cor de Jesús imitant les seves virtuts, que es troben en els llibres sobre aquesta devoció: "l'Apostolat de l'Oració" i les "Meditacions del Sagrat Cor de Jesús", ambdues del Pare Ramière; el "Mitsatger del sagrat Cor"; la "Imitació del Sagrat Cor" del P. Arnoldo, S.J. Caldrà perseverar en ser purs i castos, obedients amb els superiors -servents de l'església, mestres, pares-, no robar, i allunyar-se de la usura donant caritat als pobres, evitar la murmuració, la mentida, els judicis temeraris. I tenir esperança, malgrat que les paraules de Morgades caiguin en un determinisme diví quan considera els mals naturals o analitza els progressos materials de la societat:

" Ah hijos Nuestros muy amados! La falta de temor de Dios nos ha apartado de su amor, la pérdida de uno y otro, haciendo desaparecer las virtudes cristianas, han muerto también en nosotros la esperanza, y hemos venido á parar al más grosero positivismo, al naturalismo más absoluto, ruina de las almas, no menos que de la sociedad. Y por esto mientras la filoxera invade y destruye nuestros viñedos, germen principal de nuestra riqueza; y los tratados de comercio matan nuestras fábricas y acaban con la agricultura; y la miseria despuebla provincias enteras; y el error y el vicio gangrenan nuestras costumbres y envenenan al alma; faltos de fe y de esperanza en Dios, nadie se acuerda de El, para que nos libre de tantos males presentes y futuros (...)

Ello es que ya en la hora presente gran parte de sistemas inventados por el hombre, para emanciparse de Dios, y en los cuales había puesto toda su confianza, se han rebelado contra él: empieza ya á asustarnos la perfección á que han llegado gran número de obras de la industria y del arte, y muchos de sus inventos, la dinamita por ejemplo, que ha de servir para cosas útiles, amenaza por medio de las ruines barbaridades, en que se emplea por algunos perversos, ser el Faraón de los pueblos modernos: la imprenta destinada á la difusión de las luces, acabará por ser la causa más eficaz de todas las tinieblas: el sistema representativo, que hubiera podido ser el amparo de todos los derechos, convertido en parlamentarismo, es ya hoy dia la

gran sentina de todas las inmoralidades, y el cobertor de grandes iniquidades, y lo mismo puede decirse de otros sistemas en los cuales, como en Reyes de la tierra, la sociedad moderna ha querido cimentarse, apoyarse, dirigirse y gobernarse." 139

L'única sortida davant d'aquest panorama tan desolador és perseverar en el veritable cristianisme tal i com hem exposat abans.

La preocupació de Morgades pels atacs entre diferents diaris catòlics i la desobediència de molts d'ells cap a l'autoritat episcopal, fa que miri de publicar tota mena d'escrits papals sobre el tema. Així veiem com és reproduïda al butlletí la carta de Lleó XIII a l'arquebisbe de Tours, Meignan, sobre els errors d'una part de la premsa catòlica¹⁴⁰, on es reafirma l'autoritat del bisbe per damunt de qualsevol publicació catòlica. Morgades, sens dubte, intenta dotar-se d'arguments de cara qui el pugui criticar en les diferents polèmiques aparegudes a la premsa.

En aquesta línia de publicar i reproduir els documents papals, trobem molt interessant el text de l'allocució que el Papa fa en el consistori secret a Roma l'11 de febrer¹⁴¹. Un interessant discurs on, a més de pronunciar-se sobre els temes de sempre -l'interès en tenir bones relacions amb tots els estats i governants, preocupació per Polònia, constatació que l'església catòlica és qui ha de salvar el món-, introdueix una preocupació per la pau mundial una vegada demostrat el perill que representa el progrés tècnic militar que acompanya el progrés de la ciència. No sabem si es tracta d'unes primeres formulacions pacifistes per part d'un Sant Pare. Sí que és cert que la formulació és almenys molt moderna. Morgades parla apocalípticament de la dinamita, en alguna ocasió, però ens sembla que té un tó més dramàtic i, sobretot, molt lligat a la seva tesi sobre la perversitat dels temps, mentre que el Papa sembla més raonat, tot i que no amaga que es tracta d'un producte del progrés que, en desautoritzar-lo, desautoritza el mateix progrés modern.

Interessant, també, és la carta del Papa als prelatos nord-americans¹⁴²,

139. Ibid, p. 86-87.

140. Roma, 17 de desembre de 1888. BOE BV n° 970, 15 de febrer de 1889.

141. Allocució del Papa en el consistori secret. Roma, 11 de febrer de 1889. BOE BV n° 972, 15 de març de 1889.

142. Carta de Lleó XIII als arquebisbes i bisbes d'Amèrica. Roma 10 de desembre de 1888. BOE BV n° 973, 30 de març de 1889.

reproduïda al butlletí, on els exposa les pèssimes condicions en què arriben i són tractats els emigrants italians que es desplacen al nou continent. Mostra la seva preocupació per les condicions denigrants per a la salut material d'aquesta gent, però està més alarmat per la seva degradació moral. La manca de sacerdots pot ser una de les causes d'aquesta degradació per la qual cosa anuncia que s'enviaran sacerdots per tenir cura d'aquestes ànimes. Tampoc aquesta carta té les tintes apocalíptiques de la referència de Morgades a l'emigració italiana, conseqüència, segons ell, si ho recordem, de la degradació del propi estat italià. És curiós, una altra vegada, que tant el Papa com Morgades tractin aquest tema. Probablement es devia comentar i Morgades va recullir, segurament, les opinions que circulaven, sobretot si aquestes venien del Vaticà. La cosa més curiosa és que la carta de Morgades és del 30 de novembre de 1888 i la del Papa de dies més tard.

Són molt poques les ocasions en què Morgades esmenta la Revolució Francesa en els seus escrits i, en la majoria dels casos, ho fa quan parla d'algun tema relacionat amb la situació de França. Però és significativa la menció que en fa en la pastoral del 13 d'abril de 1889, quan es fa ressò de la celebració del primer centenari i el contraposa a la celebració del tretzè centenari de la conversió de Recaredo al catolicisme:

"Francia se prepara para celebrar la fatídica fecha centenar de la proclamación de los derechos del hombre, que en puridad no son otra cosa que la negación radical y absoluta de los derechos de Dios; y España, la España católica se prepara para celebrar el XIII Centenario de la conversión de Recaredo. (...)

Los principios revolucionarios de la primera fecha inficionando (sic) á todo el mundo, le han puesto al borde del abismo : testigo esta misma Francia, presa de la impiedad y del vicio, y próxima á sucumbir ahogada en sangre en manos de las pasiones demagógicas, que ha levantado con sus principios en todas partes. España, gracias á la fuerza que le daba principalmente la unidad religiosa, que arranca de aquella fecha gloriosísima, y á las bendiciones que por su causa merecía de Dios, llegó á ser señora del mundo, dueña y arbitra de sus destinos, descubridora y poseedora de un nuevo mundo, llegando á una altura en la civilización, y cultura de las artes y de las ciencias, y en la extensión de su poder y de su dominio á que no ha llegado, ni legará probablemente ninguna otra Nación. Disminuido su fervor religioso, y roto de una manera más o menos vergonzante el principio de su unidad religiosa, y, cosa rara, precisamente en una época en que se proclama como causa de prosperidad y progreso el principio de unidad política, nacional, jurídica, etc.; atropellando, para implantar estas unidades, derechos sacratísimos que amenazan de muerte la vida de importantísimas regiones; rota su unidad religiosa de una manera suficiente, para que más o menos aprisa se infiltren en nuestras leyes y

costumbres la divisi3n en lo que debe haber m3s unida, la indiferencia religiosa 3 la persecuci3n, que no otra cosa pueden significar la falta de reconocimiento por parte de todos, colectividad 3 individuos, de los derechos de Dios; Espa1a va entrando desgraciadamente en el gran concierto de rebeli3n contra Dios y su Cristo"¹⁴³

Aix3 el fa concloure amb el prec que les celebracions del mes de maig - mes de Maria-, del mes de juny -festa del Sagrat Cor- i del mes d'octubre - dedicat al Sant Rosari-, siguin fetes amb tota mena de solemnitat i devoci3.

Una altra refer3ncia a la revoluci3 francesa la trobarem nou anys despr3s, 8 de febrer de 1898, en una pastoral amb motiu de la quaresma dedicada especialment a l'oraci3, per3 amb clares refer3ncies al significat de la revoluci3 francesa i a Espanya¹⁴⁴.

Per3 el fet que provoc3 m3s reacci3 per part del bisbe en el tema de la situaci3 del Papa, com en d'altres sectors cat3lics, fou tot l'afer del monument erigit a Roma a Giordano Bruno. El 8 de juny de 1889 Morgades envia un telegrama de protesta al Papa¹⁴⁵ i escriu una pastoral el 20 de juny sobre el tema¹⁴⁶. En ella parla de la guerra contra el Papa i lliga aquest fet amb el socialisme i l'anarquisme, "Qu3 signifiquen -exclama- los 500.000 socialistas que se presentaron en las elecciones de Alemania, y el gran n3mero de asociaciones profesionales con centenares de millares de miembros esparcidos por todas las ciudades y aldeas? Qu3 signifiquen los 50.000 miembros de una sola asociaci3n de Par3s, el comit3 central de la federaci3n, seguido de las asociaciones de los Departamentos, uno s3lo de los cuales, el de Marsella, dispone de 50.000 individuos? Qu3 significa el nihilismo en Rusia y la Revoluci3n en todas partes? Cu3l es su bandera? EL ODIO Y LA DESTRUCCION; odio contra la Religi3n, sus ministros y contra Dios mismo; odio contra las leyes que son un freno 3 sus perversas inclinaciones; odio contra

143. Carta pastoral de Morgades. Santa Maria de Sallent, 10 d'abril de 1889. BOE BV n3 974, 15 d'abril de 1889, p 139-40. Aquest tretz3 centenari de la conversi3 de Recaredo va portar que s'organitzessin al bisbat gran nombre d'actes religiosos, les cr3niques dels quals van ser aplegats en el BOE BV N3991 31-desembre-1889. Aquest Butllet3, alhora, fou enviat a Roma i el Papa va agrair la tramesa mitjançant una carta que es troba a BOE BV N3 994 31-gener-1890.

144. Es tracta d'una pastoral molt interessant pels comentaris que fa Morgades. BOE BV N3 1.213. 15-febrer-1898.

145. El text del telegrama diu aix3: El Obispo de Vich con su Clero y pueblo fiel protestan en3rgicamente del nuevo atentado contra la Iglesia, que acaba de cometerse con motivo de la erecci3n en Roma de la est3tua de Giordano Bruno, y repiten su incondicional adhesi3n 3 la Santa Sede." BOE BV N3 978. 15-juny-1889. p.205.

146. BOE BV N3 979 22-juny-1889.

la sociedad que todavía dispensa gracias y honores á la gente honrada; odios concentrados en estas máximas fatídicas de Proudhón: *la honradez no es más que una palabra; la justicia un mito; la autoridad un abuso; el derecho una usurpación; la propiedad un robo.* Odio y destrucción."¹⁴⁷ En la pastoral, a més, hi ha reproduïda una crònica d'un diari que explica tots els actes en honor a Giordano Bruno i, el bisbe, hi fa unes consideracions molt interessants sobre polítics italians. Explica, també, qui era Giordano Bruno consultant la Història Universal de Cantú, "a pesar de la excesiva benevolencia con que trata á Bruno"¹⁴⁸, i la "Historia general de la Iglesia por el Cardenal Hergenroether - V. Carbonero y Sol, Fin funesto de los perseguidores de la Iglesia". La pastoral l'envià a Roma la qual cosa va fer que el cardenal Rampolla el contestés, el 2 de juliol, de la manera següent:

" Assai opportuno é estado il pensiero che ha avuto la S.V. Illma. é Rma. nell'indirizzare una Lettera Pastorale al suo Popolo per fargli apprendere la gravità dell'insulto onde fu offesa la Religione Cattolica coll'erezione in Roma di un monumento á Giordano Bruno. -Il Santo Padre á cui ho presentato l'esemplare di detta Pastorale da Lei rimessami col suo foglio del 24 di Giugno ha lodato lo zelo di V.S., é si compiace nella speranza che i fedeli alle di Lei cure commessi si persuadono ognor meglio della intollerabile situazione á cui é ridotto il Supremo loro Pastore, ed affrettino colle loro preghiere ed opere buone il fine di questa grave tribolazione che Dio permette á la sua Chiesa. Nel manifestare questi benevoli sentimenti dell'animo di Sua Santità, mi é grato di poterli partecipare che della Pontificia benevolenza fu dato un nuevo pegno con una speciale benedizione impartita á Leied alla sua amata Diocesi: é reffermarmi con la piú distinta stima."¹⁴⁹

A més s'adhereix a la carta de l'episcopat espanyol datada a Toledo el dia 25 de juliol¹⁵⁰. Però hi ha una cosa que ens interessa més i és la manera com la població en general podia viure aquests esdeveniments, com es podia mobilitzar enfront els atacs al Papa. En aquest sentit és molt significativa la carta-pastoral del 24 de setembre on afirma que:

"De un extremo á otro de la Diócesis, desde la ciudad más populosa hasta la más pequeña aldea, se ha manifestado un santo entusiasmo, en muchos de vosotros á costa de penosos sacrificios,

¹⁴⁷. Ibid, p. 226-27.

¹⁴⁸. Ibid, p.334.

¹⁴⁹. BOE BV Nº 980. 15-juliol-1889. p.245-46.

¹⁵⁰. Aquesta carta es troba a BOE BV Nº 981 31-juliol-1889. p. 269-70. El Papa agraeix la protesta dels bisbes espanyols i els envia una carta datada el 5 d'agost. BOE BV Nº 984. 14-setembre-1889. p. 333-34.

para corresponder dignamente á Nuestro llamamiento, para execrar, como se merecen, los alardes de impiedad recientes, y para pedir á Dios misericordia y perdón y remedio para tantos y tamaños males. Pocas ó ninguna Parroquia ha dejado de tomar parte en algunas de las peregrinaciones hechas á los santuarios más renombrados, y en los cuales Dios y su Santísima Madre se han complacido en todos los tiempos en hacer conocer su bondad y misericordia para con los hombres. ¡Haga el Señor que todas estas manifestaciones de fe hayan sido sinceras y cordiales, y vayan seguidas de prácticas constantes de piedad, de devoción y de virtud, único medio de ver realizada nuestra esperanza!"¹⁵¹.

Anuncia, ahora, dues peregrinacions més: una al Santuari de la Gleva i, l'altra, al santuari de la Ntra. Sra. de Lourdes a Prats de Lluçanés, per mostrar la unitat i la fermesa de tota la diòcesi enfront els atacs a l'Església. L'augment de la pràctica devocional ens apareix, així, com un instrument pedagògic per mostrar l'estat de coses a la població i, ahora, com la millor arma per tal de contrarestar-les.

Pocs textos de Morgades, també, són tan clars pel que intentem demostrar aquí, o sigui la identificació de la paraula "revolució" amb el fet del Papa i de Roma, com el que porta per títol "Las dos banderas, la Iglesia y la Revolución". Es tracta d'un text, publicat el 31 d'octubre de 1889¹⁵², on el bisbe ens presenta dos documents: el discurs de Lleó XIII als peregrins obrers francesos en l'audiència del 20 d'octubre del mateix any i un fragment d'un discurs de Crispi a Palerm. Segons Morgades, així es pot veure com parla l'Església i la Revolució i tothom pot extreure'n les conclusions. És un text, per altra banda, on surt tota la temàtica social, anàlisi del socialisme i qüestions obreres.

Pel juliol d'aquell any, Morgades escrivia una circular sobre el museu episcopal de Vic, tema que ja exposem en un altre capítol¹⁵³, i reproduïa l'encíclica de Lleó XIII sobre Sant Josep¹⁵⁴. Encíclica mitjançant la qual el Papa, després d'haver recomanat la devoció a la Mare de Déu, vol fer créixer la de St Josep. Recomana pregar-li i fa unes consideracions sobre l'artesà, l'obrer. Hi inclou una recomanació perquè se santifiqui el dia 19 de març i

¹⁵¹. BOE BV Nº 985. 30-setembre-189. p.349-50.

¹⁵². BOE BV Nº 987. 31-octubre-1889.

¹⁵³. Circular de Morgades sobre el Museu. Vic, 10 de juliol de 1889. BOE BV nº 980, 15 de juliol de 1889.

¹⁵⁴. Encíclica de Lleó XIII sobre Sant Josep. Roma, 15 d'agost de 1889. BOE BV nº 983, 31 d'agost de 1889.

una oració a St. Josep. És interessant per refer la devoció a St. Josep. Mesos després, ja el 1890, es declararia festa de precepte pel Vaticà aquesta diada¹⁵⁵. El govern espanyol de Sagasta decretà festa el dia de St. Josep el 27 de febrer de 1890¹⁵⁶. Morgades en fa un comentari a aquest breu on es declara aquesta festa de precepte i on hi ha una cita prou eloqüent que ens indica com hem d'agafar aquesta celebració:

"la Iglesia nuestra Madre, guardadora de la fe y costumbres, dispensadora de las gracias y beneficios de Dios, ha opuesto en poco tiempo tres remedios heróicos que nos hacen comprender toda la gravedad del mal, que trata de atajar. Una mayor devoción a María, coronándola para estimular más su poder de intercesión con la más hermosa de las estrellas que adornan su frente, por medio de la declaración dogmática de su CONCEPCIÓN INMACULADA desde el primer instante de su existencia, é interesándola con la renovación del espíritu de devoción al Santísimo Rosario; una mayor devoción al Santísimo Rosario; una mayor devoción al Sacratísimo Corazón de Jesús, enriqueciéndola con gracias especialísimas; y una mayor devoción al Patriarca San José, Esposo castísimo de la Virgen."¹⁵⁷

Acaba l'any amb una carta-pastoral sobre l'advent. Es tracta d'una carta de caire més religiós on torna a plantejar que cal aprofitar aquestes festes per aproximar-nos al Señor i vèncer la maldad que hi ha arreu. Adverteix, sobretot, contra la maçoneria inserint uns documents maçònics, extrets i traduïts del Moniteur de Roma del 31 d'octubre de 1889 -diari adicte a la Santa Seu-, mitjançant els quals intenta demostrar el perill que correm davant del contuberni que el mal està fent.

Adverteix de tot això per posar en guàrdia contra una lògia maçònica de Vic. Ho diu d'aquesta manera:

"porque también en esta Diócesis, por entero un día tan rica en fé y en el horror á las sectas tenebrosas, han dejado sentir su hálito pestífero, y en Nuestra misma ciudad, la ciudad de los Santos Mártires y de San Miguel de los Santos, hemos sabido con tanta pena como espanto, funcionar bajo el nombre de LIGA-UNIVERSAL, LIBRE-PENSADORES ANTICLERICALES, GRUPO-LUZ DE LA MONTAÑA, y con la capa de Beneficencia, una Asociación cuyo sólo

¹⁵⁵. Document pontifici on declara festa de precepte el dia de St. Josep. Roma, 28 de gener de 1890. BOE BV nº 998, 28 de febrer de 1890. Document traduït al castellà en el BOE BV nº 999.

¹⁵⁶. Mitjançant un decret del 27 de febrer de 1890. Un decret on es recull el breu pontifici i que es troba al BOE BV nº 999.

¹⁵⁷. Comentari datat a Vic el 26 de febrer de 1890. BOE BV nº 998, 28 de febrer de 1890, p. 123.

Els escrits de 1890.

El 1890 s'inicia amb la reproducció, al butlletí, de l'encíclica "Sapientiae christianae", acompanyada d'un comentari laudatori per part de Morgades. L'eix central de l'encíclica pretén recordar els preceptes de la vida cristiana, a fi i a efecte d'imbuir-ne la vida, costums i institucions dels pobles. Aquests valors, segons el Papa, s'haurien anat perdent o debilitant en la societat moderna i caldria un esforç per recuperar-los per tal de lluitar en condicions contra el mal estat de coses. Planteja el dilema que es pot produir en qualsevol cristià entre l'obediència al poder civil o al poder religiós, quan ambdós manen coses contraposades. En aquest sentit el poder religiós passa per davant perquè té relació amb el mateix fonament de l'home i la societat: "Amar, pues, á una y otra patria, la natural y la de la ciudad celeste; pero de tal manera, que el amor de ésta ocupe lugar preferente en nuestro corazón, sin permitir jamás que á los derechos de Dios se antepongan los derechos del hombre, es el principal deber de los cristianos, y como fuente de donde se derivan todos los demás deberes."¹⁵⁹ Diu quines són les coses que cal fer per complir com a bon cristià. En primer lloc, cal estudiar acuradament la doctrina cristiana; segon, professar obertament i constantment la doctrina catòlica i propagar-la segons les nostres forces i, tercer, predicar la divina paraula, no només els mestres sinó tothom, amb l'exemple, per tal de propagar la veritat cristiana i expulsar els errors. El Papa insisteix, després, en la unió dels catòlics: "Mas para esta unión de los ánimos y semejanza en el modo de obrar, no sin causa formidable á los enemigos del nombre católico, lo primero de todo es necesaria la concordia de pareceres"¹⁶⁰. Surt així contra la profunda divisió

¹⁵⁸. Carta-pastoral de Morgades sobre l'advent. Vic, 26 de novembre de 1889. BOE BV n° 989, 30 de novembre de 1889. p. 429.

¹⁵⁹. Encíclica de Lleó XIII sobre els principals deures dels cristians. Roma, 10 de gener de 1890. BOE BV n° 995, 15 de febrer de 1890. p. 43.

¹⁶⁰. Ibid, p. 48.

existent entre els catòlics en molts països. A part de "la concòrdia de pareceres" cal, segons Lleó XIII, tenir molt clar que cal obediència als bisbes i a la Santa Seu en tot, no només en els dogmes. De la qual cosa se'n deriva, no d'una manera automàtica, que l'Església, al ser una organització i una societat perfecta, no pot ser esclava de cap partit polític, ni cal que s'alineï en una determinada forma d'Estat. L'església els ha de respectar mentre quedin garantides la religió i la moral. Lleó XIII amplia aquest apartat. Fa referències a què no pot haver-hi cap grup polític que s'erigeixi en defensor exclusiu dels temes eclesiàstics i preconitza una estratègia mitjançant la qual l'Església es situï per damunt de tot i pugui portar a terme el seu programa de recristianització dels estats. Lleó XIII era radicalment contrari a arrossegar l'Església cap a les lluites dels partits polítics, perquè donava per suposat que la Religió havia de ser per a tots quelcom de sagrat i inviolable. L'Església no podia convertir-se en partit polític, la qual cosa el feia mirar molt de reüll el partit del centre alemany¹⁶¹. Finalment, parla de la família com a entitat on es pot viure un perfecte cristianisme. Morgades parlà sobre l'encíclica en els sermons quaresmals d'aquell any a la catedral¹⁶².

També és simptomàtic que el bisbe reproduïx al butlletí la carta de Lleó XIII al bisbe Casañas. Una carta que és una felicitació per la del bisbe d'Urgell adreçada al clergat i fidels de la seva diòcesi on mostra el seu allunyament de les posicions integristes. Lleó XIII aprofita l'ocasió per recomanar als catòlics espanyols que superin les seves diferències i arribin a una perfecta concòrdia de pensament i d'acció. Diu, a més, que la carta de Casañas està en la línia de la seva encíclica *Sapientiae Christianae* i fa una mica d'història i valoració de les controvèrsies que hi ha hagut entre els catòlics a Espanya:

" Porque es en verdad deplorable, que de algunos años acá, engañados muchos de ellos y divertidos por aficiones de partidos ó banderías políticas, no menos que por humanos intereses, hayan descendido á la arena para combatir unos con otros bajo la dirección y mando de unos pocos, que abusan de la eximia religiosidad de ese pueblo para humillar á los adversarios con

¹⁶¹. Hubert Jedin, op. cit., pàg 349.

¹⁶². Posteriorment hi ha el resum dels sermons quaresmals de Morgades a la catedral de Vic. BOE BV nº 1000, 31 de març de 1890. La temàtica dels sermons, dels quals no en coneixem el text exacte sinó una síntesi, gira entorn als temes que sempre insisteix Morgades. Aquesta vegada recalca l'encíclica de Lleó XIII *Sapientiae Christianae* i molts discursos del Papa fets a peregrinacions.

los que se hallan en disonancia en materias políticas, para satisfacer codicias y privadas aspiraciones, y para convertir en propia sustancia las cosas que son de Dios." 163

Critica a aquells que escriuen injúries en els periòdics, que interpreten els textos del Papa i de les autoritats eclesiàstiques a favor dels seus interessos, que rebutgen l'autoritat dels bisbes i que deformen els temes per acostar-los als seus interessos polítics. És per tot això que Lleó XIII comenta la carta de Casañas, "en la que con sabiduría y con claridad has expuesto las causas, la gravedad y origen de este pernicioso contagio que inficiona la España, los daños que del mismo son de temer, así como los remedios que para su destrucción deben adoptarse"164 i se'n felicita. Alhora, espera que aquest document serveixi a d'altres bisbes en l'esforç per tranquilitzar i portar a bon port la concòrdia entre els catòlics i l'obediència als legítims poders episcopals.

Morgades, al final de la carta, no deixa de fer-ne un petit comentari on mostra aquest document com la prova de la seva pròpia posició. Sens dubte, l'agafa com un triomf de les seves tesis davant d'una personalitat amb qui tingué tantes polèmiques.

Interessantíssima circular és la que Morgades fa pels rectors, a finals d'abril, sobre la devoció a la Mare de Déu, on recomana i recorda els actes que han de fer pel mes de Maria, que contraposa a una "manifestación internacional" -es tracta del Primer de maig- que havia de tenir lloc. Maria se'ns presenta com el remei contra aquests desmans dels temps i com la salvadora dels valors reals de la societat. Fixem-nos com els adoctrina amb el text que reproduïm, que no pot ser més significatiu:

" Apreciado Sr. Párroco: aunque tenemos la seguridad de que siguiendo la costumbre de años anteriores, procurará V. que las funciones del mes de Mayo se celebren con toda solemnidad posible, las circunstancias extraordinarias á que nos hallamos avocados, de las cuales es un síntoma precursos la manifestación internacional que se prepara, Nos mueven á excitar su celo por la gloria de Dios y la salvación de las almas, para que no perdone medio alguno para conseguir tan grandes intereses. Lo que hoy es un peligro, y quizás mañana sea una realidad, estaba ya previsto, por ser fundado en la naturaleza misma de las cosas y en las predicciones de Dios. Se ha querido fundar una sociedad sin El, y como edificio sin fundamento infaliblemente se viene abajo si

163. Carta de Lleó XIII al bisbe de la Seu d'Urgell Rona, 20 de març de 1890. BOE BV nº 1002, 30 d'abril de 1890. p. 203-04.

164. Ibid, p 205.

no se cambia de rumbo radicalmente. Se ha tenido cuidado durante tres siglos de exaltar los derechos símbolo de la fuerza, sobre los deberes símbolo de la justicia y del derecho; y una vez sobrepuestos aquellos á estos, no queda más que el triunfo de la fuerza bruta: ó el despotismo si viene de arriba, ó la anarquía si viene de abajo; capaces uno y otro para acabar con la dignidad humana ó arruinar á la sociedad. Desde la mal llamada Reforma, la Iglesia y todos los pensadores dignos de este nombre han venido anunciándolo: mas la primera, emprobecida y perseguida en todas partes, no ha podido preparar á la sociedad para resistir á la revolución, á que se ve arrastrada sin remedio; y probablemente la impaciencia de las masas, tan fuertemente excitada por las pasiones de todas clases, con la tolerancia ó complicidad de los mismos Gobiernos, no permitirá que lo consiga sin pasar la humanidad por una gran catástrofe. La voz de los segundos ha quedado ahogada por la licencia desenfadada concedida al mal y al error en todas partes. Esperamos que la manifestación será dominada esta vez, no sin causar daños de consideración; pero tememos que será el principio del fin. Mas *nescit tarda molimina Spiritus Sancti gratia*. Acudamos con devoción á María, que tantas veces ha salvado á la sociedad, y si lo merecemos, la salvará en la hora presente. De todos modos habremos cumplido como buenos cristianos, y esto nos basta. Ni la Iglesia ni la Patria pueden exigirnos otra cosa. Con la oración y la acción obremos el bien con todas nuestras fuerzas y en todas partes, y permanezcamos tranquilos, esperando la hora de Dios que brillará por su misericordia ó por su justicia.

Procure V. durante este mes hacer conocer el peligro inminente que nos amenaza por causa de nuestros pecados, que nos han apartado de Dios y de su Iglesia santa: promueva la frecuencia de Sacramentos, procure predicar la divina palabra, recomiende la asistencia á las funciones del Mes de María; en una palabra, esfuércese en lograr la reforma de vida en sus feligreses, hasta que sea completamente cristiana, y Dios le premiará largamente; y la misma sociedad, que ahora nos persigue y nos desprecia, un día, aunque tal vez tarde, estimará nuestros esfuerzos y nos hará justicia." 165

Mostra, també, un especial interès en què qualsevol funció religiosa no degeneri en un acte mundà i, sobre aquest particular, adverteix els rectors mitjançant una circular¹⁶⁶. La insistència sobre les pràctiques devocionals és constant. Una circular sobre el mes del Rosari, datada el 24 setembre, torna a incidir en la imperiosa necessitat que se celebri davant dels temps actuals i repeteix moltes argumentacions papals sobre aquesta devoció. Alhora, la circular serveix per reproduir l'oració de St Josep traduïda al català. És curiós veure com quan s'oficialitza una festa o es

165. Circular de Morgades als rectors sobre la devoció del mes de Maria. Sta Maria de Monmaneu, 28 d'abril de 1890. BOE BV nº 1003, 1 de maig de 1890. p. 217-220.

166. Circular de Morgades sobre funcions religioses amb caràcter mundà. Vic, 29 de maig de 1890. BOE BV nº 1005, 31 de maig de 1890.

promociona una devoció surten moltes oracions. És com si els estaments eclesiàstics anessin donant les solucions per canalitzar aquesta devoció, entenent l'oració com un element de mobilització i de plasmació d'una ideologia concreta. En l'oració a St. Josep hi ha paràgrafs tan significatius com aquest:

"Protegiu, ó vigilant custodi de la Sagrada Familia, á la escullida descendencia de Jesucrist; aparteu de nosaltres, ó amantíssim Pare, tota peste de errors y de vicis; y assistiu nos propici desde'l Cel en aquest combat ab lo poder de las tenebras, ja que sou nostre fortíssim Protector; y aixís com en altre temps salváreu al Infant Jesús de gran perill de la vida, aixis ara defenseu á la Santa Iglesia de Deu de las astucias dels contraris y de tota adversitat, y abrigueunos á tots y cada un de nosaltres baix lo vostre perpétuo patrocini, á fi de que, ajudats ab lo vostre exemple y auxili, pugam viure virtuosament, y després de una mort santa alcansar la eterna benaventuransa del Cel." 167

En aquesta circular parla, a més, dels actes commemoratius de la unitat italiana i després, en el mateix butlletí, es reproduïx un article del "moniteur de Roma", del 21 de setembre, on hi ha la crònica d'aquestes festes, com a demostratives de la impietat total.

Durant aquest any també hi ha uns escrits de Morgades sobre la qüestió obrera, que ja repassarem en un altre apartat de la tesi.

Els escrits de 1891.

Les exhortacions activistes electorals de l'encíclica *Sapientiae Christianae* coincidiren amb la promulgació del sufragi universal a Espanya. Aquesta nova conjuntura donaria lloc a un moviment electoral catòlic, expressat en nombroses pastorals durant els anys 1890 i 91, que marginaren definitivament l'abstencionisme preconitzat pels integristes des del seu rebuig a la constitució de 1876¹⁶⁸. El criteri de la jerarquia, però, divergia d'un prelat a un altre. Mentre que algun seguia les argumentacions del Pontífex, d'altres condemnaven les eleccions de 1891 pel seu caracter

167. Circular de Morgades sobre el mes del Rosari. Vic, 24 de setembre de 1890. BOE BV n.º 1014, 30 de setembre de 1890. p. 389-90.

168. Veure José Andres Callego *La política religiosa en España 1889-1913*. Madrid 1975, sobretot pàgs., 55-61.

liberal. Morgades seria un dels bisbes que donarien suport a la participació electoral, posició normal si analitzem les seves actituds respecte les directrius vaticanes i el seu rebuig a l'integrisme. La seva posició la determina mitjançant una carta pastoral, escrita pel març, en motiu del sufragi universal establert a Espanya.

Són tres les preguntes que, primer, vol contestar Morgades: primera, si els catòlics poden prendre part en les eleccions; segona, si han de fer-ho i, tercera, en quines condicions ho poden fer. Morgades, seguint les resolucions del congrés nacional catòlic de Saragossa i, sobretot, els ensenyaments de Lleó XIII en la *Immortale Dei* i la *Sapientiae christianae*, dóna l'aprovació a què es participi en les eleccions. Una cosa diferent és quan s'expressa sobre els candidats i sobre si val la pena entrar en l'administració de la cosa pública, tal vegada perquè queda demostrat, segons el bisbe, que tot plegat està molt corrumput. Per Morgades el que cal fer és no enganyar, per una banda, guiar-se per interessos polítics, per una altra, i, sobretot, per interessos morals, tenint en compte que no hi pot haver contradicció entre ambdós interessos.

Sobre l'exercici del vot recomana que s'arribi a un front entre els bons per lluitar contra els dolents, els cristians contra els candidats que volen perjudicar l'Església. En qualsevol cas, opina que és molt trist veure dos candidats justos haver de lluitar entre ells i treure'n benefici un tercer que no sigui ben vist per l'Església o pel prelat:

"La lucha entre buenos divide á los buenos, y aumenta y da fuerza á los malos: la lucha con los malos puede ser, y debe ser, lazo de unión entre los buenos y confusión de los malos. Experiencias recientes acreditan esta verdad, y por esto repetimos será poco cuanto se haga para hacer desaparecer estas diferencias y presentarse unidos y compactos todos los verdaderos servidores de la Iglesia. Y como los peligros aumenten, sobre todo en nuestro país, con la concesión del sufragio universal, es preciso que nos apresuremos para llegar á tiempo y antes de que se enseñoreen por completo uno de los dos supremos males, ó ambos á la vez, que son inseparables del sistema, y que no han dejado de asomar la cabeza la vez primera que se ha puesto en ejercicio en España desde 1875, esto es; la coacción, la arbitrariedad, el soborno, etc., etc., desde arriba, ó la violencia desde abajo; la inmoralidad y la injusticia en ambas partes." ¹⁶⁹

Tot i això, fa una valoració negativa de la democràcia i del sufragi popular perquè pressuposa que el principi d'autoritat ve dels electors, quan

¹⁶⁹. Carta-pastoral de Morgades sobre les eleccions. Vic, 25 de març de 1891. BOE BV nº 1026, 31 de març de 1891. p. 156-57.

tot poder emana de Déu. Malgrat aquest fet cal participar-hi igualment, perquè es tracta d'una lluita per tornar a refer els principis cristians. És evident que Morgades opta per la via possibilista de participació, malgrat hagi de patir la contradicció entre el seu pensament i el fet electoral, fruit d'aquesta societat moderna i racionalista que combat. Li passa el mateix que amb les lluites contra els integristes: pateix la contradicció entre els seus raonaments o conviccions i la realitat que ha d'acceptar.

Morgades valora, sobretot, l'administració municipal. Per a ell, és la que dóna la imatge del poble i, el poder d'aquesta institució, és clau per portar a terme una bona política i millorar el bé públic. De fet segueix les consideracions de LLeó XIII que valorava en gran manera l'administració del municipi. No deixa de ser, també, un reflex del propi concepte de societat per part de l'Església, contrària al centralisme perquè es desfigura el seu poder i perquè aquest centralisme és fill de la societat moderna. En contra, hi oposa la tradició de l'Edat mitjana i, a més, al revaloritzar la municipalització, argumenta com ha de ser i quina és la base de "l'esperit regionalista": "Es claro que nuestros fueros influirían en crear este espíritu religioso y patriótico, que acabamos de describir, para nuestros Municipios"¹⁷⁰.

Finalment, Morgades recapitula la pastoral i resumeix les seves idees. Crec que la transcripció de les seves paraules és millor que el resum que poguem fer:

" Resumamos: se puede y en ciertos casos se debe tomar parte en las elecciones y en la administración de la cosa pública: este deber sube de punto, si cabe, cuando se trata de elecciones y administraciones municipales: las circunstancias de los candidatos deben ser de buena fama, honradez y propósito firme y sincero de administrar la cosa pública según las leyes más estrictas de la justicia y moral católica en todos los ramos de su acción administrativa; y á las mismas leyes deben sujetarse los procedimientos que empleen candidatos y electores sin excusa ni excepción alguna: convendría no presentarse nunca para un cargo único dos personas que reuniesen tales circunstancias, sinó escoger el que ofrezca mayor suma de garantías para obrar el bien en toda su extensión: cuando el Prelado propio, y sería ya hora de que no tuviese que repetirse; cuando el Prelado propio, y no otro, del Papa por abajo, haya hablado acerca la conveniencia de acudir á las urnas ó de las circunstancias del pretendiente, no puede nadie dentro del término de su jurisdicción, sin grave irreverencia, sin faltar á la disciplina, sin apartarse del orden establecido por Dios en la institución de la gerarquía de la Iglesia, sin revelase, en fin, contra repidísimas prescripciones

¹⁷⁰. Ibid, p. 162.

recientes de ésta, contrariar siquiera su resolución y acuerdo por escrito ó de palabra, quedándole el recurso al que no le parezca bien, de estar quieto, pues para esto no se le manda.

Con la observancia exacta de estas reglas, sin mancharnos con los vicios propios del sistema, sin faltar á nuestra obligación como ciudadanos y como católicos, antes bien cumpliéndola; sin ofender a Dios ni al prójimo, procurando, al contrario, el triunfo de su causa y la unión de todos los hombres honrados, cualquiera que sea su procedencia y denominación, que quieran servir fielmente los intereses de la Religión y del país, sin coaliciones inmorales -no calificando de tales la unión de personas aún de pensar y sentir contrario, mientras en aquel caso quieran contribuir sincera y desinteresadamente al bien, sin pactos interesados é inicuos-, se formarían un gran partido nacional católico, que es una de las primeras necesidades sociales: llevaríamos á las Cortes gran número de Senadores y Diputados: purificaríamos, hasta donde sea susceptible, el sistema vigente, ó le hundiríamos en mortal descrédito á fuerza de obligarle á contradecirse y á faltar á la legalidad por él mismo creada, poniéndoselo de relieve: tendríamos buenas Diputaciones y buenos Municipios, que entre tanto remediarían en gran parte los defectos y los males de la Administración central, y procurarían la verdad y la justicia en los pueblos, base de su poder y principio de su omnipotencia." 171

Volem dir, també, que, sense concretar, parla d'un partit catòlic, aspecte conflictiu en aquells anys. No podem allargar-nos en aquest punt perquè Morgades és del tot imprecís.

Pel setembre, i un cop acabada la segona visita pastoral feta pel bisbat, torna a escriure una carta pastoral on valora les seves impressions. Torna a recordar el que cal fer: necessitat de la predicació, ensenyament del catecisme, observança dels dies de festa, vigilància sobre la instrucció pública, foment d'associacions religioses; foment de confraries i devocions, el sant Rosari, el sagrat Cor, etc., les normes que ja va posar en l'altre escrit sobre la primera visita pastoral. Però amplia la llista de 1886, en concret 12 més, mitjançant les quals perfecciona i ordena d'altres aspectes: piles baptismals, conservació dels sants olis, imatges, la qualitat del pa i del vi, sobre mobles i cases rectorals, sobre obres a fer en els temples i rectories i d'altres aspectes. Nosaltres, però, en volem ressaltar dues: la primera sobre el butlletí episcopal i, l'altra, sobre l'enquesta que farà el 1892.

Sobre el butlletí, diu que els capellans l'han de guardar i enquadernar-lo car "la historia contemporánea de la Diócesis, y los hechos

171. Ibid, p. 162-64.

principales de la Iglesia quedan compendiados en el Boletín, y por esto es muy conveniente tenerlo á mano"¹⁷². Aspecte que lliga amb la història quan anuncia que, pròximament, es publicarà el volum primer de l'Episcopologi de Vic escrit per Moncada a finals del segle XVII. Això fa que recomani conservar els arxius. Les paraules de Morgades són claríssimes:

" Y aquí será oportuno recordar la conveniencia y aún necesidad de conservar cuidadosamente los Archivos parroquiales, no solamente en su parte principal, formada por antiguos Manuales y los modernos libros sacramentales, sinó tambien toda clase de papeles y notas por insignificantes que á primera vista parezcan. Muchas veces con una nota encontrada en un archivo parroquial se ha podido aclarar un punto de la historia. Si Dios Nos da vida y salud, cuando el servicio parroquial esté abundantemente satisfecho, hemos de procurar instruir á unos cuantos sacerdotes en el ramo de archivos y bibliotecas, quienes, lo mismo que los que se dediquen al estudio de la arqueologia y á la enseñanza en las escuelas públicas y privadas, podrán prestar utilísimos servicios á la Religión y á la Patria.

Por esto es muy laudable la costumbre de algunos Párrocos de llevar una especie de Crónica ó Dietario, en que se apunta lo más notable que vaya acaeciendo en la parroquia, y que merezca ser consignado ya por su importancia, ya por el interes que pueda tener para los Párrocos venideros:" 173

I també, com cada any, torna a fer diferents consideracions sobre pràctiques devocionals i la manera de fer-les créixer¹⁷⁴.

172. Carta-pastoral de Morgades amb motiu de concloure la segona visita pastoral. Vic, 24 de setembre de 1891. BOE BV nº 30 de setembre de 1891. p.401.

173. Ibid, p. 402.

174. Carta del Papa al cardenal-arquebisbe de París per la construcció del temple del Sagrat Cor de Montmartre. Roma, 5 de maig de 1891. BOE BV nº 1034, 31 de juliol de 1891. Es tracta del Sacre-Coeur de París. Hi ha les referències a la seva erecció i la felicitació del Papa. Més avall del butlletí hi ha una crònica d'un diari de Barcelona sobre la seva erecció i inauguració. El que vull ressaltar és com es degué fer molta propaganda sobre aquest temple. L'impacte sobre aquí.

Devoció a la Sagrada Família. BOE BV nº 1036, 31 d'agost de 1891. Hi ha un seguit de documents per resseguir aquesta devoció:1. Carta del papa al cardenal Bausa sobre aquesta devoció. 2.Fòrmula de consagració de les famílies cristaines a la Sagrada Família. 3.Oració que ha de dir-se diàriament davant la imatge de la Sagrada Família.

Circular de Morgades sobre el Rosari. BOE BV nº 1038, 19 de setembre de 1891. Circular on recorda la necessitat de consagrar el mes d'octubre a aquesta devoció. Es tracta d'un recordatori.

Encíclica del Papa referent al Rosari. Roma, 22 de setembre de 1891. BOE BV nº 1041, 31 d'octubre de 1891. Es sobre el mateix que d'altres escrits, la necessitat del Rosari en la lluita contra la societat moderna.

Els escrits de 1892.

Seguint en la línia política, són interessants les consideracions que fa Morgades sobre un document signat pels cardenals francesos, datat a París el 16 de gener de 1892, referent a la situació de l'Església a França, que foren publicades al butlletí de la diòcesi. En la introducció-comentari de Morgades diu que el document ha de servir per veure què passa al costat de casa. Que Espanya no es troba en el nivell de depravació de França però que, de mica en mica, hi pot anar caient i que, per tant, cal treballar cap aquesta direcció. El document és molt interessant perquè planteja els greuges i les queixes dels cardenals francesos sobre les relacions Església-Estat. L'argumentació és la següent: l'Església respecta, com ho indiquen les paraules del Papa, qualsevol forma de govern que s'hagin atorgat els francesos. Però, malgrat que l'Estat diu que no es posa amb la religió i amb l'Església i que les deixa lliures de fer el que vulguin, la veritat és que, des del govern republicà, es fa una política absolutament anti-cristiana, no tan sols laica, adreçada a perjudicar i limitar els legítims drets de l'Església. Van apareixent quins drets ataquen i amb quines mesures: ensenyament, política de nomenaments, etc.

Morgades aniria resseguint el tema francès i publicaria al butlletí l'encíclica de Lleó XIII a França¹⁷⁵; la carta del Papa als cardenals francesos¹⁷⁶, on parla de la situació a França, de la unitat catòlica i dels partits polítics i la carta del Pontífex al bisbe de Grenoble¹⁷⁷, que gira entorn del congrés de la joventut francesa feta a Grenoble i on es continua amb el tema de França.

Un tema molt interessant és la relació de Morgades amb la història. El comentari d'una carta de Rampolla, per part del bisbe, ens diu molt sobre aquest tema. Datada a Roma el 29 de febrer de 1892, el secretari d'estat li agraeix la tramesa del primer volum de l'episcopologi de Moncada. En la carta hi ha un paràgraf que transcriurem:

¹⁷⁵. Roma, 16 de febrer de 1892. BOE BV nº 1050, 15 de març de 1892.

¹⁷⁶. Roma 3 de maig de 1892. BOE BV nº 1056, 31 de maig de 1892.

¹⁷⁷. Roma, 22 de juny de 1892. BOE BV nº 1059, 15 de juliol de 1892.

" Sua Santità ha accolto l'offerta con molto compiacimento, ed ha encomiato giustamente l'impegno mostrato dalla S.V. per la restaurazione dell'arte cristiana, dei monumenti celebri e degli studi storici. Queste restaurazioni stanno assaissimo a cuore all'Augusto Pontifice." 178

Morgades, quan fa el comentari que acompanya la publicació d'aquesta carta, es dedica a mostrar l'orientació de l'Església en mostrar tot el que és conforme a la veritat i objecte d'estudi. Referint-se a la publicació de l'episcopologi, la restauració de Ripoll i el museu com una aportació a la història del passat, passa a considerar que el mèrit és de Lleó XIII, el veritable impulsor de tot plegat. Ho diu amb aquestes paraules tan significatives:

" Dios en su infinita misericordia ha querido reunir todas estas virtudes y grandezas en un sólo hombre, en este siglo de decadencia y rebajamiento, en la crisis histórica que estamos atravesando. León XIII. Sí, León XIII que, desde el principio de su fecundísimo Pontificado, abrazó la vida católica en todas sus manifestaciones: la ciencia, el arte, la literatura, la historia, la piedad, la diplomacia en sus relaciones entre la Iglesia y el estado, la pacificación religiosa, la independencia soberana del Pontificado romano; la propagación de la fe en los países más remotos, esto es: el aumento y desarrollo progresivo del capital intelectual, moral y social de la Iglesia católica: está llenando su misión providencial de Vicario de Cristo de una manera asombrosa." 179

Ja hem vist en d'altres textos anteriors, citats en aquest apartat, com són moltes les referències del bisbe a temes històrics i veurem, posteriorment, com es van concretant molts dels projectes sobre el particular. La preocupació pels arxius parroquials anirà creixent, cosa que es pot tornar a comprovar en una circular del prelat, expressa per aquest tema, que adreçà als rectors i on ordena , un cop aparegut el llibre de l'episcopologi, de tenir cura dels arxius parroquials. Diu que, si algun dia volem veure la història sencera del nostre bisbat, caldran els documents que hi ha en els arxius parroquials. Mana que es cuidin i s'ordenin els arxius i que si algú troba alguna documentació sobre consagració d'esglésies, que es notifiqui. Així mateix, encoratja a fer el rectorologi de cada parròquia. Després diu, a més, que confia que la lectura de l'episcopologi "contribuirá en mucho á fomentar entre nuestro Clero la afición á las investigaciones históricas, que ofrecen siempre nuevos datos y argumentos para la apología de

178. Rampolla - Morgades. Roma 29 de febrer de 1892. BOE BV n2 1050, 15 de març de 1892.

179. BOE BV n2 1050, 15 de març de 1892. p. 110.

la Iglesia."¹⁸⁰ I és que la història té una dimensió especial per a Morgades, per a molts eclesiàstics i per a l'Església en general durant l'últim terç del segle XIX. La recuperació del passat com a justificador de les accions del present, com una arma contra el nou estat de coses, la història, en definitiva, com un element més en aquest procés de "regeneració" religiosa que es pretén. Morgades, en aquest sentit, manarà refer els arxius, impulsarà la publicació de l'episcopologi de la diòcesi vigatana, crearà el museu episcopal, restaurarà Ripoll i li donarà la seva significació històrica vinculada amb la pròpia història de l'Església catalana i amb tantes altres coses.

Un precedent a aquesta actuació i un element que informarà la conducta del bisbe l'hauríem de trobar en les directrius que sobre el tema venien des del mateix Vaticà. Lleó XIII veu clarament, en un moment donat, que l'Església no pot romandre en la foscor històrica i mantenint els seus fons en la màxima reserva. La producció històrica des de l'Església havia de servir com una arma amb la qual poder contrarestar la que es feia al marge d'ella. Aquest fet es pot comprovar perfectament amb les disposicions del Papa sobre l'obertura dels arxius vaticans a la investigació general, el 1881, i la reglamentació sobre la utilització de la biblioteca vaticana, el 1878 i 1888, ampliada, després de 1890, amb les biblioteques Borghese i Barberini¹⁸¹. Però és a la carta "Saepenumero" que el Papa envià als cardenals Luca, Pitra i Hergenröther, vice-canceller, bibliotecari i prefecte dels arxius del Vaticà, el 18 d'agost de 1883, on explica millor el què espera de la història i dels historiadors. Reproduïda, significativament, en el Butlletí eclesiàstic del bisbat de Vic¹⁸², aquest document és una interessant reflexió sobre la història en un moment en què els estudiosos no discernien gaire bé la diferència que hi podia haver entre la història i la teologia quan havien d'encarar-se a tractar la història de l'Església, la qual cosa feia que la història pogués ser considerada com una ciència auxiliar¹⁸³.

El text té com a punt de partida la pròpia realitat de les relacions

180. Circular de Morgades sobre arxius parroquials. BOE BV nº 1065, 15 d'octubre de 1892. p. 405.

181. Hubert Jedin *Manual de historia de la Iglesia*. vol VIII, Barcelona-1988. p. 453.

182. BOE BV nº 828, 15 de setembre de 1883, p. 345-357.

183. Sobre aquest tema es pot consultar el capítol "La concepción de la historia de la Iglesia" del llibre d'Hubert Jedin *Manual de historia de la Iglesia*, op. cit., pàgines 452-459.

tenses entre el Vaticà i l'Estat italià. Arrenca constatant les crítiques que es fan a la història de l'Església i a la dels papes, com es mutilen i es manipulen certs moments del passat i, fins i tot, "Háse creído lícito hasta escrudinar, con sagacidad malévola, los inciertos arcanos de la vida privada, aprovechando de ese modo y poniendo de manifiesto todo cuanto parecía que podia ofrecer el atractivo de un espectáculo y una difamación á la multitud ávida de escándalos"¹⁸⁴. Es tracta, segons el Papa, de fer servir tots els recursos per minar la soberania de l'Església i atacar el poder temporal del Sant Pare. En aquest sentit es pot afirmar, segons ell, que "el arte de la historia es una conspiración contra la verdad"¹⁸⁵, una història deformada, que té, com a mitjà d'expressió, llibres, fulls impresos, periòdics i que, mica a mica, va penetrant fins i tot en les escoles. Cal alertar, per tant, sobre "el mortal daño que es hacer á la historia esclava del espíritu de partido y de las movedizas pasiones humanas. Ya no será *dueña y antorcha de la verdad* como con justa razón la definieron los antiguos, sinó que adulará los vicios y se hará cortesana de la corrupción, principalmente entre la juventud á quien imbuirá erradas opiniones y apartará de las buenas costumbres"¹⁸⁶.

Lleó XIII arriba a una conclusió molt clara:

" De modo que es de suma importancia proveer á esta urgente necesidad y evitar á toda costa que el noble oficio del historiador se convierta en ministerio pestilencial de los más dañinos en la vida pública y en la doméstica. Es preciso que los hombres de corazón, doctamente versados en este género de estudios, se consagren á escribir la historia de tal modo que sea espejo de la verdad y la sinceridad; que los injuriosos insultos que desde há tiempo van acumulándose contra los Romanos Pontífices, se disipen docta y convenientemente; que á las narraciones débiles sustituyan laboriosas investigaciones maduramente dirigidas, y que se opongan á las sentencias temerarias los juicios prudentes, y á las opiniones frívolas la crítica inteligente. Es preciso aplicarse con energía á refutar mentiras y falsedades, para lo cual hay que argumentar en las mismas fuentes históricas y tener muy presente que *la primera condición de la historia es no mentir, la segunda no temer decir la verdad; y luego que el historiador no se preste á sospechas, ni por animosidad ni por adulación.*

Son necesarios, para el uso de las escuelas, manuales que pongan á salvo la verdad, y que, apartando todo peligro de la

184. BOE BV nº 828, 15 de setembre de 1883, p 347.

185. Ibid, p. 347.

186. Ibid, p. 351-52.

juventud, honren y fomenten el arte de la historia de tal modo, que después de componerse obras extensas conforme á los datos más seguros, no quede más que extractar los puntos principales y exponerlos con claridad y concisión, empresa ciertamente fácil, pero no de mediana utilidad, y muy digna por consiguiente de que en ella se ejerciten los entendimientos nobles." 187

Després d'aquesta conclusió i de fer un repàs a historiadors que, segons el Papa, han marcat les línies de com cal practicar aquesta ciència, Lleó XIII afirma que ja que "el enemigo saca sus armas del arsenal de la historia, es necesario que la Iglesia combata con las mismas armas"¹⁸⁸. A fi i a efecte que es pugui dur a terme aquesta tasca disposa que s'utilitzin "todos los recursos que nuestros archivos y bibliotecas ofrecen para el fomento de la Religión y de los buenos estudios. Y con el mismo fin declaramos hoy, que para realizar estas empresas históricas, nuestra biblioteca Vaticana proveerá de los oportunos materiales"¹⁸⁹.

Queda clar, per tant, que des de la màxima instància de l'Església s'obren els arxius i les biblioteques vaticanes per tal de desenvolupar la producció històrica. Lleó XIII havia afirmat que "Non abbiamo paura della pubblicità dei documenti"¹⁹⁰. Una producció històrica, però, a la qual se li recomana que tingui present algun fet que no pot ser controvertit: la existència d'un Déu moderador que, mitjançant la seva providència, informa del devenir dels homes i de la seva Església; que fou previst des de la divinitat que el Papat, des de Roma, governaria, independentment de qualsevol potència, la universal república cristiana i, finalment que, sempre, el Romà Pontífex ha sortit vencedor de qualsevol escomesa que se li hagi pogut fer al llarg de la història. Finalment, engresca els cardenals, a qui va dirigida la carta, que com a responsables de les biblioteques i arxius vaticans actuïn amb entusiasme i que aquesta noble causa pugui, ben aviat, donar fruits. Més endavant, seguirem comentant aquesta temàtica.

També Morgades continuà criticant la maçoneria. A rel del Congrés de

187. Ibid, p. 352-53.

188. Ibid, p. 354.

189. Ibid, p. 354.

190. Frase de 1884 i citada a Hubert Jedin *Manual de historia de la Iglesia*, op. cit., p. 456.

Lliure-pensadors celebrat a Madrid, fa una pastoral¹⁹¹ on critica que s'hagi donat el permís per un esdeveniment d'aquesta mena, que considera un insult a la religió. Li serveix per fer una exposició crítica de les idees maçòniques, recordar les condemnes pontifícies i recomanar dos llibres francesos, acabats de publicar, segons Morgades, amb els quals es pot veure perfectament les intencions i el funcionament de la maçoneria. Aquests són *Maçonnerie nouvelle du Grand Orient de France*, de Georges Bois, Avocat á la Cour d'Appel, Paris, Victor Retaux; i *La Franc-Maçonnerie et la question religieuse*, de Paul Copin, Paris, Perrin et Cia. D'aquest últim en reprodueix unes pàgines. La conclusió de Morgades és que cal lluitar contra la maçoneria amb tota la força possible. Reprodueix, finalment, una circular de les lògies italianes contra el Papa.

El 1892 Morgades tornaria a Roma per tal de fer la "Visita ad límina". El dia 25 de novembre fou el dia de l'audiència papal. Segons ens diu en una pastoral que escriu per explicar el viatge, Lleó XIII els parla, en primer lloc, d'Espanya¹⁹², després escolta atentament l'estat de la diócesi i, finalment el bisbe li ofereix els diners recaptats per l'òbol de St. Pere, juntament amb un missatge que en una de les seves parts diu:

"Siguiendo la costumbre de los demás años, tengo el alto honor de presentar á Vuestra Santidad este pequeño óbolo, expresión fiel del amor acendrado y veneración profunda que la Diócesis de Vich profesa á la Santa Sede, no menos que del conocimiento exacto de la penuria, á que os ha reducido la inicua Revolución, verdadero azote que Dios permite para castigo y enmienda de los hombres y de los pueblos."¹⁹³

Dos dies després, en un altre acte, el Lleó XIII feia lliurament de la imatge en mosaic de la Mare de Déu per Ripoll. Finalment, la pastoral on s'explica tot això, acaba fent consideracions sobre la situació del Papa com a "presoner" de l'estat italià, alhora que repassa moltes qüestions de política internacional.

191. Carta-pastoral de Morgades amb motiu del congrés de lliure-pensadors de Madrid, 24 d'octubre de 1892. BOE BV nº 1066, 31 d'octubre de 1892.

192. "que tiene verdaderamente dentro de su corazón; porque, a pesar de la revolución que por todas partes se ha enseñoreado, le causa menos disgustos, y de ella espera en lo porvenir grandes servicios, como los está recibiendo ahora." BOE BV Nº 1.071 31-diciembre-1892. p.510.

193. Ibid p.513. L'original com és de suposar és en llatí, però n'hi ha una traducció en el mateix butlletí.

Els escrits de 1893.

El 1893 l'inaugura amb la presentació, per part de Morgades, de la carta col·lectiva dels bisbes de la província tarraconense. Torna a recalcar el pèssim estat de coses en què es troba el país i el món en general. La seva visió queda molt clara en aquest paràgraf:

" Sistemas políticos corrompidos y corruptores; parlamentarismo desacreditado; sufragio pervertido; una gran parte de prensa vendida á todas las malas pasiones; el juego y el lujo que empobrecen; la blasfemia y palabras indecorosas que nos deshonran; la vida de familia despreciada, para hacer vida de calle, de teatro, de ateneo ó de taberna, porque ha de haber disipación para todos los gustos y todas las posiciones; rebajamiento de caracteres; superficialidad en el trato; mala fé en los negocios; egoismo arriba y desesperación abajo; incuria en los padres, desobediencia y falta de respeto en los hijos; inepticia y pereza en el que enseña, indisciplina, inaplicación, ignorancia en el que aprende; la pornografía extendida y tolerada hasta lo increíble; la explotación de mal género en todas partes; suicidios, homicidios ...; y los tribunales casi siempre dispuestos á absolver... Y á esto se llama progreso; y al que se opone á esta avalancha de perversidad y de error, se le llama retrógado." 194

Per explicar tota aquesta degradació cita, curiosament, Emilia Pardo Bazán "una escritora liberal que se ha hecho célebre en nuestros días"¹⁹⁵, en un paràgraf on l'escriptora gallega fa una crítica de la situació política i econòmica d'Espanya.

Morgades recomana, finalment, que la carta pastoral dels prelats catalans es llegeixi completa a les parròquies i que la seva introducció sigui traduïda al català.

Aquesta carta-pastoral fou elaborada a rel de la trobada que tingueren durant el mes de setembre de 1892, a Tarragona, amb la qual inauguraven aquestes conferències episcopals animades pel Papa. En ella, tot i que els bisbes manifesten la impossibilitat de tractar tots els temes sobre els quals varen parlar, exposen el trist aspecte que presenta la vida i els costums de

194. Presentació de Morgades de la carta col·lectiva dels bisbes de la província de la Tarraconense. 23 de gener de 1893. BOE BV n.º 1075, 31 de gener de 1893. p. 42.

195. Ibid, p. 43. Cita el *Nuevo Teatro crítico*. Revista.

bona part dels feligresos de les respectives diòcesis.

Primerament parlen de la situació de la societat, ferida de mort per la maldat dels temps, on es veu com el cristianisme i l'espiritualitat que manifestava aquesta terra es va perdent i com una onada de paganisme va envaint-la. S'interroguen després sobre per què la gent ha anat abandonant els ensenyaments de l'Església, els seus sagraments, les seves normes, etc., sobre si la veritat és al costat d'aquesta Església que es preocupa de tots i tothom, que dóna les solucions adients a qualsevol problema, com el dels obrers amb la Rerum Novarum. Segons el text, l'església té la prerrogativa de ser la mestra, "Magistra populorum", i és ella la que ha de marcar, amb els seus ensenyaments, el camí adient i recte.

Bona part de la pastoral es dedica a parlar, valorar i criticar la lectura d'obres dolentes, impies o perverses. De fet, fa moltes consideracions sobre la quantitat d'escrits perillosos, que són els culpables de moltes perversions i fa ferotges atacs contra els escriptors "moderns" que escriuen aquestes coses i als qui creuen posseïts per un esperit maligne. Tot plegat serveix per advertir sobre aquells que, dient-se catòlics, no creuen ni obeeixen els seus prelats i autoriats eclesiàstiques (surt encara que molt veladament, el tema de les polèmiques).

Finalment fan una crida a la recristianització de la societat que queda molt clara en aquesta frase:

" No queremos dar por terminado este punto importantísimo de Nuestra Carta pastoral, sin hacer un amoroso llamamiento á todos, y muy en particular á los que sentís arder en vosotros la llama de la fé, para que trabajéis en unión con Nosotros, á fin de que vuelva a reinar Jesucristo en nuestra sociedad, y desaparezca ese espíritu pagano que se vá infiltrando en la vida de las familias y en las costumbres de los pueblos. Sí, que vuelva á reinar Jesucristo por medio de la exacta observancia de las leyes cristianas, por muchos desgraciadamente olvidadas, y por algunos conculcadas y menospreciadas" 196

Recomanen que, per assolir aquest regnat de Crist, es lluiti contra la blasfèmia, contra la inobservància dels dies festius, es rebutgin els plaers mundans com balls i d'altres diversions i moltes altres actituds que els bisbes denuncien.

El cinquantenari de la consagració episcopal de Lleó XIII tornaria a

196. Carta col·lectiva dels bisbes de la província de la Tarraconense. Tarragona 21 de novembre de 1892. BOE BV n.º 1075, 31 de gener de 1893. p. 74.

ser un motiu de mobilització dels catòlics. Morgades s'afegia, una altra vegada, a un esdeveniment d'aquest tipus per tal de tractar el tema del Papa i demostrar la seva identificació absoluta amb les disposicions emanades des del Vaticà. Durant el mes de gener en fa una pastoral¹⁹⁷ on parla de la celebració del cinquantenari de la consagració episcopal de Lleó XIII, exactament com quan cinc anys abans es va fer el cinquantenari de la consagració sacerdotal. Explica que els cristians celebren aquestes coses i que la revolució també celebra els seus, però, amb quina diferència.

Explica les indulgències que hi ha previstes per qui compleixi algunes de les coses de l'any jubilar i ordena als rectors un seguit de disposicions: que llegeixin aquesta exhortació pastoral als feligresos; que facin una col·lecta, el 19 de febrer, per al Papa; que resin unes oracions determinades en la missa d'aquest dia 19; que es canti, per aquest motiu, un Te-Deum a les catedrals de Vic i Solsona; que tinguin exposada la Divina Majestat perquè les associacions i tothom que vulgui puguin retre-li homenatge. Finalment, anima a participar a una peregrinació a Roma que està projectada per l'abril o el maig¹⁹⁸, peregrinació que no es va poder fer fins un any després¹⁹⁹. L'episcopat espanyol, fins i tot, envià un missatge de felicitació al Papa per aquest motiu²⁰⁰.

També trobem, entre els escrits d'aquest any, un d'interessant sobre la història, que va completant el que hem dit anteriorment. El motiu és el de ressaltar i explicar una audiència de Lleó XIII, el 6 d'abril, als directors de l'Acadèmia de França, Sr. Geffroy, i de l'Escola francesa d'Història i d'Arqueologia a Roma, Sr. Guillaume, que, com a representants i delegats del

197. Carta pastoral de Morgades Vic, 26 de gener de 1893. BOE BV nº 1074, 28 de gener de 1893.

198. Sobre la qual en féu ja una pastoral, Pastoral sobre la peregrinació a Roma. Vic, 25 de març de 1893. BOE BV 1079, 31 de març de 1893, on fa avinent l'interessant que seria en motiu del cinquantenari de la consagració episcopal de Lleó XIII el celebrar una peregrinació. Diu que el projecte ja està en marxa i que cal anar preparant-se per fer-lo. Comencen a crear les comissions pertinents. Alhora segueix fent una crítica sobre Itàlia.

199. Sobre la peregrinació a Roma BOE BV nº 1091, 31 d'agost de 1893. Invitació del bisbe a la peregrinació de Roma. Hi ha, a més, les circulars, els preus dels viatges, etc. Tot i això en el BOE BV nº 1093, 30 de setembre de 1893, hi ha la comunicació que es suspèn temporalment la peregrinació a Roma per la situació conflictiva que atravesava Espanya.

200. Missatge de l'episcopat espanyol amb motiu del cinquantenari com a bisbe de Lleó XIII. Toledo, 19 de gener de 1893. BOE BV 1080, 15 d'abril de 1893. Es tracta d'una simple felicitació. El Papa contestà amb una carta del 10 de març de 1893 agraint la deferència.

govern francès, li lliuraren una col·lecció de gravats del Louvre a manera d'obsequi pel jubileu episcopal.

El Sr. Geffroy en el seu discurs, que Morgades recull, considera, en primer lloc, la importància de l'obsequi que fan al Papa i pondera, seguidament, la transcendència del pontificat de Lleó XIII per a la història amb aquestes paraules:

" Nosotros estudiamos la antigüedad clásica, pero también la Edad Media; y aquí es donde, Beatísimo Padre, encontramos el triple beneficio de grande y fecundo Pontificado: la Biblioteca Vaticana, tan rica en manuscritos preciosos, puesta más á la mano que nunca, gracias á la publicación de numerosos catálogos; luego esta bellísima sala de "consulta" que, poniendo á disposición de los estudiosos mas de treinta mil volúmenes, iguala ó supera, por su ingeniosa ordenación, los adelantos modernos de las grandes Bibliotecas de Europa; y sobre todo la memorable apertura del *Archivio Segreto*, á cuyos tesoros se han añadido este mismo año diez mil Registros in-folio manuscritos, sacados de su encierro de Letrán. Vuestra Santidad sabía perfectamente que esas generosas audacias habían de servir para mayor honra de la Iglesia y de la Santa Sede.

Con la ayuda de esos nuevos refuerzos, nuestra escuela francesa, ella sola, ha publicado en unos quince años toda una serie de estudios sobre las artes y las letras en la Corte de los Papas; la primera edición docta del *Liber Pontificalis*; el principio de otra edición sábia del *Liber Censuum*, y una serie muy considerable de Registros Pontificales del siglo XIII.

Vuestra Santidad se dignó decirnos un día: "Estos trabajos me interesan personalmente". Una palabra así nos ha puesto en el corazón una ambición muy grande; y sería que estos nuestros trabajos, como los de nuestros émulos, como las numerosas publicaciones debidas á la iniciativa y á la inspiración directa de León XIII, merecieses ser contados entre las glorias de su Pontificado, permitiendo medir por el servicio prestado á la ciencia la extensión de su beneficio.

La obra de nuestros grandes Benedictinos se va reanudando poco á poco. Muchas correcciones están ya señaladas en la *Gallia christiana*, en el *Arte de verificar las fechas* y en la *Historia literaria de Francia*. La cronología y la geografía eclesiásticas son completadas y aseguradas. El siglo de San Luís, de Santo Tomás y del Alighieri, el de Inocencio IV y de otros grandes Papas, es mejor conocido. La historia de las Cruzadas, la del florecimiento de las Ordenes religiosas, la de algunas de las principales luchas políticas de la Edad Media, son vistas á nueva luz. Y hay más; el historiador comienza á ver el cuadro verdadero de ese vasto y profundo gobierno de la Iglesia, al cual más de una vez, en el curso de las edades, puede el moralista y el político, lo mismo que el sincero creyente aplicar, con mejor título, aquella feliz expresión de Plutarco sobre la antigua paz romana: "áncora para el mundo fácil en flotar". Enumerar, pues, largamente los resultados que la ciencia recoge ya, y puede aún esperar de una impulsión tan poderosa, no sería sino rendir al Pontífice, de quien dimana esa impulsión, el legítimo homenaje de gratitud. A lo menos habrá sido un acto de justicia que entre las

aclamaciones de los pueblos, se haya dejado oír la voz de las artes, de la ciencia y de las letras. Esta voz, Santísimo Padre, nos consta que ha de seros particularmente grata" 201

La resposta de Lleó XIII, a aquest discurs, mostra l'agraïment pel regal i per les gentils paraules adreçades cap a la seva persona. Resta particularment animat, alhora, per l'embranchida i la il·lusió per seguir estudiant que demostren en descobrir noves fons d'estudi. El Papa expressa que, "Como vosotros lo habéis recordado, siempre Nos ha sido muy grato promover y favorecer el progreso de las ciencias y de las artes, facilitando á los hombres doctos y estudiosos los tesoros arqueológicos é históricos, las bibliotecas, los museos y los archivos, de los cuales la Iglesia Romana es fiel depositaria"202.

Morgades fa, finalment, un comentari de tot plegat i, lògicament, fa propaganda de les coses que s'han fet en la seva diòcesi i per la seva obra de govern. Queda clar que l'orientació li ve del pensament i de l'acció del Papa. Les paraules de Morgades ho diuen tot:

" Este ha sido el lenguaje de la Iglesia en todos los tiempos, á pesar de las calumnias que sus enemigos le infieren. Este será el de siempre, porque su misión es la continuación de la obra del Hijo de Dios: *restaurar en Cristo, cumplidos los tiempos prescritos, todas las cosas de los cielos y las de la tierra (Eph. I, 10.)*. Y el Pontífice que felizmente nos gobierna, ha llevado su misión en este punto, como en todos los demás de su vastísima jurisdicción, que le ha valido el aplauso y admiración del mundo sabio, de la manera que acabamos de ver; atrayendo así á la buena causa á personas que otramente hubieran estado retraidas ó sido adversas. Al llevar á cabo restauraciones artísticas de importancia en Nuestro Obispado, al crear el Museo Diocesano, objeto ya de amor y admiración de propios y de extraños; al desenterrar manuscritos y publicar documentos y noticias históricas, empezando por el *Episcopologio* del Deán Moncada, Nos hemos inspirado en estos mismos sentimientos, bendecidos más de una vez por la Santa Sede. Quiera Dios bendecirlos desde el Cielo, como esperamos, porque todo lo dirigimos á su mayor honra y gloria." 203

I l'interès per a la conservació dels arxius i la necessitat de recuperar la història es tornen a veure en una nota que fa el bisbe sobre el segon volum de l'episcopologi de Vic, escrit pel degà Moncada. Torna a considerar la importància de conservar, ordenar i estudiar els arxius

201. BOR BV nº 1082, 29 d'abril de 1893, p. 176-177.

202. Ibid, p. 178.

203. Ibid, p. 179.

parroquials.

A més autoritza, a part del canonge Collell encarregat de la publicació de la *Biblioteca Històrica* del bisbat del Vic, a Joan Segura, Ramon Corbella Ignasi Torradeflot i Antoni Vila perquè puguin visitar els arxius de les paròquies i prendre'n notes, fer inventaris, classificar documents, etc²⁰⁴.

Del maig és el discurs que féu com a president dels Jocs Florals d'aquell any, text que reproduïrem i comentarem en un altre capítol. I, d'aquest mateix mes, és la pastoral sobre la consagració del bisbat de Vic i Solsona al Cor de Maria. Recorda quan el 13 de maig de 1883 consagrava la diòcesi al Sagrat Cor. Expressa, però, la seva decepció perquè, malgrat augmentar-ne la devoció, no ho ha fet tant com s'esperava. De fet Morgades aspira sempre a la mobilització total i, per aquest motiu, ara consagra les diòcesis a l'Immaculat Cor de Maria. Alhora, mana un seguit d'actes, oracions i exposicions d'imatges²⁰⁵.

Els escrits de 1894.

De 1894 ressaltaríem, a part de molts altres escrits que es remeten a temàtiques ja comentades²⁰⁶, una pastoral amb motiu de la quaresma on torna a plantejar, una altra vegada, el tema de la maldat dels temps moderns. L'argumentació es repeteix: el món té una malaltia que sembla incurable, la

204. Nota de Morgades sobre història, Vic, 27 de desembre de 1893. BOE BV nº 109, 30 de desembre.

205. Carta pastoral de Morgades en consagrar les diòcesis de Vic i de Solsona al Cor de Maria, Vic, 15 de maig de 1893. BOK BV nº 1084, 18 de maig de 1893.

206. Circular de Morgades sobre la devoció a l'immaculat Cor de Maria, Vic, 10 de març de 1894. BOE BV nº 1105, 15 de març de 1894. Circular on recorda els beneficis d'aquesta devoció i ordena un seguit de coses per a la seva instal·lació en les parròquies i els actes que cal fer. Recorda el disposat en els butlletins nº 1084, 1091 i 1092.

També el butlletí reproduïx una altra Encíclica de Lleó XIII sobre el res del rosari, Roma, 8 de setembre de 1894. BOE BV nº 1118, 29 de setembre de 1894. Continua la mateixa tesi del Papa assenyalant la importància d'aquesta pràctica per lluitar contra la perversitat dels temps i per defensar la fe. Després va explicant el significat de cada misteri.

Carta-pastoral de Morgades sobre la Immaculada concepció de Maria, Santa Coloma de Queralt, 8 de novembre de 1894. BOE BV nº 1123, 15 novembre de 1894. Escrit curt en el qual insisteix en les seves tesis de sempre: la fe i la virtut van perdent terreny i, per tant, cal treballar en la propagació de valors cristians damunt la societat. Una bona manera de fer-ho és fent créixer la devoció a la Immaculada. Ordena, per tant, totes les coses que s'han de fer durant la seva festa.

perversió fa estralls i, de mica en mica, es va perdent la civilització. Citant a Donoso Cortés coincideix amb els seus arguments i prediccions apocalíptiques d'una destrucció total d'Europa, que esdevindrà la terra de la corrupció i de la sang. El pecat humà és la supèrbia, el voler viure al marge de la soberania de Déu. El mateix pecat original, menysprear Déu, provoca i provocarà la seva ira i aquesta destrucció. Aquest pronòstic, segons Morgades, el ve fent des de fa anys:

" Hace cerca de veinte años decíamos ya á este propósito con el insigne P. Ramière, de la Compañía de Jesús (*La Soberanía social de Jesucristo*; primera edición española, librería de Subirana, 1875, pag 16.). No tan sólo las sociedades políticas, sino las relaciones de familia, el derecho de propiedad, todos los fundamentos más esenciales del orden humano, inaccesibles hasta el presente á las conmociones civiles, han sido también objeto de los más graves atentados. La inquietud que atormenta a las almas, así les aleja de la paz doméstica como del orden público. El odio á toda superioridad rechaza tan violentamente la preeminencia de la riqueza como la del nacimiento; y así se pone en duda la autoridad paterna en el seno de la familia, como la del príncipe en el Estado." 207

La pastoral se centra, llavors, en les crítiques al socialisme, doctrina que és com la plasmació i la prova de totes aquestes desventures. Citant discursos de parlamentaris francesos, amb exemples com els atemptats a diversos llocs d'Europa i amb impressions de diferents autors, Morgades culpabilitza el socialisme i l'anarquisme de trencar la convivència, malmesa perquè s'hauria perdut aquest sentit de l'autoritat. I encara que els governs i els governants se'n lamentin, ells en són els culpables perquè han menyspreat l'Església, perquè han pretès governar sense Déu, negant la seva autoritat.

A partir d'aquí la pastoral es focalitza en un sol aspecte: la família. La família com el gran remei que els catòlics tenen per aturar aquest estat de coses. En primer lloc cita textos de Mazzini i Garibaldi on es recomana trencar les virtuts cristianes de la família per fer avançar la revolució. Igualment, reproduïx textos maçònics per demostrar com les sectes cerquen d'esquinçar la família cristiana per portar a terme els seus projectes malèfics. Morgades repassa la història i veu en la unitat de la família la garantia de la fortalesa de la religió contra les múltiples persecucions que ha sofert, cosa que, segons el bisbe, el mateix Balmes afirma (*El*

207. Carta-pastoral amb motiu de la quaresma. Vic, 1 de febrer de 1894. BOE BV n° 1102, 5 de febrer de 1894. p, 40.

protestantismo comparado con el catolicismo, tom II, cap XXIV). Una família que s'ha de basar en els principis cristians i, això, suposa una determinada concepció de les relacions entre el marit i la muller i del pare respecte els fills, argumentada amb múltiples passatges bíblics. De la seva descripció se'n pot deduir, sobretot, el paper tradicional que la dona ha de tenir i de quina manera la modernitat pot trencar aquest rol.

Sens dubte, aquesta pastoral ens confirma el model de relació social que Morgades proposa. Un model de societat patriarcal, agafant el model familiar de l'antic règim, i basant totes les relacions socials en el paradigma familiar i paternal. Model defensat per l'Església com el més adient per mantenir el seu control social sobre la població. I és precisament contra la família contra qui ha descarregat els seus principis malèfics la societat moderna. Lleis com les que els governs decreten sobre els matrimonis i la família, el divorci, per exemple, així ho proven. Quina és la situació a Espanya en aquest sentit? Doncs la d'un país on no han arribat les exageracions de l'estranger però que deixa la porta oberta perquè el procés sigui el mateix, com es veu amb el matrimoni civil.

La indústria moderna, segons Morgades, és una de les coses que més han contribuït a la dissolució de la família. La seva organització, els horaris que fan que pares i fills gairebé no es vegin en tot el dia, el treball femení que fa que la dona abandoni les feines de la llar, la cobdícia del treballador que vol guanyar més cèntims per gaudir dels plaers mundans i es despreocupa de la família, i tantes altres coses, fan que al bisbe li sigui difícil combregar amb aquest sistema de producció. Però Morgades veu que això és un procés imparable, que no pot rebutjar el sistema industrial i, davant d'aquest fet i amb la necessitat de trobar alguns elements favorables per aplicar segons el seu model de societat, proposa el model patriarcal d'algunes colònies industrials del Ter i del Llobregat, espera que l'electricitat faci que la indústria pugui ser més divisible i no tinguin lloc aquestes concentracions d'homes i dones en un mateix lloc i que, per tant, es pugui tornar a la unitat familiar com a element bàsic de producció. Visió idíl·lica del bisbe que confia en un progrés tècnic com és el corrent elèctric per tornar a un sistema de producció típicament artesanal o protoindustrialitzador. Però és curiós aquest pragmatisme de Morgades que, en comptes de negar-se en banda al progrés modern, cosa que féu la major part de l'Església d'aquell temps a Espanya, espera que pugui aportar alguna solució conjuntament amb el regeneracionisme cristianitzador que proposa. També acusa

els casinos, tabernes, balls, etc, de la destrucció de la família, element molt repetit al llarg de totes les seves pastorals. Finalment Morgades es pregunta:

" ¿Es posible la salvación del individuo en tales circunstancias? ¿es posible la regeneración de la familia? ¿es posible la salud de la sociedad?" 208

La resposta és, com sempre durant aquests anys, la pràctica devocional com un element de mobilització de la societat. En aquest cas la devoció a la Sagrada Família mitjançant la Pia-unió de la Sagrada Família. Morgades fa, seguidament, tot un seguit de consideracions sobre la història d'aquesta devoció, les referències de Pius IX sobre la qüestió i l'interès de Lleó XIII en propagar-la arreu. Passa a concretar, després, com s'ha d'introduir i fer créixer aquesta pràctica devocional a les parròquies del bisbat ordenant un seguit de coses: establir l'Associació de la Sagrada Família segons els estatuts aprovats pel Papa que es reproduïxen en el mateix butlletí; determinar un dia per consagrar les famílies inscrites en l'associació; vigilar perquè els associats compleixin amb les normes de l'associació i amb les pràctiques devocionals que s'estableixen com abstenir-se dels vicis, confessar i combregar en les principals festivitats de l'any, observar els preceptes de l'Església com l'abstinència i el dejuni en els dies corresponents i resar en família diàriament una part del Rosari davant una imatge de la Sagrada Família. Morgades encoratja els rectors perquè difonguin tot això i siguin veritables animadors d'aquesta devoció. D'ells depèn, segons el bisbe, la salvació de la institució familiar. Però també recomana als mestres, als directors de col·legi i als amos de fàbriques i tallers que vetllin per l'acompliment del que es recomana en la pastoral. Seguidament, al final, es reproduïxen els següents documents:- Estatut de la Pia-Associació universal de les famílies consagrades a la Sagrada Família de Natzaret.- Sumari de les indulgències i privilegis que es concedeixen a la Pia-Associació de la Sagrada Família. - Oració que s'ha de resar tots els dies davant la imatge de la Sagrada Família. - Fórmula de consagració de les famílies. - Reglament de la Pia-Associació de la Sagrada Família.

208. Ibid, p. 73.

Aquest any tingué lloc el congrés catòlic de Tarragona²⁰⁹. Parlarem d'aquest tema en el capítol dedicat a Morgades i la qüestió social donat que el tema obrer hi fou tractat de manera especial. Ara, només voldriem ressenyar el sermó que pronuncià Morgades durant la missa de pontifical celebrada pel cardenal Sanz y Forés, arquebisbe de Sevilla, el 16 d'octubre. Una intervenció pública on exposa les seves idees. En primer lloc fa una denúncia de la situació del món, tot fent una crítica ferotge a les conseqüències de la llibertat, la igualtat i la fraternitat. En un segon apartat va considerant diferents aspectes, però volem significar un paràgraf on parla de la situació política i les formes de govern. En aquest text es veu clarament la posició pragmàtica de Morgades referent a aquesta qüestió. Segueix, ni més ni menys, les tesis de Lleó XIII:

" La sociedad actual en su vida política, vive una vida democrática con sus sistemas parlamentarios, sus libertades de asociación, de reunión, de cátedra, de imprenta, etc., etc.; que como sucede siempre, cuando las cosas se llevan á la exageración, es temible venga á parar en demagógica, y ha dado más de una prueba de ello; en su vida de familia, vive una vida de relajación de todos los vínculos que deben informarla: en su vida individual, vive una vida de indiferencia religiosa, de anemia moral, é intelectual, de sensualismo y de egoismo. Hablo de la sociedad, del espíritu que la informa, de la atmósfera que la rodea, y que más ó menos nos tiene contagiados á todos. Es preciso, pues, atender á la vida pública, á la vida de familia, á la vida individual, si queremos trabajar con provecho, para sanar á la sociedad, si es que en el estado en que se halla, es sanable todavía. No es posible que haya quien me aventaje en conocer y confesar el justo descrédito en que han venido á parar la mayor parte de instituciones modernas, con las cuales se había ofrecido reparar los males de la sociedad antigua, y convertir este mundo en un paraíso. Sin embargo, mientras subsistan, á ellas hemos de acudir irremisiblemente. Cortes, imprenta, diarios, revistas, elecciones, asociaciones, etc., etc., deben ser nuestro camp, con las debidas restricciones y la dirección de

209. Hi ha un seguit de documents sobre el tema publicats al butlletí.

Carta del Papa a l'arquebisbe de Tarragona amb motiu de celebrar-se el congrés catòlic nacional. Roma, 30 de gener de 1894. BOE BV n° 1104, 28 de febrer de 1894. En aquesta carta es dóna compte del projecte de celebració del quart congrés catòlic nacional a Tarragona pel mes d'octubre. El Papa encoratja la idea i el paper d'aquests congressos. Després hi ha la composició de la Junta del bisbat de Vic per tal de preparar aquest congrés i, finalment, hi ha els punts d'estudi per a les seccions del congrés. Jo crec que són molt significatius aquests punts, sobretot la secció quarta sobre assumptes religiosos i socials on es proposen moltes coses referides als obrers (p 118).

Circular de Morgades sobre el quart congrés catòlic nacional. Vic, 23 de juny de 1894. BOE BV n° 1112, 30 de juny de 1894.

Crònica del quart congrés catòlic nacional de Tarragona. BOE BV n° 1122, 31 d'octubre de 1894. En aquest congrés hi participà Collell amb un parlament sobre *Impulsos dado por el Dr. D. Jaime Balmes á los modernos estudios sociológicos*, on sosté la tesi que Balmes s'anticipà als problemes socials que ara atresem.

Conclusions del quart congrés catòlic espanyol. BOE BV n° 1131, 15 de març de 1895. BOE BV n° 1132, 23 de març de 1895. BOE BV n° 1133, 30 de març de 1895. BOE BV n° 1138, 24 de maig de 1895. BOE BV n° 1142, 31 de juliol de 1895. BOE BV n° 1143, 14 d'agost de 1895.

quien debe dirigirnos, para ver si según la fórmula de nuestro inmortal Balmes, ahogamos el mal con la abundancia del bien. León XIII nos abona y nos exhorta á ello." 210

I fa unes llargues cites de les encíclicues *Immortale Dei* i *Sapientiae Christianae* per tal de provar les seves tesis tot recordant, alhora, els ensenyaments de Lleó XIII sobre la família. Finalment fa una crida interessant per tal de solucionar les coses. El text així diu:

" Hagáse la unión y lo demás vendrá por añadidura: con un sólo periódico político católico con todas las condiciones que exige la época; una sola Revista científica digna de este nombre; una participación en todos los organismos porque se gobierna la Nación, incluso el Senado y el Congreso, lo cual sería facilísimo una vez hecha la unión: un *Boletín Eclesiástico* en cada Obispado, ó una Semana religiosa en cada población de importancia, para comunicar las noticias más importantes, defender los intereses locales y desmentir las mentiras y calumnias que pueden afectar más directamente, -al hablar de uno, ya se comprenderá que hablo así para fijar el minimum; pues sino se inutilizan á sí mismos ó no perjudican la misma causa que defienden, como sucede comunmente; cuantos más trabajen para el bien, mejor-, mucho podríamos hacer á favor de la Religión y de la Patria. Las elecciones que en estos mismos días están verificándose en Bélgica, son un testimonio irrecusable, como lo fué en su dia el Centro del *Reishtag* alemán: hágase la unión, oremos y trabajemos de buena fe bajo la dirección de nuestros Superiores gerárquicos, y así llegaremos á la unidad que Dios nos pide y la patria nos demanda." 211

Morgades tornaria a Roma acompanyant la famosa peregrinació obrera espanyola de 1894²¹², sobre la qual fa una llarguíssima carta-pastoral el 9 de maig, on explica tot el que s'han fet i reproduïx gran quantitat de discursos, retalls de la premsa italiana, etc. El que ens interessa de ressaltar és que tots els rectors eren encarregats de fer conèixer el seu contingut als feligresos. Per tant, la població estava informada constantment sobre la qüestió i sobre la significació de les paraules que bastien dels arguments que es feien servir. I és que, per Morgades, la necessitat de

210. Sermó predicat per Morgades en la missa de pontifical celebrada pel cardenal Sanz y Forés, arquebisbe de Sevilla, en motiu del quart congrés catòlic de Tarragona. Tarragona, 16 d'octubre de 1894. BOE BV nº 15 de desembre de 1894. p. 526-27.

211. *Ibid*, p. 530.

212. Peregrinació famosa que va despertar molta polèmica i comentaris. Des d'un any abans que Morgades en va parlar en diferents escrits i circulars. Per exemple, el 25 de març de 1893 fa una carta sobre la peregrinació, explica aspectes de l'organització i fa unes consideracions sobre Itàlia (BOE BV Nº1079 31-març-1893). Es pot anar veient després pel butlletí els diferents ajornaments. Un cop feta en el BOE BV Nº 1.111 15-juny-1894 es pot llegir la carta-pastoral dels bisbes espanyols, Sevilla 18 de maig, que han anat a Roma.

parlar sobre el tema és constant i, per tant, hi torna a dedicar una altra carta pastoral pel setembre: "Otra vez Nos vemos obligado á llamar vuestra atención sobre lo que pasa en Roma, no sólo porqué cuanto tiene lugar en la Ciudad Eterna con relación al Pontificado Romano reviste importancia suma, sino porqué es la verdadera clave para explicar el mayor número de sucesos que se verifican en todo el mundo en el orden social"²¹³. Per ell queda molt clar què significa la situació del Papa: "O Roma ó la muerte para la sociedad en general, porque el espíritu de indiferencia religiosa, de manifiesta impiedad, de desenfrenada licencia, de anarquía social, es la muerte para las naciones"²¹⁴. Desenvolupa, alhora, el tema de la "conspiració": "La revolución ha dicho á su vez: Roma ó la muerte; no desde ahora, sino desde que Satanás fué destronado y expulsado de la Ciudad de las nueve colinas por San Pedro; pero que con furor inusitado, al cual dan aliento la conveniencia ó indiferencia de los Gobiernos de todos los Estados, reproduce en nuestros días. Así se explica que no parase hasta establecer en ella la capitalidad de la Italia unificada, sacrificando no sólo los intereses de la justicia y de la Religión, sino las mismas conveniencias de la política, que se inauguraba con aquel acto, si esta no hubiese tenido más fin que establecer la unidad del pueblo italiano sin la mira de destruir, si fuese posible, la Iglesia de Jesucristo. Pero el pontífice de la secta, Mazzini, lo había dicho: "L'unité de l'Italie n'a jamais été considerée par nous comme un but, mais comme un moyen". Y por esto repetimos lo sacrificó todo hasta conseguir establecer su Capitalidad en Roma, apoderándose de toda la Ciudad con infracción hasta de lo pactado el mismo día del asalto de la Puerta Pía. Desde entonces la secta masónico-judía, se ha creído en lo sumo de su poder, y no hay demasía á que no se haya entregado"²¹⁵.

També veiem Morgades pendent de qualsevol polèmica o situació conflictiva en la qual pogués intervenir. Així, per exemple, fa un escrit, a l'octubre, sobre l'ensenyament i els instituts religiosos²¹⁶ on intenta

²¹³. BOE BV Nº 1.117 15-setembre-1894 p. 369.

²¹⁴. Ibid, p. 369-70.

²¹⁵. Ibid, p.370-71.

²¹⁶. Escrit de Morgades sobre l'ensenyament i els instituts religiosos. Vic, 1 d'octubre de 1894. BOE BV N 1119, 4 d'octubre de 1894.

comentar i contrarestar la campanya que, a causa del creixement d'aquests centres, se n'estava fent en contra. Morgades reconeix que han crescut molt i que han bastit edificis grandiosos a les principals ciutats catalanes. Però nega que siguin els interessos especulatius els que mouen cap a aquest creixement. Ans el contrari, és el servei de l'església cap a la societat. Des d'aquest punt de vista les crítiques i la campanya apareguda a la premsa les veu com un intent de descatolitzar Espanya. Sempre és l'enemic que busca qualsevol pretext per atacar la grandesa de les institucions eclesiàstiques. Si hi ha una necessitat absoluta de tornar als principis religiosos en l'educació i en la instrucció per tal que el món no entri en una ruïna definitiva no pot sorprendre, segons Morgades, que les institucions religioses procurin treballar en aquest camp. Sempre posa l'exemple negatiu de França amb la seva política laica pel que fa l'educació.

O el mateix passa quan Morgades fa un escrit per protestar per la consagració d'un bisbe protestant a Madrid, el Sr. Cabrera²¹⁷. S'adhereix a la protesta del metropolità de Tarragona i a totes les coses que es facin en contra d'aquest atemptat contra la catòlica Espanya i contra el concordat. I, a més, publica un seguit de documents en el butlletí perquè la diòcesi s'assabenti de tota la problemàtica²¹⁸.

Els escrits de 1895.

Els escrits de 1895 comencen amb la pastoral feta amb motiu de la quaresma on Morgades toca diferents temes²¹⁹. Parla, en primer lloc, del desconeixement que es té de les sagrades escriptures i amb això està en

217. Protesta de Morgades per la consagració d'un bisbe protestant. Vic, 7 d'octubre de 1894. BOE BV n.º 1120, 8 d'octubre de 1894.

218. Com la circular de l'arquebisbe de Tarragona, 2 d'octubre de 1894, on critica l'afer; un tros d'un diari amb una crònica de Londres on s'explica el caràcter presbiterià disident de Cabrera i, per tant, contrari a l'anglicanisme i, posteriorment, la carta de protesta de l'Església anglicana adreçada al cardenal Monescillo, primat d'Espanya, contra la designació de Cabrera com a bisbe. Ibid.

219. Carta pastoral de Morgades amb motiu de la quaresma. Vic, 22 de febrer de 1895. BOE BV n.º 1130, 28 de febrer de 1895.

perfecta sintonia amb l'encíclica de Lleó XIII²²⁰ sobre el particular. Diu que en els llibres sants trobarem les fonts de la veritat tan necessàries avui dia. Passa després a considerar l'apostasia, un mal sempre castigat, però que avui dia és pràcticament tolerat. De com l'apòstata era fins i tot executat anteriorment i, ara, hi ha homes de govern i periòdics que neguen Déu o abracen doctrines de sectes contràries a l'Església i no passa res. A partir d'aquí fa un paral·lelisme amb el poble d'Israel²²¹, de com s'apartà de Déu, tot i ser el poble elegit, i la fi que tingué.

Tot plegat, li serveix per fer consideracions sobre el poder temporal de l'església. Morgades diu, recollint les tesis de Gaume, que abans del segle XVI l'Església tenia "poder real sobre la societat", "poder judicial", "soldats", "ministres", "súbdits" i "tresors". A partir del segle XVI - entengui's la reforma protestant- a Anglaterra i al nord d'Europa ja van començar a apoderar-se d'aquests béns. A partir de la revolució francesa el procés descristianitzador es donà arreu.

Repassa les nacions, una per una, per veure quina és la seva situació i com camina aquesta descristianització. D'Alemanya en diu que, encara que atemperada, continua la seva *Kulturkampf*. A Bèlgica, gràcies al vigorós partit catòlic, es sosté la religió, tot i que ha hagut de mantenir lluites titàniques contra els francmaçons. Austria segueix essent catòlica però els governs han hagut d'acceptar les lleis eclesiàstiques per Hungria, tot i reconeixent que són anticatòliques, a l'haver-se de reconèixer l'ateisme i el judaisme entre d'altres cultes. Rússia comet greus atemptats contra els catòlics i continua pressionant sobre Polònia que, de moment, prefereix ser màrtir que apòstata. Rússia, a més, està molt influenciada per Hegel i Proudhon, cosa que es nota llegint les pàgines de Kropotkin i Bukovine. De Itàlia no cal ni parlar-ne, segons Morgades, a la vista està quina és la seva situació. Portugal diu que està una mica lluny d'aixecar l'estendart de la religió i fer el que s'espera d'ella. Suïssa s'inclina més pel cantó anticristià que pel cristià, tot i que s'acaba de donar un gran pas amb

220. Es tracta de l'encíclica de Lleó XIII sobre les Sagrades Escripures, datada a Roma el 18 de novembre de 1893. Aquesta encíclica fou reproduïda al butlletí eclesiàstic a trossos. Intenta animar l'estudi de les Sagrades Escripures com a font de la veritat, probablement de la mateixa manera que Lleó XIII pretén fer créixer les altres branques de la ciència i del coneixement per més gran glòria de l'Església. BOE BV nº 1107, 1108 i 1110 del 14 i 30 d'abril i de 31 de maig.

221. Recurs molt emprat en els textos religiosos. Encara que sigui per una etapa anterior és interessant consultar el llibre de Martínez Albiach *Religiosidad hispana y sociedad borbónica*. Burgos, 1969.

l'elecció d'un president catòlic, M. Zemp.

Finalment parla d'Espanya. I centra les seves queixes contra l'erecció d'un capella protestant a Madrid i la reforma de l'ensenyament mitjà on no hi consta l'assignatura de religió i moral. Morgades recorda la Constitució que explicita que la religió única de la nació és la catòlica i que, en conseqüència, la instrucció serà conforme a la doctrina de la mateixa religió catòlica. Per fer entendre què pot passar amb un ensenyament no cristià, el bisbe exposa la situació de França, la història de la qual ha vist com s'anava tornant laica i, alhora, ha vist, també, com creixien els índex de criminalitat.

Per Morgades hi ha un fet clar: no sempre les lleis són el reflex del país. A Espanya, per exemple, es dicten moltes lleis que no tenen a veure res amb l'esperit i les creences del poble. Són lleis sorgides de compromisos, moltes vegades sectaris, que no respecten el sentir de la població però que sí poden pervertir-la. Un exemple d'això, per Morgades, és la llei de desamortització que va servir de ben poc per estimular la compra terres eclesiàstiques.

Aquesta descomposició religiosa arreu és el que ha fet que l'Església procurés curar-la amb la devoció als Sagrats Cors de Jesús i Maria, a St. Josep i a la Sagrada Família. I continua reafirmant les seves tesis regeneradores en el sentit que cal informar la societat d'un esperit més religiós i cristià i cal exigir o obligar que els estats vetllin per la salut moral dels seus pobles, cosa que només pot fer l'Església.

La commemoració del 25è aniversari de la unitat italiana, fa que Morgades escrigui una pastoral amb el títol de "Roma ó la muerte", on diu que "La Revolución atea y cosmopolita lo comprendió así también, y por esto, después de haber conculcado todos los derechos y todas las consideraciones y todos los respetos, para la formación de la Unidad italiana, dijo también: ó ROMA ó LA MUERTE. A Roma, precisamente por esto, para destruir si fuese posible la Vida, que es el Catolicismo, no parando hasta entronizar en Roma la muerte, que es la Revolución"²²². Disposa, alhora, pel dia 20 de setembre - recordem que és la data de l'entrada a Roma i que el govern italià l'havia declarada festa nacional- una funció de desagravi a la Catedral de Vic, amb l'exposició del Santíssim, un Ofici solemne al matí, vetlla tot el dia i una

²²². BOE BV Nº 1.144 31-agost-1895. p.350.

processó dins la basílica a la tarda. A més, totes les parròquies han de celebrar una funció igual, les que no puguin el dia 20 ho han de fer el diumenge 22. També ordena que es col·loquin taules a l'entrada de les esglésies per tal de recollir almoines que seran enviades al Papa i, finalment, disposa que quan se celebri la funció religiosa abans esmentada es llegeixi la seva pastoral i el missatge de l'episcopat espanyol en protesta pels actes d'aquest aniversari²²³.

Els lligams entre la postura del bisbe sobre diferents temes, l'acció política i la mobilització popular a través de les pràctiques religioses, els tornem a veure amb la peregrinació al temple del Sagrat Cor de Puig-Agut. Un temple construït de nou, consagrat a una devoció absolutament popular en aquells moments i amb unes connotacions polítiques indubtables. Aquest temple, començat a construir el 1884, és l'exemplificació més clara de les intencions de Morgades²²⁴. Creiem que se li ha de donar una atenció especial com un dels elements que suposen la connexió entre l'augment d'aquesta devoció, els interessos de Roma, la personalitat de Morgades i els treballs adreçats pel que fa l'augment de les pràctiques devocionals a la zona de la Plana de Vic. L'acte es convertí en una manifestació de pietat popular on Morgades, segons les cròniques, "hizo una fervorosa plática para preparar á los fieles, explicando el motivo y alcance de la solemnidad, y el fin de la erección del Santuario que domina tan hermosa Comarca, y derrama sus bendiciones sobre tantos pueblos y tantas fábricas como tiene á su alrededor. Los que se acercaron á la sagrada Mesa fueron en gran número, llevando pintado en su semblantelos sentimientos de fervorosa piedad de que se encontraban animados²²⁵.

També d'aquest any tenim la condemna de Morgades de les obres d'Odon de Buen, fent-se ressò de les disposicions del bisbe de Barcelons i d'altres

223. "Mensaje que en forma de protesta dirige el Episcopado Español á Su Santidad León XIII, con motivo de los festejos que se preparan en la Ciudad Santa, en celebridad del 259 aniversario de la usurpación de Roma. Toledo, 18 de agosto de 1895". Ibid. p.252-55.

224. Això es pot veure molt clarament en l'escrit de Morgades sobre la peregrinació al temple del Sagrat Cor de Puig-Agut. Vic, 19 de març de 1895. BOE BVC nº 1132, 23 de març de 1895. En el BOE BV nº 1135, 30 d'abril de 1895, hi ha la crònica de les festes de Puig-Agut.

225. BOE BV nº 1135, 30 d'abril de 1895, pàg 201-02.

prelats²²⁶, i una circular on torna a animar els seminaristes a dedicar-se al món de l'ensenyament, donat els fruits que es poden esperar d'una dedicació d'aquest tipus²²⁷.

Els escrits de 1896.

El tema cubà inaugura els escrits de Morgades pel que fa el 1896. Pel gener fa una interessantíssima pastoral²²⁸ on intenta barrejar el tema del carnaval amb la lluita a Cuba. L'argumentació, sota bases sempre morals, intenta fer veure la incorrecció que representa passar-s'ho bé mentre hi ha soldats en perill a l'illa. En primer lloc, cal dir que el to de Morgades és absolutament patriòtic, pel que fa el tema cubà, com quan diu que "tambien España tiene el Arca de Dios, porque siempre los intereses de Dios van unidos á los intereses legítimos de la Patria, y á sus hijos en tiendas de campaña en el suelo mortífero de la Isla de Cuba, y en la guerra con los salvajes insurrectos contra la Nación"²²⁹. Però, a més, reconeix que la guerra a Cuba és especialment important per Catalunya i els seus interessos econòmics. ¿Com celebrar el carnaval davant d'aquest panorama?, es demana el bisbe:

" Catalunya de una manera especial tiene interés en que acabe pronto, y bien, porque además del interés general de todos los españoles tenemos grandiosos intereses particulares, y además el principal mercado para nuestros productos: y ¿seremos insensatos

226. Condemna de Morgades de les obres d'Odon de Buen. BOE BV nº1147, 15 d'octubre de 1895. De fet es fa ressò de la condemna del bisbe de Barcelona i l'amplia a la diòcesi de Vic. La carta del bisbe de Barcelona, del 28 de setembre de 1895, és llarga i fa diverses consideracions. El 11 d'octubre de 1895, datat a Tarragona, hi ha una exposició del prelat català al ministre de foment on s'adhereixen a la carta del bisbe de Barcelona sobre Odon de Buen.

227. Circular de Morgades sobre l'ensenyament. Vic, 6 d'octubre de 1895. BOE BV nº 1147, 15 d'octubre de 1895.

228. Feta, alhora, pel fet que uns soldats residents a Vic hi foren enviats tal i com explica el mateix Morgades: "Escribimos estas lineas bajo la impresión que Nos ha causado el despido de treinta y ocho lanceros de Borbón, acuartelados en esta ciudad, á quienes ha tocado la suerte de ir á Cuba, y que no han querido partir sin recibir la bendición santa y una medalla de la Virgen Santísima." Exhortació pastoral de Morgades en motiu de la guerra de Cuba i la proximitat del carnaval. Vic, 19 de gener de 1896. BOE BV nº 1154, 31 de gener de 1896. p.22.

229. Exhortació pastoral de Morgades amb motiu de la guerra de Cuba i la proximitat del carnaval. Vic, 19 de gener de 1896. BOE BV nº 1154, 31 de gener de 1896. p. 18.

para divertirnos y pecar, mientras que la Patria está en peligro y nuestros hermanos caen como las hojas del árbol á la entrada del invierno, víctimas del vómito ó del machete de los mambises? Por Dios y por la Patria no hagáis esto." 230

Per a Morgades el veritable patriotisme no és només fer col·lectes per a les famílies del soldats o acompanyar-los amb acomiadaments festius fins el vaixell que els portarà a les Antilles, sinó viure cristianament i no pecar, acompanyar-los amb les oracions i amb un comportament exemplar, cosa manifestament contrària a qualsevol celebració mundana. És evident, segons el bisbe, que en la corrupció i en la immoralitat hauríem de trobar les causes, potser, de la pèrdua de les antigues colònies o la incapacitat per mantenir-les. La conclusió és clara: viure sense pecat, allunyar-se de les passions mundanes, anar als temples i resar pel triomf de les armes espanyoles a Amèrica. "En esto consiste la verdadera piedad, el patriotismo, el decoro del hombre, la obligación del ciudadano, la fe del hijo de Jesucristo Señor Nuestro"²³¹.

Pel març tornaria a insistir en aquest tema en una altra pastoral on ordena que es facin rogatives per la guerra. Morgades constata, però, el mal moment de la contesa quan diu:

" Hermanos é Hijos queridísimos en Jesucristo: La guerra de Cuba, á pesar de los recursos inmensos que apresta la Nación con una regularidad, orden y presteza que le honran, y del valor heróico del Ejército, que con tanta bizarría allí se bate contra la inclemencia del clima y el machete del mambís, no presenta el aspecto que todos apetecemos, por causa de la indignidad de algunos malos hijos de la Madre Patria, por la tenacidad y crueldad del insurrecto y la perfidia anticristiana y antisocial de un vecino que se nos dice amigo." 232

Continua amb un to de patriotisme espanyol encès i això es pot veure, clarament, en la carta que escriu al president del govern, on respon afirmativament a la demanda de diners que se li havia fet²³³.

230. Ibid, p 18.

231. Ibid, p 22.

232. Exhortació pastoral sobre la guerra de Cuba. Vic, 30 de març de 1896. BOE BV nº 1158, 31 de març de 1896. p. 133.

233. BOE BV nº 117, 30 de novembre de 1896.

També és interessant l'exhortació que fa amb motiu de la quaresma²³⁴. Morgades, després de repassar els temes sobre els quals ha parlat durant els catorze anys de pontificat²³⁵ i un cop, segons ell, haver complert en l'ensenyament general de la doctrina cristiana, pensa que cal baixar a analitzar i a explicar algunes coses particulars i reflexionar sobre vicis i virtuts singulars. I comença per dissertar sobre la que ell considera la reina de les virtuts, la caritat, per passar, després, a tractar sobre l'almoïna i, seguidament, sobre l'arrel de tots els mals, l'avarícia, i una de les seves conseqüències, la usura.

Fa, en primer lloc, tot un exercici de doctrina teològica per anar explicant el que els diferents autors han dit sobre aquesta virtut. Interessant per tal de perfilar el concepte de caritat de Morgades. Després analitza el que ell considera una branca de la caritat: l'almoïna. L'argumentació del bisbe és molt clara: si la caritat, com a virtut, comprèn l'amor a Déu per ell mateix i al pròxim per amor de Déu i la necessitat de practicar aquesta virtut per salvar les nostres ànimes, pel que fa la primera part vol dir, seguint St. Tomàs, que cal estimar-lo de tot cor, racionalment, amb tota l'ànima, que tots els nostres actes exteriors l'obeeixin, la qual cosa cosa significa estimar-lo íntegrament. Pel que fa la segona part, estimar el pròxim, l'almoïna n'és un element fonamental. Almoïna que es concreta, segons St. Tomàs, en catorze obres, set de corporals i set d'espirituals. Es centra, posteriorment, a valorar la importància de les conferències de Sant Vicens de Paul. Fa consideracions, seguidament, sobre el revers de la caritat, l'avarícia. La significació última del que significa donar un valor superior a les coses que es tenen materialment, és la d'apartar-se de Déu i de sublimar el món. D'aquí és fàcil deduir la crítica que fa a la societat moderna pel seu materialisme, conseqüència lògica del capitalisme. Morgades també fa ferotges crítiques al que ell considera el "sensualisme", vici generat per l'abundància de diners i que corromp, de mica en mica, la societat. En aquest sentit és curiosa la nota a peu de pàgina que posa el bisbe per explicar aquest fet, relatant el que guanyen algunes "vedettes", còmics i actors de teatre de París, entre els quals destaca la famosa Sarah Bernhardt, així com la crítica mordaç, que fa en d'altres llocs

234. Carta-pastoral de Morgades amb motiu de la quaresma. Vic, 2 de febrer de 1896. BOE BV n° 1155, 15 de febrer de 1896.

235. Ibid. pàgina 41.

també, sobre les curses de braus espanyoles.

Tracta després la usura, com una de les formes principals de l'avarícia. Fa un seguit de consideracions sobre el que han dit els pares de l'església a través dels temps sobre aquest tema, molt important entre els moralistes, per acabar amb la convicció que certes maneres de deixar diners amb interessos són una pràctica anticristiana. Evidentment el capitalisme apareixia com un element estrany.

També resulta curiosa una carta pastoral que adreça Morgades per l'abril als fidels de l'arxiprestat de Manresa amb motiu de la seva propera visita pastoral. Curiosa perquè, a més d'anunciar la seva visita, fa tot un seguit de consideracions sobre el fet que no s'han de deixar portar per les calumnies anticristianes que alguns pregonen. Entre aquestes consideracions n'hi ha una que parla sobre la creença popular de l'existència de monges o monjos emparedats vius en les parets dels convents o enterrats lligats, les mateixes argumentacions que circularien durant la Setmana Tràgica de 1909²³⁶. Igualment d'aquest any hi ha una altra carta pastoral on resumeix les seves impressions sobre la visita pastoral feta per tota la diòcesi²³⁷.

Però, sens dubte, la pastoral estrella de Morgades durant 1896 fou la que porta per títol "El rescat de Roma", datada a Vic el 12 d'octubre i publicada al butlletí el dia 24 del mateix mes, la gènesi de la qual passem a explicar.

El dia 16 de setembre de 1895 apareixia un article al diari britànic "Daily Telegraph" amb el títol de "The Ransom of Rome" (El rescat de Roma). La proposició del autor de l'article ja queda clar en l'entrada que, al text mateix, en fa el diari:

"The writer, who is in a position to be well acquainted with the policy of the Vatican, after painting his own picture of the financial, social, and political difficulties of the Kingdom of Italy, asks whether a happy *modus vivendi* may not be arrived at between the Papacy and the Italian Government by an arrangement which he proceeds to elaborate. His proposal is that a tract of Italian territory and a free Roman seaport should be made over as

236. Carta-pastoral als fidels de l'arxiprestat de Manresa amb motiu de la seva visita pastoral. Vic, 30 d'abril de 1896. BOE BV n.º 1161, 6 de maig de 1896.

237. Carta-pastoral de Morgades sobre la Visita Pastoral. Vic, 5 d'agost de 1896. BOE BV n.º 1168, 7 d'agost de 1896. Morgades comunica les impressions que ha tingut en la seva visita pastoral. Les divideix en diversos apartats que són: instrucció pública elemental, malestar general - administració pública local, catecisme, indústria moderna, la premsa local.

inalienable temporalities to the Holy See, under the guarantee of Italy and the others powers, in consideration of a large sum of money -the writer does not hesitate to name £200.000.000, which would redeem the Italian exchequer from impeding bankruptcy and ransom Papal Rome and her news possessions. The money is to be raised by universal subscription of de Roman Catholic communities in all countries, and placed at the command of his present Holiness, who, in conjunction with Signor Crispi, would be able, the writer believes, to carry to a happy and friendly consummation this remarkable eirenicon."²³⁸

Aquesta solució del tema romà, mitjançant el pagament d'una quantitat de diners per part dels catòlics d'arreu del món que asseguraria un territori i un port marítim lliure al Papa i, alhora, solucionaria els problemes d'hisenda del govern italià, l'emmarca l'autor de l'article en la història de la Itàlia unitària, en el moment, recordem-ho bé, de la celebració del vint-i-cinquè aniversari de l'entrada per la Porta Pia dels exercits unitaris. Una celebració que mostra la divisió a Itàlia entre els partidaris de l'annexió de Roma i els catòlics que, cada vegada més forts i més actius, no ho accepten de cap manera. A més, continua, la situació de la hisenda italiana és francament dolenta. Les despeses de la nova administració, la formació d'un exèrcit que pugui defensar el país i les aspiracions colonials del país transalpí han significat que les arque estatals estiguin en números vermells. L'única solució és l'augment dels impostos, cosa que ha anat succeint, amb el que això significa d'impopularitat del govern davant del poble que, d'aquesta manera, pot veure encara més clarament els perjudicis que li comporta un estat unitari i veure en el Papa, l'il·lustre presoner, el dipositari del seu descontentament.

El ressò que tingué l'article en la premsa britànica fou impressionant. Pràcticament no trobaríem cap publicació que no en parlés o no en fes alguna consideració²³⁹. Del 17 de setembre trobem articles al "Daily Chronicle", "Glasgow Evening Times", al "Manchester Courier", "Bristol Mercury", "Glasgow Evening News". Del dia 18 en trobem al "Daily Chronicle", "The Sun", "The Hundersfield Daily Chronicle", "Derry Journal", "Glasgow Herald", "Wolverhampton Express and Star". Del 19 en trobem al "Evening News", "Northen Echo". Del 20 en trobem al "Daily Chronicle", "The Rock",

²³⁸. "Daily Telegraph", 16 de setembre de 1895.

²³⁹. A l'Arxiu Secret del Vaticà hem trobat un recull publicat amb el títol de "The ransoming of Rome" on es fa una síntesi de totes les reaccions. N'hi ha un altre en francès titulat "La Presse sur la question de la rançon de Rome" que també sintetitza els comentaris de la premsa. Nosaltres seguirem aquestes dues fonts documentals. ASV NM 589, t II, r I, s II, n° 1.

"Wensmister Budget", "Manchester Courier", "Perthshire Advertiser". Del 21 en trobem a "Blackburn Times", "Preston Guardian", "The Tablet", "The Morning Post", "Land and Water". Del 23 en trobem al "Wensmister Gazette", "Sheffield Independent", "Bristol Mercury". Del 25 en trobem al "Pall Mall Gazette", "Dublin Freeman's Journal". Del 28 en trobem al "The Tablet", "The Spectator" i de l'1 d'octubre al "Daily Chronicle"²⁴⁰. No els resumim perquè allargaríem molt aquest capítol, però sí que podem dir que, a part d'informar i presentar la història recent d'Itàlia i les controvèrsies amb el papat, la solució es veu encertada, tot i que hi ha matisos entre ells. Cal tenir en compte la tradició liberal britànica i l'òptica de molts d'ells des d'una perspectiva anglicana.

"La Voce della Verità" de Roma també hi dedicà uns quants articles. Bàsicament es fa ressò de l'escrit del "Daily Telegraph"²⁴¹ i en resumeix les parts més significatives. Pel periòdic romà és importantíssima la discussió sobre el tema del papat i, la multitud d'articles apareguts a la premsa britànica, suposa el reconeixement del problema i la necessitat de trobar-hi una solució. Això fa que vagi reproduint els paràgrafs més interessants de la polèmica, amb retalls dels diaris britànics favorables a la proposta i els contraris²⁴². No en dóna una opinió clara seva i es limita a contraposar l'interès dels "liberals" britànics pel Papa enfront de la preocupació o el silenci dels "liberals" italians. També la premsa espanyola, francesa i austríaca parlaren sobre el fet.

Gairebé un any després seria Morgades qui entraria a considerar aquest article i la proposta continguda en ell. Les raons per les quals escriu la pastoral són les següents:

"Sugiérenos estas reflexiones un escrito del cual sin duda tendréis noticia, pero del cual, deseosos de que estéis al corriente de cuanto se relaciona con la cuestión de Roma, que es la gran cuestión actual, queremos daros alguna explicación. Nos referimos al artículo publicado bajo el título que encabeza este escrito, por el periódico inglés, uno de los de mayor circulación del mundo entero, que lleva por nombre: *Daily Telegraph*."²⁴³

²⁴⁰. La síntesi d'aquestes articles es troben en el document citat en la nota anterior.

²⁴¹. Com per exemple l'article del 2 d'octubre de 1895.

²⁴². Articles del 8, 9, 10 i 22 d'octubre.

²⁴³. Carta-pastoral de Morgades "El rescat de Roma". Vic, 12 d'octubre de 1896. BOE BV nº 1174, 24 d'octubre de 1896. Pàg., 431.

I, seguidament, resumeix la proposta de l'article mentre fa un datallat recorregut per la història de la unificació italiana i els atacs a l'Església que ha suposat²⁴⁴. Diu que les reflexions que fa són una simple informació ja que la solució cal deixar-la en mans del Papa, "El sabrá á quien pedir consejo si lo necesita, y no será probablemente á artículos ni folletos. Hoy por hoy lo que subsiste és el *Non possumus*; no podemos transigir con la expoliación sacrílega del patrimonio de San Pedro, que repetidamente han pronunciado Pío IX y León XIII; y á esto debemos atenernos los católicos y aún todos los amantes de la justicia. Si algun dia conviene cambiar, á la Iglesia debe dejarse el modo, el tiempo y la forma; y ROMA LOCUTA, CAUSA FINITA."²⁴⁵

Tot i això, es demana Morgades: ¿la solució proposada és una solució? És possible?. Per a ell, les dificultats que es presenten són molt grans. En primer lloc per una qüestió de principis, perquè no és lògic que qui ha estat robat hagi de negociar amb el lladre i comprar-li una part del botí. En segon lloc, per una qüestió de dignitat i independència de l'Església, la qual, si necessita quelcom per l'exercici del seu poder temporal, no pot comprar-ho amb diners i menys un territori que li pertany des de segles. Ara, per veure si la solució és possible cal analitzar quatre aspectes: el Papa, el govern italià, els catòlics de tot el món i les demés potències garantidores de l'acord.

Pel que fa el Papa, Morgades, després de tornar a insistir que qualsevol decisió només la pot dir ell, recull un bon nombre de cites pontificies de diversos documents²⁴⁶ mitjançant les quals intenta mostrar el posicionament de Lleó XIII sobre la qüestió: el papat no renuncia al poder temporal, l'estat italià ha usurpat els bens que pertanyen a l'Església i el Pontífex és un presoner d'aquest estat.

Al govern italià, pensa Morgades, la solució li representaria una injecció monetària. Un ajut econòmic per les arquees d'un estat que no ha fet més que portar la desgràcia als seus habitants per la sangria dels impostos,

244. un resum ben documentat fixant les posicions de Pius IX sobre el fet. Ibid, pàgs 433-46.

245. Ibid, pàg 447.

246. Carta del Papa a Rampolla, 15 de juny de 1887; Encíclica *Inscrutabili*, del 21 d'abril de 1878; discurs de Lleó XIII al Sacre Col·legi de cardenals, març de 1889; al·locució pronunciada en el Consistori del 30 de juny de 1880; discurs del Papa davant peregrins italians, 20 d'abril de 1890; encíclica del 15 d'octubre de 1890 i carta a Rampolla sobre les festes celebrades a Roma el dia 20 de setembre de 1895. Ibid.

obligat com està a pagar aventures colonials ruïnesos i a sospirar per territoris com Niza, el Tirol, Trieste, que encara li poden empitjorar la situació. Situació dramàtica que queda provada per la massiva emigració del seu poble cap a d'altres indrets del món. Però, tot i això, el prelat afirma:

"Es difícil, pues, saber lo que haría la Italia oficial si se le presentaba la proposición: alma de judas tienen sus gobernantes para aceptarla, á pesar de la declaración de la intangibilidad de Roma: pero de propósito hemos dicho que no sabemos si podría aunque quisiere: vendida al masonismo y á la revolución en cuerpo y alma, está subyugada á ellas, y diga lo que quiera, y alardee cuanto pueda, es la víctima más próxima que aguardan estos dos mónstruos, y lo que sería quizás sin ciertas medidas previas, el dia que transigiese con el Papa, como lo será igualmente el dia que permita asaltar el Vaticano; ó más ó menos tarde si no devuelve la libertad á la Santa Sede."²⁴⁷

Sobre els catòlics del món, Morgades no en dubta. No seria cap problema recollir els diners necessaris. Si els creients ja ajuden amb les seves almoines al sosteniment de la Propaganda Fide, d'instituts religiosos i són capaços, en la mateixa diòcesi, de restaurar Solsona i d'altres obres, ¿com es pot dubtar sobre l'èxit de la crida encaminada, ni més ni menys, que a salvaguardar el poder temporal del seu Pare?

La preocupació de Morgades estriba en les garanties que pot donar un poder tan usurpador com l'italià i, finalment, tracta el tema de com s'hauria de respectar un acord d'aquest tipus. Obviament necessita no només de l'entesa amb el govern italià sinó que, tot plegat, ha d'estar avalat per les potències internacionals europees, les qual, per desgràcia pel bisbe, ja han donat mostres d'altres vegades de la seva postura canviant. Així, després de denunciar la invasió de Roma, van reconèixer posteriorment el fet consumat. O només cal fixar-se en el tema del repartiment de Polònia, de la política dels nord-americans a Cuba i del silenci sobre la matança d'armenis en mans dels turcs. Per tant, "¿Como se podría tener confianza en ella (es refereix a Europa) para la obra de moralidad, religión y justicia que se pondría en sus manos?"²⁴⁸. Totes aquestes consideracions el fan arribar a una conclusió:

" En resumen: repitiendo la salvedad de querer dejar la solución de este problema y de cuantos tengan relación con la Iglesia universal, á la Santa Sede, hemos de decir que creemos que el proyecto no es viable en fuerza de las consideraciones expuestas; que sin embargo la acogida que se ha dado al proyecto es un buen síntoma del tiempo, porque hace ver la existencia de la cuestión

²⁴⁷. Ibid, pàg 461.

²⁴⁸. Ibid, pàg 465.

de Roma en la misma fuerza ó mayor que el día en que fué planteada."²⁴⁹

Per tant, l'opinió de Morgades sobre el projecte és del tot negativa. I només li resta, per concloure la pastoral, exposar què cal fer mentres la situació del Papa continuï essent la mateixa. En primer lloc, "orar incesantemente con recta intención y corazón puro"²⁵⁰ i, en segon lloc, "debemos abominar de corazón la secta masónica y todas sus obras, causa principal de los males que lamentamos y de los peligros que nos amenazan, testigo Italia, testigo Francia, testigo nuestra pobre España en la península, y sobre todo en Cuba y Filipinas"²⁵¹.

Es pot suposar que el ressò que tingué en la premsa la pastoral de Morgades fou molt gran. Així, "La Veu del Montserrat" en faria uns grans elogis i n'extractaria bona part²⁵². També ho faria el madrileny "El Movimiento Católico"²⁵³; la "Revista Popular"²⁵⁴, amb un resum que fa el mateix Sardà i Salvany; el "Diari Catalan"²⁵⁵; el "Diario de Barcelona"²⁵⁶; "El Eco de Gracia"²⁵⁷ i d'altres. Però el més interessant és que tingué ressò a la mateixa Roma. Així, per exemple, "La Voce della Verità"²⁵⁸ en féu una síntesi i "La Vera Roma"²⁵⁹, fins i tot, posà una fotografia de Morgades a la primera pàgina i escrigué: "Diamo ben volentieri il ritratto di questo luminare dell'Episcopato spagnuolo all'occasione della stupenda Lettera pastorale che Egli ha diretto recentemente al clero e al popolo della sua Diocesi sopra

249. Ibid, pàg 465-66.

250. Ibid, pàg 466.

251. Ibid, pàg 467.

252. veure "La Veu del Montserrat" del 31 d'octubre i del 7 de novembre de 1895.

253. "El Movimiento Católico", 30 d'octubre, 2, 3, 4 i 5 de novembre de 1895.

254. La "Revista Popular", 12 de novembre de 1896.

255. "Diari Catalan". Periodico católico. Barcelona, 3 de novembre de 1896.

256. "Diario de Barcelona", 3 de novembre de 1896.

257. "El Eco de Gracia", 15 de novembre de 1896.

258. "La Voce della Verità". Giornale della società primaria romana per gl'interessi cattolici. Roma, 27 de novembre de 1896.

259. "La Vera Roma". Periodico settimanale politico religioso illustrato. Roma, 29 de novembre de 1896.

questo tema: Il riscato di Roma. Insieme ad un riassunto, benché inadeguato, del gravissimo documento, i nostri lettori saranno pur lieti di mirare le venerate sembianze del dottissimo autore, il cui nome, la cui calda e faconda parola, echeggia ancora sulle colonne di tutti i giornali cattolici di Spagna"²⁶⁰.

També Morgades tingué cura d'enviar la pastoral a moltes persones importants i amigues seves. Ho sabem per la quantitat de cartes rebudes pel bisbe on se li agraeix la tramesa de la pastoral, tot fent-ne grans elogis del contingut²⁶¹.

Una cosa, però, ens demanavem: per què Morgades va escriure la pastoral? És evident que volia tractar el tema, tan estimat per ell, perquè era una manera de ser fidel a la Santa Seu. Però és que, a més, en els arxius vaticans hem trobat les proves que el bisbe anava sobre segur sobre el tema tractat i la posició vaticana respecte la qüestió. Morgades escrivia al nunci una carta el 24 de setembre de 1896 on demanava si era una bona ocasió per fer propaganda sobre el tema i si podia convenir als interessos de la Santa Seu remoure la qüestió²⁶². Probablement li envià, alhora, un esborrany de la pastoral, cosa que no podem assegurar. El nunci ho trametia al secretari d'estat²⁶³ i aquest el contestaria, el 6 d'octubre, amb una altra carta on li deia textualment: "si é riconosciuta una novella prova dello zelo e delle devozione di quell'egregio Prelato verso la Santa Sede"²⁶⁴. Davant d'aquest *placet* el nunci escriuria a Morgades, el 10 d'octubre, la carta següent:

" Mi venerado Hermano y querido amigo. Habiendo enviado á su tiempo á Roma la muy apreciable carta de V. fecha 24 de próximo pasado septiembre, tengo ahora el gusto de participarle que en la misma se ha reconocido una nueva prueba del celo y devoción que V. profesa a la Santa Sede.

Al propio tiempo me ocure manifestarle que, segun las instrucciones que yo tenia sobre el particular, la Santa Sede no entiende pronunciarse lo mas minimo acerca del merito del proyecto y de su utilidad práctica, debiendo el mismo aparecer,

260. Ibid.

261. Seria molt llarg enumerar-les totes. Es troben a MEV. Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926.

262. Això ho sabem per la carta que envià el nunci al secretari d'estat exposant-li la preocupació de Morgades. Nunci - secretari d'estat. 29 de setembre de 1896 (còpia) n^o452. ASV NM 589 t II, r I, s II, n° 1.

263. Ibid.

264. Secretari d'estat - nunci. 6 d'octubre de 1896. ASV NM 589 t II, r I, s II, n° 1.

como lo es, idea de particular y no indicacion o consejo de ninguna autoridad eclesiastica."²⁶⁵

La pastoral de Morgades porta la data del 12 d'octubre, dos dies després d'aquesta carta, o sigui, immediatament després d'haver-la rebuda. Seria publicada al butlletí, una setmana i mitja després.

Els escrits de 1897

El 1897 l'inicia amb l'acostumada pastoral amb motiu de la quaresma que vol ser una continuació de la de l'any anterior. Si en aquella va tractar el tema de la caritat en aquesta vol tractar el tema de la fe i de l'esperança, les dues altres virtuts.

Comença la pastoral fent una crítica a la societat actual, com gairebé sempre fa Morgades. L'interessant aquesta vegada és que fa un repàs històric sobre l'evolució de la societat contemporània, les seves llibertats, etc, per fer, acte seguit, una defensa velada de la societat d'antic règim. Pensa que s'ha buscat la sobirania en el major nombre de persones i s'ha observat que el resultat no és més que la soberania del dret de la força. S'han cercat les unitats nacionals i l'abolició de les franquícies locals amb el resultat funest de l'augment de l'absolutisme i no del benestar del poble, "El amor á la unidad nacional ha producido la inacción local, y el amor á la libertad se ha apoyado en una libertad indeterminada que da mucho que pensar al que sabe pensar, y á los que creen que la pérdida de derechos civiles no está compensada con el goce de los derechos políticos"²⁶⁶.

S'ha perseguit una independència del poder secular respecte de l'autoritat eclesiàstica i això, segons ell, ha portat funestes conseqüències donat que s'ha perdut llibertat i s'ha engendrat una espiral de corrupció i de crims. S'ha cercat l'emancipació de la dona i s'ha trobat la destrucció de la família. S'han trencat els gremis i les formes de producció anteriors per

²⁶⁵. Nunci - Morgades. 10 d'octubre de 1896. L'original es troba a MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàg 79. La còpia es troba a ASV NM 589 t II, r II, nº 1.

²⁶⁶. Carta-pastoral de Morgades amb motiu de la quaresma. Vic, 22 de febrer de 1897. BOB BV nº 1184, 28 de febrer de 1897, p. 55-56.

caure en la dictadura de la indústria moderna. S'han abolit els convents i els frares i ara els pobres no saben on anar a menjar la sopa caritativa que tenien assegurada. La conclusió, segons Morgades, és clara: "Hay que desengañarse: los deberes y los derechos del hombre no se estudian, ni se aprenden fuera del Evangelio, ni se practican ni son respetados sino dentro de el"²⁶⁷. La sobirania de l'església per damunt de tot i com element fonamental de la constitució de les societats.

Tot plegat ha fet que la societat actual estigui plagada de corrupció i allunyada de la vertadera veritat. On és el mal? On són els culpables i qui són?, es demana Morgades. Els culpables són molts, són les classes altes que tot ho converteixen en espectacle i diversió; els culpables són els governs que permeten qualsevol tipus d'immoralitat, com és el cas de la pornografia venuda pels carrers de Madrid en els quioscs de la Puerta del Sol, o com a París on es poden veure espectacles com el del Moulin Rouge, o com els homenatges fets a la Sarah Bernhardt -torna a carregar contra l'artista- on se li reciten poemes com aquest:

"Reine d'un monde, au temps où les reines s'en vont,
Déesse, au temps de la divinité finie,
Sarah, suprême fleur de la sainte harmonie,
Nous vous aimons d'un culte égoïste et profond." ²⁶⁸

Text que encén el comentari de Morgades, que exemplifica fins on s'ha arribat, i que li fa dir: "Esto no es la apoteosis de Sarah Bernhardt, sino el triunfo de los caballeros de industria, de los aventureros de las letras y de las cortesanas, de los timadores de la celebridad, de los rateros de la reputación, de los aduladores del vicio y de los grajos de la corrupción que graznan en los bulevares y en los bastidores de los teatros"²⁶⁹.

Són també culpables els mals periòdics que en comptes de moralitzar extenen els errors i la corrupció i que fan que els vicis siguin mostrats com a coses normals; els propietaris de tabernes, cafès, casinos i teatres on es perverteix el jovent; les autoritats locals que permeten aquests establiments, no persegueixen la blasfèmia i donen mal exemple a la població amb la seva indeterminació i manca de voluntat per actuar en el camí just.

Tot plegat fa exclamar Morgades: "¿Si pues, todo se ha probado

²⁶⁷. Ibid, p. 58.

²⁶⁸. Text de M. Harancourt citat per Morgades a Ibid, p. 61.

²⁶⁹. Ibid, p. 62.

inútilmente para substituir el fundamento del individuo y de la sociedad, que es la Religión, que es la Iglesia, que es la fe en lo sobrenatural y divino, porquè no se vuelve a ella?"²⁷⁰ I, a partir d'aquest moment, és quan comença a fer tot un seguit de consideracions sobre la fe i la esperança²⁷¹.

A l'estiu sortia publicada una llarguíssima pastoral de Morgades amb el títol de "Sucesos de Armenia - Guerra turco-griega - Las grandes Potencias"²⁷², on entra de ple en la valoració de tota aquesta problemàtica de l'Orient, veritablement clau en aquells moments de la història europea. La "qüestió oriental", com es denominat a vegades tot el referent al tema delicat de les relacions entre l'imperi turc i el catolicisme, o les relacions entre les potències de la zona i, fins i tot, el tema balcànic, és molt present en l'Església catalana del moment. No podem allargar-nos massa sobre el tema, però és evident que Terra Santa significa un referent constant en els estaments eclesiàstics i catòlics de casa nostra. La demanda d'almoines per als llocs sants és constant, les peregrinacions són organitzades regularment per juntes amb la presència de persones tant importants com Sardà i Salvany i d'altres, i es fan veritables expedicions que, al fer-ne propaganda, serveixen com un element més de mobilització cristiana²⁷³. A més, cal afegir que, el 1897, la insurrecció de l'illa de Creta contra el domini turc i l'expedició militar grega enviada en el seu ajut, mobilitzà els ambients catalanistes²⁷⁴. Les reivindicacions irredentistes gregues despertaven àmplies simpaties entre els catalanistes, sensibles a qualsevol expressió de lluita nacionalista. Rubió i Ors jugà, en aquest tema, un paper fonamental donada la seva relació amb intel·lectuals

270. Ibid, p. 65.

271. A partir de diferents apartats: naturalesa de la fe; naturalitat de la fe; origen, conservació, augment i recobriment de la fe; quines veritats han de creure's; necessitat de la fe; efectes de la fe i desastroses conseqüències de la manca de fe. Parla després sobre l'esperança i sobre els errors contra la fe i l'esperança. Ibid.

272. Carta pastoral de Morgades sobre els successos d'Armènia, la guerra turco-grega i les grans potències. Vic, 16 de juliol de 1897. BOE BV nº 1196, 19 de juliol de 1897. Hi ha un apèndix de la pastoral, datat el 16 de juliol de 1897, a BOE BV nº 1201, 15 de setembre de 1897.

273. Repassant qualsevol butlletí eclesiàstic de l'època d'una diòcesi catalana es pot comprovar el que afirmem. El de Vic, per exemple, hi és. No possem les referències perquè són moltes.

274. Agafem la referència que en fa Jordi Llorens i Vila al seu llibre *La Unió Catalanista (1891-1904)*. Barcelona, 1991, pàg 56-59.

grecs²⁷⁵. El 19 de febrer de 1897, trenta-quatre intel·lectuals catalans, encapçalats per Rubió, firmaren un missatge d'adhesió al príncep Jordi, cap de les forces expedicionàries gregues a Creta. Les associacions catalanistes de Barcelona, recollint el suggeriment que havia fet Rubió, acordaren, pocs dies després, presentar al cònsol grec a Barcelona un missatge de suport i d'adhesió al rei Jordi I. Un document redactat inicialment per Rubió del qual, però, Prat de la Riba se n'ocupà posteriorment, fou lliurat al cònsul de Grècia a Barcelona, Muzzopoulos, el 6 de març, amb presentació a càrrec del mateix Rubió i Ors. El Missatge subratllava la solidaritat de Catalunya amb Creta, tot identificant la situació de l'illa amb la de Catalunya, la qual cosa despertà la indignació de la premsa de Madrid, amb acusacions de separatisme, i provocà l'actuació contundent del governador civil de Barcelona que suspengué i denuncià "Lo Regionalista" i "La Renaixença".

Com se sap, la qüestió de Creta desfermà una guerra greco-turca que significà, després de la intervenció de les grans potències, l'obtenció de l'autonomia política de l'illa, tot i que romangué sota domini turc, fins el 1908 que s'integraria a Grècia.

És en aquest context que Morgades escriu la seva pastoral. Utilitzant fons de premsa estrangera i uns anomenats "llibres grocs" fets pel ministeri d'afers exteriors francès per als senadors i diputats francesos, que nosaltres no hem trobat entre els papers de Morgades, analitza la situació política de la zona. Comença per estudiar la qüestió d'Armènia, sacsejada per la controvèrsia entre el desig d'autonomia per part dels armenis i la política dura del govern turc, que provocà, com ja se sap, unes grans matances entre 1894 i 1896. Per què aquesta atenció cap a Armènia? Sens dubte, perquè Armènia representa una fita cabdal pel cristianisme. De fet se l'ha considerada com el primer regne cristià de la història i la llengua armènia havia estat un vehicle d'irradiació del cristianisme per la zona. Però, a més, significa la lluita del cristianisme contra el turc, la resistència dels grups cristians enfront de l'infidel. Qualsevol matança era considerada com un atemptat religiós que cometia el pagà. Ultra la realitat política de la segmentació del poble armeni entre els països de la zona i dels problemes i violències que patien els sotmesos a l'imperi turc, hi ha

275. Rubió i Ors mantenia des de 1880 una important relació epistolar amb alguns dels més destacats intel·lectuals grecs. De fet, ja l'any 1888 Rubió havia adreçat una "Salutació Catalana al Rei Jordi I amb motiu del seu 25è. aniversari", que fou publicada a la influent revista "Hestia", d'Atenes, òrgan dels intel·lectuals reformistes grecs. Ibid

com a última raó la qüestió religiosa. És clar que a Morgades se li escapen molts matisos del problema, però cal ressenyar que és impressionant amb el detall que intenta explicar els esdeveniments més importants i les seves repercussions diplomàtiques. Per Morgades, la impunitat turca en les matances contra els armenis té uns culpables: les grans potències europees que, per garantir l'estat de coses a l'Orient i per por a una guerra generalitzada entre ells, permeten que es cometi qualsevol tipus d'atropellament contra pobles cristians. Ho diu molt clar en aquest paràgraf:

" La simple lectura (dels documents sobre els quals ha explicat tota la problemàtica) basta para probar hasta la evidencia lo que Nos habíamos propuesto, á saber: lo HORRIBLE de la persecución, matanza y pillaje contra los Cristianos, organizada y dirigida por agentes del Gran Turco; IMPUNIDAD de los asesinos, ladrones é incendiarios; RECONOCIMIENTO Y CONFESIÓN de todos estos crímenes por las grandes Potencias, É INUTILIDAD HASTA AHORA de sus gestiones para castigarlos y evitarlos de nuevo."²⁷⁶

Les potències cristianes europees no volen portar una política "cristiana" i això és el que dol a Morgades. És la constatació que la política liberal és maquiavèlica i, per tant, fins i tot és capaç de pactar amb l'infidel per interessos propis.

I pel cas de Creta i Grècia opina quelcom de semblant que pel cas d'Armènia. L'anàlisi de la situació que fa el bisbe és prou clara i la reproduïm perquè ens dóna prou pistes sobre l'interès del prelat al voltant de qüestions internacionals candents. És interessant, també, veure la manera com ho explica als rectors de la diòcesi, els quals, al seu torn, ho hauran d'explicar als seus feligresos:

"Hoy los que han manifestado simpatías por Grecia bajo el punto de vista humanitario y heroico de querer libertar á los Cristianos de la esclavitud denigrante de Turquía y evitar matanzas como las de Armenia, que en mayor o menor escala se reproducen cada día, no disponen de barcos, y está visto que la opinión sin barcos nada puede aunque se sacrifiquen los eternos principios de moralidad y de justicia, y que los barcos no se ponen á disposición de tales principios, cuando los hay contrarios que los ahogan. Y los hay.

La clave de la cuestión de Oriente está en la misión providencial que se atribuye Rusia de ser ella, y nadie más que ella, la libertadora de los Cristianos que viven sometidos á los turcos en la Península de los Balkanes, y, como consecuencia, á poner en Constantinopla la sede de su ya tan poderoso imperio. Indudablemente las naciones occidentales mirarían como un bien que desapareciera el imperio turco; pero considerarían como un mal gravísimo que se constituyera un poderosísimo imperio eslavo

²⁷⁶. Ibid, pàg 333.

desde el Mediterráneo hasta el Polo, y del cual sería el mar Negro una bahía ó lago interior. Esto no pueden consentirlo ni Francia, ni Italia, ni Inglaterra, ni lo debería consentir España si tuviera fuerzas para intervenir en estos magnos asuntos. Está, pues, Europa dividida en dos campos por lo que se refiere al Oriente: uno (Rusia) y otro (las potencias occidentales).

Para que no choquen las dos enormes masas, ó mejor dicho, para dilatar indefinidamente y mientras se pueda la lucha titánica entre el Oriente y el Occidente, no hay más que un medio: la conservación del *status quo*, ó sea de la existencia política del imperio otomano. Y así, queriendo todas las naciones europeas que desaparezca este imperio, por amor á la paz ó por medio á la guerra (que viene á ser lo mismo en el fondo), apetece que continúe viviendo, del mismo modo que apetece el enfermo que continúe la fístula que le molesta y por donde desahoga sus malos humores, sabiendo que de cerrarse se le quedaría dentro la podredumbre y le mataría probablemente.

Es axiomático que no puede desaparecer el imperio turco sin una guerra general entre las potencias cristianas, la que sería horrible y espantosa con los medios de combatir que hoy se usan. Europa tiembla ante la probabilidad de esa lucha gigantesca, y de ahí su egoísmo.

De cuyo temor se aprovecha con gran destreza el Emperador de Alemania, el único gran potentado que no tiene un interés directo en Oriente, y de este modo resulta el árbitro de Europa, y nada se hace contra su voluntad soberana." 277

I acaba la pastoral amb aquesta conclusió tan carregada de pessimisme per la situació en què es viu i les possibles solucions:

" Con todos estos deseos de paz y con tantos esfuerzos para su mantenimiento Europa no ha sabido ó no ha querido evitar la ruina de Grecia, y en Creta, proclamada y aceptada, pero no organizada, la autonomía, retiradas las tropas griegas y hecho todo según la voluntad de las Potencias, no hay por ahora verdadera autonomía ni tranquilidad. Decimos mal según la voluntad de la Puerta. La energía desplegada para que se retirasen de la isla las tropas griegas no ha alcanzado á las tropas turcas, que permanecen en ella, y, como si el establecimiento de la autonomía no fuese un solemne compromiso contraído por Europa con los cretenses á la faz del mundo, sigue el Sultán la conducta de antes y manda á Creta un nuevo Gobernador musulmán que allí se está quedo, contentándose las grandes Potencias con haberle puesto mala cara á su llegada por medio de los almirantes de las escuadras. El problema, pues, queda en pié y la solución definitiva no se vislumbra. La puerta no abandona el campo y la inquietud no cesa. Las grandes Potencias tienen la palabra.

Rusia, Francia, Alemania, Italia, que acaban de proclamar tan alto la civilización, la justicia, la equidad, el derecho, la paz, pronto nos dirán cómo entienden estas palabras, resolviendo el problema de Oriente que tienen entre manos, y esta solución nos daría entender lo que de ellas debamos esperar para la

277. Ibid, pàg 297-98.

Els escrits de 1898.

Començarem el recorregut per l'acostumada pastoral amb motiu de la quaresma. Una pastoral centrada sobre el tema de l'oració, seguint la tònica dels escrits quaresmals, que toquen sempre un tema de contingut religiós. La veritat, però, és que es tracta d'un tema clau dins del pensament de Morgades. L'oració, a part de ser una pràctica comuna en tota religió, cal entendre-la en aquell moment com un element de mobilització contra la perversitat de la societat i un element clau per a la regeneració cristiana que pretenia Morgades, seguint l'estratègia de Lleó XIII. Per tant, no només cal valorar-la com un fet de caire espiritual, sinó com una pràctica que configura una acció cap a una finalitat molt determinada. De fet, i donada la pèrdua d'influència social de l'església davant del món modern, era una de les poques armes precises amb què podien comptar.

Abans, però, d'entrar en la qüestió de la pastoral, Morgades fa una introducció on torna a constatar la perillositat dels temps, fa una anàlisi de la història d'Espanya i exposa una particular visió de les guerres carlines. De fet, intenta, explicar el perquè les coses han anat tan malament i el perquè la societat s'ha descristianitzat tant. L'argumentació s'inicia amb el que considera l'origen del mal: la revolució francesa, procés que desenvolupà el "moviment materialista" que, a part de la filosofia cristiana, és l'única filosofia que domina Europa des de llavors. Llavors comença a explicar el que ha passat a Espanya:

" En efecto: en el siglo XVIII hallábanse trabajadas por el escepticismo las clases mas elevadas de la sociedad; el pueblo por lo general conservaba la fe en el fondo de sus corazones, y la conservó hasta que á fuerza de la propaganda de malas doctrinas y de perversos ejemplos ha ido perdiéndola más o menos tardíamente según la firmeza que tenía, y la influencia de las causas que la mantenían ó socavaban. Compárese nuestra Nación de principios del siglo, la España de la guerra de la Independencia; compárese sobre todo la España desde el año 1868 con la España de nuestros días, y se verá la diferencia y la verdad de lo que estamos probando. Se dirá que había más hipocresía: es claro que

278. Ibid, pàg., 411-12.

los sentimientos no debían ser muy profundos cuando con tanta facilidad cambiaron, y á esta falta de arraigo deben atribuirse los mayores progresos que ha hecho la impiedad en nuestra Nación relativamente, desde el año 1868 á nuestros días, de los que hizo desde 1808 á 1868. Más ó menos arraigados, sin embargo, existían los sentimientos religiosos, y es cosa confesada ya por amigos y adversarios, que á no haber seguido la persecución religiosa á la muerte de Fernando VII y á la implantación de las reformas que trajo consigo la Revolución de Septiembre las guerras civiles de 1835 y 1872 no hubieran tomado el carácter y la importancia que tomaron, ni se hubieran dejado matar tantos millares de hombres puramente por cuestiones dinásticas, ni aún por concesión de más ó menos libertades bien entendidas. Precisamente las Provincias vascongadas, Navarra, el Centro y Cataluña, donde la guerra tuvo mayor incremento y prestó más resistencia, eran las Provincias que á los sentimientos de fe unían en mayor grado el sentimiento de libertad verdadera por medio de los fueros, que todavía no cesan de pedir.

Después de la Revolución francesa la impiedad se detenía ante las tímidas conclusiones del deísmo: empleábase todavía la palabra de Dios en las Constituciones en las Cátedras, en los discursos parlamentarios. Después, en lugar de Dios, se habló de la Providencia, medio para prescindir de la Divinidad en el orden de la gracia, como se hablaba de la naturaleza para prescindir de Dios en el orden de la creación: hoy, por medio de fórmulas capciosas ó abiertamente impías, se ha avanzado hasta las negaciones más radicales: antes dejábase subsistir á Dios y el alma humana sobre las ruinas del símbolo cristiano; al presente se hace tabla rasa de todas aquellas verdades que no pueden ser ensayadas en la piedra de toque de la ciencia y de la experiencia á juicio de cada uno, negando á Dios porque no responde -siempre por supuesto, pues responde muchas veces,- á las provocaciones de un impío rabioso; y negando el alma humana porque no se ha descubierto con el bisturí; como si esto fuese posible y como si se hubiese con él ó con oro instrumento descubierto el sinnúmero de fenómenos que nos rodean, y que sin embargo son reconocidos."²⁷⁹

Passa a considerar, després, el tema central de la carta pastoral: l'oració. Què és l'oració; la seva necessitat; l'eficàcia de la pregària, apartat on parla d'una qüestió molt interessant com és la necessitat social de l'oració i on cita Donoso Cortés²⁸⁰; la disposició i les condicions per l'oració i les dificultats que es presenten per fer-ho.

En la conclusió recalca la necessitat de l'oració, com un element imprescindible contra la "mort de la societat", segons l'expressió de Donoso

²⁷⁹. Carta-pastoral de Morgades sobre l'oració amb motiu de la quaresma. Vic, 8 de febrer de 1898. BOE BV nº 1213, 15 de febrer de 1898. pàg. 43-45.

²⁸⁰. Cita la carta que Donoso Cortés va escriure al Sr. Alberich de Blande, Marqués de Raffin, el 21 de juliol de 1849 on exposa aquest concepte. Vol 11 Edición de Madrid de 1892. Ibid, pàgina 79-80.

Cortés²⁸¹, en què està immersa en aquella època.

1898, però, és l'any de la desfeta a Cuba i, com és normal, Morgades exhortà diverses vegades els seus diocesans sobre el tema. Veiem ja pel febrer l'anunci d'una missa pontifical davant els fets de Cuba²⁸²; una circular, del 4 d'abril de 1898, on mana fer rogatives²⁸³ i una altra on ordena noves rogatives per les necessitats d'Espanya i on recomana que es resi i que es facin romeries, etc, com la que es farà des de Vic al santuari de Puiglagulla²⁸⁴. També cal ressaltar la carta, del 8 maig, sobre la subscripció nacional per al foment de la marina i les despeses generals de la guerra, on escriu un al.legat patriòtic fent de la guerra a Cuba una guerra santa pels interessos de la religió: "Hemos dicho como españoles y como cristianos porque en nuestras colonias por la guerra peligran tanto los intereses de los españoles como los intereses de Nuestra Religión Santa. Es evidente que por causas que no es de momento examinar, y que, con el favor de Dios, haremos extensamente otro dia, los intereses morales y religiosos dejan mucho que desear en nuestras colonias; pero es mas evidente, todavía, que sufrirán infinitamente más, si por desgracia caen en manos del protestantismo, del masonismo, de la carencia absoluta de religión, de dignidad y de justicia, que todo esto y mucho mas representan los Estados Unidos ó las formas que de seguro implantarían en ellas si llegasen á triunfar"²⁸⁵. De fet aquesta argumentació és la que es faria servir correntment dins ambients catòlics. Per exemple, la carta de la Junta auxiliar de la província de Barcelona, feta amb motiu de la recaptació d'aquesta subscripció i datada el 30 d'abril de 1898, i on hi signen les autoritats civils, militars i eclesiàstiques de Barcelona, fa servir els mateixos arguments: Espanya hauria portat la llum del cristianisme i la civilització als selvatges cubans i, ara, els Estats Units voldria apoderar-se d'un tros de terra espanyola. Un país, nord-amèrica, que, malgrat titular-

281. Segons l'expressa en eun article en el "Heraldo" del 30 de novembre de 1848. Ibid, pag. 116.

282. Vic, 15 de febrer de 1898. BOE BV nº 1215, 15 de febrer de 1898.

283. BOE BV nº 1217, 4 d'abril de 1898.

284. Vic, 18 d'abril de 1898. BOE BV nº 1220, 30 d'abril de 1898.

285. BOE BV nº 1221, 13 de maig de 1898. pàgina, 209-10.

se un poble civilitzat, "están envueltos en el salvajismo de abominables leyes y tienen una especial cultura llamada yankee, con fé púnica, indigna de un pueblo cristiano, ensorberbecidos por el poderío de sus riquezas, contra toda justicia y derecho, se hayan lanzado, so pretexto de ayudar á los rebeldes cubanos, á la guerra contra España"²⁸⁶. Aquesta junta dóna unes instruccions per a la constitució i organització de les diferents juntes municipals i, de fet, se'n crea una a Vic. Morgades contribueix a aquesta subscripció amb una quantitat de 2.500 pessetes.

També féu un escrit, Vic 20 de maig de 1898, comentant la carta de la Reina regent i del ministre Groizard, del 9 de maig de 1898, sobre la guerra de Cuba i adreçada al bisbe on se li demana que es facin rogatives. Morgades la comenta amb to patriòtic i continua amb els mateixos arguments de sempre, defensant el caràcter religiós d'aquesta guerra²⁸⁷. I, finalment, publica una carta pastoral sobre la pau a les Antilles on parla sobre el desenllaç de la guerra i el fet que Espanya, al perdre-la, s'haurà de plegar a les exigències dels vencedors, els nord-americans. Un país més ric, afortunat i poderós ha guanyat Espanya i, aquest fet, fa reflexionar el bisbe sobre la nova situació. De fet no és aliè al corrent crític, reflexiu, pessimista, que sorgí arreu després d'aquesta derrota. Morgades és molt clar quan afirma que "Será sin duda una gran pérdida para España esta última amputación; pero francamente declaramos que si había de seguirse para su conservación el mismo sistema que hasta ahora, lo cual es mucho de temer, vale más que desaparezca desde luego de nuestro poder, sacando las ventajas que se pueda, al abandonar lo que no sabemos y, dada la situación de España, no podemos conservar."²⁸⁸ Amb un aire de ressentiment diu que si continuéssim tenint l'illa seguiria l'estat enviant-hi maçons i sectaris, explotadors i corromputs, tal i com van anar fent darrerament, cosa que ha estat una de les causes de perdre la possessió. Les crítiques, com mai havia fet Morgades abans, es dirigeixen directament contra l'organització política d'Espanya. Els arguments dels regeneracionistes havien fet petjada en el bisbe. És evident que Cuba també representa per Morgades un fet essencial en la seva percepció de la situació

²⁸⁶. Carta de la Junta auxiliar de la província de Barcelona, feta per la recaptació d'aquesta subscripció i datada el 30 d'abril de 1898, i on hi signen les autoritats civils, militars i eclesiàstiques de Barcelona. BOE BV nº 1221, 13 de maig de 1898.

²⁸⁷. BOE BV nº 1222, 24 de maig de 1898.

²⁸⁸. Carta-pastoral de Morgades sobre la pau a Cuba. Vic, Sant Andreu de Pruit, 22 d'agost de 1898. BOE BV nº 1228, 31 d'agost de 1898. pàg. 326.

política del país. Les seves paraules són molt clares:

" Causa verdadero desconsuelo, por no decir desesperación, el observar en la inmensa desgracia que pesa sobre nosotros la indiferencia del país, tanto en las clases directoras como en el pueblo. Anunciáanse ya unas elecciones sin variar un ápice los procedimientos antiguos. Los mismos abusos, los mismos hombres, los mismos vicios. Cacique, encasillado, diputado: farsa, *tupinada*, elección prevista, prenunciada, pactada, el pueblo retraído, la prensa respirando según los intereses de su partido: total mentira." ²⁸⁹

Acaba proponent, d'alguna manera, que si el país vol ser poderós cal que es regeneri, i, dins d'aquesta regeneració, la regeneració religiosa ha d'ocupar la part principal.

Una cosa curiosa d'aquesta pastoral és la recomanació que fa als rectors perquè la llegeixin al poble traduïda al català.

I cap a finals d'any tornem a trobar una circular al clergat de la diòcesi prohibint-li participar en qualsevol mena de cosa de tipus polític²⁹⁰. Es tracta de la mateixa circular que féu el 13 d'agost de 1895 en la que recomanava i obligava al clergat que s'abstingués de participar en lluites polítiques. Els ordena, alhora, la no assistència a llocs de divertiment, sobretot si hi ha persones de l'altre sexe i si és de nit; els recomana que tinguin cura en el vestir i en el fumar; que no rebin visites de dones als domicilis i d'altres llocs si estan sols i que no es dediquin a la caça, a viatjar, al joc i d'altres passatemps.

Els escrits de 1899.

La pastoral amb motiu de la quaresma seria dedicada, aquesta vegada, a

²⁸⁹. Ibid, p, 328-29.

²⁹⁰. Circular de Morgades al clergat de la diòcesi prohibint-li participar en qualsevol mena de cosa de tipus polític. Vic, 20 de novembre de 1898. BOE BV nº 1236, 31 de desembre de 1898.

la passada guerra a Cuba²⁹¹. Importantíssima i llarguíssima pastoral, té 147 pàgines, sobre la guerra amb els Estats Units i la pèrdua de l'illa, on exposa la seva opinió sobre el fet: causes, desenllaç, tractat de pau, etc., i on hi ha també un apèndix amb documents.

Primer convida a aprofitar-se bé de la quaresma per tal de ressuscitar santificats en Crist i exposa tot seguit l'objecte de la pastoral: la guerra. En buscar les causes de tanta desgràcia Morgades no dubta:

"Lo que nos está pasando es un castigo de Dios por el desprecio que hemos hecho de su divina Ley, y por havernos separado de los eternos principios de moralidad y justicia en que descansan las Naciones, abandonando el camino del espíritu para entregarnos á los delirios de la concupiscencia y de la carne, que han engendrado en nosotros una ignorancia tan crasa, una frivolidad tan supina, un enervamiento tan completo, que no nos dimos cuenta de lo que íbamos á hacer al emprender la guerra, no nos afectaron como debían los desastres que vinieron uno tras otro, ni nos apresuramos á impedir que las mismas causas produzcan iguales efectos y peores todavía, porque la descomposición de las naciones es como la gangrena en los cuerpos, marcha en progresión acelerada y siempre creciente."²⁹²

Pel bisbe, "¿no ha hecho España cuanto se necesita para un ejemplar castigo?"²⁹³ Des de fa un segle, conspira contra l'Església, incauta els seus bens, introdueix el matrimoni civil, permet que des de les càtedres, la premsa i els llibres s'ataquin els principis religiosos, deixa actuar les societats secretes i tantes altres coses. Era evident que la justícia de Déu s'havia de manifestar d'alguna manera. "¡España, pobre España! -afirma- quien había de decirte que en la descomposición total que amenaza á la Europa habías de ser la primera Nación que habías de sufrir tan inauditos desastres, precursores, si no enmiendas radicalmente y pronto, de tu total ruina!"²⁹⁴ Un abandonament de Déu que explica la sort del país i que augura els mals que han d'arribar per a tota Europa i, fins i tot, per als Estats Units.

Per què s'ha produït la guerra i per què Europa n'ha restat indiferent, es demana el prelat? Doncs perquè la revolució, concepte que hem vist ja

291. Carta pastoral de Morgades amb motiu de la quaresma i sobre la passada guerra de Cuba. Vic, 12 de febrer de 1899. BOE BV nº 1239, 15 de febrer de 1899.

Darrerament ha aparegut un llibre sobre la guerra cubana prou interessant. Ens referim al text de Cristobal Robles 1898: *diplomacia y opinión*. Madrid, 1991.

292. Ibid, pàg 41.

293. Ibid, pàg 43.

294. Ibid, pàg 48.

repetidament en aquest capítol, ha anat tramant la seva xarxa fins a aconseguir una societat atea. Tot i això, cal tenir en compte cinc elements, segons Morgades, que cal valorar: primer, que les colònies perdudes no volien Espanya tot i haver-los donat la civilització, cosa que els governants del país no ho han sabut veure i rectificar a temps; segon, que s'ha demostrat que els Estats Units cobdiciaven des de feia temps les Antilles i per això havien alentat moviments secessionistes; tercer, el treball de la maçoneria que descaradament ha mostrat les seves cartes a favor dels separatistes; quart, que es podia donar per descomptat que cap potència no intervindria a favor d'Espanya i, cinquè, la total determinació dels americans d'anar a la guerra.

El bisbe, després de citar nombrosos diaris estrangers i espanyols, diu que, per a tothom, donada la manera brutal de l'ultimatum americà i l'ultratge d'atribuir-nos la voladura del Maine, la guerra s'imposava de totes totes. Si no s'hagués acceptat el repte, la revolució s'hauria produït dins de la península. L'honor obligava a seguir aquest camí dolorós:

" Con tales antecedentes fuimos arrastrados á la guerra. Todos sabéis sus peripecias; de desastre en desastre inevitable, atendiendo que llevamos dicho, se firmó en Agosto el armisticio, luego el protocolo, y más tarde en París el tratado definitivo, que no fué más que el triunfo de la fuerza, sistemático, calculado, impuesto á priori por Mac-Kinley, que se propuso sin duda avergonzarnos, después de despojarnos inicuaamente."²⁹⁵

Després de totes aquestes consideracions és evident, per a Morgades, que la regeneració d'Espanya només es pot trobar en la religió i en l'Església:

" Ya os lo hemos dicho no hace mucho, hermanos é hijos queridísimos en Jesucristo: para regenerar á España y salvar al mundo entero, no hay más que una fórmula y un medio: HACER BUENOS CRISTIANOS. La civilización moderna está amenazada de muerte por haberse apartado de Dios, de su Cristo y de su Iglesia, y España está al borde edel precipicio por haber dejado de ser cristiana práctica. Todo lo que sea contribuir llevarla á la práctica de la Religión y de las virtudes cristianas, es, pues, trabajar directa, positivamente y de la única manera posible á su salvación."²⁹⁶

La regeneració del país significa, segons el bisbe, primer, la regeneració personal de cadascun, encaminar-se de cor cap el bon camí i no

²⁹⁵. Ibid, pág 86-87.

²⁹⁶. Ibid, pág 100-01.

transigir davant del món modern. El clergat té, en aquest procés, un paper fonamental perquè ha d'acompanyar el poble cap a la ruta encertada. Un clergat, però, escàs i mal remunerat en una Església empobrida i maltractada. Una Església que ha de tornar a refer el seu patrimoni per tal de seguir cobrint les necessitats educatives, hospitalàries, caritatives, que l'estat abandona, cosa que serveix al bisbe per enumerar el molt que fa l'Església, posant com exemple la pròpia diòcesi.

La família ha de ser el puntal per a la nova regeneració. Cal, però, que cada membre sàpiga el paper que li toca, que siguin temerosos de Déu, que es vigili per l'educació cristiana dels fills, que els vicis moderns no la contaminin, que el treball no la disgregui i que les autoritats la protegeixin.

D'aquesta pastoral creiem que se'n poden treure algunes conclusions. Primera: Morgades planteja, sobretot, causes morals per explicar la desfeta espanyola -abandonament de Déu, atacs a l'Església-, i entra molt poc a fer consideracions sobre la realitat política, econòmica o social del país. Segona: constata la necessitat d'una regeneració del país que ha de basar-se, seguint l'esquema anterior sobre la causalitat de la guerra, en un perfeccionament de la vida religiosa que vol dir, ni més ni menys, que una major presència de la influència social de l'Església i una recuperació del seu paper dirigent. Tercer: el convenciment que si no es fa així es continuarà en aquest pendent que la revolució té preparat per apartar Déu de la societat, procés del qual Espanya ja n'ha rebut avís i en el qual Europa ja es troba a les portes.

Un mes més tard i sota, encara, el síndrom de Cuba, Morgades faria una pastoral sobre les eleccions, vuit anys després de la seva primera pastoral sobre el tema. En ella constata la ruïna moral i la crisi del sistema polític espanyol, posat de manifest en desastres com el del 98. Davant d'això, però, Morgades pensa que no es poden canviar les coses en un dia i que és important de participar en el sistema malgrat se'l consideri dolent. El canvi moral, la formació de nous costums, és molt difícil i lent i, mentrestant, cal aprofitar les ocasions per enviar alguns diputats que lluitin per aquest canvi. Morgades, que s'havia mostrat ambigu, reticent i que havia acceptat la participació electoral només com a mal menor feia vuit anys, ara es manifesta entusiasmat en la necessitat de prendre-hi part. Trio un fragment on es pot veure clarament:

" Lo que ha pasado en Bélgica donde el catolicismo, mediante una lucha titánica con el poder sectario, ha acabado por triunfar; y lo sucedido en Alemania, en donde el Centro católico á pesar de su inferioridad numérica, acabó con el *Kulturkampf* no obstante estar sostenido por un genio como Bismarck; (...) nos da la medida de lo que podría hacerse en España enviando á las Cortes unos cuantos Diputados, cualesquiera que fuera su filiación política, pero trabajando desligados de intereses de partido, unidos y compactos para el bien del país, y para desarraigar de él toda esta serie de calamidades que pesan sobre él como losa de plomo." ²⁹⁷

La tesi que sosté Morgades és la regeneracionista i la possibilista. Cal començar de nou en un país que ha entrat en una profunda crisi i que, com s'ha demostrat, no funciona. Cal que millori d'una vegada l'administració, que es legisli sobre molts temes -condicions de treball de les dones i dels nens-, que s'activi el comerç, etc.: "Una parte de de la Nación manifiesta verdadera hambre y sed de moralidad y justicia; y cada día será mayor el número si se observa que vamos á una regeneración de verdad, que no serán estériles los sacrificios y que se desea sinceramente acabar con todos los enemigos de la Patria."²⁹⁸ El possibilisme és que Morgades confia en les eleccions, en la millora del sistema per tal de portar a terme aquesta regeneració del país. Aquest possibilisme és confiar, sobretot, en l'obra que es pugui fer en els ajuntaments i en les diputacions i, obviament, en el fet d'enviar bons representants a les Corts. El bisbe, com a conclusió, aboga de totes totes pel sistema polític.

L'última pastoral de Morgades com a bisbe de Vic serà la del seu acomiadament²⁹⁹ on fa un resum dels ensenyaments que ha dut a terme durant el seu pontificat, reproduint moltes cites de pastorals anteriors i insistint sobre temes ja exposats. També explica quina ha estat o ha volgut ser la seva missió i fa una defensa del papat i una exposició de la tasca dels bisbes. Finalment s'acomiada de tothom, clergues, ordes religioses masculines i femenines, confraries, autoritats i fidels.

²⁹⁷. Carta-pastoral de Morgades sobre les eleccions. Vic, 25 de març de 1899. BOE BV nº 1243, 31 de març de 1899. pàgina 220.

²⁹⁸. Ibid, pàg. 221.

²⁹⁹. Carta-pastoral de Morgades d'acomiadament de la diòcesi. Vic, 17 de setembre de 1899. BOE BV nº 1255, 18 de setembre de 1899.

IV. 1. 2. MORGADES I LA QÜESTIÓ OBRERA

El bisbe Morgades s'hagué d'enfrontar al tema social i a la problemàtica obrera. Era una realitat que havia viscut i coneixia. Tota la seva vida com a sacerdot, canonge i professor del seminari havia transcorregut a Barcelona, on la presència d'una creixent indústria havia conduït a la formació d'un important nucli obrer ja plenament consolidat a partir del sexenni³⁰⁰. Per altra banda, el futur bisbe havia desenvolupat, com hem mencionat en d'altres capítols d'aquesta tesi, una tasca important en el camp de la beneficència i de les institucions vinculades al món de la salut pública i de l'entorn hospitalari. Això l'havia de fer coneixedor de la realitat social en què vivia la població treballadora i del seu grau de malestar. Malestar que ja havia conegut el canonge en diferents revoltes socials i en períodes molt determinats de la història barcelonina i catalana recent, l'últim, sens dubte, durant els sis anys que van del 68 a la restauració.

Saber d'aquesta realitat, però, no implica conèixer-la a fons i, molt menys, interpretar-la correctament per tal de trobar-hi solucions atinades. Morgades participava d'aquest desconeixement absolut que l'Església del

³⁰⁰. No cal que citem l'extensíssima bibliografia sobre el moviment obrer barceloní des de mitjans del XIX. Per fer-nos-en una idea, però, només cal citar els clàssics treballs de Josep Benet i Casimir Martí sobre la classe treballadora durant el bienni progressista o els llibres de Josep Termes sobre el sexenni o les aportacions de Pere Gabriel i Miquel Izard.

moment tenia sobre el tema obrer³⁰¹. Ell estava en la línia, perquè res ens indica el contrari, dels que pensaven que calia una repressió decidida contra aquells que pertorbaven l'ordre establert, que la societat s'havia d'imbuir de la norma cristiana d'amor i concòrdia entre amos i patrons i que calia refiar-se dels principis de justícia i caritat per tal de resoldre els problemes. Per tant, la qüestió social era, essencialment, una qüestió moral.

L'arribada al bisbat de Vic significaria, alhora, l'exercir la tasca pastoral en una terra d'un contrast notable on convivia àmplies zones rurals i de muntanya amb poblacions on havia crescut moltíssim la indústria³⁰². El bisbat abarcava bona part de les conques del Freser, del Ter i del Llobregat amb viles industrials com Manlleu, Roda, Torelló, Manresa, Igualada, Sallent i d'altres.

Morgades i el tema social abans de la Rerum novarum.

Aviat, a més, el bisbe circulà per la diòcesi a fi de practicar la visita pastoral. Això el féu entrar en relació amb les zones obreres del bisbat i, ràpidament, comença a intervenir sobre el tema.

El diumenge 22 d'octubre de 1882, poc temps després d'haver entrat a la diòcesi, visitava la colònia industrial de Vila-seca, situada a la vora del Ter i pertanyent al municipi de Sant Vicenç de Torelló³⁰³. L'arribada del bisbe fou espectacular, amb música, columnes guarnides, domassos als balcons i altres ornaments. La crònica ens comenta, d'aquesta manera, les paraules que adreçà el prelat a la gent que va seguir, devotament, la benedicció de la nova capella:

301. Desconeixement que no vol dir que l'acció social de l'Església fos nul·la com a vegades s'ha dit. En aquest sentit participo molt de les idees de José Andrés Gallego expressades en l'article, "La Iglesia y la cuestión social: replanteamiento" dins del llibre, *Estudios históricos sobre la Iglesia española contemporánea*. El Escorial 1979, pàgs. 12-115.

302. Aquest contrast l'hem posat de manifest a Joaquim Albareda i Jordi Figuerola, "Una visió de la comarca d'Osona: anàlisi del control social en una comarca d'economia dual" dins de Conxita Mir (edit) *Actituds polítiques i control social a la Catalunya de la Restauració (1875-1923)*. Lleida-1989.

303. Per veure una mica la història i la trajectòria d'aquesta colònia cal consultar l'interessant article de Pere Colomer "La trajectòria d'una empresa cotonera (Vila-seca 1865-1913)" dins de Jordi Figuerola (edit), *Osona i Catalunya al segle XIX. Estudis d'història*. Vic-1990. Pàgs 161-183.

"En breves y enérgicas frases hizo ver cuán necesario es que al lado de la chimenea de la fábrica se eleve al cielo el campanario de la Iglesia, si se quiere que amos y jornaleros, ricos y pobres se mantengan cada uno en los límites de lo justo, refrenando unos y otros sus apetitos y pasiones desordenadas. Sólo en la práctica constante de los deberes religiosos, dijo, aprenderán los amos, que si tienen derecho al sudor del trabajador mediante el salario que le dán, no lo tienen jamás á su sangre, antes tienen estricto deber de mirar por ellos, como otros tantos hijos que Dios ha puesto bajo su amparo; como los trabajadores aprenderán á respetar á sus principales, amarles, servirles fiel y lealmente, y mirarles como á sus padres y protectores."³⁰⁴

Morgades faria una visita a Manlleu els dies 14 i 15 de juliol de 1883. A les sis del matí del 15, el bisbe celebrà una missa per a la població on, segons les cròniques, exhortà a la concòrdia entre obrers i patrons i atacà "la práctica de las doctrinas anárquicas y socialistas, que por aquellos dias, se les habían predicado"³⁰⁵. La tarda del dia abans, ja havia visitat l'escola dominical de les monges carmelites de la caritat adreçada a les joves obreres. És de ressaltar que en aquesta visita l'acompanyava Torras i Bages.

El dia 17 d'agost de 1884 li tocava inaugurar un col·legi de l'Institut de la Sagrada Família a St. Hipòlit. Foren tres dies de funcions religioses. Després d'un ofici solemne, on predicà el canonge Celestino Pazos, la comitivà s'adreçà cap a les escoles noves. El bisbe féu un discurs i, segons la crònica de la diòcesi, afirmà:

"Hizo particular incapié en el pavoroso problema social entre el capital y el trabajo, recomendandoles que inculcaran en los jóvenes desde su tierna edad la única solución posible, que generosamente propone la Iglesia en sus salvadoras reglas de Economía cristiana. Y aludiendo a cierto congreso socialista recientemente celebrado no lejos de St. Hipólito, pintó de mano maestra el horroroso caos que conduce el socialismo"³⁰⁶

Voldríem ressaltar dues coses: en primer lloc, la imprecisió sobre "las salvadoras reglas de Economía cristiana". Què es volia dir, exactament, amb aquest terme? I, en segon lloc, com intenta contraatacar davant el perill que representa "cierto congreso socialista" celebrat a prop de Sant Hipòlit. Aquest contraatac queda molt clar perquè, en una vetllada literària al vespre, es digueren tota mena d'improperis contra l'escola laica com a

³⁰⁴. BOE BV nº 806, 31 d'octubre de 1882. pàg. 398.

³⁰⁵. BOE BV nº 824. 31 de juliol de 1882. Pàg 304.

³⁰⁶. BOE BV nº 851, 1 de setembre de 1884. p 403.

pervertidora de la joventut obrera. Morgades, sens dubte, era molt conscient del que anava passant mentre trepitjava el bisbat. La paulatina penetració d'idees republicanes i socialistes era evident i el prelat, sovint, havia de condemnar publicacions i diaris³⁰⁷.

El bisbe tornava a insistir en el tema social en la visita pastoral que féu a la vila de Sallent, durant una setmana, a finals de novembre de 1884. A part de posar la primera pedra de l'església parroquial que s'havia de reconstruir i de fer diferents funcions litúrgiques, pronuncià una allocució on constatà la necessitat d'engrandir la parròquia per tal de contribuir a la resurrecció de l'esperit religiós dels seus habitants, un tant minvat. Les causes d'aquest fet les atribuï, segons les cròniques, a "la tiranía de la libertad del trabajo"³⁰⁸. Amb aquest terme tan gràfic, es referia a la necessitat, per part dels fabricants, pares de família i autoritats, de mirar que, "mientras el Gobierno supremo no publique una ley que regularize el trabajo en sus dias y en sus horas, y sobre todo en la edad que han de tener los niños para ser admitidos en las fábricas, conforme reclaman á una la ley de Dios y los derechos de la misma humanidad; procure cada cual en el círculo de sus atribuciones trabajar, para que no sean admitidos los niños en los talleres, hasta que su cuerpo y su alma haya recibido el desarrollo necesario y la instrucción civil y sobre todo religiosa, que les haga un día buenos cristianos y buenos ciudadanos, y den á sus familias centuplicado el pequeño jornal que la codicia arranca hoy día de su prematuro y violento trabajo"³⁰⁹. Fou molt significatiu el lliurament d'un pa de sis lliures, dos lliures d'arros i una pesseta que es féu a cada pobre de la població. La justícia social es basava en el paternalisme i la caritat cristiana.

Aquest paternalisme es veu molt clar, també, en fets com l'acord a què arribaren el bisbe i el gerent de la companyia de ferrocarril i mines de Sant Joan de les Abadeses, el 21 de desembre de 1884, per tal que un capellà i unes monges del Pare Coll, dedicades a l'ensenyament, poguessin disposar d'un

307. Per exemple el decret que fa el 22 de setembre de 1884 prohibint la lectura de "La Federación" i "La Democracia" d'Igualada. BOE BV nº 853, 27 de setembre de 1884. També des del butlletí es feia propaganda de publicacions obreres com el setmanari "El obrero católico. Semanario escrito por y para la clase obrera", publicat a Manresa. Veure BOE BV nº 863, 14 de febrer de 1885, pàg. 84.

308. BOE BV nº 857, 29 de novembre de 1884, pàg. 521.

309. Ibid.

local per instruir els nens i les nenes dels treballadors de la companyia³¹⁰. Les escoles les inauguraria el mateix Morgades el dimarts de Pàsqua de 1885³¹¹.

El Sagrat Cor serà una devoció que, com sabem, s'utilitzarà per lluitar contra els "temps moderns". Poblacions, parròquies, etc., es varen consagrar al Sagrat Cor durant aquells anys. El món obrer no hi era aliè. Un exemple pot ser la consagració al Sagrat Cor de nens obrers de Roda i Sant Hipòlit de Voltegrà, dues poblacions fabrils, pel juny de 1890³¹².

La pastoral que escriu el 5 d'agost de 1886³¹³ sobre les impressions de la seva visita pastoral per la diòcesi toca, alhora, una altra vegada, el tema social des d'una òptica estrictament moral. Parla sobre dos vicis que estan fent molt mal: l'avarícia i la cobdícia, les ganes irrefrenables d'adquirir riquesa. Això li serveix per fer una crítica ferotge envers un fenomen que no analitza, però, en profunditat: la introducció del capitalisme en el devenir normal de la societat. Morgades no atina a desemmascarar aquest sistema econòmic, perquè l'Església, en aquells moments, encara no l'havia qüestionat ni estudiat. Les crítiques, repeteixo, són de caire moral: l'explotació a les fàbriques on nens i nenes treballen amuntegats, barrejats, etc. Però la crítica a aquesta explotació no és sobre la possible explotació física i econòmica, sinó sobre la possibilitat que els nens no tinguessin temps lliure per anar a doctrina i que els vicis allunyessin aquests treballadors de les virtuts cristianes. Evidentment, sense dir-ho, hi ha un menyspreu per aquesta "nova" manufactura i es connota una predilecció cap a la societat agrària on les virtuts eren més cristianes, l'església tenia més influència i la vida familiar era més intensa.

Però es veuen també l'avarícia i la codícia en la manera com molts han adquirit propietats de l'església, obviament les no sanejades, a través de les desamortitzacions. Tampoc aquí s'entén que sigui fruit del mateix sistema econòmic capitalista i la crítica s'argumenta en termes morals. Les propietats de l'Església són un patrimoni que no es pot tocar, perquè, curiosament, diu que això és un atemptat contra els pobres, i que hi ha hagut

³¹⁰. BOE BV nº 859, 31 de desembre de 1884, pàg 555.

³¹¹. BOE BV nº 867, 15 d'abril de 1885, pàg. 159-60.

³¹². BOE BV nº 1008, 15 de juliol de 1890, pàg. 313-14.

³¹³. BOE BV nº 904, 5 d'agost de 1886.

persones que s'han saltat els acords entre l'estat i l'Església. O sigui, que s'accepta tot el que es fa en el marc jurídic entre els dos poders, si algú se n'aprofita una mica més és signe de cobdícia i, per tant, és pecat i un senyal dels mals temps que atravessem.

La caritat, virtut cristiana per excel·lència, també se'n ressent de l'estat de coses actual. Això fa que els vicis oposats a la caritat, la maledicència, la mentida, la calúnnia i la difamació, s'hagin extès extraordinàriament. A part de fer una denúncia de la pèrdua de valors, Morgades aprofita l'ocasió per denunciar, en aquesta crítica la mentida i la calúnnia, la difamació a què són sotmesos els bisbes i les autoritats de l'església per part, sobretot, dels escriptors. Difamació que ha entrat en els diaris, difamació que està entrant en els seminaris. La referència a la situació d'aquells moments amb totes les polèmiques a la premsa no pot ser més clara. Referències concretes a la problemàtica obrera, per tant, molt poques.

Haurem d'esperar quatre anys per tenir davant la primera gran pastoral de Morgades sobre la qüestió obrera. El títol, "Carta-pastoral de Morgades sobre la devoció al Sagrat Cor de Jesús i la qüestió obrera", de juny de 1890, no pot ser més significatiu perquè vincula la qüestió obrera a la devoció al Sagrat Cor de Jesús. De fet, aquesta devoció, indicada per lluitar contra els mals temps actuals i la modernitat, també s'erigeix com a propícia pel tema obrer. D'aquí es dedueix que la problemàtica obrera és filla de la maldat de l'època.

Primer fa unes consideracions sobre la circular que féu el bisbe als rectors per tal que celebressin el mes de Maria, sobretot davant la "manifestación internacional", o la vaga que es plantejava a nivell internacional. Es tracta de la celebració del primer ler de maig, fet d'indubtable transcendència que va fer mobilitzar tots els sectors. L'església, des del Vaticà a la premsa i al bisbes, també va reaccionar davant l'esdeveniment. Això és el que, de fet, motiva la pastoral. Morgades analitza els resultats d'aquest primer de maig, que considera desastrosos pels mals materials i morals que ha generat i per la merma al principi d'autoritat que ha provocat. El que el preocupa és que la seva influència s'hagi sentit a Espanya, a Catalunya. Cita, a més i sense especificar, els efectes "en una poblacion de nuestra misma Diócesis" que deu ser, segurament,

Manresa³¹⁴.

Morgades, però, no es limita a condemnar aquest fet, sinó que seguidament exposa el seu programa i les accions que caldria fer per solucionar el problema. En primer lloc, recomana l'oració com l'element més decisiu per millorar les coses. Oració que vol adreçar, sobretot, al Sagrat Cor:

" Y debe ser un poderoso estímulo para continuar orando, lo mucho que se ha conseguido hasta ahora: primero se ha conseguido que tanto los que gobiernan como los pueblos hayan confesado la necesidad del descanso el domingo; y que es altamente inmoral y antisocial el trabajo de las mujeres y de los niños en las condiciones con que se verifica en muchos puntos; que es lo que ha proclamado en todos los tiempos la Iglesia; y segundo se ha visto que la inmensa mayoría de los obreros obran por seducción ó por coacción, y que se abandonarían los procedimientos de fuerza el día que el obrero pudiese obrar con entera libertad, y hubiese podido recibir noticias exactas de la cuestión que se debate, mediante una instrucción cristiana, exenta de las preocupaciones que en él crean predicaciones y publicaciones, tan insensatas como criminales, y las pasiones desenfrenadas que éstas le suscitan." ³¹⁵

Però, per Morgades, l'Església ha de fer més i ha d'intervenir en aquesta qüestió. La segona recomanació que exposa és, doncs, que "Los RR. Párrocos, pues, los predicadores, los periódicos y las Asociaciones catòlicas, los Círculos de Obreros, y en general cuantos puedan hacer oír su voz, cumplirán un deber á la vez cristiano y social, estudiando bien la cuestión de entemano, y así, inspirándose en la más ardiente caridad, derramen luz sobre la materia; cuestión delicada y difícilísima, pero que está al alcance del católico bien instruido"³¹⁶. ¿Clara crítica del bisbe al desinterès que, sobre el tema, havia tingut l'Església? ¿Plantejament de tot un programa d'actuació per part de l'Església davant d'una problemàtica que començava a preocupar-los i alarmar-los de mala manera i que, i com a primer pas, s'havia d'estudiar? ¿Evidència que calia passar a l'acció d'una manera decidida pels perills que suposava? Pensem que tot plegat rondava pel cap del prelat i de les altes esferes vaticanes i no és d'estranyar que poc temps després Lleó XIII escrivís la *Rerum Novarum*.

³¹⁴. Veure per aquest tema Joaquim Ferrer *El primer ler de maig a Catalunya*. La Llar del Llibre, 3a edició. Barcelona 1986.

³¹⁵. Carta-pastoral de Morgades sobre la devoció al Sagrat Cor de Jesús i la qüestió obrera. Vic, 13 de uny de 1890. BOE BV nº 1006, 16 de juny de 1890. p. 258.

³¹⁶. *Ibid*, p. 259.

En definitiva, Morgades pensava que l'Església havia d'intervenir i acostar els contendents socials al seu si per ser ella mateixa qui arbitrés les possibles solucions i informés a tots plegats sobre el seu comportament futur. Recristianització de les relacions socials en el marc de la recristianització de l'estat i de la societat moderna:

" A nadie que no esté preocupado, repetimos, debe parecer sospechosa la acción de la Iglesia, antes bien á ella ha de acudirse, para encontrar soluciones verdaderas á los problemas pavorosos que agitan el mundo: á ella, que ha estado siempre al lado del débil y del necesitado, que ha declarado á todos los hombres iguales ante Dios: que ha repartido sus beneficios por igual á todos, que ha trabajado siempre y con fruto, diganlo ahora León XIII y el Cardenal Lavigiére, para abolir la esclavitud y enaltecer la dignidad del hombre, haciendo de esta dignidad el principal argumento para exigir su santidad: que ha erigido establecimientos y creado Institutos religiosos, para satisfacer todas las necesidades, desde las Hermanas de San Vicente de Paul, que se encargan de las casas de cuna y de lactancia, hasta las Hermanitas de los pobres, que lo hacen de los ancianos en sus últimos días; que ha exaltado la condición de la mujer, que fuera del cristianismo es considerada como cosa, y no como persona; y ha cuidado de la niñez, testigo el Instituto de San José de Calasanz para las Naciones civilizadas, y la Santa Infancia para los países idólatras; que lo mismo se ha opuesto á los Reyes y Emperadores más poderosos, llámense Nerón o Diocleciano, Enrique VII ó Napoleón, cuando se han apartado de la justicia y han sacrificado a los pueblos, que á las locuras de la democracia, cuando saltando las barreras en que debe detenerse se convierte en demagogía; lo mismo á los excesos de la aristocracia que é los de la clase media; la Iglesia, en fin, que resume toda la ley en el amor de Dios y del prójimo, entendiendo por prójimo *todo hombre que está ó puede estar en los cielos*; pero de una manera particular el hombre necesitado." 317

Aquesta Església que, segons Morgades, és l'única que no desampararà els drets de ningú, ni les justes prerrogatives del ric, ni les veritables necessitats del pobre, l'única capaç d'armonitzar les classes socials perquè la seva doctrina es basa en la caritat, és la que pot determinar, un cop els patrons i els obrers hagin deixat de banda les rancúnies, la cobdícia i els odis, els deures i els drets, dictats pel mateix dret natural, de cada una de les parts. Si es segueixen aquests drets i deures amb caritat cristiana i bona harmonia, el pas cap una societat més pròpera a Déu serà un fet.

Aquestes consideracions li serveixen per enumerar els drets i deures dels obrers i dels patrons. Respecte els obrers reconeix la seves males condicions de treball i les necessitats justes que puguin tenir. El bisbe de

317. Ibid, p. 260-61.

Vic segueix l'argumentació que Lleó XIII fa servir en una carta escrita al bisbe de Colònia sobre la qüestió social, on li adverteix de la gravetat del problema i de la necessitat que els estats facin alguna cosa per solucionar flagants injustícies, així com de l'acció que ha de dur a terme l'Església, una acció que parteix del reconeixement de la qüestió social i que ha de tenir com a guia dels deures i drets de les classes socials el propi Evangeli. Evangeli que ensenya quina ha de ser l'harmonia que ha d'existir entre la justícia i la caritat. Tot i que el mateix Lleó XIII, i per tant Morgades, reconeixen que les desigualtats humananes "tienen su origen en la misma naturaleza humana"³¹⁸. Per tant, l'alternativa de l'església davant la desigualtat, en ser, aquesta, generada per la pròpia condició natural de l'home, només pot ser atemperada per la caritat, la qual cosa significa el desconeixement real o intencionat de les veritables causes de les desigualtats econòmiques entre la societat. Revela, alhora, la ignorància sobre les lleis del capitalisme i l'enyor de la societat d'antic règim, on era l'església qui disfressava les desigualtats mitjançant les seves obres de beneficència.

Morgades utilitza arguments d'altres autors per assenyalar la necessitat d'una reconciliació entre el capital i el treball: el fullet de Juan Cancio Mena *La cuestión obrera*, de recent publicació per aquells dies³¹⁹, o el text *La cuestión económica* de Eduardo Sanz y Escartín³²⁰, que Morgades considera del tot encertat quan planteja que no es poden donar solucions universals als problemes laborals sinó que cal procurar que estiguin en relació i harmonia amb la cultura i el grau de civilització concrets i particulars de cada lloc, zona o país. Les jornades laborals o les condicions de treball vindrien "determinades", d'aquesta manera, pel clima, les condicions naturals, la capacitació, l'alimentació, etc., idea amb la qual es volia contrarestar la universalització de les demandes proletàries que les

318. Carta del Sant Pare a l'arquebisbe de Colònia sobre la qüestió social i la esclavitud a l'Àfrica. BOE BV n° 1004, 14 de maig de 1890. Citada per Morgades a la Carta-pastoral de Morgades sobre la devoció al Sagrat Cor de Jesús i la qüestió obrera. Vic, 13 de juny de 1890. BOE BV n° 1006, 16 de juny de 1890. p. 264.

319. Juan Cancio Mena era el director de l'Escola de Comerç de Saragossa, "un eminente representante de las posiciones políticas y sociales más conservadoras" segons Enrique Bernat Royo en el seu llibre *Regeneracionismo, industrialización e "instrucción popular"*. Zaragoza 1894-1914. Guara editorial, Zaragoza, 1986. p. 133.

320. Sociòleg espanyol (1855-1939). Va tenir diferents càrrecs públics i fou membre de la Academia de Ciències Morals. D'entre les seves nombroses obres cal mencionar *El individuo y la reforma social*, de la qual se'n feren diverses edicions i fou traduïda al francès. Enciclopèdia Espasa y Calpe.

organitzacions obreres intentaven portar a terme.

Però el que preocupa sobretot al bisbe de Vic és la degradació moral que comporta el treball industrial, una veritable "ruina de almas". El treball dominical, la blasfèmia, la barreja d'homes i dones, etc, són elements que embruteixen el treballador. Per a Morgades, la cristianització de les fàbriques anul·laria tot això i seria l'agent clau per evitar les vagues. Aquest impregnar de valors cristians les relacions laborals començaria per establir el res del Pare-Nostre dins dels tallers i continuaria amb la vigilància de les condicions físiques i sobretot morals amb les quals s'ha de desenvolupar el treball. La vida familiar hauria de ser, en aquest punt, essencial. Morgades escriu les següents paraules, com a exemple d'on s'ha arribat en aquesta degradació i fa, alhora, una crítica al govern per no vigilar que es respecti la llei:

" Y en este punto abusos y defectos hemos encontrado por todas partes: lo mismo se ven niños de corta edad sepultados en una cuadra todo el día ó toda la noche por elección del dueño, que por exigencia del *filador*, que pagando por su cuenta al *metxé*, con el fin de sacar mayor jornal, sacrifica á veces á su propio hijo, y casi siempre á niños que la ley natural y la cristiana reclaman en otra parte. Y véase lo que puede esperarse de la intervención de los Gobiernos: deficiente ó no, ley tenemos en España que prohíbe estos delitos, pero es letra muerta para cuantos no quieren observarla, que son los más, desgraciadamente." 321

Morgades també considera quins són els deures dels obrers: deixar de banda qualsevol odi, tota associació immoral, tota solidaritat reprobable que a la llarga els fa caure en l'esclavitud i en la manipulació d'organitzacions impies, menys cafès, menys balls, menys joc i tabernes, rebutjar la lectura d'impresos immorals i allunyar-se de consells que prometen un alliberament fals. Que no esperi millorar les seves condicions per l'acció d'associacions internacionals, ni nacionals, ni per mitjà d'accions violentes i de vagues, ni esperi l'acció dels governs.

Pel bisbe la clau de tots els problemes és, "Busque el obrero su bienestar contrayendo hábitos de economía, haciendo vida familiar, en una palabra, siendo buen cristiano"³²². La recristianització ens apareix, una altra vegada, com l'element clau. Aconseguir la creixent influència de

³²¹, Carta-pastoral de Morgades sobre la devoció al Sagrat Cor de Jesús i la qüestió obrera. Vic, 13 de uny de 1890. BOE BV nº 1006, 16 de juny de 1890. p. 269.

³²². Ibid, p. 271.

l'Església sobre la societat hauria de ser l'únic camí que queda. Influència de l'Església sobre la societat que no es pot tenir sense el regnat social de Crist, "sin el reinado de Jesucristo en la sociedad como en el individuo, es imposible la solución de la cuestión pendiente, es imposible la paz y la tranquilidad, el triunfo y goze de la libertad bien entendida y de la dignidad humana"³²³.

Acaba la pastoral demostrant com la devoció al Sagrat Cor de Jesús representa el camí més recte per arribar a aquest "regnat de Jesucrist" que propugna com a portador de la felicitat dels humans.

Només un mes més tard, el bisbe tornava a insistir sobre el tema amb un altre escrit adreçat als diocesans de Manresa. Carta, escrita en català, on parla sobre les lluites socials d'aquell any a la capital del Bages. Es refereix a la seva carta pastoral del dia 13 de juny, però el tó de la carta és més emotiu, cosa que podem comprovar en aquest paràgraf:

" Vos he dirigit moltas vegadas ma veu de Pare y de Pastor; fabricants, ríchs, caritat: trebaladors, paciència; la solució no ha de buscarse en la revolució, sino en la evolució ó cambi que s'operará ab lo concurs de tots los qui tenen fe en la Divina Providencia, que dona á cada temps y á cada u lo que convé, si sab esperarse'l moment oportú. Que ni amos ni treballadors extremin sos drets en aqueixos moments d'efervescencia, y que esperin ferlos valer en temps de tranquilitat: sobre tot evitin tots los procediments de forsa y de violencia; aixó diuhen vostres verdaders amichs de totas opinions politicas; y os ho diuhen á vosaltres, principalment á vosaltres los obrers, personas que no poden servos sospitosas y que ab sos consells donan proba de grans virtuts civicas.

Fabricants: ¿No sería possible sens abdicar cap de vostres drets, y fins si voleu ab lo ben entés de no renunciar á cap de ells en quant siguinecessari, cedir momentáneament de vostra actitud en bé de la pau?

Obrers: ¿Si després que hagueu apurat inútilment los medis legals per lograr vostre objecte, no os espera altra cosa que la fam y la miseria, no es preferible acudir al treball, y tractar després de conseguir, tot treballant, lo que desitjeu?

No volem entrar al fons de la qüestió; estimem de cor á amos y á treballadors, y sobre tot estimem á la Patria, á nostra benvolguda Catalunya, que cap y al fi es la que sofreix las conseqüencias de aquesta llastimosa desavenencia: fem un esfors suprem, sobreposis la rahó á la forsa, domine la prudencia y la caritat." ³²⁴

323. Ibid, p. 272.

324. Carta de Morgades a la ciutat de Manresa en motiu de les lluites obreres. Vic, 22 de juliol de 1890. BOE BV nº 1009, 31 de juliol de 1890. p. 327-28.

Torna a plantejar a continuació l'element central que pot solucionar-ho tot: Crist. I, a més, fixem-nos amb les referències que fa de Catalunya i el to patriòtic amb el que lliga tota aquesta problemàtica:

" Amos y obrers, reconeixem ab vosaltres que s'ha de donar solució com cal, estable y permanent, á la qüestió obrera y social que'ns ocupa; aqueixa es dificil, mes no imposible: Cristo la dona per totas, *solutio omnium difficultatum, Christus*: y tenim prou confiança en Deu, en las Autoritats, en las moltissimas personas de valer y de bon cor, en los fabricants y obrers, pera que renunciem á la esperansa de trobar lo camí de aqueixa satisfactoria solució ab lo concurs de tots, pero després que s'haja abandonat la actitud belicosa que avuy domina en aquesta per mi tant estimada ciutat, per tants títols digna de felicitat y ventura.

Que hi haja donchs treva , y de la treva, cregueume, ha de resultar la pau en benefici comú: tots som germans en Jesucrist, som fills d'una mateixa mare, la Patria que igualment estimem: tenim tant lligats los interessos que es impossible perjudicar á uns sens perjudicar als altres; que domini, donchs, la prudencia, la caritat y'l propi interés; obehui y tingueu confiança en Deu y en las digníssimas Autoritats que vetllan per lo vostre bé, y'ls drets ben entesos de tots quedarán satisfets." 325

Queda molt clar que el prelat sintonitzava amb les preocupacions que sobre el tema tenien d'altres esferes de la jerarquia eclesiàstica. Faltava menys d'un any perquè Lleó XIII fes pública l'encíclica *Rerum Novarum*³²⁶.

Publicació de la *Rerum Novarum*.

El 15 de maig de 1891 era promulgada l'encíclica *De conditione opificum*. L'Església emetia, per primera vegada i després d'un retard

325. Ibid, p. 328.

326. El butlletí eclesiàstic d'aquell reproduïx un seguit de documents vaticans que ens proven l'interès de Morgades en seguir el que s'estava pensant a Roma sobre el tema. Hi ha reproduïts el discurs del Sant Pare al Sacre Col·legi on parla del socialisme (BOE BV nº 999 , 15 de març de 1890). El discurs del papa al Sacre Col·legi en l'audiència solemne del dia 2 de maig, que és una contesta del papa a la felicitació dels cardenals en motiu del 12è aniversari de ser elegit Papa. A la p. 222 parla dels obrers i del socialisme. BOE BV nº 1004, 14 de maig de 1890. La carta del Sant Pare a l'arquebisbe de Colònia sobre la qüestió social i la esclavitud a l'Àfrica. Molt interessant. És, sens dubte, la influència que té la celebració del primer ler de maig. BOE BV nº 1004, 14 de maig de 1890. Breu de Lleó XIII al bisbe de Pàdua, Roma 11 de gener de 1890, on el felicita i l'encoratja a que s'estudiï la qüestió social de manera científica i per part de l'església. BOE BV nº 1007, 30 de juny de 1890. I, a més, hi ha la consagració dels nens obrers de Sant Hipòlit de Voltregà al Sagrat Cor. Interessant per les consideracions que fa. BOE BV nº 1008, 15 de juliol de 1890.

escandalós, el seu punt de vista sobre la qüestió obrera. Fins aquell moment, des del Vaticà, només s'havien fet condemes a la perversitat dels temps moderns que el capitalisme i la industrialització havien portat. Les doctrines polítiques del món contemporani i tot el relacionat amb les transformacions socials del nou model econòmic, havien estat anatemitzades repetidament des de la Santa Seu. Amb la *Rerum Novarum* s'obria el que seria conegut com "la doctrina social" de l'Església.

L'encíclica no sorgeix, però, per les inquietuds de la cúria romana, sinó com a resposta a una realitat econòmico-social de regions fortament industrialitzades i de les inquietuds del "catolicisme social" que havia nascut a països com Bègica, França, Alemanya i d'altres³²⁷. A més, cal afegir el "perill" socialista (reorganització de la II^a Internacional amb els congressos de París de 1889) i la celebració del Primer de Maig.

Lleó XIII ja havia encoratjat l'estudi del tema social als principals propagandistes i estudiosos europeus del catolicisme social que, amb reunions periòdiques entre el 1885 i 1891 i sota la supervisió del cardenal Mermillod (Unió d'Estudis Socials de Fribourg), havien anat perfilant algunes propostes que l'escrit papal va recollir en part. La redacció definitiva fou del jesuïta Mateo Liberatore i del dominic Zigliara amb correccions del mateix Lleó XIII.

L'encíclica reconeix la problemàtica obrera i la qüestió social com un tema important i fruit del nou règim econòmic. És anti-socialista perquè és absolutament bel.ligerant amb el socialisme, que és considerat, segons la tradició ideològica de Roma, com l'hereu d'un procés de descristianització que arrenca del protestantisme i, alhora, no accepta de cap manera cap forma de col.lectivisme. És anti-liberal perquè no accepta l'autonomia absoluta de l'economia de mercat i critica els abusos que pot generar el capitalisme, tot i que defensa la propietat privada com un dret natural i no planteja cap alternativa a aquest sistema, sinó que només avala mecanismes correctors de les possibles injustícies.

Tres seran els temes clau entorn dels quals girarà tota la discussió

327. La bibliografia sobre el l'Església i el tema social és abundantíssima. No es tracta de fer un repertori de llibres i d'articles de revistes. Es pot consultar qualsevol, història de l'Església contemporània per refer el marc històric de l'encíclica, la seva significació i el contingut. Nosaltres hem utilitzat el llibre Jesús Iribarren i José Luis Gutierrez Garcia, *Ocho grandes mensajes*, Madrid 1977; El *Manual de historia de la Iglesia* d'Hubert Jedin, Barcelona 1988 i el llibre de Feliciano Montero *El primer catolicismo social y la "Rerum Novarum" en España (1889 - 1902)*, Madrid 1983, on es pot trobar tota la bibliografia més important sobre el tema. Moltes de les nostres aportacions són tretes de llibres i articles que són citats i reproduïts en aquest llibre.

sobre l'encíclica: l'intervencionisme de l'estat, el tema del salari just i la qüestió de l'associacionisme obrer. Pel que fa el primer aspecte, l'escrit papal defensa un cert tipus d'intervencionisme estatal sobre determinades condicions laborals, sobre la determinació d'un salari just i sobre d'altres temes per tal que, en nom de la justícia, es puguin corregir els desajustos que provoca un funcionament absolutament lliure del mercat. Tot i això, el marc de fons de l'encíclica continua basant-se en la caritat, en l'acció paternalista dels patrons sobre els treballadors i la resignació d'aquests en la seva situació, com una exigència cristiana i una manera de superar la "luita de classes", veritable monstre, segons l'encíclica, que destrueix la societat i que representa l'arma dels enemics de l'Església. Quant al salari, pensa que cal que sigui just, que superi, també, l'estricta consideració econòmica i que s'introdueixin consideracions morals per tal d'establir-lo. Ha de ser just i necessari perquè el treballador i la seva família puguin viure dignament. Pel que fa el tema de l'associacionisme, l'encíclica proposa, com element ideal, l'associació mixta entre amos i treballadors (rememorant la tradició corporativa medieval), a fi que l'harmonia entre els agents socials faci superar la lluita de classes. Però, alhora, reconeix la possibilitat de l'associacionisme obrer pur, aportació molt novedosa que va possibilitar la creació dels primers sindicats cristians.

La recepció de la Rerum Novarum a Espanya.

El llibre de Feliciano Montero³²⁸ continua essent el més complet per valorar la incidència de la Rerum Novarum a Espanya. Distingeix entre la recepció que tingué en els cercles no-confessionals i en els catòlics-confessionals. Dins del primer grup enumera tres tipus de recepció: la "conservadora", que utilitzà políticament la Rerum Novarum per justificar la seva política intervencionista; la "liberal", anti-intervencionista i laicista, que impugnà la competència de l'Església en les qüestions econòmiques considerant-la com una intrusió (Castelar) i, finalment, la recepció "liberal-reformista", dels cercles propers a la Institución Libre de

³²⁸. Feliciano Montero *El primer catolicismo social.. op. cit.*

Enseñanza, que la valorà positivament i animà els catòlics espanyols a incorporar-se al catolicisme social³²⁹. Pel que fa la recepció catòlica-confessional distingeix tres grans grups: la recepció "integrista", de Sardà i Salvany i d'altres, per exemple, que l'aprofitaren per desqualificar el sistema liberal, s'apartaria de la col.laboració amb l'estat, per tot el que comporta d'acceptació, i defensaria un retorn a un "estat cristià" total; la recepció "neotomista", més propera a la doctrina pontifícia i a les posicions polítiques liberal-conservadores, que propugnaria una nova manera de presència de l'Església al món, una presència ideològica i moral, més que no pas directament política, i una acceptació de compartir amb l'estat liberal, convenientment cristianitzat, el control de la societat. Morgades s'aliniarà amb aquest grup. Quedaria una tercera acceptació molt minoritària: el grup "secular", on s'hi podrien incloure alguns demòcrates-cristians, que plantejava una presència anònima i independent de l'Església dins d'un moviment secularitzador³³⁰.

L'autor, en les conclusions del llibre, planteja el retard i el desfàs del catolicisme social espanyol en relació amb l'uropeu: "No se trata sólo de una recepción tardía del catolicismo social, sino también, y a la vez de unos planteamientos en gran parte desfasados. Detrás de la nueva terminología social, muchas veces subyacen y permanecen concepciones tradicionales sobre la cuestión social y alternativas vinculadas a la mentalidad benéfico-caritativa del Antiguo Régimen"³³¹.

Abans de la Rerum Novarum trobem pocs moviments i referències al fet social³³² a Espanya, tal i com es pot comprovar en l'escasa incidència del tema en el primer congrés catòlic de Madrid de 1890. Tot i que en el congrés de Saragossa ja hi ha alguna refrència més precisa, no deixa de ser una minoria la que el tracta, probablement influenciada pels esdeveniments del

329. Ibid, pàg. 72.

330. Ibid, pàgs. 72 i 111-12.

331. Ibid, pàg 397.

332. S'ha repetit moltes vegades els advertiments que feia sobre el tema Balmes, veritable precursor entre els eclesiàstics espanyols de la preocupació sobre el efectes socials de la industrialització. També el cas del P. Vicent i els seus "Círculos católicos de obreros" (veure Montserrat Llorens, "El P. Antonio Vicent S.J. (1837-1912), Notas sobre el desarrollo de la acción social católica en España" a "Estudios de Historia Moderna" IV, Barcelona 1954, pàgs. 395-440.) També hi ha el treball de Casimir Martí. "Datos sobre la sensibilidad social de la Iglesia durante los primeros 30 años del movimiento obrero en España" dins de AA.VV. *Aproximación a la historia social de la Iglesia española contemporánea*, El Escorial 1978.

Primer de Maig de 1891, i molt localitzada a Catalunya. Un cop publicada l'encíclica la primera recepció és escassa, si exceptuem, com veurem, casos com el del propi Morgades. Els comentaris majoritaris solen ser molt generalitzadors i només ponderen la capacitat del magisteri de l'Església i el caràcter imprescindible d'aquesta institució per tal de solucionar el problema obrer. Serà a partir de 1894-95, amb la peregrinació obrera espanyola a Roma i amb el congrés catòlic de Tarragona, que podrem començar a parlar d'una important recepció de l'encíclica, fenomen que veurem més endavant. Les possibles explicacions del retard i desfàs del catolicisme social espanyol podrien ser dos: per una banda, el context general de retard del reformisme social español (que es manifesta, per exemple, amb el desfàs en aplicar una primera legislació socio-laboral) i, per l'altre, el fet que el centre del debat en el catolicisme espanyol i les seves jerarquies fos la polèmica de l'acceptació o no de l'estat liberal, cosa que feia que qualsevol altre tema restés absolutament al marge³³³.

Però tornant a la primera acceptació de l'encíclica, Montero, basant-se en la seva difusió en els respectius butlletins eclesiàstics, classifica en indiferència, acceptació i valoració, la primera recepció de l'encíclica per part dels bisbes³³⁴. El nivell més alt de recepció el trobaríem en els butlletins de Vic, Zamora, Barcelona, Osca, Lleida, Màlaga i Madrid. En tots ells, a més de la reproducció de l'encíclica en llatí i en castellà, hi sol haver un comentari. Comentaris que se centren, normalment, en valorar-la com una arma més per lluitar contra un procés de degeneració social i de descristianització i com un element que ha de significar l'arrencada de la restauració cristiana.

Els bisbes catalans en feien referència de forma conjunta en una carta pastoral col·lectiva, datada el 21 de novembre de 1892 a Tarragona, com a conclusió d'una reunió que havien tingut el mes de setembre, "para reanudar los altos designios del Gran pontífice que hoy rige la Iglesia, inaugurando estas conferencias episcopales, que no dudamos han de redundar en gloria de Dios, en beneficio de su Santa Iglesia, en espiritual provecho del clero, y en evidente utilidad de todos los fieles y pueblos que á Nuestra jurisdicción

³³³. Ibid, pàgs. 397-405.

³³⁴. Feliciano Montero *El primer catolicismo social..* op. cit. pàg 165.

se hallan sometidos"³³⁵. L'eix central de la pastoral és mostrar que s'ha d'estimar l'Església com a Mare, escoltar-la com a Mestra i obeir-la com a Legisladora. Tot i que manifesten la impossibilitat de tractar tots els temes sobre els quals varen parlar els bisbes, dediquen aquesta pastoral a exposar el trist aspecte que presenten la vida i els costums de bona part dels feligresos de les respectives diòcesis.

Primerament parlen de la situació de la societat, ferida de mort per la maldat dels temps, de com el cristianisme i l'espiritualitat que manifestava aquesta terra es van perdent davant l'onada de paganisme que la va envaint.

S'interroguen, després, sobre per què la gent ha anat abandonant els ensenyaments de l'Església, els seus sagraments, les seves normes, etc., si la veritat és al costat d'aquesta Església que es preocupa de tots i de tothom, que dóna les solucions adients a qualsevol problema, com el dels obrers amb la Rerum Novarum. L'església té la prerrogativa de mestra, Magistra populorum, i és ella la que ha de marcar, amb els seus ensenyaments, el camí adient i recte.

Bona part de la pastoral es dedica a comentar, valorar i criticar la lectura d'obres dolentes, impies o perverses. De fet fa moltes consideracions sobre la quantitat d'escrits perillosos que són els culpables de moltes perversions i fa ferotges atacs contra els escriptors "moderns" i els que escriuen aquestes coses, els quals creuen posseïts per un esperit maligne. Totes aquestes consideracions serveixen com a vel de fons per advertir sobre aquells que, tot i dient-se catòlics, no creuen ni obeeixen els seus prelats ni les autoritats eclesiàstiques.

Finalment fan una crida a la recristianització de la societat que queda molt clara en aquesta frase:

" No queremos dar por terminado este punto importantísimo de Nuestra Carta pastoral, sin hacer un amoroso llamamiento á todos, y muy en particular á los que sentís arder en vosotros la llama de la fé, para que trabajéis en unión con Nosotros, á fin de que vuelva a reinar Jesucristo en nuestra sociedad, y desaparezca ese espíritu pagano que se vá infiltrando en la vida de las familias y en las costumbres de los pueblos. Sí, que vuelva á reinar Jesucristo por medio de la exacta observancia de las leyes cristianas, por muchos desgraciadamente olvidadas, y por algunos conculcadas y menospreciadas" ³³⁶

³³⁵. Carta pastoral colectiva de los Obispos de la Provincia Eclesiástica Tarraconense. Tarragona 21 de noviembre de 1892. BOE BV nº 1075, 31 de gener de 1893, pàg 46 i ss.

³³⁶. Carta colectiva dels bisbes de la província de la Tarraconense. Tarragona 21 de novembre de 1892. BOE BV nº 1075, 31 de gener de 1893. p. 74.

Recomanen que, per aquest regnat de Crist, s'ha de lluitar contra la blasfèmia, contra la inobservància dels dies festius, s'han de rebutjar els plaers mundans, com balls i d'altres diversions, i moltes d'altres actituds que els bisbes denunciïn.

Si ens hi fixem bé, no es tracta d'una pastoral amb la finalitat única de parlar de la *Rerum Novarum*, cosa que pot estranyar donat que a Catalunya el tema social era força important des de feia anys. Era normal que el bisbe de Segovia, per exemple, no es decidís a parlar sobre el tema perquè, com ell mateix diu, no hi havia obrers ni fàbriques en la seva diòcesi³³⁷. Però el Principat era tota una altra cosa, i l'única referència col·lectiva dels bisbes catalans és, com hem vist, que cal escoltar la veu del Papa en aquesta qüestió. La cita demostra de manera evident el que diem:

" Sólo la Iglesia es inflexible en la predicación de su doctrina y anuncia la verdad á los ricos, lo mismo que á los pobres; á los poderosos, lo mismo que á los que son de humilde condición. Leed detenidamente, entre otras, la famosa Encíclica de León XIII, sobre la condición de los obreros; y veréis como en estos tiempos en que se dicen y se escriben cosas tan desacordadas, en que hay tanto transtorno parece del todo enervada y que todo se pesa en ella con el falso peso de Canaan en la mano, donde tan poco pesan la virtud y el vicio; en estos tiempos en que tan frecuentes son las condescendencias criminales, y en que todo se nos va buscando en las cosas temperamentales, que sobre ser inútiles son también contraproducentes; veréis, repetimos, que sólo desde el Vaticano se dice la verdad á todos, y lo mismo se defienden los derechos de los Patronos y de los obreros, que se reprueban y condenan los abusos de unos y de otros." ³³⁸

Montero, un cop analitzats els escrits de molts bisbes, arriba a la següent conclusió:

" Al margen de otras diferencias ideológicas o de opciones políticas (mayor o menor aceptación del régimen liberal), hay una general coincidencia en los comentarios episcopales en una visión del problema social desde una óptica excesivamente ligada a la beneficencia, y al concepto de caridad-limosna. Salvo excepciones, se encuentran lejos de la nueva mentalidad católico-social que implica la doctrina de *Rerum Novarum*, lo que explica la escasa atención prestada a la Encíclica, por parte de los obispos, la pobreza y superficialidad de la mayoría de los

³³⁷. "No abundan en la ciudad, ni en los pueblos del Obispado de Segovia, ni fábricas, ni obreros, ni, por misericordia de Dios, los errores que la Encíclica combate, ni las consecuencias funestísimas que se derivan... Pero por mas que, en general, no hay ni fabricantes ni obreros, hay ricos y pobres." Circular del bisbe de Segovia dl 7 de novembre de 1891, citat per Feliciano Montero *El primer catolicismo social...* op. cit, pàg 166. L'hem reproduït per veure l'incomprensible que podia resultar la problemàtica obrera des d'alguns indrets de la península.

³³⁸. Carta pastoral colectiva de los obispos de la provincia eclesiástica tarraconense. Tarragona 21 de novembre de 1892. BOE BV nº 1075, 31 de gener de 1893. pàg 53.

comentarios, en definitiva, la escasa comprensión, al menos en un principio, de la doctrina de *Rerum Novarum*." 339

Al marge d'aquesta impressió general, destaca, però, algunes pastorals i discursos que s'aparten de la majoria. Serien els discursos socials del bisbe Sancha a Madrid el 1891 i 92, les pastorals dels bisbes de Barcelona, Català, i de Vic, Morgades, i algunes pastorals del bisbe d'Oviedo, Martínez Vigil i del bisbe d'Oriola, Maura Gelabert³⁴⁰.

El bisbe Català, lògicament, tractà el tema social. És clar que el prelat de la zona més industrialitzada de la Península no podia obviar-lo. Ja abans de la *Rerum Novarum* havia participat en el Congrés catòlic de Saragosa i havia fet una pastoral sobre la qüestió social, el 1891. Un cop publicada l'encíclica, hi dedicà sengles cartes pastorals el 1892 i 93³⁴¹.

Entre aquests tres documents, s'hi veu una evolució molt clara dels plantejaments del bisbe Català³⁴²: passa d'una preocupació per les condicions de vida dels treballadors i les exigències socials de la caritat cristiana (pastoral de 1891), a una preocupació exclusiva pel procés de descristianització de les classes treballadores i per la influència perniciosa sobre elles de la propaganda anticlerical i laïcista, enfront la qual proposa, en la pastoral de 1893, un programa de "restauració cristiana". Malgrat que la primera pastoral de 1891 analitza els temes del salari, de les condicions laborals (horaris, condicions higièniques de les fràbriques, etc) i proposa solucions, això sí, basades estrictament en la caritat cristiana per tal d'arribar a l'ideal d'entesa entre patrons i obrers, la presència d'organitzacions obreres a Barcelona i, sobretot, la propaganda i l'acció dels anarquistes, principals instigadors, segons Català, del procés descristianitzador del poble treballador, fa que el bisbe vagi desembocant en una preocupació única cap a aquest procés de detrucció de l'Església, l'única que pot refer la societat moralment atacada. Quines coses recull Català de la *Rerum Novarum*? En primer lloc, cita els paràgrafs de l'encíclica que es

339. Feliciano Montero, *El primer catolicismo social...* op. cit. pàg 174.

340. *Ibid*, pàg. 174-194.

341. La primera és del 1-2-91 i s'hi publica com apèndix de "El proyecto de Bases para la resolución del problema obrero...", presentat al Congrés de Saragossa (publicat al BOE BB 1891 pàg. 45-68 i 68-74); la segona és del 18-3-1892 (BOE BB 1892 pàgs. 54-69); la tercera és del 4-3-1893 (BOE BB 1893, pàgs 61 i ss).

342. Segueixo l'anàlisi de Feliciano Montero. *El primer catolicismo social...* op. cit. pàg, 183-87.

refereixen al deure de l'Estat de protegir els més necessitats, tant pel que fa als bens espirituals (reglamentació del descans dominicals, dignitat...) com als materials (jornada laboral de dones i nens...), la qual cosa confirma la posició "intervencionista" del bisbe, aspecte que el distingirà de Morgades, com veurem. En segon lloc, recull els consells del Papa als patrons sobre el salari just, sense explicar en què consisteix. Incideix, en tercer lloc, en trobar les bases d'una conciliació permanent entre patrons i obrers i, finalment, insisteix en el paper que ha de jugar l'Església en la solució de la qüestió social. Solució que només pot venir amb la restauració dels principis, normes i control sobre la societat per part de l'Església. El principi restaurador de l'ordre cristià ha de ser l'element clau de la superació d'un món angoixat per la descristianització i la pèrdua dels valors espirituals.

La pastoral de Morgades sobre la qüestió social posterior a la Rerum Novarum.

Morgades serà un dels altres bisbes que tractarà àmpliament el tema social a rel de l'encíclica. La pastoral més notable serà la que porta el títol "Exhortación pastoral sobre la cuestión social con motivo de la proximidad del 1º de mayo", datada a Vic el 17 d'abril de 1892³⁴³. Segons el prelat, són dues les motivacions que el mouen a escriure la pastoral: per un cantó, i tal com diu el títol, la proximitat del primer de maig, la por envers una jornada que podria "poner en peligro no sólo vuestros bienes temporales, sino también los del alma"³⁴⁴. L'altra motivació és la problemàtica obrera d'alguna de les poblacions més importants del propi bisbat:

" Muévenos á esta nueva exhortación pastoral no sólo el estado general de la sociedad de que todos formamos parte, sino el particular de varias Comarcas de las dos Diócesis que el Señor Nos ha confiado (es refereix a Vic i Solsona), sujetas de un tiempo á esta parte á continuas perturbaciones por causa de lo

343. Publicada a BOE BV nº 1053, 25 d'abril de 1892. Pàgs 165-230.

344. Ibid, p. 165.

que forma una parte del problema social: la cuestión obrera."³⁴⁵

Quines solucions proposa? Què cal fer? Segons el bisbe, "después de haber hablado el Sucesor de San Pedro con una claridad y sabiduría que ha llenado á todo el mundo de asombro, el tema está ya agotado, y no es posible buscar fuera de su palabra ni argumentos más propios, ni razones más convincentes, ni autoridad más augusta y más sagrada"³⁴⁶. Això representa la identificació absoluta i total amb els postulats de Lleó XIII sobre el tema, que es demostra tsmbé amb la publicació i la distribució de l'encíclica per la diòcesi.

Tot i això, en la pastoral, Morgades intenta precisar la seva posició, sense deixar de guiar-se, és clar, pel document papal. Divideix la pastoral en set apartats que, més o menys, vénen a tractar els següents temes: història i plantejament de la qüestió social; paper de l'estat i de la societat davant la problemàtica obrera; drets i deures del patrons i dels obrers; anàlisi de temes com la vaga, el salari i d'altres i, finalment i a manera de conclusió, unes quantes recomanacions.

D'entrada, el bisbe pensa que quan la situació de la classe obrera provoca un malestar tan universal i potent és que alguna cosa hi ha de veritat i que cal buscar-hi el remei. Per tant, el problema existeix i la solució només pot venir de dues bandes: de l'Església i de la societat. L'Església és el camí segur per ser la portadora de la "veritat", mentre que la societat, a la que identifica sovint amb l'estat, està tocada pel vici dels temps moderns. Tot i això, encara afirma que no està del tot perduda i que, seguint una de les argumentacions principals de Lleó XIII, cal deixar el camí lliure a l'Església i a l'estat per tal que solucionin el problema.

Fa, seguidament, un xic d'història, la mateixa història de sempre, la que argumenta que tot plegat arrenca del cisma protestant: "En el orden político el Protestantismo produjo el liberalismo, que acaba de arruinar á la sociedad, separándola enteramente de Jesucristo, y en el orden económico sembró la semilla del comunismo, del socialismo; en una palabra, de todos los males que estamos experimentando en este orden y que nos tienen tan justamente alarmados"³⁴⁷. Evolució catastròfica que ha portat la "revolució",

345. Ibid, p. 166.

346. Ibid, p. 166.

347. Ibid, p. 169.

monstre que tot ho devora, els efectes de la qual repetidament havien estat anunciats per Donoso Cortés, De Maistre, Balmes...

¿Quins serien els eixos generals sobre els quals caldria assentar la solució de la problemàtica obrera? Segons Morgades serien tres: la justícia, la caritat i la llibertat. Ho argumenta d'aquesta manera:

" Convenimos en que es preciso resolver la cuestión obrera lo antes posible; mas no debe olvidarse que para ello deben las concurrir tres grandes fuerzas á fin de completar y sostener las demás que se empleen para resolverla: la justicia, la caridad y la libertad. La justicia, que respeta y hace respetar todos los derechos; la caridad que, más poderosa que la justicia, suple todas sus deficiencias, apaga los odios, alivia las miserias y las desgracias inevitables, y reúne en santa fraternidad las clases sociales; la libertad, que no permite, más que en la medida necesaria, la intervención del Estado, que protege la iniciativa particular y la dignidad de patronos y obreros; la libertad, en fin, para las obras é instituciones católicas, únicas capaces de aplicar las primeras y señalar límites á la última." ³⁴⁸

Programa del qual se'n dedueixen dues coses claríssimes: una, protagonisme absolut de l'Església, l'única que pot aplicar la justícia i la caritat i controlar el marge de llibertat i, dues, intervenció de l'estat, cosa que afirma, encara que de manera molt limitada, la *Rerum Novarum*. El marge d'intervenció de l'Estat és el que distingeix Morgades d'altres prelats, com el de Barcelona, o d'altres autors que donen un paper més important i decisiu al poder civil com a possible regulador de solucions. En aquest sentit Montero opina, molt atinadament, que Morgades "Entre la iniciativa estatal y la particular (la patronal), se sitúa claramente en la tendencia más liberal, desconfiada de la intervención estatal, partidaria por el contrario de las iniciativas de los patronos cristianos en sus fábricas"³⁴⁹. Malgrat citar fragments de l'encíclica en els quals el papa parla de la necessitat de lleis que regulin aspectes socials, a fi que no es produeixin situacions injustes que motivin vagues, o atacs a la dignitat humana pel que fa les condicions de treball, Morgades és molt clar quan mostra la seva desconfiança envers els governs i ens diu que "no podemos abrigar grandes esperanzas por esta parte, porque es de temer que los Gobiernos, por el afán de hacerse populares, ó para afianzarse en el poder; o porque ha llegado la hora terrible de estar ciegos; no querrán decidirse á

³⁴⁸. *Ibid.*, p. 171.

³⁴⁹. Feliciano Montero. *El primer catolicismo social...* op. cit. pág. 188.

plantear aquelles reformes que son de necessitat absoluta per arraigar els bons principis"³⁵⁰. Per al bisbe, els governs són presoners de la "revolució" i l'única acció que seria definitiva és la repressió decidida, sobretot davant d'actes violents i fets com els "petardos" -així els anomenaven- anarquistes a diferents ciutats espanyoles i estrangeres, una repressió encaminada a retornar a l'Església la seva influència:

" Poco, pues, es de esperar de parte del Estado, mientras se gobierne por unos principios tan contrarios á la historia como á la lógica, á la fe como á la razón. Y, sin embargo, es evidente que tiene un gran papel que desempeñar, primero para remediar el mal que ha hecho á las dos clases litigantes, ricos y pobres, con la concesión de las libertades para el mal, que ha dado á unos y á otros; y segundo, porque en el estado de limitada acción á que ha reducido á la Iglesia, por los diversos medios que no hay necesidad de recordar aquí, y en el estado de violencia en que se halla ya hoy la cuestión, la influencia de la Iglesia y de la ciencia ha de ser ineficaz, si no va apoyada por la fuerza, que disposiciones gubernativas sería menester que aumentasen, procurando el respeto a los altos principios de que se valen la Religión y la ciencia digna de este nombre, y no disminuyendo su poder con la inacción, y peor todavía con leyes que esterilizen su acción, en vez de informarse en tales principios"³⁵¹

Aquesta desconfiança envers l'estat, a qui, com hem vist, només reserva tasques repressives, és acompanyada per una gran confiança en el paper que ha de tenir la societat. Una societat que ha de reaccionar i, a través de l'Església, ser protagonista d'una transformació profunda per tal d'acabar amb les injustícies i amb tot el que poden representar justificació per a la demagògia i l'acció dels revolucionaris. "Nada hay que dé á un pueblo una vida fecunda como la iniciativa privada, creando establecimientos científicos y de beneficencia"³⁵², frase que resumeix perfectament el que diem i que ens informa sobre quins són els punts cap on, segons el prelat, cal dirigir l'atenció.

Passa després a parlar, en l'apartat IV, sobre els rics i els amos. En primer lloc reproduïx unes cites de l'encíclica per tal d'exposar les tesis de Lleó XIII sobre el particular. Morgades, però, posa l'èmfasi en considerar, en última instància, la qüestió social com una problemàtica que només té una solució de tipus "moral":

" La cuestión social es una cuestión cristiana, una cuestión de

³⁵⁰. Ibid, p. 173.

³⁵¹. Ibid, p. 178.

³⁵². Ibid, p.184.

caridad y de humildad, una cuestión de amor y de paciencia, una cuestión de fraternidad; mediante la cual vayan unidos como hermanos, y se den un abrazo estrechísimo en el seno de la Religión y de las virtudes morales pobres y ricos, propietarios y trabajadores, capitalistas y obreros, bajo la forma de patronato; forma en la que habita el espíritu de San José."³⁵³

Aquest ideal és el que es veu en alguns exemples d'amos cristians, que compleixen àmpliament els deures i recomanacions de l'encíclica i que Morgades posa com a mostra de com s'ha d'actuar: el marquès de Comillas³⁵⁴; el fabricant de Mataró, Joaquim Coll i Regàs³⁵⁵; el baró Harmel, industrial de la Val des Bois; l'Associació mútua de fabricants i obrers de Sallent³⁵⁶; l'Associació de fabricants de Manresa i Comarca³⁵⁷ i d'altres.

Reconeix, tot i això, que moltes vegades es fracassa i posa com exemple "la que se habia fundado en dos notabilísimas fábricas situadas a orillas del Llobregat (...) y otra asociación formada en una extensa Comarca que baña el Ter"³⁵⁸. Fracassos deguts a la "guerra que hicieron á tales obras las asociaciones anárquicas"³⁵⁹.

Insisteix en la seva postura anti-intervencionista amb una crítica al projecte francès de creació d'una "caixa" per tal d'assegurar la jubilació,

353. Ibid, p. 189.

354. Posa els exemples de les mines asturianes d'Aller on s'instituïren premis pels obrers, una "Caja de retiros", una escola, assegurances de vida pels treballadors i unes vivendes que eren rifades entre els treballadors i que havien estat construïdes per l'empresa. També posa exemples de l'actuació del marquès en la Companyia Transatlántica i la fundació del seminari per a pobres a Comillas. Ibid, p.192-94.

355. Que ha fet un reglament amb les concessions i recompenses que aquest fabricant atorga als treballadors de casa seva si estan malalts i a qui faci imposicions a la Caixa d'Estalvis. Ibid p. 194-95.

356. Aquesta associació serveix per socórrer els obrers malalts, mitjançant una quantitat setmanal, que depositen els treballadors i el cinquanta per cent d'aquesta suma que lliuren els fabricants. Aquest és el camí per lluitar contra els revolucionaris, segons Morgades, donat que "Pocas poblaciones de Cataluña han sido más castigadas por males de esta clase, que la importante villa de Sallent, de Nuestro Obispado, á consecuanecia de predicaciones insensatas, enseñanza laica y demás cortejo de malas semillas". Ibid, p.196.

357. Hi ha la carta del seu president i tresorer, enviada al bisbe el 18 de març de 1892, on li comuiquen quins són els objectius de l'associació. Ibid p. 197-98.

358. Pel que fa aquesta última es refereix, sense que ho digui, a la "Sociedad obrera bajo la invocación de Nuestra Señora del Carmen" de Manlleu. Per veure en què consistia es pot consultar el seu reglament: *Reglamento de la Asociación de operarios de ambos sexos de Manlleu dedicados á la fabricación de algodón bajo la invocación de Nuestra Señora del Carmen*. Tipografía y Librería Católica de San José. Vich- 1888.

359. Ibid, p. 202.

que seria finançada, en dues terceres parts, per l'estat³⁶⁰.

En l'apartat V de la pastoral tracta tot el referent als obrers. Morgades comença plantejant el paper que ha fet l'Església sempre en favor dels pobres: ha fet hospitals, cases de beneficència, escoles, ha predicat la justícia, la caritat, etc. Davant d'aquesta obra es pregunta quines faltes han comès els treballadors darrerament. En primer lloc, oblidar-se d'això i abandonar l'Església. En segon lloc, lliurar-se als enemics de l'església, a organitzacions teòricament defensores del treballador, organitzacions que només els han inculcat la "intemperancia, la pasión, la concupiscencia"³⁶¹ amb promeses com la reducció de les hores de treball, augments de sous o instrucció. Morgades va justificant la seva crítica envers cadascuna d'aquestes peticions-reivindicacions. Així, quan es refereix a la promesa d'instrucció que la propaganda d'aquestes organitzacions fa, sobretot d'escoles laiques, contesta que molts treballadors no s'aprofiten de les que l'Església té organitzades i, d'aquesta manera, podem veure com "asociaciones católicas beneméritas han cuidado de abrir escuelas dominicales, diarias ó nocturnas, enteramente gratuitas para la clase obrera, y pocas han sido las que no han debido cerrarse por falta de asistencia"³⁶². Aquesta fal.lera per la instrucció, segons Morgades, té unes finalitats molt clares:

" Cuando se os dice, pues, que es preciso que os instruyáis, se os engaña; y cuando lo decís vosotros, os engañáis vosotros mismos. Todo lo más que se quiere de vosotros es que sepáis leer, para que os suscribáis á los periódicos que redactan y publican, á vuestra cuenta, vuestros mismos explotadores, y participéis de las ideas impías, anárquicas y disolventes, que se vierten en ellos, y hacen posible la continuación de esta explotación de mal género. Una mayor instrucción, una instrucción verdadera, que os pusiese en condiciones de poder gobernaros por vosotros mismos, de entender los lazos que se os tienden, de apartaros del mal camino, ni os la procuran, ni la quieren, ni tampoco conviene á vuestros explotadores. Abrid, pues, los ojos, obreros muy estimados, y juzgad quién os quiere bien, y quién os lleva por el camino del precipicio." ³⁶³

Pel que fa a les promeses o reivindicacions sobre la jornada de treball, Morgades els recorda que l'Església sempre ha lluitat pel descans

360. Fa uns comentaris molt durs. Ibid, p.203.

361. Ibid, p. 209.

362. Ibid, p. 209.

363. Ibid, p. 211.

dominical. Demanda de menys hores de jornada, però, per què? El bisbe, en aquest punt, torna fer consideracions de tipus moral que fan entreveure clarament el model de societat que defensa i propugna:

" Menos horas de trabajo, pues, ¿para qué? No para ir al templo, de esto ni se habla; no para ir á la escuela, lo acabamos de demostrar; no para estar en familia, que esto se conseguía cuando trabajándose durante el día, al anochecer se reunían todos sus miembros, se rezaba el Santo Rosario, y después del gozo que producía esta reunión, se buscaba el descanso; menos horas de trabajo para ir al club, al casino, café, centro ó taberna, en donde nada se gana, y se corre peligro de perder mucho, y hasta de perderlo todo." ³⁶⁴

Finalment, toca el tema del salari. Aquí Morgades és extremadament caut o, millor dit, relativament imprecís en determinar una posició particular. D'entrada recull la tesi de Lleó XIII que cal pagar a l'obrer el suficient per a garantir la seva correcta subsistència. Va analitzant diferents aspectes sobre el sou com el tema del salari just; la creació de Monte-pios o d'altres caixes per ajudar a fer créixer els estalvis dels obrers; els components que cal tenir en compte en la determinació del sou i d'altres coses. Morgades els comenta però acaba donant solucions, una altre vegada, de tipus moral amb consells encaminats a exercitar la caritat i la resignació:

"Amos y trabajadores, defended vuestros derechos; pero amos, tened caridad y entrañas de misericordia; obreros tened humildad y paciencia, porque os es necesaria, para que, haciendo la voluntad de Dios, obtengáis la promesa; y recordad todos que tenemos un Padre en el cielo, que es quien da y ha de dar á todos nuestro pan de cada dia." ³⁶⁵

Es nota una posició a la defensiva per qualsevol reclamació d'augment de sou per part dels treballadors. En primer lloc, explica amb arguments econòmics els mecanismes inflacionaris segons els quals qualsevol creixement de salari comporta, a la llarga, una puja de preus. En segon lloc, intenta rebatre qualsevol raó per fer una vaga per aquesta reivindicació. L'explicació, segons Morgades, és molt simple: els diners que es perden fent vagues no compensen les pujes que hi puguin haver. S'ha de tenir en compte, a més, que qualsevol aldarull, a la llarga, perjudica la fàbrica, que pot entrar en crisi o haver de plegar per manca de feina o altres problemes. En tercer lloc, considera que la exigència d'una puja salarial no es dóna en els llocs més necessitats sinó en els indrets on es cobra més. Per tant,

³⁶⁴. Ibid, p. 212.

³⁶⁵. Ibid, p. 215.

l'explicació a aquest fenomen no és econòmica sinó que respon a la penetració d'idees revolucionàries.

Finalment, continua fent recomanacions de tipus moral a obrers i a amos i intenta fer veure el paper de l'Església i dels ensenyaments del papa per tal de resoldre el problema.

Com d'altres vegades el bisbe restà atent a l'acollida que podia tenir la seva pastoral per part de persones concretes o diaris. De fet és simptomàtic que el mateix Butlletí eclesiàstic de Vic, el corresponent al 15 de juliol, s'encarregui de mostrar els articles favorables a la pastoral publicats pel "Moniteur de Rome" del 5 de maig i per la "Voce della Verità" corresponent al 21 del mateix mes. Els elogis a la pastoral es combinen amb la insistència en mostrar el grau d'obediència del bisbe respecte al Papa, cosa que, sens dubte, agradava profundament a Morgades³⁶⁶.

Recepció definitiva de la Rerum Novarum.

Tres són els esdeveniments que marquen la recepció definitiva de la Rerum Novarum a Espanya: la peregrinació obrera a Roma de 1894; els treballs de la secció quarta del congrés catòlic de Tarragona i l'aparició de publicacions i comentaris sobre l'encíclica. Intentem situar el bisbe Morgades en tots aquests esdeveniments.

Quant a la peregrinació a Roma, malgrat tenir el títol d'obrer, de fet, no tingué aquest caràcter. Es tractà d'una peregrinació impulsada per la jerarquia eclesiàstica i personatges rellevants de la patronal i la seva missió no era tant la de demostrar la sensibilitat obrera cap a la nova encíclica, sinó que, aprofitant la commemoració del jubileu pontifici de 1893 -any en què estava prevista la peregrinació-, va servir per mostrar la indignació per la situació del Papa dins l'estat italià i va ser, alhora, un intent de fer veure la unitat entre els catòlics espanyols.

Morgades, en el moment en què es plantejava si anar-hi o no, va

³⁶⁶. El text traduït de l'italià es pot veure a BOE BV nº 1059, 15 de juliol de 1892. Pàg 308-310.

escriure al nunci, el 12 de març. Fixem-nos en la carta perquè diu molt clarament les intencions que té:

"Muy Señor mio y venerado hermano: como hace poco estuve en Roma y nunca falta trabajo, habia estado muy indeciso de si tomaria parte en la peregrinacion. Pero invite á mis feligreses que tan obedientes y sumisos como pobres en general han respondido presentandose en numero que no bajaran de mil, cifra verdaderamente extraordinaria. Y ahora me piden y casi me exigen que les acompañe y tienen razon porque para presentarse a la faz del mundo para protestar de la iniquidad de que es victima la Iglesia de Jesucristo, y a la Santa Sede para ofrecerle el testimonio de su fe, de su amor, de su obediencia incondicional, bueno es que el pastor acompañe á las ovejas que siendo en gran numero obreros oirán de boca del Padre Santo palabras de vida eterna que convendrá recordarles mas de una vez. Y como ira tambien buen numero de Sacerdotes, convendrá fijarles bien en estas mismas palabras para que aunque a distancia infinita puedan secundar los altos designios de Su Santidad." 367

En la carta de resposta, el nunci el felicita per la seva decisió i li comenta que "El entusiasmo que se va excitando en toda España en esta ocasión es verdaderamente extraordinario y consolador"³⁶⁸. Tot i això, el bisbe patia pel resultat final de l'expedició i així ho comunica al nunci el 7 d'abril:

"Con toda reverencia me permito llamar su atencion sobre peregrinacion a pesar de tanto trabajo preveo una perturbacion por falta de preparacion debida y a toda costa debe evitarse sobre todo en Roma." 369

De la peregrinació en resultà una carta pastoral conjunta, datada a Sevilla el 18 de maig de 1894, que van escriure els bisbes que l'acompanyaren. Aquesta carta, que Morgades també signà, mostra molt clarament els propòsits de l'expedició:

"Nos hemos acercado a Roma para adherirnos á las enseñanzas de la Cátedra de Pedro, y que todos nos vean colocados al lado del Papa que es luz del mundo, como aquel de quien es vicario, piedra sobre que descansan á una el edificio de la Iglesia y el edificio de la sociedad, y á quien en los grandes conflictos, y en las grandes crisis puede y debe acudirse en demanda de consejo. Cúmplenos, pues, para colmo de nuestra ventura y nuestra honra, presentarnos ahora como defensores de las enseñanzas pontificias, celosos observantes de las recomendaciones del Vicario de Jesucristo. Y lo primero de todo, testigos de las angustias de

367. Morgades -nunci. 12 març 1894. ASV NM 589 t II, r I, s I, n° 1.

368. Nunci-Morgades (còpia). Madrid 16 març 1894. ASV NM 589 t II, r I, s I, n° 1. Posteriorment Morgades li va escriure una altra carta, 1 d'abril, on li deia més o menys la gent que hi aniria. El nunci el tornà a contestar amb una altra, 4 d'abril, on li diu més o menys el mateix que l'anterior. Totes aquestes es troben en el mateix fons.

369. Morgades-nunci (telegrama) 7 d'abril 1894. ASV NM 589 t II, r I, s I, n° 1.

nuestro querido Padre, no cesaremos de orar por que sus días de tribulación acaben cuanto antes, y proclamar por todas partes la urgente necesidad de que viva el Papa con la independencia que él reclama, para el mismo ejercicio de sus funciones espirituales.

Atenderemos al bienestar de nuestra nación y perfeccionamiento de nuestro espíritu, prestando atento oído á los mandatos y consejos de nuestro Padre y Pastor.

El cual, tomando pié de la empresa realizada por los obreros peregrinos, recordó con vivo encarecimiento á los Obispos el celo por los círculos de industriales cristianos á fin de ilustrar y moralizar á la clase trabajadora, respondiendo a las excitaciones de su Encíclica *De conditione opificum*, y ahorrar á la sociedad días de luto y de vergüenza. Para esto, decía el Papa, es menester avivar el fuego de la caridad, estrechar los vínculos de los católicos por la unión santificadora del amor divino." 370

El caràcter patronal i paternalista de la peregrinació queda palès en dos punts. Primer: sempre que es fa referència al problema social, l'objectiu de la peregrinació es concreta en el patrocini d'una bona entesa entre amos i patrons, entre rics i pobres, entesa que ha de sorgir de la pràctica de la caritat i la resignació. Segon: es dediquen grans elogis a la participació patronal. Un bon exemple és aquest paràgraf:

"Nuestros plácemes, pues, más halagüeños á todos los peregrinos, á las Juntas Diocesanas y sus fervientes promovedores, á las Cámaras españolas y á S.M. la Reina, que se dignó adherirse, por los obreros de su casa, y su regio telegrama, á tan brillante manifestación católica; Nuestra enhorabuena más cumplida y cordial bendición al Excmo. Sr. Marqués de Comillas, Caballero Gran Cruz de la pontificia Orden de Cristo." 371

Però per veure-ho més clar només cal enumerar els membres de la Junta diocesana de Barcelona: Francesc de Pol (Delegat), Narcís M. Pascual (President), Josep Sert (Vicepresident), Celestí Ribera (President de la comisió de comfraries i associacions), Casimir Girona (president de la comisió de patrons), Manel Duran i Bas (President de la comisió de recursos), Antoni Estalella (president de la comisió de propaganda), Alexandre M. Pons (President de la comisió del viatge), Manel Girona i Vidal (Tresorer) i Joaquim Font i Francesc Suárez (secretaris). Reproduïm aquesta composició segons una carta, datada a Barcelona el 18 de maig de 1894, que la Junta diocesana de Barcelona va enviar a la de Vic, en la qual es proposa fer una subscripció nacional per fer un regal al marquès de Comillas per tot el que

370. BOE BV nº 1111, 15 de juny de 1894, pàg. 270-71.

371. Ibid, pàg. 270.

ha fet pel viatge³⁷².

Morgades també escriuria una carta pastoral llarguíssima, datada a Vic el 9 de maig de 1894, amb motiu d'aquesta peregrinació³⁷³. Ell fou, com hem dit, un dels prelats que viatjà a la Ciutat Eterna³⁷⁴. De la diòcesi de Vic i Solsona, hi anaren unes 940 persones. En el text, el prelat va explicant tot el que havia tingut lloc. El to de la pastoral és triomfant. Fa una narració de tots els preparatius, del viatge, de les funcions públiques que es feren a Roma, del missatge del cardenal arquebisbe de Sevilla al Papa i de la resposta d'aquest, dels discursos i de les festes que hi hagueren (citant paràgrafs de "L'Osservatore Romano", de "Le Nouveau Moniteur" i de la "Italia del popolo") i de les audiències particulars. En una d'aquestes audiències particulars Morgades oferí per l'òbol de Sant Pere la quantitat de 22.700 ptes, un volum dels poemes de mossèn Cinto sobre el *Somni de Sant Joan* i dos exemplars del reglament de les escoles de la fàbrica dels germans Rosal de Berga, amb un missatge dels amos de la colònia d'adhesió a l'ensenyament de l'Església³⁷⁵. Quant als diners oferts, el bisbe en fa el següent comentari:

" Esta cantidad es de importancia, si se atiende que hace poco más de un año que se había presentado un óbolo semejante á la Santa Sede, y la pobreza relativa de los dos Obispados; tanto más caunto, es preciso hacerlo notar para gloria suya, además de las cargas que han de soportar para mantener el culto y obras piadosas, atendiendo al abandono ó poco menos en que tiene el Estado á las Parroquias y Santuarios, no se hacen nunca sordas á las necesidades generales del país." ³⁷⁶

Ara, el fet que la peregrinació fos quelcom més que una manifestació obrera i que perseguís altres intencions ho diu clarament Morgades quan

372. BOE BV n21111, 15 de juny de 1894, pàg. 277-78.

373. Carta-pastoral de Morgades sobre la peregrinació obrera a Roma. Vic, 9 de maig de 1894. BOE BV n2 1109, 15 de maig de 1894.

374. Peregrinació que va despertar molta polèmica i comentaris. Des d'un any abans que Morgades en va parlar en diferents escrits i circulars. Per exemple, el 25 de març de 1893 fa una carta sobre la peregrinació, explica aspectes de l'organització i fa unes consideracions sobre Itàlia (BOE BV N21079 31-març-1893). Es pot anar veient després pel butlletí els diferents ajornaments.

375. Les quantitats es reparteixen de la següent manera:

Bisbat de Vic. Dineros de Sant Pere.....	8.500 ptes.
Propaganda Fide.....	5.700 ptes.
Bisbat de Solsona. Dineros de Sant Pere.....	3.000 ptes.
Germans Rosal de Berga.....	5.500 ptes
Total.....	22.700 ptes

A més hi hagué un donatiu particular de cada un dels rectors de Santa Maria de Corcó, de Sant Hipòlit de Voltregà i de Manlleu. Ibid, pàg. 231.

376. Ibid, pàg 231.

proclama:

" Lo que intentamos hacer al tomar parte en la Peregrinación fué un acto de devoción á la Iglesia santa; una protesta de nuestra fé católica; un acto de acatamiento y admiración al Pontífice insigne, que ocupa la cátedra de San Pedro; una protesta contra la servidumbre á que ha sido sometido, y la falta de libertad en que le tiene la revolución satánica; hacer ver al mundo entero, que para España la cuestión de Roma no está resuelta como quieren sus enemigos, sino que queda subsistente como en su principio."³⁷⁷

El que ens interessa de ressaltar és que tots els rectors eren els encarregats de fer conèixer-ne el contingut als feligresos. Per tant, la població fou informada sobre la qüestió i sobre la significació de les paraules i discursos reproduïts. Finalment, volem dir que el bisbe també fa una glorificació del marquès de Comillas i del seu paper modèlic en aquesta peregrinació i en d'altres coses.

El congrés catòlic de Tarragona és el segon fet que serveix per veure com la Rerum Novarum i la seva doctrina és rebuda a Espanya de manera plena. Morgades, en una circular del 23 de juny de 1894, parla del congrés, anima a participar-hi i avança la seva importància donat que s'hi tractaran qüestions socials, la qual cosa és de molt interès per Catalunya, "la primera Provincia industrial de España, y por consiguiente la que más debe preocuparse en que se encuentre saludable solución."³⁷⁸.

Les novetats aportades pel congrés de Tarragona les resumeix perfectament Montero. Serien les següents: primer, unes millors i més concretes anàlisi i denúncia de la situació material de l'obrer (descripció recollida en el punt IV de les conclusions). Segon, definició de la qüestió social com un anatgonisme entre el capital i el treball, entre el patró i l'obrer, definició, per tant, molt més realista i ajustada. Tercer, petita concessió a la possibilitat de formar associacions només d'obrers, malgrat preferir clarament les mixtes. Quart, distinció, malgrat ser encara petita i

³⁷⁷. Ibid, pàg 240.

³⁷⁸. Circular de Morgades sobre el quart congrés catòlic nacional. Vic, 23 de juny de 1894. BOE BV nº 1112, 30 de juny de 1894. p, 281.

Ja abans el butlletí reproduí la carta del Papa a l'arquebisbe de Tarragona en motiu de celebrar-se el congrés catòlic nacional. Roma, 30 de gener de 1894. BOE BV nº 1104, 28 de febrer de 1894. En aquesta carta es dona compte del projecte de celebració del quart congrés catòlic nacional a Tarragona pel mes d'octubre. El Papa encoratja la idea i el paper d'aquests congressos. Després hi ha la composició de la Junta del bisbat de Vic per tal de preparar aquest congrés i, finalment, hi ha els punts d'estudi per a les seccions del congrés. Jo crec que són molt significatius aquests punts, sobretot la secció quarta sobre assumptes religiosos i socials on es proposen moltes coses referides als obrers (p 118).

incipient, entre les exigències de caritat i les de justícia. Cinquè, crítica al capitalisme, fonamentalment per les seves conseqüències morals i religioses però també, i això és important, com a sistema de producció que explota. Sisè, i un dels més fonamentals, la consideració de com ha de ser calculat el salari, rebutjant que sigui estrictament fruit de l'oferta i la demanda i recomanant que tingui en consideració les necessitats de subsistència de l'obrer³⁷⁹.

En aquest congrés hi participà Collell amb una tesi sobre *Impulsos dados por el Dr. D. Jaime Balmes á los modernos estudios sociológicos*, on sosté la tesi que Balmes s'anticipà als problemes socials del moment³⁸⁰. Morgades hi predicà un sermó en la missa de pontifical celebrada pel cardenal Sanz y Forés, arquebisbe de Sevilla, el 16 d'octubre de 1894³⁸¹. Intervenció pública on exposà diferents coses un xic allunyades del tema obrer però que s'hi relacionen indirectament. En primer lloc denuncia la situació del món amb una crítica ferotge a les conseqüències que han portat la llibertat, la igualtat i la fraternitat i, en un segon apartat, considera diferents aspectes de la situació política i les formes de govern, tal i com hem vist anteriorment quan ens hem referit a aquest discurs³⁸².

379. Feliciano Montero, *El primer catolicismo social...* op.cit. pàg. 267-68.

380. Crònica del quart congrés catòlic nacional de Tarragona. BOE BV nº 1122, 31 d'octubre de 1894.

381. Sermó predicat per Morgades en la missa de pontifical celebrada pel cardenal Sanz y Forés, arquebisbe de Sevilla, en motiu del quart congrés catòlic de Tarragona. Tarragona, 16 d'octubre de 1894. BOE BV nº 15 de desembre de 1894.

382. En aquest text es veu clarament la posició pragmàtica de Morgades en aquesta qüestió, tot seguint, ni més ni menys, que les tesis de Lleó XIII. Ho hem reproduït en l'apartat anterior però el repetim en aquesta nota a peu de pàgina perquè quedi ben contextualitzat:

"La sociedad actual en su vida política, vive una vida democrática con sus sistemas parlamentarios, sus libertades de asociación, de reunión, de cátedra, de imprenta, etc., etc.; que como sucede siempre, cuando las cosas se llevan á la exageración, es temible venga á pararen demagógica, y ha dado más de una prueba de ello; en su vida de familia, vive una vida de relajación de todos los vínculos que deben informarla: en su vida individual, vive una vida de indiferencia religiosa, de anemia moral, é intelectual, de sensualismo y de egoismo. Hablo de la sociedad, del espíritu que la informa, de la atmósfera que la rodea, y que más ó menos nos tiene contagiados á todos. Es preciso, pues, atender á la vida pública, á la vida de familia, á la vida individual, si queremos trabajar con provecho, para sanar á la sociedad, si es que en el estado en que se halla, es sanable todavía. No es posible que haya quien me aventaje en conocer y confesar el justo descrédito en que han venido á parar la mayor parte de instituciones modernas, con las cuales se había ofrecido reparar los males de la sociedad antigua, y convertir este mundo en un paraíso. Sin embargo, mientras subsistan, á ellas hemos de acudir irremisiblemente. Cortes, imprenta, diarios, revistas, elecciones, asociaciones, etc., etc., deben ser nuestro camp, con las debidas restricciones y la dirección de quien debe dirigirnos, para ver si según la fórmula de nuestro inmortal Balmes, ahogamos el mal con la abundancia del bien. León XIII nos abona y nos exhorta á ello." Ibid, pàg 526-27.

I fa unes llargues cites de les encíclicques *Immortale Dei* i *Sapientiae Christianae* per tal de provar les seves tesis i, alhora, recorda els ensenyaments de Lleó XIII sobre la família. Finalment fa una crida interessant per tal de solucionar les coses fent una especial referència al tema de la unitat entre els catòlics. Així diu el text:

"Hagáse la unión y lo demás vendrá por añadidura: con un sólo periódico político católico

Morgades estava molt preocupat per la regeneració de la societat sota uns paràmetres cristians. Les conclusions del congrés de Tarragona s'anirien publicant en diferents butlletins de la diòcesi³⁸³.

Quina seria l'evolució del pensament i l'acció de Morgades sobre el tema social posterior a 1894? D'entrada podem afirmar que en les moltes visites i referències que fa sobre el tema sobresurt el seguiment estricte de la doctrina pontifícia. Però hi ha algun element que volem destacar. Així, per exemple, en la pastoral que fa per tal de comentar les seves impressions a rel de la visita pastoral, datada a Vic el 5 d'agost de 1896, el bisbe dedica un apartat a la "indústria moderna". D'entrada se'ns presenta un Morgades absolutament industrialista i ja no notem cap prevenció envers aquest factor de producció, cosa que era habitual en d'altres prelats. Volem dir amb això que, segons el bisbe, la indústria és una obra de Déu i que en tot cas el que ha fallat és la manera de plantejar-la per part dels homes:

"La primera (la indústria com obra de Déu) hubiera sido la salvación de la sociedad, el modo de ser del período histórico que atravesamos; el remedio y el suplemento de la crisis agrícola: la segunda (la manera com l'han plantejat els homes) es la perversión de gran número de trabajadores que, buscando un bocado de pan, lo hallan envenenado. A la industria toca, pués, de justicia volver sobre si, deshacer el camino andado y emprender otro más útil á sus mismos verdaderos intereses, más cristiano y más humanitario. La industria moderna ha empezado por destruir la familia, base de toda sociedad, y es preciso que la restaure; la industria ha sido causa de la perversión de gran número de individuos, y es preciso que aparte la causa y cure la herida que ha abierto en el cuerpo social." 384

con todas las condiciones que exige la época; una sola Revista científica digna de este nombre; una participación en todos los organismos porque se gobierna la Nación, incluso el Senado y el Congreso, lo cual sería facilísimo una vez hecha la unión: un *Boletín Eclesiástico* en cada Obispado, ó una Semana religiosa en cada población de importancia, para comunicar las noticias más importantes, defender los intereses locales y desmentir las mentiras y calumnias que pueden afectar más directamente, -al hablar de uno, ya se comprenderá que hablo así para fijar el minimum; pues sino se inutilizan á sí mismos ó no perjudican la misma causa que defienden, como sucede comunmente; cuantos más trabajen para el bien, mejor-, mucho podríamos hacer á favor de la Religión y de la Patria. Las elecciones que en estos mismos días están verificándose en Bélgica, son un testimonio irrecusable, como lo fué en su día el Centro del *Reishtag* alemán: hágase la unión, oremos y trabajemos de buena fe bajo la dirección de nuestros Superiores gerárquicos, y así llegaremos á la unidad que Dios nos pide y la patria nos demanda." Ibid, pág. 530.

383. BOE BV nº 1131, 15 de març de 1895. BOE BV nº 1132, 23 de març de 1895. BOE BV nº 1133, 30 de març de 1895. BOE BV nº 1138, 24 de maig de 1895. BOE BV nº 1142, 31 de juliol de 1895. BOE BV nº 1143, 14 d'agost de 1895.

384. Carta-pastoral sobre la visita pastoral. Vic, 5 d'agost de 1896. BOE BV nº 1168, 7 d'agost de 1896. pág. 316.

Plantejament típicament moral com totes les consideracions que fa seguidament: destrucció de la família, pèrdua dels valors d'autoritat paterna, menyspreu per la salut espiritual de les dones i els nens que han de treballar moltes hores; manca de temps per assistir a escoles de doctrina, etc. La denúncia que fa, però, a les condicions de treball, només describint-les sota aquests paràmetres morals, és terrible. Malgrat que la solució que proposa es pugui sintetitzar en "pa i catecisme", introdueix una crítica ferotge a la manera com són tractats alguns treballadors pel que fa el salari. Solucions totes, però, inspirades en l'encíclica i en les màximes de caritat i justícia. Algunes irrealitzables, des del punt de vista econòmic, com la de desplaçar les fàbriques al centre de la població i no tant lluny com aquells moments per tal que els trajectes fossin més curts i restés temps als obrers per complir els seus deures cristians. I en cas que no fos possible de traslladar-les, proposa que s'hi construeixin cases al costat per assegurar la vivenda dels treballadors. La predilecció de Morgades per les colònies era clara. La manera paternalista com estaven inspirades s'identificava amb el model de relació social industrial que desitjava. Això es veu perfectament en la inauguració i benedicció de la capella i de l'escola de Santa Maria de Borgonyà de la colònia industrial "Nuevas Hilaturas del Ter". En un escrit on parla d'aquesta benedicció, datat a Sant Vicenç de Torelló l'11 d'abril de 1898, explica com s'inaugurà la fàbrica, el 19 d'octubre de 1895, i com, ara, s'inaugura la capella i l'escola. Fa, a més, una defensa encesa d'aquesta colònia, criticant aquells que pensaven que portaria la perdició perquè, al ser feta per anglesos, temien que s'hi obrís una capella protestant³⁸⁵.

Finalment, i per acabar, volem referir-nos a un text del bisbe, datat el 10 de maig de 1899, sobre les vagues. El text es diu "Tema de estudio - Las Huelgas" i en ell reflexiona sobre les vagues obreres³⁸⁶. En primer lloc cal veure la visió negativa que té d'aquest fenomen, bàsicament per diverses

385. Escrit de Morgades sobre la benedicció de la església de la colònia de Borgonyà. Vic, St. Vicenç de Torelló, 11 d'abril de 1898. BOE BV nº 1218, 15 d'abril de 1898. Però hi ha d'altres referències a la predilecció de Morgades per les colònies. Així en un escrit titulat "el remedio" i que parla sobre unes fàbriques (Vic, 26 d'octubre de 1898. BOE BV nº 1232, 31 d'octubre de 1898), parla sobre les colònies de Puigreig, propietat dels senyors Pons y Enrich, i una de Sant Quirze, propietat dels senyors Codina i Serra, un cop haver fet referència a la satisfacció que li produí la benedicció de la capella de la colònia Coats de St. Vicenç de Torelló. L'article es titula "el remei" volguent significar que la perversitat dels temps i de la indústria moderna es veu compensada amb fàbriques com aquestes, fàbriques ben montades i, sobretot, amb una presència cristiana: capelles i atencions cap a l'Església.

386. Escrit de Morgades sobre les vagues. Vic, 10 de maig de 1899. BOE BV nº 1246, 12 de maig de 1899.

raons: 1) augmenta la separació entre obrers i fabricants; 2) suposa una decadència, a la llarga, del comerç i del treball en les comarques on la indústria és notable; 3) suposa una pèrdua de molts diners, els fabricants deixen de guanyar i, per tant, d'invertir, i els treballadors es troben amb l'escassetat; 4) té uns grans efectes morals: perturbació dels bons sentiments, de la tranquil·litat i de la pau.

Morgades es planteja com solucionar aquest problema. Evidentment l'Església catòlica té la solució, que no és altra que la d'una societat que visqui enterament sota els paràmetres de la civilització cristiana. Torna a insistir en què l'element clau de la resolució del problema obrer, que és el problema social més important de la societat moderna, rau en l'exercici de la caritat. Les societats modernes, segons Morgades, en comptes de cercar la solució en aquesta virtut l'han buscada en la llibertat, cosa que s'ha manifestat com absolutament errònia.

La classe obrera, per tal de defensar els seus interessos, ha buscat la forma d'associació més adient a la seva lluita en virtut de la llibertat d'associació. I ha agafat, per tant, i seguint l'argumentació del prelat, la via equivocada. Aquesta llibertat que fa que el fabricant pugui decidir si obre o tanca la seva factoria i l'obrer triar si vol treballar o no, si vol fer vaga o no, és evident que no pot solucionar els conflictes perquè, si respectem aquesta llibertat, cada part té la seva raó. A partir d'aquí venen les violències, les tensions, les preocupacions dels estat en mantenir l'ordre públic, la misèria humana, etc. Finalment dóna la solució amb l'exposició dels principals trets de la Rerum Novarum de Lleó XIII. Volem advertir que Morgades, en aquest escrit, ja no desqualifica com a perturbadores universals i anticristianes les associacions obreres. Diríem que veu el problema més complex que no abans, amb no tanta simplicitat que com se'l plantejava durant els primers anys del seu pontificat.

Com a conclusió, podríem sintetitzar tot aquest apartat en els següents punts:

- 1) Morgades és un home que coneix la realitat industrial i obrera donat que sempre ha residit a Barcelona i, com a bisbe, s'ha encarregat d'una zona també industrial.
- 2) Malgrat aquest coneixement, la percepció del problema obrer l'entén com un pas més en la descristianització de la societat.
- 3) Reconeix la importància del tema, a diferència d'altres prelats i

jerarquies de l'època, i hi dedica uns quants escrits abans de la Rerum novarum. Les seves consideracions se centren, bàsicament, en aspectes morals que tenen com a base les condicions de treball, la moralitat de les instal·lacions fabrils, la manca d'un descans dominical, la pèrdua dels valors religiosos per la manca d'adoctrinament dels nens, i d'altres.

4) No ataca frontalment la indústria, com ho fan altres sectors de l'Església que no l'acceptaven perquè no comprenien aquest sistema de producció, però es mostra, en una primera etapa, recelós del procés industrial. El recel envers el capitalisme, propi d'una persona que té una visió negativa del món modern perquè ha portat el liberalisme, fa que sigui contradictori en alguna de les seves valoracions sobre els aspectes que comporta aquest sistema econòmic. Això fa que algunes vegades es noti una recança per la destrucció del món rural, sobretot pel pes que hi tenia la família i l'Església. Al final Morgades accepta la indústria de totes totes, mostrant, això sí, una certa predilecció pel sistema de colònies fabrils, per l'actitud paternalista dels seus amos i per la bona relació que mantenen amb l'Església.

5) A rel de la publicació de la Rerum Novarum, Morgades serà un dels prelats espanyols que mostrarà una receptivitat més gran, tenint en compte que la recepció mitjana per part dels bisbes espanyols pràcticament fou nul·la. El bisbe formava part del nucli "neo-tomista" o conciliador que intentava fer conviure la forma moderna de la societat i de l'estat amb una nova recristianització que suposés informar a aquesta societat de la moral i l'ètica cristianes. Tot i això, manté una postura més crítica pel que fa al possible intervencionisme de l'estat.

IV. 1. 3. CONCLUSIONS SOBRE EL PENSAMENT DE MORGADES I RAONS PER LA SEVA ACCIÓ PASTORAL.

La producció escrita de caire pastoral de Morgades, com ja hem pogut veure, és abundant i força rica. Sigui per qüestions oficials derivades del càrrec, sigui per tractar-se d'una època en què es ventilaven grans temes polític-religiosos a través de documents, i també a través de la premsa, o sigui pel propi tarannà del prelat, que intervenia i polemitzava davant de qualsevol esdeveniment d'aquells anys, la veritat és que el gruix documental sobre el qual treballlem és considerable. El butlletí eclesiàstic de Vic durant el pontificat de Morgades consta de divuit volums i nou mil tres centes cinquanta-una pàgines, la qual cosa ens demostra el seu paper com a vehicle de comunicació entre la jerarquia del bisbat i la resta de capellans i religiosos, tal i com hem intentat de mostrar a l'inici d'aquest capítol. El seu buidatge, a més, ens revela que la intenció del prelat era que fos útil.

Una de les primeres consideracions que cal fer en aquestes conclusions és l'anàlisi del posicionament doctrinal o ideològic de Morgades. És evident que participava ideològicament del corrent anti-liberal que informava tota l'Església de l'època. Aquesta posició venia de molt enrere i s'havia explicitat, en la seva versió més reaccionària, durant el pontificat de Pius IX. El papa Mastai, rebut amb certes esperances pels patriotes italians al principi del seu govern, com a una persona oberta a les reivindicacions nacionalistes, es convertí en el representant més qualificat de l'Europa del vell ordre, no només per la seva actuació política al front d'uns Estats pontificis acorralats, sinó per les seves posicions dogmàtiques, un exemple de les quals poden ser el Concili Vaticà I i la publicació del Syllabus. Això significava un rebuig de la societat liberal, que la paulatina introducció del capitalisme havia anat consolidant. Assetjada pels aires dels nous temps, l'Església s'aferrava al model de societat de l'antic règim on gaudia d'un domini polític directe sobre la societat que, ara, estava perdent i que era

molt difícil, per anacrònic, de poder reconquerir.

A partir de 1878, però, es produïa el relleu en la càtedra de Sant Pere i era entronitzat Lleó XIII. El nou Papa significaria el primer intent d'acostament al món real de l'època³⁸⁷. Es pot discutir la manera, les intencions i el seu èxit, però és clar que el pontificat d'aquest Papa representa un "aggiornamento" de l'Església cap a posicions impensables durant l'època de Pius IX. Probablement, en algun aspecte, la política de distensió no fou suficientment arriscada, com és el cas de la qüestió romana que l'enfrontava amb la Itàlia unitària i liberal, paulatinament consolidada, però les temptatives de reconeixement de la pluralitat política dels estats i l'ordenació de la doctrina social vaticana, són dos pilars bàsics de la seva estratègia doctrinal i d'acció que ben bé poden exemplificar aquest procés de renovació. El procés, però, no estigué exempt de tensions. Seran els anys de les grans polèmiques entre els integristes, defensors de la societat antiga, i els conciliadors, més proclius a una entesa amb el món modern. Això produirà unes lluites fortíssimes entre els detractors de la política vaticana, que l'acusaven de massa condescendent, i els que seguien les directrius pontifícies d'acostament a la societat. Hi havia, alhora, força sectors de l'Església que apostaven per reformes més radicals que el Papa va haver de condemnar.

Morgades patia aquesta inadequació al món modern, aquest no saber posicionar-se davant les noves situacions d'una societat canviant i en plena evolució. Aquest fet, es nota perfectament en el terreny ideològic. Tot i això, es situà entre aquells que van seguir fidelment la política de Lleó XIII i, per tant, entre els que cercaven el difícil equilibri de conciliar el paper de l'església amb el nou model d'estat liberal. Enfrontat, per aquesta qüestió, amb els integristes, com veurem més endavant, l'estratègia de Morgades topava, però, amb els seus fonaments ideològics. Les diferències ideològiques entre els integristes i els conciliadors no eren gaire grans. Els separava, bàsicament, l'estratègia a seguir: mentre uns no acceptaven cap tipus de relació o transacció amb l'estat liberal, els altres creien en la possibilitat de refer la influència social de l'Església sobre la societat mitjançant l'acceptació del sistema, tot i ser-ne molt crítics i patir

³⁸⁷. Trec moltes idees del llibre de Fernando García de Cortázar i José María Lorenzo Espinosa *Los pliegues de la tiara*. (Madrid 1991), pàgs. 33-46.

serioses discrepàncies amb la base del seu pensament més profund format des de feia anys. El possibilisme, per tant, era el que distingia els uns dels altres. Morgades formava part d'aquest grup de "possibilistes" que, davant les pròpies contradiccions ideològiques, es refugiaven en la doctrina papal, per un cantó, i, per l'altre, en el convenciment que l'integrisme a ultrança no portava a res, cosa que havia pogut comprovar en el cas espanyol amb les guerres carlines.

Morgades, en un dels seus escrits, datat el 30 de novembre de 1885, on comenta l'encíclica "Inmortale Dei" de Lleó XIII, ens relata l'audiència que el bisbe va tenir amb el Papa una setmana abans. Al final ens diu el següent: "Las últimas palabras que S.S. se dignó dirigirnos en la audiencia pública, el día 26 del corriente mes fueron las siguientes, que quedarán grabadas en nuestra mente y nuestro corazón hasta el último momento de nuestra existencia: UNION, ORACION y ACCION"³⁸⁸. Extraordinari resum, fet pel mateix Morgades sota indicació del Papa, dels paràmetres sota els quals es va moure l'activitat del bisbe. Pensem que Morgades fou, essencialment, "acció".

Per tant, cal distingir entre posicionament ideològic i estratègia. En el cas del bisbe Morgades el segon element es nota molt més clarament que el primer. És més fàcil d'analitzar, mentre que el primer queda més difós. I és que no notem una correspondència automàtica entre ideologia i acció. És clar que mentre l'acció sí que, en certs casos, és del tot original del bisbe, pel que fa els aspectes ideològic-doctrinals manllevarà moltíssim dels corrents de l'època i de la doctrina papal, sense que ell hi aportï gaire res més.

En quines ocasions o per quins motius escrivia el bisbe? És obvi que, degut a la funció pastoral d'un prelat, els seus escrits responen a la necessitat que tenia de comunicar el seu missatge o donar les disposicions que cregués oportunes en un moment donat. Tot i això, nosaltres hem intentat fer una mena tipologia de les diferents motivacions que podia tenir Morgades per escriure. Serien les següents:

1. Per qüestions particulars de la diòcesi. Visites pastorals, tot el tema del museu episcopal, el tema de Ripoll, etc.
2. Amb motiu de fer comentaris sobre documents papals. Encícliques,

³⁸⁸. Comentari de Morgades sobre l'encíclica *Inmortale Dei* en la presentació de la publicació al butlletí. Roma (en visita ad límina), 30 de novembre de 1885. BOE BV nº 884, 1 de desembre de 1885. pàgs 484-85.

discursos del Papa davant de peregrinacions, consistoris i d'altres, cartes a diversos cardenals o a comunitats i països en concret, etc.

3. Per qüestions generals del país o a rel de documents col·lectius. Temes com l'integrisme, discursos a congressos catòlics, cartes de protesta per algun tema, documents col·lectius de l'episcopat espanyol davant d'algun tema d'actualitat.

4. Amb motiu de festes litúrgiques, com és el cas de la quaresma, període al qual Morgades sempre dedicà llargues cartes pastorals, o l'advent, o amb motiu d'aspectes com la butlla de la santa creuada, etc.

5. Per qüestions devocionals. Sagrat Cor, Rosari, St. Josep, Sagrada Família, peregrinacions, rogatives ... Tot plegat, per iniciativa pròpia (com és el cas de certes devocions locals), per iniciativa de Roma (com és el cas de les devocions que foren estimulades des del Vaticà durant aquells anys) o per iniciativa dels governs o de la monarquia (catàstrofes naturals, morts de personatges, infantaments reials, guerra de Cuba, etc).

6. Amb motiu de fer diverses circulars. Aquí sí que la varietat és extraordinària donat que hi trobem circulars sobre qüestions burocràtiques del bisbat (ordenacions, provisió de parròquies, oposicions, etc); circulars referides al seminari (obertura del curs, qüestions de matriculació i ingrés, etc); sobre advertiments a rectors (obligacions que havien caigut en l'oblit, recomanacions sobre pràctiques devocionals, sobre qüestions litúrgiques, etc) i circulars que manen fer enquestes i d'altres interrogatoris.

Durant els dinou anys de pontificat de Morgades, que van de 1882 a 1901, el món canvià en molts aspectes i, per tant, cal que ens demanem si les posicions i les argumentacions del bisbe sobre els diferents temes van anar canviant a través del temps. Sobre aquesta qüestió cal fer algunes precisions.

En general, durant aquest marc temporal, el discurs ideològicodoctrinal fou força igual. Notem, això sí, una evolució en certs temes segons l'època en què són tractats. Un cas, per exemple, és el del propi regionalisme, aspecte sobre el qual parlarem més abastament al final del treball.

Ara, la cosa que més destaca és que, havent-hi, com hem dit, una línia argumental contínua o idèntica durant tot el període, veiem períodes en què alguns temes o qüestions tenen com unes puntes d'inflexió, com si es desenvolupessin més o se'n parlés més sovint.

Aquestes inflexions vindrien determinades pels següents factors:

- a) Influència vaticana o papal. Qualsevol consideració del Papa i del Vaticà sobre qualsevol tema porta, immediatament, Morgades a considerar-la en els seus escrits. Això té a veure amb encícliques, insistències en el desenvolupament d'alguna pràctica devocional, situació política del Vaticà respecte la Itàlia unitària, cartes papals adreçades a prelats i nacions estrangeres, recomanacions sobre aspectes religiosos, culturals, científics, etc.
- b) Influència d'algun esdeveniment polític de caire nacional o internacional. Un fet destacable, algun esdeveniment nacional o forani podia provocar un allau de consideracions del bisbe.
- c) Pressió d'algun mitjà, amic o circumstància local: periòdics, el canonge Collell, per exemple, etc. Aquest és el cas de la vocació catalanista.
- d) La pròpia evolució ideològica que feia que insistís més sobre una temàtica, en un moment donat, perquè la tenia més clara o perquè havia progressat en el coneixement del problema. Un exemple és la posició del bisbe davant les eleccions o davant el mateix problema obrer.
- e) La dialèctica que s'estableix entre la pròpia jerarquia eclesiàstica. A vegades un tema era tractat per algun prelat i, ràpidament si la intervenció era conflictiva, desvetllava un allau de consideracions a la premsa, la qual cosa feia que els demés prelats hi intervinguessin per dir la seva.

Un altre element que cal considerar en fer una anàlisi ideològica i doctrinal d'un prelat és el mateix caràcter episcopal. El bisbe és, des dels temps del cristianisme primitiu, l'element de govern bàsic de la comunitat. El guia doctrinal i l'autoritat bàsica que, constantment, ha de tenir cura dels seus súbdits. Això significa que qualsevol posicionament ideològic o doctrinal d'ell mateix, o ordenat per Roma, l'ha de convertir, per dir-ho d'alguna manera, en una acció pastoral i en un element de pràctica quotidiana. Ideologia, doctrina, funció pastoral, actuació pública, són coses que van íntimament relacionades i que són de difícil destriar. Millor dit, cal estudiar-les sempre conjuntament i tenint en compte que una sol ser sempre reveladora de l'altre.

Hi ha dos elements que determinen el discurs de Morgades: per un cantó, el desig de ser un "poder", de tenir una influència sobre la societat,

aspecte derivat de la missió pastoral, i, en segon lloc, la realitat de l'estat de coses d'aquell moment en què la societat ja no estava tan tutelada per l'Església i el poder polític s'anava treient del damunt la influència eclesiàstica directa.

La dialèctica entre aquests dos elements configura d'una manera total el discurs i l'acció del prelat. Així, per exemple, queda clar que el desenvolupament d'un cert tipus de devoció, com el Sagrat Cor o el Rosari, és una acció doctrinal fruit d'una determinada funció pastoral, però respon, sens dubte, a uns paràmetres ideològics determinats i té una incidència política clara, tenint en compte, sobretot, les reaccions socials que pugui generar i el marc en què es desenvolupi.

Qüestions com la formació del museu episcopal de Vic o la restauració del monestir de Ripoll, seran sempre difícils de catalogar si no es tenen en compte aquestes coses. No se'n pot fer una lectura simple perquè s'hi barregen, encara que les jerarquies catòliques ho neguin, elements ideològic-doctrinals, la pròpia funció pastoral episcopal i el marc polític.

És clar que si l'Església avala un cert tipus de model per a la societat de cara al futur, les seves propostes són o esdevenen polítiques en la mesura que han de lluitar amb d'altres models de societat, donat que tant ella com els altres aspiren a arrossegar tota la col·lectivitat. És, per tant, molt difícil de destriar la funció pastoral i l'activitat política. Més ben dit creiem que entrariem en una discussió falsa o en un dilema enganyós si intentéssim fer-ho, perquè, tot i constatar que hi ha coses que fàcilment poden ser catalogades de pertànyer a l'esfera del món exclusivament religiós, de la majoria és absolutament impossible veure'n les diferents facetes.

¿Quines serien les tesis principals que voldríem demostrar en analitzar els escrits de Morgades?

Primer. Constatar que no podem parlar d'un pensament original del bisbe. Morgades és un home essencialment de govern, amb una bona preparació intel·lectual, això sí, però no un "pensador" original. Això el diferencia d'homes, per posar un exemple, com el canonge Collell o el bisbe Torras. El mèrit de Morgades estaria en aconseguir de fer realitat certs plantejaments ideològic-polítics d'altres persones. Això fa, també, que per entendre i valorar el paper històric del bisbe ens hàgim de referir més a la seva acció

i no tant al seu pensament, cosa que no vol dir que Morgades descuidés aquesta faceta, ans el contrari, cada acció portada a terme per ell era justificada i venia abrigada de grans plantejaments religiosos, doctrinals, ètics i socials.

Segon. Morgades és un seguidor entusiasta dels postulats del pontificat de Lleó XIII. Militant en la defensa del papat, el bisbe de Vic serà un dels representants més afins a les idees i a l'acció de Lleó XIII a Catalunya i a Espanya, per la qual cosa el podem considerar com un "home del Vaticà" entre els eclesiàstics de l'època. Un home, per tant, compromès amb les tesis que es dirigien des de Roma, d'entre les quals cal destacar aquesta de l'"aggiornamento" de l'Església davant del món modern. Circulars, encíclicues, disposicions, suggeriments, devocions, posicionament polític i qualsevol document o disposició que vingués de Roma era executat per Morgades amb rapidesa i convenciment. El bisbe entenia perfectament que el Papa era el cap visible d'una Església atacada i que la seva defensa era part integrant de l'estratègia que calia seguir per defensar les posicions d'aquesta Església davant del món modern. Que fer-se fort al costat del pontífex volia dir que la comunitat era forta i estava unida i que, per tant, era capaç de mantenir o intentar guanyar posicions per seguir tenint un control sobre la societat. La defensa i l'obediència al Papa eren, per elles soles, un element de mobilització.

Però cal, també, veure altres motius en aquest posicionament tan vaticanista de Morgades: un, la pròpia obediència que un prelat havia de tenir al representant de Crist en la terra; l'altre, però, especialment vinculat a l'estructura del poder eclesiàstic. Un bisbe era un persona que feia o havia fet "carrera" dins de l'organigrama de poder de l'Església, cosa que significava haver de tenir certes aptituds. Una d'elles, sens dubte, era la de mantenir-se fidel als postulats de Roma, a part de mantenir una certa relació amb persones que poguessin influir en els diferents dicasteris romans. Un element clau era, també, anar aportant les màximes quantitats possibles de diners per tal d'ajudar les finances vaticanes. Aquesta activitat "diplomàtica" i "econòmica", Morgades l'exercità durant el seu pontificat, i fins i tot abans de ser bisbe, d'una manera excel·lent. Això feia que fos considerat des de Roma com un model de bisbe, que se'l consultés sobre diferents qüestions, que fossin molt ben considerades les seves pastorals i d'altres escrits i que des de les altes inatàncies eclesiàstiques

se li lloessin certes obres de govern. Només hi haurà elements de tensió, com veurem, en el tema del catalanisme, cosa que féu patir molt Morgades.

Tercer. Morgades partidari de la "regeneració" cristiana de la societat. Dos elements determinen aquest posicionament del bisbe: primer, la pròpia posició de LLeó XIII a favor d'aquest "aggiornamento" de l'Església i, segon, la constatació que amb les postures "integristes" no s'arribava enlloc. Per tant, i conseqüentment, Morgades cercarà aquesta recristianització de la societat, que no és altra cosa que seguir mantenint-hi el poder, mitjançant un altre model, diferent del d'abans, això sí, que tindrà en el pragmatisme i en el possibilisme les dues seves màximes regles d'or.

Pragmatisme i possibilisme per buscar, bàsicament, dues coses: per una banda la conciliació, d'alguna manera, amb la societat política moderna i, per l'altra banda, l'intent que l'Església ocupi un lloc primordial i d'influència en aquest nou estat de coses. No és, ni més ni menys, que arribar al regnat social de Crist, vella idea que a Morgades li era tan propera, amb les innovacions que suposa un nou papa i tenint en compte l'evolució històrica generada pels esdeveniments polítics espanyols i internacionals.

Els mitjans amb els quals Morgades portarà a terme aquesta "regeneració espiritual" serien: procurar arranjaments estructurals en el bisbat (obres a les parròquies, ordre en les funcions litúrgiques, millora constant en els hàbits i costums dels rectors); tenir cura sobre la relaxació dels costums populars (joc, divertiment, blasfèmia, etc); incidir sobre determinades devocions com una forma de mobilització política; crear un entorn que afavorís aquesta recristianització, vinculat a aspectes com el catalanisme o la defensa de la llengua catalana (Montserrat, Museu, Ripoll, etc).

De quina manera es pot estructurar el pensament de Morgades? ¿Com relacionaríem la seva activitat episcopal amb els seus postulats ideològics? ¿Com vincularíem la seva obra de govern amb els corrents eclesiàstics del moment?

D'entrada volem fer dues consideracions: primera, pel nostre estudi ens hem basat, sobretot, en els escrits i en les temàtiques que tenen una incidència històrico-política, defugint una mica dels temes estrictament

religiosos, cosa que no vol dir que no tinguin importància o alguna relació amb els anteriors. Segona, aquests temes "estrictament religiosos", però, representen un percentatge molt petit. Volem dir amb això que, malgrat que tot escrit d'un bisbe sempre està abrigat de consideracions de tipus doctrinal, un s'adona perfectament que encara que es tracti d'un "regne que no és d'aquest món", sol ser molt més "mortal" del que sembla. Ara, les consideracions teològiques depassarien en molt la nostra capacitat i preparació i no és la nostra intenció entrar a fer consideracions sobre temes que ens són relliscosos.

Com hem dit anteriorment, entre el pensament de Morgades i la seva acció com a bisbe hi ha una relació que dependria de tres factors:

1er. De la manera de veure el món per part del prelat. Visió del món conformada, per una banda, per la pròpia tradició i, per l'altra, pels canvis que es van anar produint durant el període de la seva vida.

2^{on}. Del pensament de Lleó XIII, relació entre la tradició vaticana i les noves realitats.

3er. Dels esdeveniments que se succeïren durant el seu pontificat.

Anem pel primer punt. Quina era la visió del món per part de Morgades? Doncs la derivada de la pròpia tradició majoritària a l'Església, que s'havia anat generant a partir de la crisi de l'antic règim i el desenvolupament de la societat liberal, i que formaria la base principal del pensament reaccionari.

En síntesi, seria la següent. El món modern atacaria l'església. Aquest atac ja vindria de lluny i se'n podria situar l'origen més pròxim en la reforma protestant, primer esglaió d'una escala d'atacs que continuarien amb els esdeveniments de la revolució francesa i d'altres revolucions agermanades amb aquesta. A partir d'aquí, i seguint les tesis conspiratives, les societats secretes haurien tramat un pla per destruir la influència i el poder de l'església. Les actuacions polítiques dels règims liberals abonarien aquesta idea: desamortitzacions, matances de clergues, crema d'edificis, legislacions contràries a l'esperit cristià, etc. La cadena s'allargaria fins

a les idees socialistes (socialisme, anarquisme, comunisme, nihilisme, etc., no es distingeix cap matís) i a tot el referent a l'obrerisme.

Aquest procés, aquest enemic, aquesta conspiració no seria res més que la "revolució", substantiu entorn del qual s'exemplifica el rostre del "mal". La revolució que pretendria tres coses: destruir la religió, destruir el món i destruir el poder de l'església al món, o sigui, la societat cristiana.

Com es veu aquest procés? Per a Morgades, queda clar que les urpes de la "revolució" es noten clarament en els atacs de què és objecte el Papa i el seu poder a Roma; els atacs contra l'església, els bisbes, els rectors i tota l'estructura eclesiàstica; els atacs contra el patrimoni de l'església amb "robatoris" com la desamortització, etc. La destrucció del món i de la societat cristiana es nota perfectament amb la política liberal, amb el socialisme i l'obrerisme i amb la pèrdua dels bons i rectes costums. Tot plegat, com he dit, és el "mal", reducció "caïnista" que es troba al defons de moltes argumentacions religioses.

Si el món és una lluita contra Déu i els seus representants, s'hi ha de lluitar en contra. Contra el "mal" cal lluitar amb el "bé". El "bé", obviament, és l'Església, l'única que pot portar la "salvació".

Davant d'aquest fet es plantegen tres possibles estratègies:

Primera, la de l'església liberal, minoritària, que pretén un acostament al món i una acceptació de les seves regles de joc.

Segona, l'Església integrista. Lluita total i enfrontament de totes totes contra el nou estat de coses. Configuració d'un model genuí, el d'una societat íntegrament cristiana, contra el model que el món proposa. Ambdós absolutament contraposats i contraris.

Tercera, l'Església possibilista de Lleó XIII i Morgades. Una Església que proposa, bàsicament, dues coses: en primer lloc, un acostament al món modern i, en segon lloc, una "regeneració cristiana" de la societat per tal que l'església continuï mantenint una presència i una influència damunt del poble. Per tant, es tracta d'una estratègia després d'haver comprovat que amb les tesis integristes no es pot arribar enlloc, que estan condemnades al fracàs. Estratègia que haurà de lluitar, per tant, contra l'integrisme, com també s'haurà d'enfrontar contra l'església massa liberal o la que propugna un acostament massa "concialiatori" amb el món modern com, per exemple, el moviment del modernisme religiós.

¿Quins serien els elements principals que definirien aquesta estratègia

"possibilista" de "regeneració religiosa"? Bàsicament serien aquests:

Primer. Contra els atacs al Papa i a l'Església de Roma, en funció del procés polític de la unitat italiana, una beligerància total. No cal insistir en les múltiples pastorals i escrits de Morgades on s'ha palpat una forta bel·licositat pel que fa aquest punt.

Segon. Contra els atacs a l'església, als bisbes, capellans, ordes religioses, etc., un enfortiment de les estructures organitzatives i de poder de l'església local i episcopal i de la vida religiosa. Atenció als seminaris, cura de la rectitud dels rectors, exercicis espirituals pel clergat, missions, enquestes parroquials, etc. Aspectes que hem vist en els escrits i que comprovarem en moltes accions de Morgades al llarg del seu pontificat.

Tercer. Contra la política liberal dels estats, seguir les idees de Lleó XIII al respecte. Rebuig del sistema en general però acceptació d'alguns dels seus elements sempre que se'l pugui imbuir d'idees cristianes. La posició de Morgades enfront les lluites polítiques del moment entre integristes i conciliadors ho avalen, així com molts dels seus escrits on comenta encíclics tan determinants com la *Cum Multa*, la *Immortale Dei*, la *Libertas* o la *Sapientiae Christianae*.

Quart. Davant l'obrerisme i el problema social, acceptació de l'alternativa social que proposa Lleó XIII amb la *Rerum Novarum*. En l'apartat dedicat a aquest tema creiem que ho hem pogut provar abastament.

Cinquè. Contra la pèrdua de costums i la relaxació de la societat, proposar una regeneració cristiana en els elements més quotidians: atenció al joc, la blasfèmia, el vici, etc. Aquí, hi juga un paper fonamental el desenvolupament de les noves pràctiques devocionals, com el rosari, el Sagrat Cor, devoció a St. Josep, a la Sagrada Família, etc.

Sisè. Davant la pèrdua d'influència sobre la societat i la política, buscar alternatives d'actuació política que siguin novedoses. En aquest sentit es proposarà un rebuig a l'integrisme, un model que considerarà esgotat. Una bona alternativa per a l'Església catalana serà el regionalisme.

Aquest programa de regeneració religiosa implica dues coses: acció i mobilització. En el camp de l'acció hem d'interpretar les grans obres de Morgades com Solsona, Ripoll, el Museu episcopal de Vic. Creació d'infraestructures i de teixit religiós. En l'àmbit de la "mobilització" hem de veure-hi les concentracions, la mobilització pastoral, la pràctica devocional. La societat cristiana mobilitzada per tal d'aconseguir la finalitat perseguida. La "propaganda religiosa" a través de diaris i publicacions també l'hem d'entendre sota aquest punt de vista. Aquest tema, però, és el que desenvoluparem en les pàgines que venen tot seguit.

V. 2. EL BISBE I LES LLUITES RELIGIOSO-POLÍTIQUES DE L'ÈPOCA.

IV. 2. 1. L'ORIGEN DE LES POLÈMIQUES DELS ANYS VUITANTA.

Els anys vuitanta representen l'inici d'una de les èpoques més conflictives i de més lluites entre els diferents sectors de l'Església. És necessari, però, que ens situem una mica abans per veure el naixement de les polèmiques i el seu marc històric.

L'origen de les controvèrsies té el seu punt d'arrencada en l'inici de la revolució liberal i en el paper que l'Església va adoptar davant aquest procés. Un procés que té dos vessants: un de general que es dona arreu d'Europa, amb l'especificitat que la paulatina consolidació de l'estat i la societat liberals i les transformacions econòmico-social que la generaren va tenir en cada país, i, un de particular espanyol, caracteritzat per la lluita dinàstica pel tron a partir de la mort de Ferran VII, que suposà quelcom més

que una disputa familiar.

Catalunya era un xic diferent de la resta d'Espanya. Malgrat que el bisbe Costa i Borràs, durant la dècada dels cinquanta, havia intentat establir dins la diòcesi de Barcelona un marc eclesial i religiós tancat i molt vinculat a etapes històriques anteriors¹, era clar que la realitat econòmica i social catalana exigia una concepció de l'Església més conforme amb la realitat d'una societat liberal que semblava ja inqüestionable. Els nostres prohoms intel·lectuals com Milà, Mañé i Flaquer, Duran i Bas i d'altres, estaven més en la línia d'una Església que havia de conviure amb aquesta nova societat i orientar-la. El retorn al passat era impossible i les reflexions de Balmes, a més de la influència de certes personalitats religioses de caire liberal com Montalembert o Dupanloup, eren les que guiaven el comportament i el pensament d'aquest grup intel·lectual i liberal moderat català².

A partir dels anys seixanta es donaren certs elements que, d'alguna manera, farien canviar o variar una mica el panorama. El 8 de desembre de 1864, Pius IX donava a conèixer la seva famosa encíclica *Quanta Cura*, condemna del racionalisme, liberalisme, socialisme i d'altres errors moderns, acompanyada amb el famós *Syllabus*, compendi de vuitanta proposicions herètiques ja condemnades en d'altres documents pontificis i veritable puntal doctrinal per aquells que veien en el liberalisme l'encarnació de tots els mals. Enrere quedava el pontífex que, en el moment de la seva proclamació, havia fet sospirar molts, que el veien l'home que resoldria la contradicció que s'havia produït, fins aquell moment, entre els nous temps i l'Església. Pius IX seria, posteriorment, la referència constant de l'integrisme. Montalembert i els congressos de Malines, que tanta expectació havien provocat en àmplies capes de catòlics, quedaven malparats amb la nova encíclica. Dupanloup, fins i tot, va publicar el fullet *La Convención del 15 de septiembre y la encíclica del 8 de diciembre*, amb l'intent de contrarrestar l'efecte produït per l'encíclica entre els sectors més oberts del catolicisme. Aquesta obra tingué un gran èxit i féu albergar esperances entre catòlics-liberals que

¹. El llibre de Casimir Martí *L'Església de Barcelona (1850-1857)* és excel·lent per comprovar el que diem.

². En aquest sentit són molt interessants les aportacions de Josep M. Fradera en el seu llibre *Cultura nacional en una societat dividida. Patriotisme i cultura a Catalunya (1838-1868)*, llibre inèdit a punt de publicar per Curial i que hem pogut consultar gràcies a l'amabilitat del seu autor.

les disposicions papals no els perjudiquessin gaire³. Mañé i Flaquer escriuria a Montalembert animat per l'èxit a Espanya i a Catalunya d'aquest fullet - "los absolutistas han enmudecido", li comenta-, del qual el "Diario de Barcelona" en repartí un exemplar a cada subscriptor⁴.

¿Quina fou la influència del *Syllabus* a Catalunya en el moment de la seva publicació? Segons Bonet i Martí, en "aquelles circumstàncies de desfeta del partit carlí, de carència de perspectives d'una alternativa política capaç de millorar les condicions d'existència de l'Església en relació amb allò que el Concordat de 1851 establí, i de manca de premsa diària estrictament confessional, el *Syllabus* no donà origen, al moment de la seva publicació, a enfrontaments entre catòlics de parers polítics diversos. Prevalgué, en efecte, a Catalunya la interpretació segons la qual la doctrina d'aquel document pontifici i les posicions en ell anunciades no feien res més que resumir punts importants de l'ensenyament de Pius IX en els anys anteriors del seu pontificat."⁵ A la resta d'Espanya la impressió que causaren els documents pontificis fou menys viva que la produïda a la resta d'Europa, segons Begoña Urigüen. Alguns prelats els reberen amb entusiasme i hi hagué una polèmica amb el govern perquè va retardar el "pase regio". Era evident, però, que ambdós documents papals venien a sancionar les idees i el comportament dels que lluitaven contra les llibertats modernes⁶.

El reconeixement del regne d'Itàlia per part del govern de l'estat, el 1865, seria un altre fet important en el procés de polarització de les opinions dels catòlics espanyols, car significava donar el vist-i-plau al país que encarnava, sota la seva forma liberal, l'usurpador del poder temporal del Papa. La polèmica entorn aquest reconeixement fou molt forta. Sens dubte, d'aquí arrenca la identificació entre el regne d'Itàlia i la revolució, cosa que notem en Morgades en els escrits d'anys posteriors, com hem vist. A la premsa neo-catòlica i en el parlament les veus contra la decisió del govern foren crispades. La marxa de Claret del Palau reial, tot i que després hi

³. Begoña Urigüen *Orígenes y evolución de la derecha española: el neo-catolicismo*. Madrid, 1986. Pàg. 221-22.

⁴. Bonet i Martí. op. cit. pàg 13. La carta és del 6 de març de 1865.

⁵. Bonet i Martí. *L'integrisme a Catalunya* Barcelona, 1990, pàg 13.

⁶. Begoña Urigüen, op. cit., pàg 223-225.

retornà, i les disculpes d'Isabel II davant Pius IX⁷, etc., són aspectes prou eloqüents de l'estat d'ànim d'aquells moments.

La revolució del 68 i els anys posteriors serien, sens dubte, els que farien possible la reorganització orgànica i doctrinal de les forces catòliques contràries al liberalisme a redòs de la reorganització del partit carlí, que s'erigia en alternativa davant l'enfondrament de la dinastia borbònica governant i dels seus recanvis. Els neo-catòlics, que s'havien mantingut fidels a la legitimitat d'Isabel II, abraçarien la causa de Carles VII convençuts que la revolució del 68 feia desaparèixer el principal obstacle per l'entesa. No hi havia alternativa entre el pendent revolucionari i la catolicitat de l'alternativa carlina. L'únic partit que defensava la supremacia de l'Església en la societat era el carlí i, per aquest motiu, els neos es passarien a les seves files en el ben entès, però, que el lema tradicionalista de Déu, Pàtria i Rei havia de ser seguit en el sentit més estricte pel "pretendent" i sense cap concessió a les formes liberals. Les eleccions a Corts del 1869 representarien una injecció d'optimisme per la recent formada Comuni6n Cat6lico-Mon6rquica.

Durant aquells anys, però, es formaren d'altres entitats i organitzacions que volien defensar els interessos de l'Església i la religió davant del nou règim. Així, per exemple, es constituí a Madrid, al marge del carlisme, la "Asociaci6n de cat6licos", que s'extengué a d'altres di6cesis de la península. Sabem de la seva existència a Barcelona i de la seva extinció en implantar-se la primera república⁸. També es formà la "Juventud Cat6lica", amb finalitats semblants que la "Asociaci6n de cat6licos", un grup que tindrà una importància cabdal en les polèmiques dels anys vuitanta⁹.

C6ndido Nocedal assumí un gran protagonisme dins del partit carlí a partir de la seva afiliaci6n el 1871. Aquest fet significava un allunyament definitiu amb la monarquia d'Isabel, amb la qual havia trencat els lligams al abdicar la reina en el seu fill Alfons, considerat per Nocedal com el rei dels liberals, tal i com es pot comprovar en la correspondència d'aquest amb Isabel

7. Tal i com es pot veure en la correspondència entre ells. J. Gorrincho "Epistolario de Pio IX e Isabel II" a "Archivium Historiae Pontificiae" 1966.

8. Begoña Urigüen op. cit., pàg 331-364. Per Barcelona veure Bonet i Martí, op. cit., pàg14-15.

9. Begoña Urigüen op. cit., pàg 364-367. Bonet i Martí op. cit., pàg 15-18.

II reproduïda per Begona Urigüen¹⁰. Nocedal desplegà una gran activitat parlamentària en les corts amadeïstes on contava amb un nombre de diputats gens menyspreable de la coalició electoral republicano-carlina. El 14 d'abril de 1872, però, es produïa l'ordre d'aixecament armat per part d'en Carles i això significava el triomf de la facció bel·licista del partit i un cert revés per l'estratègia de Nocedal, que continuà, com a representant del rei en la zona no ocupada pels carlins, en una discreta inactivitat política. El carlisme tornaria, però, a ser derrotat per les armes el 1876 després de quatre anys de guerra.

La "Unión Católica", desferma les polèmiques.

El 1881 es creava la "Unión católica" de Pidal i Mon, amb d'altres personalitats que havien ocupat càrrecs a l'"Asociación de Católicos" fundada el 1868, amb la finalitat de "reconquistar la Unidad Católica que hemos perdido, (...) procurar que la enseñanza sea cristiana y conforme a los derechos de la Iglesia; que el clero viva con decoro y la independencia que reclama su santo ministerio; que las órdenes religiosas se propague libre y desahogadamente en esta tierra clásica de la fe; que se reprima la licencia de la impiedad y de la blasfemia; que se difundan las buenas lecturas; que no se profanen los días del Señor (...)." ¹¹ Aquestes intencions formaven part d'una carta, tramesa a personalitats eclesiàstiques, on els anunciaven la voluntat de la Unión. La resposta dels destinataris fou diversa. Mentre una majoria s'hi mostraren d'acord, d'altres, com el bisbe Casañas, expressaven les seves reticències i algú, com el bisbe titular de Dàulia, s'hi oposà obertament en veure, entre els homes que formaven part de la Unión, personatges que no havien mai abjurat del liberalisme¹². Era clar que encara que les bases programàtiques de la Unión Catòlica no fossin contràries als interessos del carlisme, Cándido Nocedal i els seus homes eren lluny de

10. Ibid. Pàgs 384-391.

11. "Boletín de la Unión Católica" nº 2-3 (1881) pàg 12-13. Extret de Bonet i Martí, op. cit, pàg 34.

12. Bonet i Martí, op., cit. pàg 35.

considerar a aquest grup com a proper, car estava en discussió qui monopolitzava la representació dels catòlics espanyols. "El Siglo Futuro", com és evident, es mostrà, des d'un primer moment, contrari i beligerant¹³. Sardà i Salvany, des de la "Revista Popular", també mostrà la seva disconformitat amb el projecte¹⁴ i "El Correo Catalán", naturalment, l'atacà titllant-lo, amb un llenguatge ambigu, de conxorxa liberal per atreure els catòlics¹⁵.

Entre els partidaris hi trobaríem el "Diario de Barcelona" de Mañé i "La Veu del Montserrat" del canonge Collell. El suport per part de molts prelats a la iniciativa de la "Unión Católica" i la benedicció del projecte que havia fet Lleó XIII, el 19 de març de 1881, eren prou elements per estar-hi a favor, segons Collell. Això li va costar agres polèmiques amb "El Correo Catalán"¹⁶. Collell mostrava, per aquells anys, un profund antiliberalisme, cosa habitual entre els eclesiàstics, però no veia en el grup polític carlí el canalitzador del seu missatge cristià i catalanista, cosa que el feia divergir de Sardà i Salvany.

Quina era la posició de Morgades? Sens dubte, favorable a la "Unión Católica" per dos motius fonamentals: primer, pel seu allunyament de les tesis polítiques del carlisme i, segon, i més definitiu, per ser un home pròxim a Urquinaona, bisbe que veia de bon grat el projecte¹⁷. Tot i això, Urquinaona no creà a la seva diòcesi aquella organització pels problemes que podia plantejar, donada la intransigència que caracteritzava els nomenclians barcelonins¹⁸, tal i com ho dirà, un temps després, al nunci Rampolla¹⁹. Malgrat aquesta precaució, era clar que els integristes veien a Urquinaona com

13. Ibid.

14. Això es pot veure en un article publicat a la "Revista Popular" nº 529, 27 de gener de 1881, i titulat "Máximas de buen sentido cristiano para gobierno de espíritus débiles en tiempos difíciles". Citat a Bonet i Martí, op.cit., pàg 38.

15. Bonet i Martí, op. cit., comenten articles de Llauder on es pot comprovar perfectament això. Pàg 38-41.

16. Ibid, pàg 42-47.

17. Bonet i Martí op. cit pàg 47, nota 185, ens refereix un article de Llauder a "El Correo catalán" (19 d'octubre de 1884), on explica que Urquinaona havia organitzat una reunió a principis de 1881, amb l'objecte de proposar la creació de la Unión Católica a la diòcesi. En la nota hi ha la transcripció del text de Llauder.

18. Ibid, pàg 41-42.

19. Resposta d'Urquinaona a la consulta de Rampolla, 4 de març de 1883. Vicente Carcel Ortí "Los obispos españoles y la división de los católicos". "Analecta Sacra Tarraconensia", nº 55-56 (1982-83), pàg 160. Citat a Bonet i Martí, op. cit., pàg 42.

un bisbe "mestís", denominació per la qual començarien a ser coneguts els partidaris de la Unió pel creuament que hi havia en ells de la "raça" tradicionalista i catòlica i la "raça" liberal²⁰.

L'episodi de la Unió Catòlica, organització que durà molt poc temps, ja ens determina, perfectament, el camp de la controvèrsia i els contendents dels anys venidors. En joc hi havia la diferent concepció sobre el paper que havia de tenir l'església espanyola del moment i, sobretot, la lluita per fer-se amb el control o, millor dit amb la representativitat, dels interessos del catolicisme. Els integristes, pel seu rebuig absolut a qualsevol transacció amb l'estat liberal, veien en la causa carlina la veritable defensora de les seves posicions. Els mestisos, no molt allunyats la majoria d'ells de les idees d'intransigència antiliberal dels primers, no combregaven amb el monopoli que volien exercir el nocedalistes de la representativitat dels catòlics espanyols i catalans.

Una lluita religiosa que és i es transforma, essencialment, en una confrontació política. Morgades es posarà al costat dels conciliadors o mestissos.

S'obren les hostilitats: la peregrinació a Roma.

El projecte de peregrinació a Roma de Nocedal i el partit carlí, en desgreuge per l'atemptat que havien sofert les despulles de Pius IX, la nit del 12 al 13 de juliol de 1881 durant el trasllat del cadàver del Vaticà a la basílica de St. Llorenç, quan, en una manifestació anticlerical, les volgueren tirar al Tíber, fou el detonant de les hostilitats entre els dos grups contendents, integristes i conciliadors.

En la guerra oberta entre ambdós grups hi havia en joc la capacitat de mobilització de la massa catòlica. En la mesura que el possible triomf d'un d'ells representava l'exclusió de l'altre, la disputa es centrava més en l'esfera política que en l'estrictament religiosa. Les coses van anar així:

Els fets de Roma van engrescar Nocedal a plantejar una peregrinació de

²⁰. Denominació posada en circulació els últims anys de la dècada dels setanta per Ceferino Suárez Bravo, "Ovidio". Bonet i Martí op. cit., pàg 42.

reparació per l'ultratge de què havia estat objecte la figura de Pius IX²¹. En un principi, pel maig de 1881 quan se'n començava a parlar i no s'havien produït els incidents, el projecte no era mal vist des de Roma. Però al cap d'uns mesos, alguns prelats van començar a dubtar sobre la conveniència. Benet Vilamitjana, arquebisbe de Tarragona, fou un dels primers de fer-ho, en constatar la insistència dels Nocedal que la manifestació fos exclusivament organitzada des de les files carlines. Cal pensar que tenien l'absolut convenciment que eren els únics que representaven l'Espanya catòlica i que defensaven els interessos de l'Església. Cándido Nocedal ho deia clarament en una carta adreçada al nunci el 9 d'octubre de 1881:

"Somos carlistas porque somos ante todo católicos y no hay otro modo de ser católicos en España y de trabajar activamente en defensa de nuestra Santa Madre la Iglesia que ser carlistas."²²

El 8 de desembre de 1881 escrivien al Vaticà per demanar el plàcet per organitzar la manifestació que, per altra banda, era mirada amb preocupació pel govern espanyol. Roma, el 25 de desembre, donava el seu beneplàcit, cosa que provocà l'eufòria entre les files integristes. "El Siglo Futuro" i "El Correo Catalán" en parlaven contínuament i mostraven la decisió vaticana com un triomf dels seus criteris.

Els problemes, però, vingueren aviat. Els bisbes catalans, als quals s'havien adreçat els Nocedal el 13 de febrer de 1882 notificant-los l'aprovació vaticana del 25 de desembre, contestaren col·lectivament tot mostrant una certa prevenció davant del projecte. El document dels prelats, del 22 de gener de 1882, tot i lloar l'empresa, posaven tres condicions per poder aprovar-lo. Primera: que els bisbes fossin els caps i guies de la peregrinació. Segon: que aquesta tingués una motivació i un caràcter exclusivament religiós. Tercer: que els responsables dels tres diaris catòlics de Madrid, que mantenien posicions contraposades en matèria religiosa, arribessin a una reconciliació²³. Hi ha una dada, però, que cal tenir en compte: el bisbe d'Urgell, Salvador Casañas, no signà la carta. D'aquesta manera, quedava molt clara quina era la seva postura. També tenim

21. Seguirem l'article de Rafael Sanz de Diego "Una aclaración sobre los orígenes del integrismo: la peregrinación de 1882" a "Estudios Eclesiásticos" nº 52, 1977; Bonet i Martí. op. cit., capítol Ier, pàgs 61-111.

22. Rafael Sanz de Diego, op. cit., pàg 117.

23. La carta és del 22 de gener de 1882 i es troba reproduïda a Bonet i Martí op. cit., pàg 70-71.

l'evidència que la trobada dels prelats catalans a Montserrat, on van redactar la carta col·lectiva, no fou precisament pacífica. Coneixem l'enfrontament del d'Urgell amb els altres bisbes i, sobretot, amb el de Barcelona.

La posició d'Urquinaona destapà "la caixa dels trons". El prelat barceloní fou contundent davant del nunci -Bianchi era un home pròxim als postulats integristes- en la resposta, datada el 24 de gener de 1882, a la circular enviada pel representant del Papa als bisbes inquirint sobre si era pertinent o no la peregrinació. Urquinaona es mostra favorable a fer-la però denuncia la presència abassagadora dels carlins en l'organització i el protagonisme dels Nocedal per damunt de les autoritats episcopals. Critica, alhora, la seva desconsideració envers els homes de la Unió Catòlica -al cap i a la fi una organització beneïda pel Sant Pare- i posa en dubte les finalitats estrictament religioses de la mobilització, car hi veu, per part dels carlins, un interès d'acaparar el patrimoni polític-religiós dels catòlics a favor de la seva postura política²⁴.

A més, i per acabar-ho d'adobar, Llauder havia aconseguit formar la junta organitzadora de Barcelona de la projectada peregrinació a Roma en un moment en què el bisbe era fora, retirat a fer exercicis espirituals, i amb el beneplàcit, només, del vicari general de la diòcesi. Urquinaona, en tornar del seu retir, es trobà amb aquest fet consumat i ordenà que entressin a la junta d'altres persones deslligades del partit carlí. Els promotors no ho acceptaren els promotors i el prelat ordenà la dissolució de la junta²⁵.

La seu vigatana, en aquell moment, era ocupada pel vicari capitular Ramon Sala, qui també manifestà el seu parer contrari a la manera com es preparava la peregrinació. Cal tenir en compte que Morgades ja era quasi al final del procés de la seva promoció a la diòcesi de Vic i no és estrany que, com hem vist, es ressucités l'afer Peñalver quan tot era a punt per confirmar-lo com a bisbe. Ens hem demanat en el capítol dedicat al seu nomenament què podia haver passat perquè arribés a nunciatura i a Roma la denúncia sobre el seu passat. Sense que ho poguem provar, cada vegada tenim més clar que, donada la seva amistat amb Urquinaona i el seu poder a la

24. La resposta es troba a ASV NM 506, t II, r IV, n93 i està reproduïda a Bonet i Martí, op. cit., pàg 74-75.

25. Llauder ho explica en un article publicat a "El Coreo Catalán" i titulat "Buona sera" (4 de novembre de 1884) i que està reprouit a la nota 30, pàgina 105-107 del llibre de Bonet i Martí.

diòcesi barcelonina, fou alguna persona del cercle integrista qui, per posar-li entrabancs, alertà el Vaticà.

Ja hem dit que el bisbe Casañas no havia signat la carta col·lectiva de l'episcopat català en contra de la manera com s'organitzava la peregrinació a Roma. La seva postura la comunicà també en la resposta, datada el 26 de gener de 1882, a la circular on el nunci li demanava l'opinió. Amb un to que el feia aparèixer per damunt dels detalls organitzatius, el prelat d'Urgell s'hi mostrà favorable perquè havia estat aprovada pel Papa²⁶. Una resposta diplomàtica però amb unes connotacions pro-carlines indubtables. Morgades li retreuria sense embuts, mesos més tard, la tendència a afavorir els carlins i la defensa aferrissada dels Nocedals en la reunió de Montserrat on s'enfrontà amb Urquinaona²⁷.

La reacció dels cercles i la premsa intransigents, davant la posició majoritària de l'episcopat català contra l'organització de la peregrinació, fou de prudència i recel²⁸. Privadament, però, la reacció de les personalitats integristes fou de desconcert, d'estupor i d'indignació continguda, com ho defineixen Bonet i Martí²⁹.

Però és que, a més, també hi havia d'altres prelats espanyols, com el de Santander, Vicente Calvo, el de Segorb, Francesc d'Asís Aguilar, el de Sigüenza, Manuel Gómez-Salazar, el de Zamora, Tomás Balesta, el de Terol, Antonio Ibañez, l'arquebisbe de Santiago, cardenal Payá, l'arquebisbe de València, Antolín Monescillo i l'arquebisbe de Sevilla, Joaquim Lluch i Garriga³⁰, que veien amb les mateixes reserves que els catalans l'organització de la romeria.

Els Nocedal, davant d'aquest front contrari, van fer un acte de força. Van escriure una carta al secretari d'estat Jacobini, el 9 de febrer de 1882,

26. El text de la carta està reproduïda a Bonet i Martí op. cit., pàg 75.

27. Això ens ho expliquen Bonet i Martí a la pàgina 72 del seu llibre on reproduïxen part de la carta de contesta de Casañas a Morgades, el 18 de gener de 1883, on li explica la seva postura a la reunió de Montserrat. La carta es troba al SHCEC.

28. Llauder publicà la carta col·lectiva a "El Correo Catalán" l'11 de febrer, tot comentant que calia respectar l'opinió de la jerarquia i que el Papa havia de donar la solució. El periodista tradicionalista si descarregà la seva artilleria contra el "Diario de Barcelona" que havia fet comentaris elogiosos de la carta episcopal. La "Revista Popular" tampoc féu grans comentaris. La "Veu del Montserrat", per la seva banda, que no estava dins l'esfera integrista, la publicà sense comentaris, insistint en l'odiositat a la postura del seu vicari capitular, màxima autoritat de la diòcesi de Vic en aquell moment. Ibid, pàg 76.

29. Ibid, pàg 76.

30. Ibid, pàg 80-81.

mitjançant la qual el comminaven a què el Papa ordenés als bisbes que col·laboressin amb ells i que els retirés, en cas contrari, l'encàrrec que els havia fet d'organitzar la peregrinació.

La resposta vaticana no es féu esperar. El 13 de febrer, una carta del cardenal Jacobini adreçada al primat de Toledo, exposava el desig del Papa que es substituís la romeria unitària per diferents peregrinacions diocesanes encapçalades per cada prelat. Una decisió que havia de contrariar moltíssim els integristes. Com afirmen Bonet i Martí, "la intervenció de Roma va causar entre els tradicionalistes una profunda preocupació i despertà en ells previsions sinistres. Aquests resultats negatius de la carta del cardenal Jacobini ja es poden entreveure en l'esforç que la premsa carlina féu per tal de donar a aquell document una interpretació victoriosa i per fer-ne una exègesi decididament forçada. Però on apreixen amb claretat és en la correspondència privada, de la qual ens n'hem pogut fer ressó. En canvi, els punts fermes d'una possible estratègia tradicionalista en aquelles circumstàncies adverses s'endevinen amb més claretat en les reaccions públiques manifestades en els escrits periodístics, i sembla que es poden reduir als tres següents. Primer: proclamació de la identificació plena amb el Papa, no sols per motius genèrics de submissió disciplinada a la més alta autoritat de l'església catòlica, sinó per motiu fàctic d'aparèixer compartint amb ell la contrarietat de la supressió de la peregrinació unitària. Segon: inhibició davant les noves romeries fragmentades organitzades pels bisbes. Tercer: acceptació, si més no implícita, de la situació d'enfrontament amb les jerarquies episcopals que les dues posicions anteriors incloïen de manera latent."³¹

La correspondència privada entre destacades personalitats del grup integrista ens mostra el seu desconsol per la decisió vaticana. Per exemple, en una carta de Sardà i Salvany al seu amic Celestí Matas, del 18 de febrer, li comenta la fòbia d'Urquinaona cap a Llauder i els carlins, exposa la seva tesi que el Vaticà s'ha replegat per indicacions del govern espanyol i, finalment, comenta la fermesa de Casañas i la irreparable escisió entre els carlins i els bisbes. En la misiva hi ha un comentari clarificador sobre Morgades, que és una mostra del convenciment de Sardà sobre el poder del candidat al bisbat de Vic, i la seva opinió sobre Urquinaona. El text és el següent:

³¹. Ibid, pàg 89.

"Pero ¡que cola trae esto! ¡Qué horror! Está hecho el cisma entre carlistas y Obispos. Tardará en curarse este destrozo. Casañas se ha portado bien, muy bien. Se las tuvo tiasas con el nuestro, y dijo que nunca firmaría documento semejante, conocida como era la voluntad del Papa.

Morgades... Brusi vence en Barcelona en toda línea, pero el obispo está hundido sin remisión. Encomiéndalo todo a Dios, y a mí en particular, que he pasado las horas más negras de mi vida. ¡Que a lo menos se remedien las consecuencias del desastre!"³²

Malgrat pensés Sardà que "el obispo está hundido", és clar que Urquinaona estava decidit a rebaixar la influència del grup integrista. El 7 de març de 1882, el prelat barceloní escrivia una pastoral³³ en què denunciava i atacava aquells que volien tenir més poder que els prelats i suplantaven el seu paper dirigent. Iniciava, amb aquest escrit, un atac frontal contra els intransigents que el portaria, fins i tot, a prohibir a Sardà i Salvany la publicació, a la "Revista Popular", d'una carta que el bisbe de Burgo de Osma, integrista, havia enviat als Nocedal, el 28 de febrer, i en la qual els exculpava de tenir interessos polítics partidistes en el seu projecte de peregrinació. La premsa madrlenya es feu ressò d'aquesta prohibició, que provocà l'estranyesa del bisbe d'Osma el qual recomanà a Sardà de transcriure la carta tal i com havia sortit publicada en el butlletí eclesiàstic d'aquell bisbat³⁴.

La guerra era total. Ramon Nocedal n'havia informat fins i tot al nunci, un home que veia, com hem dit, amb bons ulls el sector intransigent. Les impressions del periodista madrileny són molt clares en aquest sentit, tal i com queda demostrat en aquestes paraules extretes d'una carta enviada a Sardà:

" La Nunciatura, donde se aprueba nuestra conducta, informa admirablemente en todo, y sobre todo en lo de Cataluña, documentalmente. Hablan con una claridad que no parece diplomática."³⁵

L'anàlisi de la situació d'aquell moment queda molt clara en una carta de Càndido Nocedal al secretari d'estat, datada el 26 de març, on li diu que les causes de la divisió existent en aquell moment a l'església espanyola

32. Arxiu de la Província Tarraconense de la Companyia de Jesús. Sant Cugat del Vallés. Transcrita a Bonet i Martí op. cit., pàg 87-88.

33. BOE BB nº 987, 9 de març de 1882.

34. Bonet i Martí, op. cit., pàg. 95-96

35. Carta del 21 de març de 1882. Ibid, pàg 96.

eren degudes a l'intent, per part d'alguns bisbes, d'annexionar la comunió tradicionalista al partit conservador a través de la Unió Catòlica. Volien que el partit carlí, un partit que pretenia agrupar les masses catòliques del país, que havia defensat la religió en tres guerres, que havia manifestat la seva total oposició a la llibertat de cultes que proclamava la constitució de 1876 i que havia organitzat la peregrinació a Roma, abjurés dels seus principis per lliurar-se al liberalisme³⁶.

Morgades, com a col.laborador d'Urquinaona i home fort del bisbat de Barcelona, despertava la animadversió del grup integrista. El jesuïta Celestí Matas havia adreçat una carta a Sardà i Salvany, el 15 de febrer, on li demanava quin paper jugava Morgades en tots aquests afers:

" Y Morgades, ¿qué tecla toca? ¡Cuanto me alegré de su promoción a Vich, que necesita un hombre como él! Pero... si él arreglase o calmase, junto con el Dr. Casañas este mar tempestuoso!"³⁷

Aquesta innocent demanda del jesuïta li fou aclarida, al cap de pocs dies, pel seu amic Sardà i Salvany en la carta que li trameté el 18 de febrer, i que hem transcrit una mica més amunt, on posava uns punts suspensius al costat de la menció a Morgades, cosa que feia que quedés molt evident quina era la "tecla que tocava". Però, en una carta que li va enviar el 23 de març, on li comentava en quin punt es trobaven les seves relacions amb el bisbe Urquinaona pel que feia la Revista Popular, encara quedava més manifestada la posició contrària de l'escriptor sabadellenc al futur bisbe de Vic. L'acusava de ser, de fet, el bisbe de Barcelona i d'estar fet un dimoni:

" Querido Celestino: Encomiéndame a Dios, porque las cosas están cada día peor. *Crescendo, crescendo* hemos llegado a lo que vas a oír. Horrorízate. La Revista amenazada de supresión, si esta semana no se pone al lado del Obispo (s'enten Urquinaona), y como no se pone ni se pondrá, es posible se cumpla la amenaza. Es verdad que me he cuadrado, y he escrito al obispo Morgades (que lo es de Barcelona) que, si viene la orden, pido justicia contra ella al Tribunal eclesiástico, y le escribo hoy mismo al Nuncio (esto lo he hecho ya) lo que pasa. A ver si ladrando como perro les intimido. Si viene mañana la orden de cesar, lunes empiezo el pleito. Figúrate si es cosa horrible ver a Sardá pleiteando contra su Obispo, con aplauso de todos sus *naturales consejeros del Ensanche y de fuera de él*.

Figúrate como estoy. Añade que, por tercera vez, fuí maltratado dos horas seguidas y llamado hasta *hombre sin educación*.

Al clero se le piden adhesiones y las niega. El Seminario ha

36. Ibid, pàg 97-98.

37. Arxiu de la Província Tarraconense de la Companyia de Jesús. Sant Cugat del Vallés. Extret de Bonet i Martí, op. cit., pàg 102.

dato (pasteleros) una fórmula general que nada dice: aun así, Barraquer y otros cinco han negado la firma. Los párrocos ha contestado vagamente. las comunidades, *enterado* y nada más. El cabildo ha firmado, menos Posada y Fontán. Morgades está hecho un *demonio*."38

La posició contrària i bel.ligerant contra Morgades per part del grup integrista, queda clarament exposada en una carta que Ramón Nocedal va escriure a Sardà i Salvany, el 21 de març, on evoca una conversa mantinguda el dia anterior, a la Nunciatura de Madrid, i exculpa el nunci de l'error d'haver recolzat Morgades com a bisbe de Vic:

" Ayer se lamentaba allí alguien conmigo del yerro que han cometido en Vich. No ha sido toda la culpa suya, sino de los informes de ciertas personas buenas. ¡Si me lo hubieran preguntado a mí antes! Pero hay quien cree obligación de caridad hablar bien siempre de todos, aunque el resultado pueda ser tan deplorable como ahora, y hay quien, teniendo entendimiento, instrucción, juicio, etc., no tiene olfato."39

Matas, el 26 de març, comunicava a Sardà i Salvany el rumor que a Roma estaven reconsiderant el nomenament de Morgades com a bisbe. Potser el que no sabia el jesuïta era que el rumor era cert i motivat, a rel d'una denúncia, pel reviscolament de l'afer Peñalver. Una denúncia que, com hem dit, procedia dels cercles integristes. El jesuïta li comentava:

" Me parece que Morgades (de quien últimamente me habían indicado que Roma no le quería preconizar) estará estrellado ante sus futuros diocesanos, a pesar de ser de la cuerda de Sala y de Collell."40

La guerra, fins i tot, els feia alentar la possibilitat que Morgades pogués tenir problemes un cop instal·lat a la diòcesis. De fet, com sabem, la designació de Morgades com a prelat de Vic tirà endavant. Aquell mateix mes, va ser preconitzat.

Morgades arriba a una diòcesi en plena efervecència.

El bisbat de Vic també estava immers, també, en les polèmiques que es

38. Seminari D'Història contemporània de l'Església a Catalunya, de la Biblioteca episcopal de Barcelona.

39. Extret de Bonet i Martí, op. cit., pàg 102-103.

40. Ibid, pàg 103.

debatien durant aquell temps. El 16 de gener de 1882, el vicari general capitular Ramon Sala havia adreçat als arxiprestes la següent circular:

"ESCRITOS DIRIGIDOS A PERIODICOS.

En el número 1841 del "Siglo Futuro" hemos visto una correspondencia firmada por todo el clero de uno de los arziprestazgos de esta Diócesis en la cual se protesta contra el nefando crimen de los que profanaron los venerables restos del gran Pontífice Pio IX; se eleva una afectuosa felicitacion al esfrozado Obispo de Santander por haber condenado tres publicaciones impias, y se intercala otro párrafo en el que aparecen reprobados los católicos españoles que no piensan como aquel periódico.

Dejando á un lado la censurable ligereza de esta última apreciación, asi como la inconveniencia de dejar, como se deja al arbitrio de un simple periodista la modificacion ó variacion del escrito que se le envia, nos hallamos en el caso de manifestar, que á pesar de reconocer la buena intención con que se ha firmado y publicado, hemos visto con pena el que se haya heccho sin nuestro conocimiento.

A fin, pues, de evitar los graves inconvenientes que traeria consigo semejante proceder esperamos que en adelante se abstendrá el clero de la diócesis de remitir notas ó escritos colectivos á ningun periódico que no sea el Boletin Oficial del Obispado, ó sin haber obtenido previamente nuestro beneplácito."⁴¹

Ja hem vist, també, com Ramon Sala havia signat la carta col.lectiva de quasi tot l'episcopat català a Montserrat contra l'organització de la peregrinació dels Nocedal. A part de reproduir-la al butlletí eclesiàstic, el vicari capitular en féu un comentari on mostrà el seu parer:

"(...) No es en los diarios donde hemos de aprender las reglas de nuestra conducta, ni mucho menos hemos de mirarlos como oráculos casi infalibles, sino que nuestro estudio debe ser el de la oración, el de las sagradas Escrituras, sagrados cánones y santos Padres. En estas divinas fuentes hemos de saciar nuestra sed de saber; porque, sobre no correr ningun peligro, aprenderemos aquel camino que el Sto. Apostol llama *mejor*. Porque, la verdad, por mas que un periódico se intitule católico y truene cada dia contra los enemigos de la Iglesia... si no tiene caridad de nada sirve: *nihil prodest*. Esta es doctrina dogmática cómo tambien que la caridad es *vínculo de perfeccion* y que toda la ley divina de Jesucristo se cifra en esta dulcísima palabra *diliges*. A este propósito escribia el grande S. Agustin (lib. de nat. et gr. c. 70) *inchoata charitas inchoata justitia est: propecta charitas propecta justitia est: magna charitas magna justitia est: perfecta charitas perfecta justitia*, por donde se conoce que, á quien falta la caridad falta la justicia; y que en vano llevará el nombre de católico, y de poco le servirá el honrarse con el de tradicionalista, el director ó redactor de un periódico cuyos artículos y sueltos estan enteramente vacios de las cualidades que el Apóstol atribuye á la reina de las virtudes.

⁴¹. BOE BV n° 786, 31 de gener de 1882. pàg26.

Lo repetimos: no es en los diarios donde encontraremos el verdadero espíritu sacerdotal y la segura regla de nuestra conducta: no nos dice el Apóstol que los haya puesto á ellos el Espíritu Santo para enseñar y regir en la Iglesia, sino á los Obispos con el Romano Pontífice. Con todo si los periódicos católicos se conforman, como esperamos, á la conducta que en nuestra colectiva contestación les trazamos serán muy dignos de encomio podrán prestar señaladísimos servicios á la causa de la religion y del órden y se harán acreedores á las alabanzas de León XIII y al aprecio y proteccion de todos los buenos: mientras desde que se desviaron de esta senda apenas sirvieron mas que para sembrar la division y la enemistad entre los fieles y dar pábulo á los sectarios.

Esta reconciliación y armonía entre todos los periódicos católicos debe de ser la base y primer triunfo de la Peregrinacion nacional en la cual esperamos con fundamento se distinguirán por su número y por su espíritu el clero y fieles de la Diócesis de Vich. ¡A Roma, amados diocesanos! ¡A Roma, á besar el pié, á llevar un consuelo á nuestro Smo. Padre!"⁴²

A part d'aquesta entusiasta crida final cap a Roma, Sala feia pública, en el mateix exemplar del butlletí, la composició de la junta organitzadora de la peregrinació que, evidentment, seguint les directrius dels acords presos a Montserrat sobre la preeminència dels prelats en l'organització de la romeria, era encapçalada per ell mateix.

Per tant, al bisbat vigatà hi havia un bon caliu que es va anar encenent més. Els enfrontaments entre els dos grups van continuar. L'aparició de dues cartes escrites des de Vic a "La Vespa" -publicació satírica integrista- sobre actuacions antiintegristes per part de professors del seminari, i la consegüent reacció de resistència per part dels alumnes⁴³, van fer que el vicari capitular s'adrecés a Sardà i Salvany i es queixés sobre aquestes revistes. Sardà ho comenta a Celestí Matas, en una carta del 25 de maig de 1882, de la manera següent:

" En Vic acaban de ponerme en un verdadero aprieto. Me escribe el Sr. Vicario general que allí se mezcla mi nombre con los periódicos satíricos consabidos, que me dice el pobre que leen hasta las monjas. ¡Figúrate qué lectura espiritual! En resumen, quiere que diga una palabra sacudiéndome esta responsabilidad. Le he contestado que de nada respondo sino de lo que afirmo, que no publico más que la Revista, y que de ésta nadie se puede quejar. Que en cuanto a las *destemplanzas* de ciertos católicos, se explican por la desconfianza que les causa el aplauso liberal que han obtenido ciertos actos de estos últimos tiempos. Que donde el liberal aplaude, es lógico que el católico censure con más o menos acritud. En fin, me salgo por la tangente sin decir ni sí

42. 6 de febrer de 1882. BOE BV nº 787, 7 de febrer de 1882. pàg 45-46.

43. La Vespa, nº 9, 31 de maig de 1882.

ni no a la pregunta principal y capciosa."⁴⁴

La bel.ligerància a través de la premsa escrita era una de les estratègies del grup integrista i l'aparició de publicacions satíriques va fer que les polèmiques esdevinguessin veritables insults. Una subscripció oberta per "La Vespa", per recollir diners i regalar una ploma al bisbe d'Osma, reconegut intransigent, suposava la publicació d'una dedicatòria, d'un petit escrit o d'un comentari al costat de cada aportació rebuda. Això era habitual en la premsa d'aleshores. "El Siglo Futuro" havia proposat una recaptació per al Papa, en substitució de la peregrinació unitària, que havia de demostrar la força de convocatòria, en aquest cas monetària, dels tradicionalistes espanyols. En aquesta subscripció s'hi podia posar algun comentari -tot plegat anomenat "lletanies de St. Josep"- que sempre incidia en atacs als mestissos i defensa dels postulats intransigents. Però és que la premsa conciliadora també feia quelcom de semblant. Així, per exemple, el bisbe de Barcelona recollia adhesions per a la seva pastoral del 7 de març, comentada més amunt, i l'arquebisbe de Tarragona ho feia per un escrit del 19 de març, on titllava de "laïcistes" els que volien passar per davant dels prelats. Tot plegat feia que les diferents publicacions estessin plenes d'adhesions i contra-adhesions, de comentaris insultants i de reconeixements diversos.

Tornant a la subscripció pel bisbe d'Osma, els seminaristes de Vic enviaren a "La Vespa" el següent escrit on, de manera ambigua, venien a justificar la resistència a certes disposicions dels bisbes, en nom d'una fidelitat incondicional al Papa:

" Els estudiants de les facultats de Teologia moral i dogmàtica del seminari de Vic, salvo rares i despreciables excepcions (...) perquè sia una veritat, com ho serà a pesar de les portes de l'infern, que tots, sian Profetes, Apòstols, Doctors, laics, ovelles i anyells, sols poden formar un sol ramat baix la vigilància, direcció i ensenyança del sol Pastor, el Papa, creuen, com han après en ses classe respectives, en l'única i sola autoritat infal.lible del Papa en qüestions de dogma i moral, i en son indiscutible primat d'honor i jurisdicció en tota la jerarquia eclesiàstica, sense la qual gràcia (única i necessària després de la (de) Déu) no poden tenir jurisdicció els demés ministres. Que, en força d'aquestes creences, acataran i obeiran *non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam*, fins al sacrifici de sos béns i de sa sang, totes les disposicions del Papa, vingan pel conducte que ell cregui més convenient, fundats en què mai no serà injust ni usurpador dels

⁴⁴. Extret de Bonet i Martí op. cit., pàg 126.

drets dels altres, sinó sempre el més prudent i encertat."⁴⁵

Mentrestant, es feia públic el nomenament de Morgades per ocupar la seu vigatana, malgrat, com hem vist en un capítol anterior, les resistències que havien mostrat el propi penitencer i el bisbe de Barcelona. Urquinaona, en aquells moments tan conflictius, perdia un col.laborador fidel i un home compromès que veia les coses com ell. S'aconseguia, però, un nou prelat en les files dels conciliadors, cosa que enutjava profundament els integristes. Les relacions eran prou dolentes com perquè el dia de la consagració episcopal de Morgades, feta a Barcelona el 16 de juliol de 1882, hi hagués una certa tensió entre el bisbe Casañas, que participava en la celebració, i Urquinaona. A més és significatiu que Sardà i Salvany ni s'acostés a la missa⁴⁶.

Per veure quin era l'estat de coses i encara que sigui anecdòtic, reproduïrem un escrit d'una persona anònima, enviat des de Vic i adreçat a Morgades, publicat a la revista satírica integrista "L'Avi Vell". Un text que acompanyava una donació per regalar una ploma d'or al capellà intransigent sevillà Francisco Mateos Gago:

" Vic. Senyor il.lustríssim. Si voleu ser catòlic pur, veniu i no tardeu, que com a bons fills us abraçarem. De vós esperem molt. Vós podeu prometre dies feliços i de ventura. Si liberal o mestís, no compteu amb nosaltres. Quedarem enganyats, però vós també. Tindreu dies tristos i més que el donzell amargs. Sereu a Vic, mes no sereu de Vic. -Intelligenti pauca-" ⁴⁷

Morgades enfront la concentració integrista de l'ermita de St Francesc.

Un cop instal.lat a Vic, el bisbe Morgades hagué de fer front a una concentració integrista en una ermita dedicada a St. Francesc, "St. Francesc s'hi moria", a prop de la ciutat. L'organització de peregrinacions i romeries formava part de l'estratègia integrista per tal de mobilitzar la població.

45. "la Vespa" nº 11, 14 de juny de 1882. Extret de Bonet i Martí, op. cit., pàg 128.

46. Ibid, pàg 131. Això ens ho confirma una carta de sardà a Matas del 27 de juliol de 1882.

47. "L'Avi Vell" nº 15, 13 de juliol de 1882. Extret de Bonet i Martí, op. cit., pàg 158.

Era una manera, primer, d'exposar i fer propaganda de les seves idees; segon, un mecanisme de cridar a files al poble entorn d'ells i, tercer, una manera de demostrar el seu poder de convocatòria.

Tres mesos abans, el 7 de juliol de 1882, Sardà i Salvany deia a Matas que "Aquí armamos el (centenario) de S. Francisco de Asís, con la intención que puedes suponer"⁴⁸. Molta intenció tenia aquesta convocatòria perquè podem comprovar, en una altra carta de Sardà a Matas del 20 de juliol, de quina manera es preparava i com volien posar en una situació incòmoda el bisbe Urquinaona:

" Como habrás visto, estamos armando el centenario catalán de S. Francesch y queremos ir a Vich en romería y levantar toda aquella montaña. Preside el P. Buldú, y soy yo vicepresidente. La junta es casi toda la de la Romería Necedal. Se ha oficiado al obispo (es refiere al de Barcelona), noticiándole el proyecto, la formación de la junta, y pidiéndole la bendición. Exactamente como se hizo con lo de Roma. Con lo cual, se le ha puesto en una callejuela sin salida. Si acepta y bendice, se contraría con lo que hizo entonces. Si no bendice, se opone al Papa, que en una alocución ha recomendado a las Academias que formasen peregrinaciones a los lugares franciscanos. Además, el P. Buldú lo hace como cosa terciaria, y él es el superior general de España. El caso es que el Obispo, hasta hoy, no ha contestado, que yo sepa."⁴⁹

Les intencions de la romeria es veuen molt clarament en l'article de Sardà "¿Se viene V. a la romería franciscana?", publicat a la "Revista Popular" el 14 de setembre. És evident que la mobilització era un recurs dels intransigents per conscienciar políticament la població:

" Nada hay tan público y ruidoso y alborotador como eso, y hoy día en particular conviene a nuestra propaganda las cosas públicas, muy públicas, ruidosas, muy ruidosas, que alboroten, pero que alboroten mucho, muchísimo, en honra y gloria de Dios.

Hoy día necesitamos actos que los vean hasta los que no los quieran ver; que los admiren hasta los que más quisieran ahogar; que contribuyan a ellos, siquiera con sus enojos, hasta los que los combaten con más furor. Y nada hay que reúna en tanto grado esas oportunas condiciones como una romería.

¡Ah! El pueblo católico tiene buen instinto, y adivina con él a veces los que no aciertan los sabios. No le engañó este instinto cuando hace poco en nuestro siglo restauró, rejuveneció, aclamó las romerías, que parecían olvidadas y sepultadas desde

⁴⁸. Arxiu de la Província Tarraconense de la Companyia de Jesús. Sant Cugat del Vallès. Extret de Bonet i Martí, op. cit., pàg 133.

⁴⁹. Ibid, pàg 134.

los añejos tiempos de la Edad media."⁵⁰

L'entusiasme de Sardà era absolut i no només públicament, sinó que, en privat, no s'estava de comentar que "Lo de Vich va a ser grandioso, hay un calor que espanta. Si el tiempo o los hombres no lo estorban, verás como salen las cosas ultramontanas puras"⁵¹.

El diumenge 8 d'octubre de 1882 es celebrà la concentració. Les cròniques i les impressions de l'acte divergeixen a l'hora de valorar-la. Segons els organitzadors l'èxit fou total. S'hi van congregar de trenta cinc a quaranta mil persones, cosa que a nosaltres ens sembla un pel exagerada. "La Vespa" destacava, com un dels moments culminants de l'acte, el sermò del P. Antoni Goberna, jesuïta, el qual, amb el crit de "fora el liberalisme", va provocar una resposta massiva de la multitud que exclamà: "Fora!"⁵². Benet Vilamitjana, arquebisbe de Tarragona, explicaria mesos més tard al nunci Rampolla de quina manera Morgades i Urquinaona, presents a l'acte, havien estat marginats. Els cants de la multitud, promoguts amb intencionalitat, havien impedit que Urquinaona i Morgades prenguessin la paraula, tal i com desitjaven, malgrat la influència que havien tingut ambdós prelats perquè la concentració fos un èxit:

" En octubre tuvo lugar la peregrinación franciscana a un santuario no muy distante de Vich. Todos los prelados de la provincia la recomendamos y asistieron personalmente los de Barcelona y Vich. Y al último se debió que fuera numerosísima, porqué invito a los párrocos de la comarca a que asistiesen oficial y solemnemente. Sin embargo, los intransigentes tomaron sus medidas, anularon a los Obispos hasta el punto de impedirles hablar, como querían, cantando desafortadamente."⁵³

És evident que Morgades era prou intel·ligent com per intentar desvirtuar el contingut excessivament integrista de la peregrinació. Per això, els seus esforços per participar-hi activament i per això, també, la presència d'Urquinaona. Aquest "desvirtuament" el va procurar amb l'ampliació dels actes religiosos previstos, on prengué part, decididament, per tal de centrar el protagonisme de la trobada en la figura episcopal.

50. Ibid.

51. Carta de Sardà a Matas escrita abans de la romeria. Ibid.

52. "La Vespa" nº 28, 22 d'octubre de 1882; també hi ha la crònica a la "Revista Popular", nº 618, 12 d'octubre de 1882. Citat a Bonet i Martí, op. cit., pàg 135.

53. Resposta de Benet Vilamitjana a l'enquesta de Rampolla sobre la divisió dels catòlics, 2 de març de 1883. Vicente Cárcel Ortí "Los obispos españoles y la división de los católicos. La encuesta del Nuncio Rampolla" a "Analecta Sacra Tarraconensia" 55-56 (1982-83), pàg 153.

La crònica del butlletí eclesiàstic de Vic ens dóna una apreciació diametralment oposada a la de l'anterior cita. Ens explica les funcions litúrgiques del dia abans, l'arribada a Vic, al vespre, d'Urquinaona, que viatjà amb tren des de Barcelona, la missa celebrada a la catedral el matí del diumenge on Morgades dirigí a la multitud "una fervorosa plática encaminada á persuadirles que el solemne acto que estaban verificando juntamente con la devoción, modestia y religiosidad, con que estaba persuadido asistirían á la romería á S. Francesch"⁵⁴ i la crònica detallada de la romeria que sortí de Vic a 2/4 d'11 del matí i que, en processó solemne, arribaria fins l'ermita. És molt significativa la crònica quan explica l'arribada a l'esglesiola, sobretot per les referències que fa a la figura dels bisbes assistents:

" A medida que iba acercándose la Romería a la Capilla se hacía más difícil el paso entre aquella apiñada y variada multitud de fieles, en cuyo rostro resplandecía la más pura alegría, y en cuyos pechos aumentaba por momentos el religioso entusiasmo, que no podían ya contener á la presencia de los Ilmos. y Rmos. Prelados y del Rmo. P. General de los franciscanos, que iba en medio de ellos. Sobre todo excitaba su admiración y arrancaba de sus labios hermosas y sencilas frases el anciano y ejemplarísimo Sr. Obispo de Barcelona, que á pesar de su edad hacía á pié aquella Romería, tan penosa para un hombre de sus dias que no fuese él"⁵⁵

Res ens diu, lògicament, dels problemes que haurien pogut tenir per adreçar-se als peregrins, però tampoc afirma que fessin cap sermó. Tot i això, la manipulació de la premsa en aquells moments era extrema, car el butlletí ens pinta un quadre espectacular sobre la devoció de la multitud cap a Morgades. Una bona mostra és el paràgraf que reproduïrem:

" Pero cuando rayó en lo sublime el cuadro, fué al aparecer en el púlpito el Ilmo. Sr. Obispo de esta Diócesis revestido de pontifical, para dar a aquella inmensa multitud, pstrada á sus piés, la Bendiccion Apostólica, para lo cual había recibido telegráficamente autorización del Sumo Pontífice."⁵⁶

Més endavant veurem com Morgades també farà servir, al llarg del seu pontificat, les peregrinacions com a agents de mobilització per tal d'acostar el poble a les seves postures político-religioses.

54. BOE BV nº 804, 16 d'octubre de 1882, pàg. 373.

55. Ibid, pàg 375.

56. Ibid.

IV. 2. 2. L'ENCÍCLICA "CUM MULTA" DE LLEÓ XIII, FINALS DE 1882.

Durant la tardor-hivern de 1882, s'havia arribat a tal nivell de confrontació entre els diferents sectors catòlics que Roma es va veure en la necessitat de dir-hi alguna cosa. El 8 de desembre de 1882, Lleó XIII, per posar pau, adreçava als catòlics espanyols la cèlebre encíclica "Cum Multa". El text de l'encíclica incideix en el respecte que cal tenir a l'autoritat dels bisbes i l'obediència que els deuen els clergues. Parla també de la necessitat que no s'identifiqui cap partit polític com a únic defensor de la religió i que hi hagi una unitat entre tots els catòlics per damunt de les diferents opinions polítiques. Recomana que no hi hagi disputes entre els periòdics anomenats catòlics, que es sotmetin a les disposicions dels prelats i que no facin servir un llenguatge desqualificador i groller. Obliga les associacions religioses a sotmetre's als dictats dels bisbes i, finalment, fa una exhortació perquè els prelats es reunixin per actuar de comú acord. En definitiva, tot un reguitzell de consideracions que intentaven apaivagar la violència del moment.

Morgades rebé l'escrit papal amb entusiasme i el comentà molt favorablement en una pastoral⁵⁷, de la qual ja hem parlat en un altre capítol.

⁵⁷. Carta-pastoral de Morgades comentant l'encíclica Cum Multa. Vic, 31 de desembre de 1882. BOE BV n.º 810, 1 de gener de 1883. pp. 21-27.

El prelat vigatà, com tots els altres, havia rebut instruccions privades des de Roma de com havia d'interpretar el document papal un cop s'hagués fet públic. Aquestes recomanacions foren trameses per la secretaria d'estat del Vaticà al metropolità de Tarragona que les envià, alhora, a Morgades el dia 15 de desembre⁵⁸. El document recomana acatar "tan preciosa doctrina", per tal de no carregar-nos amb la responsabilitat "de que dure entre nosotros un momento más, el estado de perturbación que el hombre enemigo había sembrado en España. Unidos y compactos hagamos frente á nuestro enemigo comun"⁵⁹. Demana, finalment, als "hermanos nuestros en el sacerdocio" que s'uneixin, "no formando más que un solo labio, un corazón y un espíritu"⁶⁰. Insisteix, a més, en el paper del bisbe dins la comunitat cristiana i el sentit d'obediència que ha de tenir qualsevol creient cap al seu superior.

Un punt important seria el d'aclarir la possible intervenció de Morgades en la motivació de l'encíclica papal.

Tant en el fons documental de Bonet i Baltà com en d'altres arxius consultats s'hi troba documentada la relació entre el prelat vigatà i Luigi Pallotti, home que ocupava un càrrec important en la secretaria d'estat. És a través d'aquesta relació que podem especular sobre la participació del bisbe en la realització de l'encíclica. El 9 de setembre de 1882, Morgades escrivia a Pallotti i apel.lava Roma perquè es fes alguna cosa per aturar la situació. Pallotti el contestava el 14 de setembre i li deia el següent:

" Mi venerable Prelado y estimado amigo: He recibido sus muy atentas de 9 del corriente y le doy las gracias por las noticias, en la de carácter reservado, sobre las que aseguro el mayor secreto.

Los hechos y las razones expuestas en la otra són muy graves y, aunque no me fueran desconocidas, la síntesis de las mismas presentada por V. me ha hecho muchísima impresión. Dice V. muy bien: la cuestión no se agita entre tradicionalistas y unionistas, sino entre tadicionalistas y Prelados. Y yo me permito añadir: entre Prelados y Clero. Todo esto, gracias a

58. La carta de l'arquebisbe de Tarragona a Morgades es troba a SHCEC, BEB. Les recomanacions serien bàsicament cinc: primer, la intenció del Papa era la de contribuir a la unió entre els fidels i els bisbes i evitar les discòrdies; segon, els bisbes quan l'interpretessin no podien caure en afiliar l'encíclica com a favorable als integristes o favorable als conciliadors; tercer, els bisbes havien d'evitar polèmiques amb la premsa i s'hi havien de prohibir alguna publicació era millor fer-ho conjuntament tots els prelats d'una província eclesiàstica; quart, era necessària una unitat d'acció entre els prelats i, cinquè, la unitat eclesiàstica podia ser afavorida amb les peregrinacions a Roma.

59. Ibid, p. 25.

60. Ibid, p. 26.

Dios, hasta aora (sic) era desconocido en España, y, como V. reflexiona, será en su día muy funesto al partido, pero entretanto no deja de ser perjudicial a la Iglesia.

Aquí se conoce todo esto y se desea poner un remedio. Pero ante todo es menester que Vs. manifiesten lo que sea más conveniente. V. ha expuesto el mal. Sería bueno añadiese la indicación del remedio. La autoridad de los Obispos bajo la dirección del Papa constituye la organización divina de la Iglesia. Y el Padre Santo no dejará de sostener a los Prelados con toda eficacia. Mas, por otra parte, V. conoce la prudencia que se necesita en semejantes asuntos para que el remedio mismo no pueda ser abusado en el interés de un partido que quiere explotar la sencillez de los fieles. Desearía, pues, que V. completara su cuadro contestando con la posible brevedad a estas preguntas:

1ª. ¿Sería conveniente un acto de la S. Sede, p.e, una Encíclica a los Obispos de España?

2ª. ¿Cuáles deberían ser los puntos principales de la misma?

En la conclusión, V. me dice que trabaja con mucha prudencia y de esta manera logra el respeto de la prensa. Esto me parece muy bien, particularmente en el principio de su Pontificado. Leeré con gusto los periódicos de ésa que V. quiera transmitirme, deseando una pronta contestación en la que, además de los dos puntos arriba mencionados, pueda V. exponer todos los remedios que crea más oportunos."⁶¹

La resposta de Morgades no es féu esperar. El dia 20 li escrivia una llarga i interessentíssima carta on repassava un seguit de fets que li servien per mostrar el grau d'enfrontament entre els carlins i la jerarquia catòlica. Bonet i Martí en fan una anàlisi i un resum excel.lents en el seu llibre sobre l'integrisme, síntesi que nosaltres seguirem quasi literalment perquè no la podríem fer millor⁶².

L'exposició de Morgades en la carta es fa mitjançant dues seqüències de fets, cadascuna de les quals acaba amb un resum conclusiu. La primera seqüència n'inclou quatre. El bisbe de Vic es fixa, primer, en l'atac que Juan Manuel Ortí i Lara havia dirigit a "La Unión católica", com a entitat i periòdic (La Unión), amb el seu llarg escrit "La Unión, fautora del liberalismo"⁶³. Per Morgades, l'entitat i el periòdic han estat beneïts pel

61. SHCEC, Bib. Epis. Barcelona. Citat a Bonet i Martí, op. cit., pàg 158-59.

62. Ibid, pàgines 159-165.

63. Escrit d'Ortí y Lara publicat a "la Ciencia Cristiana", dirigida per ell mateix, i reproduïda pel "Correo Catalán", el 8 d'agost de 1882. En aquest article explicava les raons que l'havien motivat per deixar la Unión Católica i retornar, per dir-ho d'alguna manera al camp integrista. En ell venia a dir que eren inseparables religió i política i que calia que els poders polítics es subordinessin al poder eclesiàstic per tal d'implantar el veritable regnat de Crist. De fet no deixa de ser una explicació de les tesis principals dels intansigents i una crítica profunda cap aquells, identificats amb la "Unión" que volien fer conviure el liberalisme amb la religió. Ibid, pàg 137-140.

Papa i els bisbes, treballen sota la supervisió del primat d'Espanya i són dirigits per un cristià respectable, per la qual cosa és rar que Ortí i Lara els hagi atacat tan durament, acusant-los de liberals, en un article que ha provocat un gran escàndol. Això fa que es demani:

" Cualquiera se pregunta: antes de dar este escándalo, ¿no valia la pena de tantear otro medio para hacer entrar la Unión en razón, si andaba fuera de ella?

¿No hubiera bastado llamar la atención del Sr. Nuncio o de la Santa Sede?

Entre tanto, ¿no valia más callar que ponerse en abierta contradicción con los que han bendecido la obra y no han creído retirarle aún la protección?

¿Qué criterio queda entonces al católico, si es posible que una obra y un periódico que es bendecido y *actu* escudado por el Prelado, puede ser tan perjudicial?

¿Qué caso harán luego los malos a la aprobación o condenación de una obra o de un libro? ¿Como podran estar los buenos seguros de que una cosa es buena, aunque sea aprobada por la autoridad eclesiástica?"⁶⁴

El segon fet que comenta es refereix a la celebració del centenari de Sta Teresa. Pel mes de juny s'havia fet pública la constitució de la junta nacional per celebrar el tercer centenari de la mort de la santa. Integraven la presidència, a part del cardenal arquebisbe de Toledo i del Patriarca de les Indies, el cap del govern Sagasta. Sardà i Salvany criticà en sengles articles titulats "Que conste"⁶⁵ i " Nuestros centenarios"⁶⁶ la composició de la junta, per la presencia d'un maçó declarat com Sagasta, a part de desenvolupar d'altres arguments del més pur estil intransigent. Això fa reflexionar a Morgades, que es demana:

" Yo prescindo de la constitución de la junta, pero pregunto: si estos personajes eclesiásticos tan distinguidos han creído prudente la constitución de esta junta, no ignorando como no ignoraban las circunstancias de los miembros que la constituían, ¿es lícito a un periodista levantarse contra la junta y el Centenario, y tratar de descomponer lo que aquella organiza? ¿En qué lugar quedan entonces aquellos señores? ¿Por ventura no lo sabían? Sabiéndolo, ¿no se les ocurre lo que (se le) ocurre a un periodista cualquiera? Cuando el mismo Prelado diocesano, que acaba de dar una prueba de que no es muy condescendiente que digamos, acepta la organización que se ha dado a la romería, ¿es lícito, a nombre de la Religión católica, anatémizar esta organización y la romería y preparar otra de la cual no forme parte más que un partido determinado? Desde entonces, ¿quien es

⁶⁴. Ibid, pàg 159.

⁶⁵. "Revista popular" nº602, 22 de juny de 1882. Ibid, pàg, 128-29.

⁶⁶. "Revista Popular" nº 610, 17 d'agost e 1882. Ibid, nota 114, pàg 150.

el que gobierna y dispone en materia religiosa? ¿No hay sobre la tierra quien pueda llamar al orden al que consienta tales desvaríos, si realmente bien examinados resultan set tales?"⁶⁷

El tercer fet en què es fixa Morgades, són les paraules que el cardenal LLuch i Garriga havia pronunciat en l'acte de la imposició de la birreta cardenalícia:

" Otro día, un Prelado, en el acto de recibir el capelo de manos de S.M. por encargo de la Santa Sede, dice una palabra en favor del Rey como protector de la industria nacional, calidad que para muchos es dudosa, y que siempre es ineficaz en un monarca constitucional."⁶⁸

La qual cosa el porta a considerar el següent:

" Pregunto: ¿es lícito que un periódico salga el día siguiente desautorizando al Prelado, haciendo ver que es una adulación y una impostura lo que ha dicho en momentos tan solemnes? ¿No valía más callar, que, a nombre de la Religión, censurar tan duramente a un Príncipe de la Iglesia, por la solo razón de decir una palabra de elogio en favor de un monarca que no quieren reconocer, y que al fin y al cabo está en el trono?"⁶⁹

L'últim fet que comenta en aquesta primera seqüència es refereix al mateix Vaticà, en la seva decisió, feta en un moment donat, d'enviar un nunci com a representant seu davant Alfons XII, i al propi nunci en unes paraules pronunciades en unes circumstàncies més recents:

" Y, puestos en esta pendiente, nada se respeta, amigo mio, y por más que se hagan protestas de adhesión a la Santa Sede, se la arrolla cuando se cree que no favorece al partido. Cuando, restaurado el trono de Alfonso XII, Su Santidad tuvo por conveniente enviar al Nuncio a Madrid, los católicos que blasonan de más católicos y que tratan de imponer su dictadura a los católicos de España, con frases mal encubiertas, asestaron los tiros contra la Santa Sede, y no hace mucho que un periódico muy católico, pero carlista, decía, recordando desnudamente este hecho, que el partido nada debía a la Iglesia, y que mientras él se hacía matar por la Religión, su principal Jefe reconocía al Príncipe revolucionario. Aludo a los periódicos lo más graves, templados y sesudos de la Comunión, porque no es cuestión de descender a los periódicos de taberna, que ha dado también el partido. Y recuerdo perfectamente que, porque el Sr. Nuncio dijo alguna frase linsonjera a S.M. el Rey, los periódicos aludidos no dieron cuenta de la recepción oficial, y, a finde que no pasase desapercibido, vi en uno de ellos que decía, no sé si los demás lo dirían también, que no querían reseñarlo, y que si algún suscriptor le convenía, que lo dijese, que le enviarían la

⁶⁷. Ibid, pàg 160.

⁶⁸. Ibid.

⁶⁹. Ibid.

Gaceta, que daba cuenta de la recepción. Y esto no es nuevo. Yo recuerdo el lenguaje de estos periódicos cuando Pío IX, de gloriosa memoria, tuvo por conveniente conceder una amnistía, y el insigne Balmes, gloria de la Religión y de la patria, si no murió de disgusto, bajó a la tumba lacerado de la guerra que, a nombre de la Religión, se le hizo por haberse puesto al lado del Papa en aquella providencia."⁷⁰

Davant de tot plegat i per fer una primera conclusió, Morgades responia a les preguntes que li havia formulat Pallotti, reconeixent que era del tot necessària la intervenció del Papa:

" En vista de esto y de mucho más que podría decir, si no se tratase de una persona que conoce infinitamente mejor que yo estas cosas, no sólo creo conveniente, sino necesario, que Su Santidad hable. Perdóneme el atrevimiento: yo no he de dar reglas, es claro, ni tengo en absoluto por conveniente que esto se haga. Hablo de mi punto de vista. Su Santidad, en su inmensa sabiduría y conocimiento perfecto de la cosa, resolverá siempre lo más conveniente. Y si me atrevo formular mi humilde voto, no es sino con esta sincera protesta y para corresponder a la confianza que V. me hace. Más, si esto se hiciese, sería oportuno que el lenguaje fuese bien explícito."⁷¹

Ara, sobre l'eficàcia de la intervenció del Papa sobre els carlins pensa:

" Y como, hoy por hoy, no les convendría resistir a una palabra categórica del Romano Pontífice, es de creer que más o menos cumplidamente lo acatarían, si había una autoridad inmediata a la cual se les sujetase. Y si esto no les detenía ya, habrían tirado la careta y a lo menos los católicos sinceros sabrían que atenerse. Mi pobrísimo parecer, pues, es de que convendría recordarles la organización divina de la Iglesia y, en público o privadamente, hacer entender a todos que es preciso atenerse puntual y exactamente a ella, haciendo uso de los medios que ella les ofrece para apurar la verdad. Y bastante es concederles que comprendan y quieran mejor que los Prelados de la Iglesia su santa causa, para que se les haya de conceder que la comprenden y quieren mejor que el mismo Papa. En nuestro país se dice que no se ha de ser más papista que el Papa. Cuando los Prelados y sobre todo el Papa habla, *causa finita est* entre los católicos, y hay que bajar la cabeza. Y querer discutir desde el punto de vista católico con él es más que un crimen y una herejía, es un absurdo y un delirio."⁷²

Però, immediatament després de fer aquestes consideracions, torna a comentar d'altres incidents i fets. Comenta, primer, els escrits del capellà

70. Ibid, pàg 161.

71. Ibid.

72. Ibid, pàg 162.

integrista sevillà Francisco Mateo Gago:

" V. habrá visto ya las cartas del Dr. Gago que tan (mal) parados ha dejado a los SS. Cardenales de Sevilla i Santiago, Arzobispo de Valencia, Obispo de Segorbe, etc.

Siempre con la misma salvedad: prescindamos del fondo, que es mucho prescindir, ¿es lícito a un simple sacerdote levantarse contra la autoridad de tales Obispos uno de ellos el propio, invocar hechos históricos que justifiquen su acción, apelar al juicio del Papa dando por sentado que está en su derecho y buen lugar por cuanto habiendo remitido a Su Santidad todos sus escritos no había recibido corrección alguna? ¿El Papa habrá de contestar a cada fiel que tenga el capricho de escribirle? Aun si bien entre tanto no publicaba el escrito, pero entre tanto que espera la contestación del Papa, ¿qué escándalo no se produce? ¿Cómo queda la autoridad de los Prelados? ¿Son los católicos, y aún peor, los sacerdotes, los que deben publicar sus faltas si en alguna incurren? Todo es, pues, un desconcierto completo, y es preciso atajarlo de raíz si no se quiere que se venga abajo la jerarquía de la Iglesia. Gracias a Dios, los Prelados de España no merecen esto. Atentísimos a la voz de Roma, bastará una pequeña insinuación para cumplir cualquier indicación, y esto de hacer alarde de catolicismo y de estar con el Papa, porque alguna vez se haya merecido del Romano Pontífice una palabra o escrito de aprobación, es querer dar a entender a los simples fieles que el Papa está con ellos en el punto concreto que se dilucida, que ni siquiera el Papa puede conocer porque ha surgido en aquel mismo momento, y que puede darse el caso que el bueno en el fondo, y por consiguiente aprobado o aprobable por la Santa Sede, sea detestable por la forma que el Papa no aprobaría nunca."⁷³

Comenta, también, la controversia sobre la peregrinación a Roma, en la qual només un bisbe d'Espanya, el de Burgo de Osma, reconegut intransigent, s'havia declarat a favor del projecte dels Nocedal, i solament un bisbe català, Casañas, no havia signat el document col·lectiu dels prelatos del Principat. Això servia de pretext als integristes per a mantenir-se en les pròpies posicions, contra el parer de la immensa majoria de l'episcopat:

" Otro desvarío es tomar por norma al Obispo que a ellos les convenga. En el desgraciado asunto de la peregrinación nacional no hubo más que uno que se significase claramente con tendencias al "Siglo Futuro". Bastó esto para que todos los díscolos de España creyeran que esto les ponía a cubierto, para que pudiesen separarse de sus Prelados propios y obrar como se les antojase. Y digo díscolos con advertencia, porque no dude V. que, salvo excepciones, una gran parte de los que no están con sus Prelados propios, sobre todo si son sacerdotes, no son de los más ejemplares y prudentes. En Cataluña, todo el Episcopado firmó una declaración redactada por el Metropolitano, a excepción de uno solo: pues abajo todos los Obispos, y viva el que no se adhirió al pensamiento, que es el que está con el Papa, que ve

73. Ibid, pàg 162.

la cosa bien, que no es liberal, etc. etc."⁷⁴

Una altra referència per veure l'actitud dels integristes prenia com a base la "Revista Popular" de Sardà y Salvany, la qual no havia pogut publicar uns articles, per indicació del prelat, que després, però, sortien impresos en d'altres publicacions, amb el consegüent descrèdit que això comportava envers l'autoritat de la jerarquia que els havia censurat prèviament:

" ¿A dónde nos lleva esta conducta? Hace poco tratóse de publicar un artículo en una Revista, por lo común muy morigerada. El censor, de acuerdo con el Prelado, fueron del parecer que no convenia su publicación. Al día siguiente vio la luz en uno de los periódicos carlistas, condenado por el Prelado. En la misma publicáronse contra el centenario de Sta. Teresa unos artículos contra los cuales, con suma moderación y prudencia, creyó deber salir el Prelado de Avila, que escribió al de Barcelona, donde se publicaba la Revista, en son de queja. El prelado hizo alguna observación. Se logró que el de Urgel patrocinase los artículos insertándolos en el Boletín. Basta ya, tenemos sanción, es lo único que deseamos en el mundo, etc.etc., como si la desaprobación de los demás Prelados que estaban más en el asunto nada significasen (sic)."⁷⁵

Morgades tornava a fer un seguit de conclusions. Primera, que calia subjectar la premsa catòlica als bisbes:

" En el estado actual de España, creo no se corre peligro alguno, porque quiera sujetarse la prensa católica al criterio de los Obispos. La misma causa carlista ganaría mucho con ello. El odio indescriptible con que se acusan y riñen basta para acabar con su causa, y esto no sucedería si fuesen dóciles a la voz de los Prelados que, sin faltar uno, en materia de principios están en lo firme, como el mas decidido carlista. La conducta de los periódicos más autorizados, que apartándose de los Prelados, autorizan sin quererlo la versión de que el Jefe no es muy propicio al clero, lo cual podría no tener fundamento sólido, pero que no deja de ser un rumor general, perjudica asimismo al partido que un día hubiera podido ser la salvación de España, sí, procurando en todo estar al lado de la Iglesia evitaba la ruptura entre sí, y el alejamiento y repulsión de los demás, sin ceder en lo más mínimo en principio alguno com se deja entender. Al contrario, si sigue como ahora, con las pérdidas que experimenta cada día, con la continua batalla que libra con todo el mundo desde el Papa abajo si no sigue a ciegas a un solo hombre, su ruína es inevitable. Este es mi pobre entender y el de muchos otros que, carlistas de corazón no pueden en manera alguna aprobar tal conducta, a pesar de que son bien intransigentes en lo que lleve marca de revolución y se separe en lo más mínimo de

⁷⁴. Ibid, pág 163.

⁷⁵. Ibid.

la enseñanza de la Iglesia."⁷⁶

Segona, que la intervenció de la Santa Seu hauria d'anar encaminada, a més de recolzar l'autoritat dels prelats, a fomentar la unió entre ells:

" En resumen: apoyar la autoridad de los prelados; sujetar a su criterio a todo el que quiera pasar por católico, ya sea individuo o entidad; hacer que los Obispos lleven la delantera en las cosas de religión y de conciencia y en todas sus manifestaciones públicas; estrechar la unión entre los prelados de cada provincia y luego los de la Nación por el medio que se crea más conveniente, ya que por ahora no son posibles los Concilios provinciales ni nacionales: esto es lo que me parece necesario. Y al decir unión entre Prelados, quizás no estoy en lo exacto: unidos están en lo esencial, y bastaría una mayor comunicación, más frecuentes relaciones, que se pusiesen de acuerdo para los actos principales, en lo cual entiendo que bastaría intentarlo."⁷⁷

Tercera, la defensa absoluta d'Urquinaona, un dels prelats que més atacs havia suportat:

" Y no teman VV. a los Obispos españoles, que han dado una prueba de moderación edificante no contestando a los ataques de que han sido víctimas. El de Barcelona al cual harán pasar como uno de los fogosos, y que, sin embargo, es uno de los corazones más puros, más sinceros, más de Dios, a pesar de las provocaciones de que ha sido objeto, se vio precisado a sujetar a la censura de la facultad de Teología del Seminario los artículos que se publicaban en un periódico de la localidad que, con muy buenas formas, es órgano de lo que se llaman santa intransigencia, y a pesar de que fue la censura muy dura, se contentó con hacer un caritativo llamamiento al director, teniendo bien guardada la calificación por no lastimar a nadie y no añadir más combustible. Tres días después de haber publicado la Pastoral que creyó necesario publicar para dar reglas de conducta al clero y fieles, tuvo que saber que (en) una sesión pública convocada con mucho bombo, el secretario de una de las Asociaciones católicas, imberbe de veinte años, bajo el mismo título que (sic) Prelado, se permitió dar reglas casi opuestas. Y el Prelado nada dijo, esperando que volverían a mejor acuerdo. Por consiguiente, los Prelados se han de portar siempre con gran prudencia, y, en puntos en los cuales el papa hubiese manifestado su modo de pensar, de seguro lo harían siempre."⁷⁸

Les últimes paraules de Morgades ens mostren un home que ha descarregat els seus sentiments, ha mostrat sincerament la seva opinió i reclama que tot plegat es valori a fi de poder arribar a alguna solució:

" Temería molestar a V. si continuara en este orden de

76. Ibid, pàg 163-64.

77. Ibid.

78. Ibid.

reflexiones. He dicho cuanto en conciencia me ha parecido. Los hechos mentados con ciertos. La reflexiones V. las valorará. Gracias a Dios, no siento pasión alguna. Deseo la paz, el bien y el triunfo de la Iglesia por los medios que el Papa indique, todo para mayor gloria de Dios. Queda de V. siempre afmo. y agradecido amigo(...)"⁷⁹

Les relacions entre Morgades i Pallotti eren fluïdes i la correspondència sovintejava. Pallotti era l'home que mostrava al Papa els escrits del prelat vigatà i, el que és més important, el que recollia les aportacions de diners que enviava Morgades. Per exemple, en una carta del primer de setembre, Pallotti, en nom del Pontífex, agraeix la carta on mostra la fidelitat al Sant Pare, la tramesa de la primera pastoral com a bisbe i, sobretot, l'obsequi que li ha fet⁸⁰. També li explica, en una carta del 17 d'octubre, com ha ensenyat al Papa la carta de Morgades on li narra la peregrinació (deu referir-se a la de St. Francesc) i li fa comentaris elogiosos sobre l'actitud de concòrdia que ha mostrat en aquell acte⁸¹. Encara més significatiu és l'escrit de Pallotti, datat el 28 d'octubre i adreçat a Morgades, on parla d'una nova tramesa de diners. Era evident que en aquells moments bona part de les influències vaticanes es debien tenir si anaven acompanyades d'esforços econòmics cap a la Càtedra de St. Pere. És simptomàtic que enmig de consultes sobre la posició que havia de tenir el Vaticà sobre la divisió dels catòlics, hi hagi aquestes trameses de diners. Era clar que Morgades era ben vist a Roma no tan sols per la seva decidida obediència al papat, sinó també perquè complia a la perfecció els deures que un bon catòlic tenia davant la precària situació econòmica de la Santa Seu. El redactat de la carta és prou il·lustratiu:

" Mi venerado Prelado y distinguido amigo. Con la muy grata del 25 corriente he recibido una letra de S/P de Francos 1.250 importe de misas 1.033 que con la debida brevedad distribuiré entre los sacerdotes y religiosos de Italia.

Mil y Mil gracias por estos repetidos rasgos de generosa

79. Ibid, pàg 165.

80. Pallotti - Morgades. 1 de setembre de 1882. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits I. Documentació personal I, Correspondència 1844-1882, pàg 278. També tenim l'agraïment protocolari del nunci sobre la primera pastoral que ha fet com a bisbe. Ibid, pàg 274.

81. Pallotti-Morgades, 17 d'octubre de 1882. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits I. Documentació personal I, Correspondència 1844-1882, pàg 276. Aquestacarta, redactada en italià, no parla específicament de la romeria de St Francesc, però nosaltres no n'intuim cap més. Es tracta d'un elogi sobre els esforços que fa per ajuntar els partits diversos i procurar la concòrdia entre els catòlics.

caridad a favor de nuestros sacerdotes que tanto necesitan.

Me alegro de la cuestación que V. esta haciendo por el dinero de S. Pedro. Será bien que V. me la envíe en una letra acompañada con una carta a S. Santidad a la cual yo procuraré le conteste con una carta Pontificia para consuelo y aliento de V. y de sus piadosos obladores; a menos que V. no prefiera presentarla personalmente al frente de una romeria de su diócesis por el estilo de la de Barcelona a la que V. mismo tomó parte. Para una romeria bastan unos cien fieles; y aunque esten designados las regionales no hay inconveniente en admitir las diocesanas."⁸²

En la mateixa línia, tenim un esberrany de carta de Morgades, del desembre, sense que s'indiqui el dia precís, adreçada a Pallotti on li torna a comunicar que li envia diners, li contesta alguns punts de l'anterior carta -cosa que ens serveix per veure quina estratègia seguia amb els escrits que podien enviar-li des de Roma-, fa un seguit de consideracions sobre el moment, torna a reclamar una solució urgent i exposa la situació de la diòcesi de Vic i el seu comportament:

" Mi estimado y venerable amigo. Tengo el gusto de enviarle a V. para el Sto. Padre la adjunta letra de 5.000 fr. y una carta para el mismo, que desearé mucho, segun V. me indica, ver contestada a fin de ponerla en el Boletin, y con este motivo hacer un llamamiento al Obispado. Me ha parecido aguardar este documento á fin de impresionar más los ánimos y sacar mayor partido. Bien hubiera preferido venir yo mismo con parte de los fieles a llevarle la colecta extraordinaria; pero que no (sic) se arregle la cuestion pendiente y que cada día toma nuevos bríos, es imposible pensar en peregrinaciones. Seria equivocado deducir de aqui, que toda la gente capaz de emprenderlas está de parte de los que las inpugnasen, pero son gente de bien y es tal (...?) con que calumnian a los que las protejen, que no se quiere participar de los epitetos con que son calificados. España está pasando por una epoca calamitosa sobre toda ponderacion. La autoridad de la Iglesia que con respeto de los malos tenía todavia cierto prestigio, y que hacía bajar la cabeza á todos los buenos, no exagero en decir que jamás volverá al esplendor que habia gozado siempre. Por demasiado tiempo se sufre, que se pisotee con todo genero de armas violentas por los que se dicen buenos y que naturalmente han de influir sobre la gente senzilla de una manera desastrosa. O se pone coto á los demonios de la prensa y de ciertas asociaciones, o tendran que prohibirse por entero, o la fe se va de España. Permitame, amigo mio, este desahogo. Soy quizás la persona menos apasionada, pero estudio cuidadosamente la marcha de los sucesos, palpo de cerca las consecuencias y no creo equivocarme. Por ahora aquí no se cometen los desmanes de otros Obispados y esto dirá á V. mi prudencia en el obrar, pues a pesar de haber aquí mucho elemento caliente, como quizas no lo haya en otra provincia, me voy sosteniendo. Acabo de hacer una excursion a Igualada, que es una poblacion de

⁸². MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrita I. Documentació personal I, Correspondència 1844-1882, pàg 278.

las que dieron mayor contingente a D. Carlos y vera V por el adjunto *diario* las demostraciones de afecto, que me prodigaron. Pero si esto dura, no quedará rincón sano, ni piedra sobre piedra. Dios tenga compasión de nosotros."⁸³

La resposta de Pallotti arribaria el 31 de desembre, un cop feta pública la Cum Multa. A part d'agrair-li la tramesa de diners, no s'està d'anunciar-li que l'encíclica ha de portar la pau i que és la resposta més contundent a las seves queixes:

" Mi venerado Prelado y querido amigo: en cuanto recibí la venerada con la letra destinada al Obolo de St. Pedro, me apresure a ponerla en manos de S. Santidad y la adjunta carta Pontificia mucho mejor que yo podrá decirle cual haya sido Su agradecimiento. Hará V. muy bien en publicarla, para dar nuevo empuje al dinero de S. Pedro y para hacer conocer a sus diocesanos el Soberano reconocimiento de S.Santidad.

La Encíclica del 8 de diciembre es la mejor respuesta que pueda yo dar a sus quejas: si los obispos saben usar con prudencia de este notabilísimo documento se puede abrigar las mejores esperanzas."⁸⁴

Com a conclusió podem dir que tot plegat devia fer que Morgades fos escoltat de cara la confecció de la Cum Multa⁸⁵.

La recepció de la Cum Multa no soluciona els problemes.

Ja hem vist la recepció de l'encíclica per part de Morgades i els comentaris elogiosos que va fer. Era clar que, als sectors integristes, l'escrit papal no els podia agradar gaire. ¿Significà, doncs, l'aturada dels enfrontaments entre els diferents grups? Res de tot això, ans el contrari, veurem com tot continuà igual i com els debats entorn l'encíclica en comprometeren l'efectivitat.

Una iniciativa del bisbe de Santader, Vicente Calvo, ens servirà per

⁸³. Morgades - Pallotti (esborany), desembre de 1882. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits I. Documentació personal I, Correspondència 1844-1882, pàg 288.

⁸⁴. Pallotti - Morgades. 31 de desembre de 1882. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits I. Documentació personal I, Correspondència 1844-1882, pàg 280. La carta pontificia es troba en el mateix fons, pàg 284.

⁸⁵. Josep Junyent pensa, fins i tot, que en alguna cosa hi degué intervenir el canonge Collell car, en aquells moments, va anar a Roma, on hi estigué del desembre de 1882 al maig de 1883, i presentà un informe secret. Josep Junyent. "Jaume Collell i Bancells: les campanyes patriòtico-religioses (1878-1888)" "Ausa" 122-23 (1989), pàg 274, nota 41.

comprovar de quina manera estaven enrarides les relacions entre els membres de la jerarquia eclesiàstica. Aquest prelat va escriure a tots els bisbes d'Espanya per consultar-los sobre una sèrie de coses referents a l'encíclica. La carta que Morgades va rebre del santanderí és del 27 de desembre de 1882 i diu el següent:

" Mi venerado hermano y muy querido Señor y amigo: Desde que recibí la Encíclica "Cum Multa" vengo meditando acerca de su contenido, trascendencia, males que puede remediar y prevenir, y deberes que a todos impone y especialmente a los Obispos en la presente difícil situación. Y perplejo sobre lo que será mas conveniente hacer, con motivo de aquella y en observancia de las prescripciones de la misma, me permito demandar el muy acertado consejo de V. en orden a los tres puntos siguientes:

1a. ¿Procederá que se de al Papa contestacion inmediata, reverentisima y publica por cada obispo independientemente de los demas, o mejor, una colectiva y suscrita por todos o siquiera por los Metropolitanos.

2a. ¿Deberá publicarse la dicha Encíclica y explicarse la mente del Papa, segun este espresamente ordena a los Obispos, por estos aisladamente, o mediante algun documento pastoral, redactado v.g. por el Primado con acuerdo y a nombre de todos y que fuese testimonio de la perfecta concordia de los individuos del Episcopado español?

3a. y ultimo. Para llegar sin demora a este acuerdo, asi como para apercibirse contra las agresiones, que por momentos amagan, con motivo de los proyectos de leyes, ya presentados o á punto de presentarse a los Cuerpos colegisladores, sobre secularizacion de cementerios, matrimonio civil, enseñanza libre, etc, ¿procederia que confiriesen (vol dir "conferenciasen") desde luego los Obispos unos con otros y con los respectivos Metropolitanos, segun tambien ordena el Papa, y esto sin temor al Gobierno que no puede impedirlo, y mirando no solo el provecho que resulte a la Iglesia sino a la edificacion de los fieles por el ejemplo de obediencia al Papa que en el particular le darian sus pastores, ó sera mejor permanecer quietos y aplazar para otros tiempos esas conferencias?

Para concluir cumpleme manifestar a V. con fraternal franqueza, en cuanto al primer punto consultado que por si algunos Hermanos han escrito al muy digno Primado proponiendo á la contestacion colectiva, yo le he autorizado con carta de ayer, para que, si él u otro cualquiera Prelado de su orden la redactare sin necesidad de que me la de a conocer se digne poner en ella mi firma.

Dispense V. esta molestia y desandole toda suerte de felicidades en estos solemnes dias y muchos y muy venturosos años, se repite con la mayor consideracion y aprecio... "86

Tenim l'esberrany de la resposta de Morgades feta a principis de gener de 1883, tot i que no en podem desxifrar ben bé el dia, on li exposa punt per

⁸⁶. Bisbe de Santander - Morgades. 27 de desembre de 1882. MEV Josep Morgades i Gil, bisbe de Vic. Manuscrits I. Documentació personal I, Correspondència 1844-1882, pág 282.

punt la seva opinió. Pel que fa el primer, pensa que es possible i seria bo de fer una contesta conjunta al Papa, però que manca organització entre ells per portar-la a terme. És curiosa la consideració que fa sobre el primat d'Espanya quan comenta que té poca energia:

" Muy Señor mio y estimado hermano. V. no habrá tenido presente al pedirme consejo sobre cuestiones tan delicadas, que soy bajo todo concepto el ultimo obispo de España. Pero por cortesia siquiera, por pobre que yo sea, no puedo negarle mi parecer.

La cuestión que propone en el primer punto, sin duda que resuelta en el sentido a que V. se inclina, es lo mejor que podria imaginarse, y que seria de un resultado grandisimo en España y fuera de ella. Pero me temo que no estamos organizados para cosas tan hermosas, y digo organizados porque es defecto de organizacion y nada mas, ya que la indole de la contestacion que se diese al Papa, estoy seguro que haria fuese firmada por todos los Obispos. Si el primado tuviese bastante energia y nos la ponía á la firma entiendo no seria desairado. Ojala que directamente a todos nosotros ó por conducta de nuestros Metropolitanos se intentase y consiguiese esto. Yo la firmaria con sumo gusto." ⁸⁷

Pel que fa el segon punt, Morgades ja és més escèptic. La diferència entre els prelats fa molt difícil que es puguin posar d'acord per explicar conjuntament l'encíclica:

" En cuanto al segundo punto ya ve V. que no se llega a tiempo; muchos son los Obispos y yo he visto ya dos Arzobispos que la han publicado por su cuenta, y por consiguiente ya no es posible su proyecto, que al revés del anterior, entiendo hubiera tenido sus dificultades. Sin reunirnos antes, una explicación doctrinal seria difícil fuese del agrado de todos, aún de una sola Provincia; el diferente modo de ver las cosas y aun las diferentes necesidades de cada Diócesis opondrían obstaculos; porque todavia no nos hemos hecho bastante cargo que debemos salir colectivamente á la defensa de los intereses de la Iglesia, aunque no sea principalmente en nuestra diócesis donde se vean mas amenazados." ⁸⁸

La necessitat de reunir-se la troba evident, però desconfia que es pugui assolir la unanimitat de parer, amb la qual cosa seria pitjor el remei que la malaltia. La memòria de l'actitud de Casañas en l'afer de la carta col·lectiva dels prelats catalans que prevenia contra l'organització de la peregrinació a Roma dels Nosedal, li serveix com un exemple d'on no es pot caure:

" 30 Entiendo que conviene absolutamente que confirmamos (vol dir

⁸⁷, Morgades - Bisbe de Santander, Gener de 1883, MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits II. Documentació personal I, Correspondència 1883-1893, pàg 8.

⁸⁸. Ibid.

que "conferenciemos") todos los Obispos con los respectivos Metropolitanos. Pero ya vera V. como si esto se pretende, va á encontrar dificultades, aunque parezca no debiera encontrar ninguna. Algo he trabajado en este sentido, no se si con frutos.

Creo tambien debemos ser muy parcos en explicaciones doctrinales de la Encíclica, que es bastante explicita, para cuanto pueda convenirnos, y es de temer que aunque la explicacion fuese enteramente conforme la Encíclica, habría quien no atreviéndose contra el Papa, se atrevería contra el Obispo, y si por desgracia hubiere alguno, que apareciese tan solo disentir de los demas, volvieramos otra vez a las andadas de creernos divorciados, y buscar cada cual el parecer del Obispo que más conviviese a sus intereses.

Si a lo menos pudiese ser de cada una de las provincias, ya seria otra cosa; recuerdo bien el mal que causó en esta el disentimiento de uno solo. Mucho debemos esperar de la actitud del nuevo Nuncio. Si este pudiese hacer de manera que conforme a la voluntad del Papa, nos reuniéramos por provincias, seria un gran paso para la cuestion de actualidad y los demas que V. indica, de lo contrario opino, que cada uno, de acuerdo con el Nuncio habremos de resolver las cuestiones que cada cual tenga que resolver."⁸⁹

Finalment explica el que ell ha fet a la diòcesi de Vic i la seva voluntat de fer prevaler l'autoritat episcopal:

" Desearía si ve V. el breve comentario que he puesto en la Encíclica, lo que piense V. sobre el modo de presentarla. Se que el Papa ha enaltecido tanto la dignidad episcopal, con prudencia, pero con energia, debemos hacer uso de ella ó solos ó con los coprovincianos o con el Nuncio o con el Papa segun sea su importancia. En mi diócesis creo sera de efecto lo que acabo de decirle." ⁹⁰

La impressió que Morgades anava instaurant, de manera dificultosa és clar, un cert ordre al bisbat de Vic, no només ho sabem per ell, amb les repetides insinuacions que fa en diferents cartes que hem transcrit anteriorment, sinó que li ho reconeixen d'altres prelats. Per exemple, el de Tortosa, en una carta del 24 de desembre, li diu que "Ya supe que le iba bien y que habia conseguido no tener de frente a los que en otros obispados tanto mortifican a los Prelados que no desean ni buscan mas que la union interna entre los catolicos en perjuicio de sus ideas politicas"⁹¹.

La proposta del bisbe de Santander polaritzà les diferents opinions dels bisbes catalans. El bisbe de Lleida, per exemple, escrivia a Morgades

⁸⁹. Ibid.

⁹⁰. Ibid.

⁹¹. Bisbe de Tortosa - Morgades. 24 de desembre de 1882. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits I. Documentació personal I, Correspondència 1844-1892, pàg 281.

les seves impressions sobre la proposta del santanderí i, d'alguna manera, se'n desentenia totalment:

" Muy apreciado amigo y Hermano: recibí ayer una comunicacion del de Santander sobre las circunstancias de la Encíclica y comunicacion reservada. El año pasado nos enredó, digo mal, este año; y por tanto yo opino no precipitarme en darle una contestacion, y ésta consistira en que parece que la voluntad de Su Santidad se manifiesta bien clara que vayamos siempre unidos con los Metropolitanos.

Opino que no puede dar buen resultado para la union del Episcopado español el que tome la iniciativa en los negocios un Sufraganeo y que la estienda a otras provincias eclesiasticas."⁹²

Pel bisbe lleidetà calia que els bisbes estessin units, tal i com reclamava el Papa, amb els seus metropolitants. El problema era que l'arquebisbe de Tarragona recelava de proposar fer qualsevol cosa conjunta amb els altres bisbes catalans, pel record del conflicte que s'havia plantejat, mesos enrere, amb la postura de Casañas en l'afer de la peregrinació a Roma.

Això ens explicaria el to de la carta que el metropolità envià a Morgades, a finals de desembre, sobre la possibilitat de fer una reunió dels bisbes de la província eclesiàstica:

" Muy Señor mio, hermano y amigo. Se presentó el secretario y cumplió bien su cometido. Felicito a su vez a V. el año nuevo.

El Secretario dirá a V. varias cosas, que no anticiparé en la carta, pero debo decir que yo veré siempre con gusto la reunion de los Hermanos, para la cual ofrezco mi casa, pero yo no puedo invitarles, á lo menos al presente. V. ya sabe lo que hubo y hay, sobre el particular. A dos ó tres hermanos no puedo ya dirigirme con ese objeto. O han de invitarles otro y han de anticiparse, espontaneamente ellos.

Ademas creo que no conviene precipitarse ni llamar mucho la atención pública. Veamos que hacen en Madrid, Santiago y Zaragoza, ó esperamos la venida del nuevo Nuncio."⁹³

La controvèrsia més interessant que provocà les propostes del bisbe de Santander la trobarem, però, en l'intercanvi epistolar entre Morgades i Salvador Casañas⁹⁴. El bisbe d'Urgell va escriure al de Vic, el primer de gener de 1883, per tal de consultar-li la seva opinió sobre els punts exposats pel prelat santanderí. Sobre el primer punt, Casañas no veia cap

⁹². Bisbe de Lleida - Morgades. 30 de desembre de 1882. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits I. Documentació personal I, Correspondència 1844-1882, pàg 286.

⁹³. Arquebisbe de Tarragona - Morgades. 30 de desembre de 1882. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits I. Documentació personal I, Correspondència 1844-1882, pàg 275.

⁹⁴. Molt ben sintetitzada a Bonet i Martí, op, cit., pàgs. 174-177.

problema en què s'escrivís una carta colectiva al Papa, mentre aquesta només es limités a ser de reconeixement i d'obediència i no entrés en detalls sobre partits polítics, a fi d'evitar dissensions entre els prelats i malestar en els fidels. Pel que feia el segon punt, el d'explicar el contingut de l'encíclica, el bisbe d'Urgell ja es mostra més reservat. Per ell, la manca de costum dels bisbes de fer una cosa d'aquest tipus i les característiques diferenciades de les diòcesis, feia molt difícil que es pogués arribar a un text consensuat. En qualsevol cas i si es fes, reclamava que no es parlés de partits polítics, que es tractessin els temes de forma general i que s'insistís en la condemna de l'error liberal que separava política i religió, més que no pas l'error intransigent que reclamava per a un sol partit l'exclusiva del catolicisme:

" Me parece, y lo digo con toda franqueza que me inspira la buena amistad, que sería de buen efecto para todos los católicos insistir en la explicación y reprobación del error impío que condena el Papa en el primero de los dos errores: y, al hablar de 22, o sea de la equivocada opinión (como él llama), hace ver sólo de paso que únicamente habla de los partidos políticos que sean real y verdaderamente católicos, y deducir de aquí, haciendo en ello hincapié, que se equivocan los que creen que el Papa autoriza la política liberal, o sea, la que en sus principios entraña alguna de las libertades condenadas en el Syllabus."⁹⁵

A més, Casañas no hi trobava cap sentit ni creia que hi hagués cap necessitat de reunir-se els prelats catalans i, per tant, era millor elaborar un document fet amb la màxima discreció.

Morgades el contestà el 5 de gener de 1883. En primer lloc, coincideixen en la pertinença que l'episcopat fes una carta col·lectiva en motiu de rebre l'encíclica papal, tot i que manifesta les mateixes opinions que havia expressat al bisbe de Santander sobre la manca d'organització per portar-ho a terme de manera satisfactòria. Cal dir, però, que, finalment, es va fer una carta col·lectiva de l'episcopat espanyol a Lleó XIII amb motiu de la Cum Multa, datada el 6 de gener de 1883, on hi ha la signatura de tots els prelats catalans⁹⁶.

Sobre l'explicació col·lectiva pormenoritzada de l'encíclica, Morgades no veu possible fer-la perquè ja alguns prelats havien escrit al respecte diferents textos. Per tant, s'hauria perdut l'oportunitat. Ara la

⁹⁵. Ibid. El document es troba a SHCEC, BEB.

⁹⁶. Aquesta Carta col·lectiva de l'episcopat espanyol a Lleó XIII en motiu de la Cum Multa, 6 de gener de 1883, es pot trobar al BOE BV nº 845, 15 de març de 1883, p 112-116. En la carta reafirmen la total sotmissió a les directrius i ensenyances del Sant Pare.

discrepància profunda començava amb el tema de la reunió de bisbes de la província. Per Morgades, a diferència de Casañas, aquesta era imprescindible per mostrar que estaven units i per obediència a les recomanacions papals. És cert, però, que el bisbe de Vic mostrava la seva desil.lusió per la inhibició de l'arquebisbe de Tarragona a actuar en aquest sentit -tal i com hem vist en una carta anterior d'aquest-, el culpable de la qual ben bé podria ser l'actitud del mateix bisbe d'Urgell. La queixa sobre el comportament del superior és ben palesa en aquest paràgraf:

" Desgraciadamente, en esta provincia no estamos bien en este asunto, si el Papa o el Nuncio no estimulan un poco más. Por más que ardientemente lo desee, presumo que el que deba tomar la iniciativa no lo hará por motivos bien sabidos, a menos que le conste que estamos dispuestos a acceder a su indicación. Es presunción mía, pero no pienso equivocarme, y presumo más, y es que a esto habrá obedecido la prisa en publicar la Encíclica sin decirnos una palabra, ni siquiera en el acto de remitirnos la carta ni la Encíclica."⁹⁷

Al final, entra de ple en l'arrel de la discrepància entre ells dos, que no és altra que la posició pro-integrista del bisbe d'Urgell. Casañas volia que l'encíclica li servís per justificar les seves postures, quan el Papa, segons Morgades, primer, havia condemnat clarament aquells laïcs que s'arrogaven dins l'Església unes atribucions que no tenien i, segon, havia defensat el poder dels bisbes com a únics guies dels fidels:

" Entrando ahora en el fondo de la cuestión, he de decir a V. que su carta me ha causado una profunda tristeza. Su espíritu me revela que, por su buen carácter y alejamiento del terreno de lucha, no ha acabado de comprender V. toda la intimidad del mal, ni aun después de la Encíclica, y que está en disposición de guardar a los demagogos blancos unas consideraciones diferentes de las que son de aplicar a los demagogos negros, y yo creo que a todos se les ha de hacer entrar por igual en cintura. Afortunadamente el Papa es bien explícito, y en general no creo necesarios muchos comentarios. Individualmente podrá convenir. Por lo demás, el Papa ha hablado bien claro de los partidos, de las asociaciones, de los periodistas y hasta de los presuntuosos clérigos que creían servir a Dios estando frente a su obispo, y ahora se hallan que con no estar con el *obispo*, *no están en la Iglesia.*"⁹⁸

Casañas el contestaria dies després, el 18 de gener, i insistiria en el que estaven d'acord, mentre intentava treure importància a les discrepàncies entre ells dos. Sobre l'acusació de Morgades, que estava més ben predisposat

⁹⁷. Bonet i Martí, op. cit., pàg 175.

⁹⁸. Ibid, pàg 176.

cap els integristes, a més de insinuar-li que la seva visió responia a una inclinació del prelat vigatà contra ells, afegia:

" ¿Pues qué? mi buen amigo, por lo que me dice V. de los demagogos blancos, ¿intenta V. decir que es oportuno levantar la voz contra los tradicionalistas? En mi humilde concepto, es muy difícil, si no moralmente imposible, que, *rebus sic stantibus* (trad. En l'estat actual de les coses), cese la lucha política entre los católicos, ni me parece que nosotros estemos llamados a defender ni combatir ningún partido, con tal que no sea anticatólico. Y aun en este último caso creo que hemos de concretarnos en lo posible a los errores."⁹⁹

Per Casañas, els bisbes eren objecte de crítica perquè alguns s'havien manifestat partidaris d'un sector, mentre que, d'altres, havien donat suport al contrari. Aquesta visió el feia arribar a la conclusió que el millor que es podia fer era callar i, aquest convenciment, era el que havia motivat la seva conducta de no signar la carta col.lectiva dels bisbes catalans de gener de 1882. Al final, i perquè Morgades acabés d'entendre bé la seva posició, li explica la situació de la seva diòcesi, una realitat que li imposava una manera concreta de comportar-se:

" Finalmente le diré que aquí, del primero al último de los sacerdotes, todos son tradicionalistas. recuerde V. quién era el Sr Caixal que estuvo aquí 28 años. Su antecesor, el Sr Guardiola, era más firme todavía habiendo estado aquí 23 años: ni siquiera ordenaba los hijos de los liberales. Calcule pues V. cómo se ha formado el clero en 50 años. Y, por añadidura, casi todos los que yo he ordenado han necesitado dispensa de irregularidad *ex defectu lenitatis* por haber militado en las filas de D. Carlos. Dígame V. con franqueza: ¿era procedente, ni práctico, que yo me opusiese a la corriente de todo el clero? V. me dice que es hombre práctico y conoce el mundo. Creo que, con este criterio, fallará a mi favor. V. no hubiera obrado de otro modo, ni tampoco cualquiera otro obispo, aunque hubiera acariciado ideales políticos distintos de los del clero."¹⁰⁰

Mentrestant, publicacions integristes com "La Vespa", anaven atacant els membres de la jerarquia eclesiàstica catalana. Aquest fet, preocupava moltíssim Morgades, que volia acabar d'una vegada per totes amb aquesta situació. Amb les indicacions de la Cum Multa, l'estratègia del prelat vigatà era la d'arribar a un consens de tots els bisbes de la província per tal de condemnar aquestes publicacions. I estava decidit a fer-ho. Tenim constància de l'intercanvi epistolar entre el prelat vigatà i d'altres bisbes del

⁹⁹. Ibid, pàg 177.

¹⁰⁰. Ibid.

Principat a rel d'uns escrits a "La Vespa"¹⁰¹. La sensació que transmeten les cartes és una barreja entre la necessitat de fer alguna cosa i la impotència per portar a terme mesures dràstiques contra aquestes publicacions.

El de Tortosa, per exemple, li escrivia el 8 de gener, contestant una carta anterior de Morgades, i li deia:

" Muy Sr. Mio amigo Hermano. Aunque tenia noticia de que por los que se creen catolicos integros, y son, tal vez, sacerdotes, redactaban dos periodicos, ridiculizando a los Prelados que, creen falsamente, no piensan como ellos en politica, no me habia acupado de ellos; pero al leer el que V. me ha remitido, conozco la trascendencia de esas producciones semejantes a las que una prensa subterranea ha dado luz cuando se quiere introducir la anarquia en la sociedad. Yo entiendo que los Obispos debieramos prohibir la lectura de estos papeles; y creo que todos los diocesanos de Cataluña, incluso nuestro Sr. Metropolitano sentiran del mismo modo: si no ando acertado, someto mi (...?) al mas seguro de los muy dignos (...?).

Asi estamos, Sr. Obispo! estamos entre dos fuegos, y es preciso colocarnos en region mas serena que la de la política; asi tendremos menos disgustos y obraremos con la independencia de los que principalmente buscan la gloria de Dios."¹⁰²

També el bisbe de Lleida li escrivia el mateix dia i recomanava que es parlés de tot plegat amb en Cándido Nocedal, la qual cosa demostra, per part dels prelats, la impotència que hem comentat:

" Muy estimado amigo y venerado Hermano: He recibido su atenta comunicación, y tomo la pluma para contestarle inmediatamente, pues hace tiempo que tengo el pensamiento formado sobre lo que creo conviene hacer.

El periodico en cuestión se titula carlista en el mismo numero que V. me remite. Quien sabe si hay empeño en provocar una condenación para hacernos odiosos? porque argüiran los maliciosos, como lo hacen? Condenar un periodico carlista es hacer mal a este partido, y hacer mal al partido es hacer mal al catolicismo. Pues bien, lo primero que debieramos hacer es dar comision á uno de los Hermanos que escriba una carta confidencial á Nocedal para que mande cesar dicho periodico y no permita que salga otro; y sino que haga una declaracion de que dicho periodico no es carlista, y que esta declaracion de un modo u otro se haga publica. Si dice que el periodico es carlista, y no lo reprime, no podrá decir que él no ha faltado al respeto á los prelados, como dicen a todas horas, por aquello que *qui per alias facit, per ipsum facere videtur*; y si dice que no es carlista, no

101. Segurament es tracta d'uns articles, apareguts el 3 de gener de 1883, on l'articulista, en un d'ells, atacava als bisbes que manifestaven tendències pro-liberals, com era adherir-se a la "Unión Católica" o imposar censura prèvia a determinats periòdics. També hi havia un altre article, "L'encíclica del Papa i la carta reservada", on donaven per suposava l'alegrís que els havia proporcionat als mestissos l'escrit papal.

102. Bisbe de Tortosa - Morgades. 8 de gener de 1883. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits II. Documentació personal I, Correspondència 1882-1893, pàg 6.

se podra decir que ataquemos al partido. Esto es lo que tengo pensado hace tiempo."

Després planteja una qüestió que, com veurem més endavant, també Morgades va patir: l'espionatge a favor dels integristes per part de col.laboradors propers als bisbes:

" He observado, y aqui mismo en Lerida sucede, que rodean á los Obispos ciertas personas para cogernos los secretos; yo mismo he querido hacer la prueba, soltando alguna especie que no tuviese transcendencia, y creo con fundamento que esto es general."

I, finalment, fa alguna indicació sobre el bisbe d'Osma, veritable protector de capellans intransigents:

" Al Hermano de Osma convendria hacerle alguna indicacion por la carta fechada en la Tierra de promision, y si no hace caso, dar conocimiento de ello al nuevo nuncio."¹⁰³

L'arquebisbe de Tarragona també escriuria a Morgades, el 9 de gener, mostrant-se absolutament desinteressat en reunir els prelats de la província i prendre mesures conjuntes en el tema de les publicacions. Fixem-nos en la referència que fa del bisbe Casañas mentre recomana silenci. Era clar que no hi veia cap solució i esperava que la tempesta anés remetent de mica en mica, sense gaire convenciment, però, ni gaire esperança:

" Muy Señor mio, hermano y amigo, agradezco en el alma su interés por mi pero despues de haberme hecho cargo del contenido del papelucho que V. acompaña, me confirmo en el proposito que anuncié a V. de guardar silencio, aguardando a que lo rompan en otras partes, y esto por varias consideraciones. 1º porque creo que mi honra está bastante alta para que no puedan manchar los ataques de un desvergonzado periodico, y de todos modos porque la tengo puesta en manos de Dios. 2º Porque lo que se quiere es buscar ocasión de nuevos escandalos y sobre todo de averiguar lo que no saben ni sabrán. En una carta no puedo decirlo todo. 3º Porque para enfrenar á esa gente seria necesaria una medida fuerte, tomada de acuerdo de toda la Provincia, y esto es imposible ¿Ha visto V. la carta del hermano de Urgel? 4º Porque principalmente soy yo el objeto de los insultos y el motivo un seminarista expulsado, y en este particular espero poderme arreglar yo solo mi estrepito.

La enciclica no deixa nada que desear para los que no quieren entender, no entienden. No se comprende tanta ceguera ¿Que pecados tan grandes hemos cometido los españoles, que permita Dios lo que vemos? Armemonos de paciencia y oremos mucho. Por de pronto no se puede hacer otra cosa."¹⁰⁴

¹⁰³. Bisbe de Lleida - Morgades. 8 de gener de 1883. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits II. Documentació personal I, Correspondència 1882-1893, pàg 4.

¹⁰⁴. Arquebisbe de Tarragona - Morgades. 9 de gener de 1883. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits II. Documentació personal I, Correspondència 1882-1893, pàg 7.